[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] collationem [illegible]

[illegible]

[illegible] nostre [illegible]

[illegible] ad [illegible]

[illegible] Dum [illegible]

[illegible] Hic autem

[illegible]

[illegible] Nam [illegible]

[illegible] et [illegible]

[illegible] Et [illegible]

[illegible] ad [illegible]

[illegible]

[illegible]

Guido de Monte Rochen

Manipulus curatorum —

by Guillielmus (de Plano) Cereto de Tridino de Monteferrato — at Venice 22 Aug. 1489 —

84 pp. Not in Hain but cf. 8157 seq.

¶ Incipit Manipulus curatoꝝ cō
poſitus a Guidone de monte rochen
ſacre theologie profeſſore.

Reuerēdo i chriſto pr̄
ac dn̄o dn̄o Raimūdo
diuina ꝓuidētia ſacte ſe-
dis. Valētie ep̄o: ſuoꝝ
deuotoꝝ min⁹ Guido
de mōte rochen cū deuota ꝛ humili re
cōmēdatiōe ſe totū ſuis obſequijs mā
cipatū cōmēdat. Fōs ſapiētie dei ver-
bū diſpoſitiōe mirabili oīa ordinās ꝛ
diſponēs militātē eccleſiā ordinauit ꝛ
diſpoſuit ad iſtar eccleſie triūphātis.
Quod figuratiue fuit oſtēſū legiſlato
ri moyſi qn̄ p̄ceptū ſibi fuit edificare
tabernaculū in deſerto iuxta exēplar
qd ſibi i mōte fuerat demōſtratū. Ta-
bernaculū ſiqdē in hui⁹ mūdi deſerto
cōſtructū eſt militās eccleſia ad inſtar
illi⁹ que ſurſū eſt hieruſalē ordinata.
Cuius qdē militātis eccleſie fūdamē
tū in mōtibus ſāctis ꝓpheta rememo
rās p mōtes ſupiores p̄latos apoſto-
los ſuccedentes inſinuat. Qui admo
dū ſpirituū ſupme ierarchie medios
iferiores videlicet ꝛ p̄latos illumināt
pficiūt atqꝫ purgāt: vt ſic medij a ſupe
riorib⁹ illuminati ſāctis pfectis virtu-
tib⁹: ac errorib⁹ expurgati iferiores ſe-
culares. ſ. laicos ſimili mō illuminent
pficiāt ꝛ expurgēt ꝙ facere nequeunt
niſi fuerint diuinis doctrinis imbuti.
Hec ergo attēta ꝛ vigili meditatione
ppenſās ſequēs opuſculū de iſtructio
ne neophitorū curatorū cōpoſui: rudi
quidē ſtilo: ſꝫ vtili nō curās de verbo-
ruꝫ ornatu: ſꝫ de aīarū cōmodo ꝛ pro
fectu. Quod qdē opuſculuꝫ ad vos q
eſtis ſacroſācte eccleſie illuminare pre
clarū q lucetis velut lucerna lucet i fir
mamēto eccleſie militantis qui radio
diuine ſapiētie exēploqꝫ vite ſanctiſſi
me ac ſarculo correctionis caritatiue
ſubditos veſtros illuminatis ꝛ purga
tis duxi humiliter deſtinādū: vt lima
correctionis veſtre pollitū ꝓdeat i pu-
blicū ꝙ ſine illa ꝓdire nō audet. Su-
ſcipiatis vos igit̄ pater cū affectu be-
niuolo p̄ſens opuſculuꝫ qd offert hu-
militas: comitat̄ affectio ac caritas p
ſuadet correctūqꝫ ꝛ emēdatū ſi veſtre
dominationi videt̄ cōmunicare cura
tis neophitis: vt q neſciūt adiſcāt: ꝛ q
ſciūt ſcire ſe gaudeāt vt ad maiora p-
ueniāt: veſtrāqꝫ reuerēdā pſonā cōſer
uet dn̄s ad exaltationē eccleſie ſancte
ſue cui me humiliter cōmendo. Scri-
ptū turoli anno dn̄i. M.ccc.xxxiij.

¶ Incipit prologus.

q
Quoniā ſm ꝙ dicit propheta
Malachias: imo dn̄s p mala
chiā labia ſacerdotis cuſtodi
unt ſciāꝫ ꝛ legē requirēt de ore eius qa
Angelus eni dn̄i exercituū eſt Mala
chie. ij. c. Idcirco ne ſacerdotib⁹ legis
euāgelice cōtingat illud ꝙ dn̄s cuidā
ſacerdoti legis Moſayce p Oſeā ꝓ
phetā cōminat̄ dicēs. Quia tu ſciētiā
repuliſti ꝛ ego repellam te ne ſacerdo
tio fūgaris mihi dignū duxi aliq̄ ad i
ſtructionē neophitorū ſacerdotū ma-
xime curatoꝝ ſcribere: p que poſſint
ſe in excuſationē ſui officij dirigere ꝛ
deo debite miniſtrare. Nemo autē de
p̄ſūptionis temeritate me iudicet qd
ego peccator ignorās ꝛ iſcius p̄ſumaꝫ

ſacros ſacerdotes qui ſacre legis pro
feſſores ſūt inſtruere ſed cōfidēs eniȝ
de illius adiutorio qui ora mutorum
aperit ⁊ linguas infātiū facit diſertas
ſimilis paruo caniculo qui latratu ſuo
magnos leporarios incitat ad currē/
dum tentabo aliqua breuiter ſcribere
vt donec magis ꝓuectis ⁊ peritioribꝰ
materiā altiora ⁊ ſubtiliora ⁊ magis
vtilia cōſcribēdi. Cōfido eniȝ ꝙ ille q
dedit aſine balaā loqnelā mihi ſue ra/
tionabili creature dignabit̃ infunde/
re ſcientiā nec erubeſcāt venerabiles
ſacerdotes a me coruȝ ſeruitore mini/
mo in aliqbus edoceri ſed cōſiderent
illud verbū doctoris eximij Augu. ꝙ
ponit̃ in decretis. Ego iam ſenex ⁊ ſe/
xaginta annoꝝ etatis nō erubeſcereȝ
a puero anniculo edoceri. Licet.n.vt
dicit Seneca verecundoſum ſit ſenes
adiſcere: tn̄ magis verecundoſum eſt
eos ignorare. Quāobrē quicū qȝ vult
ſuum officiuȝ bene exequi debet ſcire
que ad officiū ſuum ſpectant. Offici/
um autē ſacerdotum maxime curato
torum cōſiſtit in quatuor ſm̄ quatuor
ethimologias iſtius nois ſacerdos q
habent̃ a damaſceno. Quia ſacerdo
tes ſunt miſſarū celebratores iō dicit̃
ſacerdos quaſi ſacra dos ſacramēto/
rum miniſtratores: ideo dicitur ſacer
dos quaſi ſacra dans. cōfeſſionuȝ au
ditores: ideo dicit̃ ſacerdos quaſi ſa/
cer dux plebis doctores. iō dicit̃ ſacer
dos q̄ſi ſacra docēs. Ergo ꝓpt̃ primū
debēt habere tantū de ſcia ꝙ ſciant re
cte ⁊ diſtincte legere ⁊ cōgrue ꝓnun/
ciare ⁊ accentuare: ⁊ adminus gram
maticaliter intelligere ea que in miſſe
officio cōtinent̃. Propter ſcōm debēt
hēre tantū de ſcia: ꝙ ſciāt numerū ſa
cramētoꝝ ⁊ q̄ ſit debita forma ⁊ debi/
ta mā cuiuſlibet ſacramēti ⁊ modum
ea debite miniſtrandi. potiſſime ⁊ ſa/
cramētis que ad eos ſpectāt. Propter
tertiū debent hēre tātū de ſcia ꝙ ſciāt
diſcernere īter leprā ⁊ leprā. i. īter pec/
catū ⁊ peccatū ⁊ pnias īponere ſaluta
res. Propter quartū debēt habere tā/
tuȝ de ſcia ꝙ ſciāt adminus populū ī
articulis fidei ⁊ alijs rudimētis fidei
informare. Omiſſo autē pmo q2 illō
ſpectat ad grāmaticā ⁊ q2 ſatis ſuppo
no ꝙ ſācti epiſcopi nullū ad ſacerdo/
tij ordinē ꝓmoueāt: niſi ſufficienter in
grāmaticalibus ſit informatus ⁊ qa
etiā de hoc aget̃ qn̄ dicet̃ de ſacramē
to eucariſtie: de tribus alijs in hoc li
bello eſt agendū: quē libellū volui ma
nipulū curatorū vocari: ex eo ꝙ ſacer
dotes potiſſime curati debēt iſtū libel
lum portare in manibus: vt videāt ea
que circa officiū ſunt agenda.

Diuiſio huius libri.

¶ Diuidit̃ aūt pn̄s opuſculum ī tres
partes: in quarū prima agit̃ de ſacra
mētis ⁊ de his q̄ ptinēt ad ſacroꝝ ad
miniſtratiōeȝ. In ſcda de penitētijs ⁊
⁊ de his q̄ ptinēt ad cōfeſſionū audiē
tiā ⁊ penitētiarum īpoſitionē. In ter/
tia de fidei articulis ⁊ de his que perti
nent ad populi informationē.

¶ Quantū ad primā parteȝ primo
videbunt̃ aliqua de ſacr̄tis ī generali.

¶ Secundo de baptiſmo.

¶ Tertio de confirmatione.

¶ Quarto de ſacr̄o eucariſtie.

¶ Quinto de ſacr̄o penitentie.

¶ Sexto de ſacramento ordinis.
¶ Septio de ſacro extreme vnctiōis
¶ Octauo de ſacro matrimonij.
¶ Quātū ad ſacra in gnāli p̄mo vi dendū ē de eorum inſtitutione.
¶ Scdo de eoꝝ efficatia ꝛ virtute.
¶ Tetio de eorum numero ꝛ diſtinctione.
¶ De diſtinctione ſacramentoꝝ.c.i. primi tractatus prime partis.

Ciēdū eſt ergo ꝙ oia ſacra noue legis fuerūt imedietate iſtituta a xp̄o.ꝙ ꝓbant doctores ſic illius eſt ſacra alicuius legis inſtituere cuius eſt legē dare ꝛ cōcedere:ſ; xp̄s fuit in medietate cōditor ꝛ inſtitutor noue legis vt diffuſe ꝓbat apoſtolus ad Galatas ꝛ habet̄ ab Jſaia dicente.dn̄s rex nr̄ dn̄s legifer noſter ipſe veniet ꝛ ſaluabit nos.ergo ad ſolum xp̄; ptinuit iſtituere noue legis ſacramēta. ¶ Sacramētū baptiſmi inſtituit xp̄s qn̄ baptiſmū a Joāne i iordane ſuſcepit. Tūc eni vt dicit Beda tactu ſue mūdiſſime carnis vim regeneratiuā cōtulit aquis. Licet autē ſacramētū baptiſmi iſtituerit tn̄ nullus ad ſuſceptionē baptiſmi fuit obligat⁹ vſq; poſt reſurrectionē.qn̄ in die aſcēſionis dixit apoſtolis ꝛ alijs diſcipulis Euntes in mūdū vniuerſum p̄dicate euāgeliū oi creature.qui crediderit ꝛ baptizatus fuerit ſaluus erit:qui vero nō crediderit ꝯdēnabitur. Math.vi. c. ¶ Sacramētū autē cōfirmationis inſtituit qn̄ ipoſuit manus ſup capita paruuloꝝ ꝛ aplis ꝓhibentibus dixit. ſinite paruulos venire ad me licet aliqui doctores dicāt ꝙ ſacrm̄ cōfirmationis inſtituit in die pēthecoſtēs quādo miſit viſibiliter ſpiritū ſāctu; ſuper apoſtolos:p̄mū tamē reputo verius.
¶ Sacramētū eucharistie inſtituit i die cene qn̄ poſt comeſtiōnē agni paſcalis panē ꝛ vinū in ſuū corpus ꝛ ſāguinē ſuū ſua inefabili ptāte cōuertit dicēs aplis. Accipite ꝛ mādncate hoc eſt corpus meū ꝛ ſumpto calice dixit. Bibite ex hoc oēs hic eſt eni calix ſanguinis mei.
¶ Sacramētū aūt penitētie inſtituit qn̄ exordiū ſue ſaluberrime p̄dicatiōiſ aſſumſit ſic dicēs: Penitētiā agite appropinquabit eni regnū celoꝝ. Quod autē peccata eſſēt cōfitēda ſacerdotibus figuratiue inſtituit qn̄ decē leproſis ab ipſo mūdatis p̄cepit dicēs. Jte oſtēdite vos ſacerdotib⁹. Licet eni te ſte ꝓpheta ezechiele qui dicit in pſona dei:errauit hō ſed in quacūq; hora ingemuerit peccator oium inigtatū eius nō recordabor. Et l; peccata in ꝯtritione dimittant̄:tn̄ ſūt nihilominus ſacerdotib⁹ꝯfitēda ſi poſſibilitas occurrat. ¶ Sacramētū ordinis inſtituit qn̄ in die cene poſtꝙ cōicauit apoſtolos dixit eis. Hoc facite in meā cōmemorationē: Tūc eni ſm doctores oēs apoſtolos in preſbyteros ordinauit.
¶ Sacramētū extreme vnctionis iſtituit qn̄ aplos miſit vngere ꝛ ſanare infirmos. ꝛ l; aliqui doctores dicant ꝙ beatus Jacobus iſtituit hoc ſacramentū qn̄ in canonica ſua dixit. Jnfirmat̄ ꝗs in vobis inducat preſbyteros eccleſie ꝛ orēt ſuper eu; ongentes eum oleo ſancto:ſed ſalua eorū reuerentia reputo verū ꝓpter rōnē ſupius

in pͣncipio hui⁹ capituli poſitã: credo tñ ꝙ illud dictũ beati Jacobi fuit pro mulgatio hui⁹ ſacramẽti ⁊ non inſtitutio. Unde beat⁹ Jacobus nõ fuit inſtitutoꝛ huius ſacramẽti: ſꝫ ꝓmulgatoꝛ.

¶ De ſacr̄o aũt matrimonij qñ fuit inſtitutũ a xp̄o incarnato eſt dubiũ cũ matrimoniũ fuerit in ſtatu innocẽtie ⁊ in tp̄e qđ fuit ante incarnationeꝫ ſicut ⁊ poſt incarnationẽ. Et iõ ad huius dubitatiõis ſolutionẽ ſciẽdũ eſt ꝙ matrimoniũ põt tribus modis cõſiderari. pꝛimo mõ ꝓut eſt officiũ nature. Secundo modo ꝓut eſt in remediuꝫ carnalis cõcupiſcentie. Tertio modo pꝛout eſt ſignũ alicuius rei ſancte coniunctionis. ſ. xp̄i ⁊ eccleſie: quã ſignificat cõiunctio animarũ viri ⁊ vxoꝛis: ⁊ coniũctionis humane nature ⁊ diuine in pſona filij dei quã ſignificat coniunctio coꝛpoꝝ. Matrimonũ ergo pͥmo ⁊ ſcđo mõ conſiderandũ nõ eſt ſacramẽtũ ꝓut loqmur hic de ſacramento matrimonij. tertio mõ ꝯſiderãdũ ẽ ſacramẽtũ: ⁊ ſic fuit inſtitutũ a xp̄o qñ in vtero vͥginis voluit noſtrã humanã naturã nature diuine vnire ⁊ in vnitate ſui ſuppoſiti ſeu pſone. quam vnionem ſignificat matrimonium ſicut eni actu matrimoniali vir ⁊ vxoꝛ ſũt duo in carne vna: ſic due nature. ſ. diuina ⁊ humana ſunt in vna perſona. ſ. in pſona filij dei ⁊ illud ſufficiat de inſtitutione ſacramentoꝛum.

¶ De efficatia ⁊ virtute ſacramẽtorũ. c. ij. pꝛimi tractatus pꝛime partis.

[S]Ciendũ ꝙ virtus ſacramentorũ in gnāli qꝛ poſtea dicet̄ de virtute cuiuſlꝫ in ſpāli: cõſiſtit i duobus. ſ. in offerẽdo culpã ⁊ cõferendo gr̄am. Omne eni ſacramẽtũ noue legis niſi ſit obex. i. ipedimentũ ex parte recipiẽtis aufert culpã ſi inuenit eaꝫ ⁊ cõfert vel auget gratiã: ⁊ per hoc differunt ſacramẽta noue legis a ſacramentis antiqꝫ legis qꝛ ſacramenta veteris legis ſacramẽto circũciſionis excepto q̃ꝫtũ erat ex parte operis operati nullã virtutẽ habebãt q̃ꝫtũ ad ablutionẽ culpe ⁊ collationẽ gratie: ſed totam virtutẽ ⁊ efficatiã ſuã habebant ex parte operis operãtis. Sacramẽta aũt noue legis nõ ſolũ habẽt efficatiam ex parte operis operãtis. imo etiã ex parte opis operãti. Opus operãs vocat̄ deuotio ſuſcipiẽtis ſacramẽtũ. Opus operatũ vocat̄ actus exercitatus circa ſacramentũ: ſicut opus operatũ in baptiſmo ⁊ aſperſio ſiue imerſio aque ⁊ ꝓlatio verboꝝ. Et ꝙ ſacramenta noue legis q̃ꝫtum eſt ex parte operis operati cõferãt gratiã ⁊ ſimul ſint cauſa gr̄e pꝫ p diffinitionẽ ſacramenti poſitã a magiſtro ſniarũ in. iiij. li. que talis eſt. Sacramẽtũ eſt inuiſibilis gr̄e viſibilis foꝛma vt eius ſimilitudinẽ gerat ⁊ cauſa exiſtat. Utrũ autẽ ſit cauſa gr̄e ſicut cauſa ſine qua vel ſicut cauſa ꝓpt̄ quã indigeret maioꝛi ꝯſideratiõe: quã ptineat ad hoc opuſculuꝫ. Eſt aũt alia virt⁹ ſacr̄oꝝ noue legis qꝛ q̃dã eoꝝ ipꝛimũt caracterẽ i ſuſcipiẽtib⁹ ea ſicut baptiſmus. confirmatio ⁊ ſacr̄m oꝛdinis. Et ẽ caracter quedã ptās ſp̄ũalis p quã ſuſcipiens ſacr̄m põt aliqđ recipe. vel facere qđ nõ poterat añ ſicut baptizat⁹ põt recipere alia ſacr̄a eccleſie que nõ põt nõ

baptizatus.ꝛ oꝛdinatus pōt exercere officiū ſui ordinis: ꝙ nō pōt facere nō ordinatus ꝛ cōfirmatus teneť audacter cōfiteri fidē xp̄i tp̄e pſecutionis fi dei ad ꝙ nō teneť nō cōfirmatus niſi ipſe forte ſpāliter inquireret̄ de fide. Alia autē ſacramēta.ſ.eucbariſtia.penitē ia:extrema vnctio:ꝛ matrimonium nō iprimūt talē caracterē ꝛ iō iſta que nō imprimunt caracterē poſſunt multotiēs iterari ſicut homo pōt multotiēs cōicare ꝛ multotiēs confiteri ꝛ multotiēs inungi:ꝛ moꝛtua vna vxore:cū alia cōtrahere pōt. Sed ſacr̄a que iprimunt caracterē nō debent nec pn̄t iterari ſicut nullus dꝫ bis baptizari vel cōfirmari:vel oꝛdinari: ꝛ rō eſt qꝛ virtus eoꝛū ſemp manet.ſ.caracter que eſt inuiſibilis: ꝛ iſtud ſufficiat de virtute ſacramētoꝝ in generali.

¶ De numero ꝛ diſtictione ſacr̄oꝝ c.ij. primi tractatus prime partis.

Quantū aūt ad numerū ſacramētoꝝ:ſciēdū eſt ꝙ ſacr̄a ſunt ſeptē.ſ. baptiſmus cōfirmatio eucbariſtia penitētia extrema vnctio oꝛdo ꝛ matrimōiū. Diſtictio ꝛ ſufficiētia iſtoꝝ ſacramētoꝝ a qbuſdam doctoꝛibus datur talis. Sicut eſt in vita coꝛpoꝛali:ſic ſuo modo dꝫ eſſe in vita ſpirituali. In vita autē coꝛpoꝛali ſic videmus ꝙ primo homo generat̄ ſecūdo augetur.tertio nutritur.quarto venit ad tantam pfectionē virtutis qō poteſt ſimilē ſibi generare:ꝛ ſic genus humanū multiplicat̄. Et qꝛ ſanitas hominis pōt impediri ꝑpter infirmitatem ideo ... indiget medicina duplici vna ↄtra īfirmitatē: alia ↄtra reliquas īfirmitates:ꝛ ſic ſicut in vita coꝛpoꝛali ſunt qnqꝫ neceſſaria.ſ.generatio:augmentū:nutrimentū: multiplicatio:ꝛ medicina.ſimiliter in vita ſpirituali qualis vita eſt fideliū viuentiū in fide ꝛ vnitate eccleſie ſūt qnqꝫ.ſ.ſpiritualis generatio q̄ fit in baptiſmo ꝑ quā homo regeneratur a xp̄o. Spirituale augmentū ꝙ fit in cōfirmatiōe in qua gr̄a baptiſmalis augetur. Spirituale nutrimētū qō dat̄ in eucbariſtia que eſt cibus aīe ꝛ qꝛ fideles indigent multiplicari ſpūaliter ꝛ coꝛpoꝛaliter q̄ꝫtū ad multiplicationē ſpiritualem accipit ſacr̄m oꝛdinis per ꝙ miniſtri eccleſie multiplicant̄. Quātuꝫ ad multiplicationē coꝛpoꝛalem accipit ſacramentū matrimonij:qō oꝛdinatur ad multiplicationē coꝛpoꝛalē fideliuꝫ. Spiritualis medicina ↄtra ſpiritualē infirmitatē eſt duplex.vna ē ↄtra īfirmitatē ſpūalē que eſt peccatū.ſ.ſacr̄m penitētie alia eſt ↄtra reliquas peccatoruꝫ que eſt extrema vnctio:ꝛ ſic patet numerus ꝛ ſufficiētia ſacramentoꝛuꝫ ꝛ iſta ſufficiāt de ſacr̄is in generali.

¶ Nūc dicēduꝫ eſt de ſacr̄is in ſpeciali. Et p̄mo de baptiſmo:circa quē conſideranda ſunt octo.

¶ Primo quid eſt baptiſmus.
¶ Scd̄o de materia baptiſmi.
¶ Tertio de foꝛma baptiſmi.
¶ Quarto de miniſtro baptiſmi.
¶ Quīto de ſuſcipiētibꝰ baptiſmuꝫ.
¶ Sexto de ritu baptiſmi.
¶ Septimo de effectu baptiſmi.
¶ Octauo de annexis baptiſmi.

¶ Quid eſt baptiſmus.c.j. ſecundi

tractatus prime partis.

Aptiſmus eſt ablutio corpora
b lis exterior cum preſcripta.i.ta
xata forma verborũ facta:ita
ꝙ illa ablutio materialis que fit exte
rius in corpore eſt ſignũ ablutionis
ſpiritualis quã deus facit in mente.

¶ De materia baptiſmi.c.ij. ſecũdi
tractatus prime partis.

Materia baptiſmi ẽ aqua ſim
m plex elemẽtaris. Quod autẽ
aqua ſit ꝓpria materia baptiſ
mi:pꝫ ex inſtitutione xp̃i qui inſtituit
baptiſmum fieri in aqua. Si autẽ in
ſtituiſſet baptiſmũ fieri in vino vel in
oleo vel in aliquo alio liquore vinum
vel alius liquor eſſet propria materia
baptiſmi. Alique tñ cõgruẽtie aſſignã
tur a doctoribus quare magis in aq̃ i
ſtituit xp̃s baptiſmum fieri q̃ꝫ in ali
quo alio liquore:quarũ vna eſt ꝙ ſa
cramentum maxime neceſſitatis de
bet habere materiã maxime cõem.ne
ꝓpter defectum materie aliquis ipe
diretur a ſuſceptione baptiſmi. Sꝫ ba
ptiſmus eſt ſacramentũ maxime ne
ceſſitatꝭ:qꝛ ſine baptiſmo nullus põt
ſaluari:ideo baptiſmus debet habere
materiã maxime cõem:talis autẽ ma
teria eſt aqua que ĩueniꝫ in omni ter
ra ⁊ de facili põt haberi:iõ nullus po
teſt ſe excuſari a ſuſceptione baptiſmi
ꝓpter defectum ⁊ careſtiã materie eiꝰ
ſicut poſſet ſe excuſare ſi materia eius
eſſet vinũ vel oliũ vel lac vel aliqs ali
us liquor precioſus:qui non inuenire
tur in omni terra:nec poſſet ita de fa
cili a quo licet haberi. Alia cõgruẽtia
quare aqua eſt propria materia bap
tiſmi aſſignatur a doctoribꝰ talis qa
proprietas aque maxime eſt commu
nis baptiſmo. Eſt enim aqua mundi
ficatiua ſordium:refrigeratiua eſtuã
tium:puia.i.lucida oculis intuentiũ.
Similiter baptiſmus mũdat ſordes
anime ideo vocaꝫ baptiſmus qa ba
ptiſmus grece idẽ eſt ꝙ lotio latine:
vnde baptizare idẽ eſt ꝙ lauare. Ba
ptiſmus etiam refrigerat eſtũ carna
lis cõcupiſcentie illuminat oculos mẽ
tis reſpectu notitie diuine. Arguunt
ergo ſic doctores. Illud eſt ꝓpria ma
teria baptiſmi cuius proprietates ma
xime conueniunt baptiſmo:ſed vt ſu
pra dictum eſt proprietates aque ma
xime conueniunt baptiſmo igiꝫ aqua
eſt propria materia ipſius baptiſmi.
Utrum aqua ſit benedicta vel non.
nihil facit ad baptiſmum quia ita po
teſt fieri in aqua non benedicta ſicut
in aqua benedicta ſꝫ aqua baptiſma
lis in eccleſia benedicitur ꝓpter ſolen
nitatem ⁊ maiorem reuerentiam cir
ca baptiſmum. ¶ Sed nunquid in
aqua roſeacea vel in aqua ardẽte vel
in alijs aquis diſtillatis poteſt fieri
baptiſmus ſi aqua elementaris inue
niri non poteſt. Dicendum ꝙ nõ qa
tales aque non ſunt proprie aque.ſꝫ
humores illorum corporum a quibꝰs
diſtilantur. In lixiuio autẽ vbi aqua
non poſſet inueniri poſſet fieri bapti
ſmus.cum lixiuium nihil aliud ſit q̃ꝫ
aqua colata per cineres. Et propter
eandem rationem dicũt aliqui docto
res ꝙ in vrina propter defectuꝫ aque

poſſet quis baptizari ꝙ tamen non credo eſſe verum quia vrina non eſt aqua: ſed humor reſolutus ex cibis comeſtis: ⁊ idem dico de ſaliua. ¶ Sʒ nonne in brodio carnium poteſt fieri baptiſmus vbi alia aqua nō poſſet inueniri. Dicendum ꝙ aut tanta reſolutio carnium eſt facta in brodio illo ꝙ deſinit eſſe ſpecies aque ibi ⁊ eſt alia ſpecies de nouo generata: ⁊ tunc non pōt vllo modo fieri baptiſmus. Aut non eſt ibi tanta reſolutio carniuʒ facta: ⁊ tunc poteſt fieri baptiſmus in dicto brodio: Quando autem eſt tanta reſolutio facta vel non poteſt perpendi in ſpiſſitudine ſi.n. ſit tanta ſpiſſitudo illius brodij quanta eſt in aceto vl' aliquantulum minor credo ꝙ nō poſſet fieri in illo brodio baptiſmus. Si aūt non ſit ibi ſpiſſitudo ꝙ brodium non ſit pingue credo ꝙ tunc in illo brodio poteſt fieri baptiſmus. Et idem dico de luto. Sed ſi aqua exprimeret de illo luto in illa aqua expreſſa poſſet fieri baptiſmus. Si nix etiam liquefieret in illa aqua liquefacta a niue poteſt fieri baptiſmus. ¶ Solet autem a quibuſdā queri ſi eſſet vnus puer baptizandus iuxta aliquē puteū profundum ⁊ ille qui deberet eum baptizare non haberet cum quo extraheret aquam de puteo nec poſſet aliunde aquam habere. ⁊ puer eſſet in periculo mortis nunquid deberet eum ꝓicere in puteum dicendo ego te baptizo. in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūs ſācti amen Dicendum ꝙ non ſm ꝙ dicit ſanct⁹ paulus. Non ſunt facienda mala vt veniāt bona. Licet ergo ex hoc iſtud bonum eueniret ꝙ anima iſtius pueri ſaluaretur tamen ille qui proiceret eū faceret iſtud malum ꝙ peccaret mortaliter ⁊ ſic quantum in ſe eſſet damnaret animam ſuam. ⁊ tñ ex ordie charitat(is) quilibet plus teneretur diligere animam ſuam ꝙ animā cuiuſcunque alterius. Et ſi dicatur ꝙ talis poſſet conteri ⁊ confiteri de iſto peccato ⁊ ſic non damnaret animaʒ ſuaʒ. Dicēdū ꝙ iſtud eſt fatuum dicere quia nullus eſt certus de vita ſua vnde iſte non eſt certus ſi ſtatim poſtquā ꝓiecerit pueꝝ vel eēt in iſto actu ꝓiectionis morire tur. vnde hr̄e talē ſpem ē ꝓprie tētare deum q2 certū ē ꝙ talis ſi proiciat puerum peccabit mortaliter incertuʒ eſt aūt ſi deus dabit ſibi ſpatium confitendi. Qua propter faciendum ē ſm cōſilium beati Auguſtini dicentis. Tene certum ⁊ dimite incertum. Etiam notandū ꝙ lʒ aqua ſit frigida vel calida non facit ad baptiſmuʒ ſed ſemper vitandum eſt periculum baptizandi.

¶ De forma baptiſmi .c.iij. ſcdi tractatus prime partis.

Circa formam baptiſmi ſciēdū eſt ꝙ alia forma vtuntur greci in baptizando ⁊ alia latini. Nam greci vtuntur tali forma baptizatur ſeruus chriſti in noīe pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūs ſcti amē Latini autem vtūtur tali forma. Ego te baptizo in noīe pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūs ſci amen. Et quāuis in forma videatur dr̄ia tñ ex vtraque ſequitur baptiſmus. Nā greci baptizati ſunt ſicut latini ꝙ patet q2 qñ reddeunt ad vnitatem eccleſie romane non rebatizantur in forma latinorꝫ. Tū

forma latiorum conuenientior ē quā
forma grecorum ꝙ patet pro nunc ex
duobus. Primo qꝛ illa eſt conuenien-
tior forma baptiſmi que magis con-
cordat cum verbis chriſti inſtituentis
baptiſmum. Sed chriſtus inſtituens
baptiſmū dixit apoſtolis vt recitat bea
tus Matheus in ſuo euangelio Ite
docete omnes gentes baptizātes eos
in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus ſan
cti amen. Et cum iſtis verbis magis
concordat hoc verbū baptizo quaꝫ hꝰ
v̄buꝫ baptizat̄: qꝛ hoc verbuꝫ baptizo
ē verbuꝫ actiuuꝫ hoc aūt verbuꝫ bapti
zatur eſt verbuꝫ paſſiuuꝫ ⁊ illud parti
cipiū baptizans deſcēdit a verbo acti
uo ⁊ nō a paſſiuo quare ē cōueniētior
forma latioꝝ qua dicit̄ baptizo: quā
grecorum q dicunt baptizat̄. Secūdo
pōt idem patere ſic. Illa eſt conueni-
entior forma baptiſmi in qua ⁊ ꝑ quā
magis exprimuntur ea que ſunt neceſ
ſaria in baptiſmo: ſed talis eſt forma
latinoruꝫ per comparationem ad for
mam grecorum: quia in baptiſmo eſt
neceſſaria virtus dei conferentis effi
catiam baptiſmi: ⁊ iſtud tangitur in
vtraqꝫ forma cum dicitur in nomine
patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus ſancti amen.
Eſt etiam ibi neceſſaria perſona ſu-
ſcipientis baptiſmuꝫ ⁊ iſtud exprimi-
tur in forma grecorum cum dicit̄, ſer-
uus chriſti baptizatur. nam in forma
latinorum exprimitur id. in cum dicit̄
te. ¶ Eſt ēt ibi neceſſaria perſona ba
ptizantis miniſtri que nō exprimitur
ad minus explicite in forma grecoruꝫ
In forma autem latinorum exprimit̄
explicite ꝑ hoc ꝙ dicit̄ baptizo. quare
relinquitur quod conueniētior ſit for-
ma latinorum quam forma grecoruꝫ.
Veriſſimile etiam eſt quod forma q̄
vtitur romana eccleſia que omnium
eccleſiarum caput ē ⁊ magiſtra ſit con
uenientior quam quecunqꝫ alia extra
de baptiſmo ⁊ eius effectu. c. maiores
Eſt ergo debita forma baptiſmi ba-
ptizo te ī noīe patris ⁊ filij ⁊c̄. Quod
autem nominetur perſona baptizan
da vel ponatur ibi ego ⁊ amen dicen
do petre vel maria ego baptizo te ī no
mine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus ſcī amē.
non ſunt de eſſentia forme quoniam
ſine ipſis poſſet fieri baptiſmus: tamē
debent poni in forma propter maiorē
expreſſionem non tamen eſt neceſſa-
rium ꝙ ponantur. Iſta auteꝫ forma
baptiſmi poteſt fieri in latino vel in q̄
cunqꝫ alio idiomate. ¶ Utrum poſ-
ſit aliquid mutari circa iſtaꝫ formaꝫ.
Sciendum ꝙ ille qui aliquid muta-
ret circa iſtam formam aut itenderet
mutare ritum eccleſie ⁊ ſic non eſſet
baptiſmus aut intēderet facere illō ꝙ
facit eccl'ia. ſꝫ ex quadā ignorātia vl' ī
aduertētia aliquid circa ipſā formam
mutaret. Et tūc ſciēdū eſt ꝙ talis mu
tatio pōt fieri quinqꝫ mōis. Uno mō
total'r mutando v̄ba ipſiꝰ forme: ⁊ tūc
nō fit baptiſmus. ſicut ſi diceret ī noīe
generātis ⁊ gēiti ⁊ procedētis ab vtro
qꝫ. Licet. n. in cōi vſu loquēdi genitor
ſignificet prēꝫ: ⁊ genitus ſignificet fili
um ⁊ procedens ab vtroqꝫ ſignificet
ſpūꝫ ſcūꝫ tñ ꝓprie loquēdo ī diuis ge-
nitor ⁊ genitus ⁊ ꝓcedens expreſſius
ſignificant actus relationis ꝑſonaꝝ.
q̄ꝫ ipās ꝑſonas. In forma aūt baptiſ-

mi dz fieri mentio expreſſa de pſonis.
Alio mō pōt fieri mutatio circa for-
mam baptiſmi trāſponendo vba ipſi⁹
forme.ſicut ſi diceretur ſic. Baptizo te
ego in noīe patris ꝛ fi ꝛ.ſ.ſ.amen.vel
quomōlibet alit trāſponēdo:ꝛ tūc cuz
maneat idē ſenſus vboꝝ:ex tali muta
tione nō īpedit baptiſmus. Alio mō
pōt fieri mutatio circa ipſā formā ba-
ptiſmi addēdo aliq̄ ad ipſā formaz:ꝛ
tūc tal' additio aut corrūpit ſēſū vboꝝ
forme baptiſmi.ſicut mutabat. Arri-
us dicendo ſic.baptizo te in noīe pris
maioris ꝛ fi.minoris ꝛ.ſ.ſ.talis.n.ad-
ditio corrūpit ſenſuz vborū forme ba-
ptiſmi cū tollat equalitatē pſonarum.
Aut talis additio non corrūpit ſenſuz
vboꝝ forme:ſʒ nō obſtante tali addi-
tione vborū manet ſenſus:ꝛ tunc ſi il
le q̄ addit aliquid intendit mutare for
mā eccleſie nihil facit:cuz nō baptizet
ī fide eccleſie. Si aūt nō intendat mu
tare formā eccl'e ſʒ ex quadaz fatuita
te vel fatua deuotione addit ibi aliq̄d
ſic dicendo: Baptizo te in nomine pa-
tris ꝛ filij ꝛ ſpiritus ſancti amē.ꝛ bea
te vginis:vt beata vgo adiuuet te vel
aliquid aliud tale:talis additio non ī
pedit baptiſmum. Alio modo poteſt
mutari forma baptiſmi diminuendo
aliquid de ea:ꝛ tunc ſi diminuatur di
ctio integra quecunqz ſit illa de omni
bus iſtis baptizo te in nomine patris
ꝛ filij ꝛ ſpiritus ſancti amen.nihil fit:
quia omnia iſta verba ſunt de eſſētia
forme. Si autem non diminuatur di
ctio integra: ſed pars dictionis: tunc
autez talis diminutio ſit in principio
dictionis:ſicut ſi de iſta dictione pris
vel quacūqz alia ſubtrahatur prima
littera vel prima ſillaba:talis diminu
tio impedit baptiſmuz cū tollat ſenſuz
verborum. Si autem talis diminutio
fiat de fine dictionis:ſicut ſi de iſta di-
ctione patris remoueatur.ſ.vel aliq̄d
tale:tunc talis diminutio nō impedit
baptiſmum:cum maneat idez ſenſus
verborum:ſicut narratur in decreto ī
tractatu de conſecratiōe diſtin.iiij.re
tulerunt q̄ quidaz ſacerdos ignarus
lingua latina baptizabat ſub iſta for
ma baptizo te ī noīe patria ꝛ filia ꝛ ſpi
ritus ſancta. Et dicit Leo papa in de
creto illo q̄ vere baptizabat. Alio mō
poteſt fieri mutatio circa formam ip
ſam baptiſmi interrumpendo verba
ipſius forme.ꝛ tunc ſi ſit tanta interru
ptio q̄ impediat intētionem baptizan
tis ſicut ſi mane diceret ego baptizo
te:ꝛ poſtea iret ad expediendum ne-
gotia ſua ꝛ poſtea rediret ꝛ dicēt In
nomīe patris ꝛc.nihil faceret. Si aūt
fiat interruptio parua:ita q̄ non mu
tet intentionem baptizantis.ſicut ſi di
ceretur baptizo te in nomine patris ꝛ
filij.ꝛc.ꝛ hoc dicat' aſtantibus tacete
vel orate deum vel aliud tale.tunc nō
impeditur baptiſmus.

¶ De miniſtro baptiſmi.c.iiij.ſcōi
tractatus prime partis.

m Iniſter baptiſmi eſt duplex
Unus extra caſū neceſſita
tis:ꝛ iſte ē ſacerdos. Ad ſolū
enim ſacerdotem extra caſum neceſſi
tatis ptinet baptizare. Cuius rō aſſi-
gnat a doctorib⁹ tal'. Iſte eſt ppri⁹ ꝛ
ordinarius miniſter ſacramentorum
qui habet poteſtatem ſuper corpus

chꝛiſti verū:ſꝫ ſolus ſacerdos habꝫ po
teſtatem ſuper coꝛpus chꝛiſti veruꝫ iō
ſolus ſacerdos eſt pꝛopꝛius.⁊ oꝛdina
rius miniſter ſacramentoꝛum qui ha
bet poteſtateꝫ ſuper coꝛpus chriſti ve
rum. Pꝛobatur ſic.qꝛ ad illum pertiet
oꝛdinatio coꝛpoꝛis xp̄i miſtici quod
eſt eccleſia ideſt congregatio fideliuꝫ
qui habet poteſtatem ſuper coꝛpꝰ chꝛi
ſti verum. Sed diſpenſatio ſacramen
toꝛuꝫ pertinet ad oꝛdinationeꝫ coꝛpo
ris chꝛiſti miſtici:diſpenſare ſacramē
ta pertinet ad illum qui habet poteſta
teꝫ ſuper coꝛpus chꝛiſti verum:ſed ta-
lis eſt ſolus ſacerdos.quare ad ſolum
ſacerdotem pertinet diſpenſare ſacra
menta. Alius eſt miniſter baptiſmi in
caſu neceſſitatis:⁊ iſte poteſt eſſe tam
vir ꝙ̄ mulier tam fidelis ꝙ̄ infidelis.
In hoc enim eſt differentia inter ba
ptiſmum ⁊ alia ſacramenta .quia mi-
niſter baptiſmi poteſt eē aliꝰ ꝙ̄ ſacer-
dos:non autem miniſter alioꝛū ſacra
mentoꝛuꝫ. Et eſt ratio quia baptiſmꝰ
ē ſacramētū maxime neceſſitatis: nō
autē alia ſacramēta:qꝛ ſine baptiſmo
nō poteſt eſſe ſaluꝰ aliqs ſine aūt aljs
ſacramētis ſaluantur multi. Arguunt
ꝗ̊ doctoꝛes ſic. Sacramētū qd̊ eſt tan
ti neceſſitatis ꝙ nemo ſine eiꝰ ſūptio
ne ſaluari poteſt dꝫ habere miniſtruꝫ
ita cōem ꝙ pꝛopter defectum miniſtri
nullus excuſetur a ſumptiōe eius:ſꝫ ſa
cramentū baptiſmi eſt tāte neceſſitat
ꝙ ſine ſūptione ipſius nullus ſaluari
pōt:dicēte xp̄o ſaluatoꝛe nr̄o in ioāne
Niſi qs renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpū
ſcō:nō pōt itroire i regnū dei. Ideo ſa
cramentū baptiſmi dꝫ habere miſtrū
ita cōem ꝙ̄ nemo ꝓpter defectū mini
ſtri excuſetur a ſumptione baptiſmi.⁊
iccirco in caſu neceſſitatis quilibet tā
vir quā mulier:tam fidelis quam infi
delis:ſicut iudeus.paganus. hereticꝰ.
baptizare poteſt dūmō baptizet in aq̄
⁊ debite ꝓferat v̄ba baptiſmi.⁊ hēat i
tentionē faciendi id qd̊ facit eccleſia:
licet infidelis credat illud nihil valē:
ita tn̄ ꝙ ſemꝑ deferēdū eſt ceteris ꝑi
bus digniori. Vn̄ infidelis in pn̄tia fi
delis nō debet baptizare mulier in pn̄
tia viri non debet baptizare nō ꝓmo-
tus ad ſacros oꝛdines in pn̄tia ꝓmo-
ti non debet baptizare laycus in p̄ſen
tia clerici tonſurari nō debet baptiza-
re. Et ratio iſtoꝛuꝫ eſt:quia ille qui ba
ptizat:baptizat in perſona chꝛiſti ⁊ re
pꝛeſentat eius perſonā:que perfectius
repꝛeſentatur per fidelē ꝙ̄ ꝑ infidelē.
per virū ꝙ̄ ꝑ mulierē:per ꝓmotū ꝙ̄ ꝑ
nō ꝓmotū:ꝑ tonſuratum ꝙ̄ per nō tō
ſuratū. ¶ Sciendū tn̄ ꝙ in illo q ba
ptizaret requiriturītentio baptizandi
ſcilicet faciēdi illud qd̊ intēdit ſeu fac̄
eccleſia:aliter nō eſt baptiſmus quan
tuncūqꝫ alia neceſſaria ſint ibi. Nunc
aūt nō requiritur ꝙ ſit talis ītentio ꝙ
baptizans intendat baptiſmū valere
baptizādo ad vitaꝫ eternā imo cū intē
tione ꝯtraria.ſ.ꝙ baptiſmus nihil va
leat ſolū ꝙ baptizās intēdat facere il-
lud quod eccleſia facit quodcunqꝫ ſit
illud valꝫ baptiſmꝰ. ¶ Sed nūquid
ſi aliquis minimus vel aliquis luden
do aſꝑgat aquā ſuper aliquos nō ba-
ptizatos dicendo baptizo vos in noīe
pa.⁊ fi.⁊c̄.tales eſſent baptizati. Dicē
dū ꝙ talis aut intendit baptizare intē

dēdo facere qđ facit eccl'ia:lȝ đ hoc fa
ciat trufas ⁊ deriſiones ſuas:⁊ tūc ta-
lis q̄uis grauiter peccet faciēdo irre-
uerentiā ſacramēto:tamen ve confert
baptiſmū. Si autem nō intēdit facere
qđ intēdit eccleſia nihil facit. ¶ Nū
quid etiā aliq̄s i caſu neceſſitatis pōt
baptizare ſeipſum. Dicendum ꝙ iſte
caſus ponit̄ i quadā decretali. Extra
de baptiſmo ⁊ eius effectu.c.debitum
vbi narratur de quodā iudeo qui ꝑꝑ
iudeoꝝ metum nō erat auſus vocare
aliquē fidelē: ſed accipiēs aquā dixit.
baptizo me in nomine pa.⁊ fi.⁊ ſpi.ſ.
amen.⁊ ad huius euidentiā ſcienduȝ
ꝙ triplex eſt baptiſmus.ſ.fluminis flā
minis ⁊ ſanguinis. Fluminis qñ ſcilȝ
quis baptizatur in aqua ⁊ iſtud eſt ſa
cramentum eccleſie:⁊ de iſto loq̄mur
hic:⁊ loquēdo de tali baptiſmo nullus
pōt baptizare ſeipſuȝ:⁊ rō reddit̄ a pa
pa in illa decretali:qꝛ baptiſmus ē q̄-
dam regeneratio ſpiritualis:⁊ iō ſicut
nullus poteſt ſeipſum generare corpo
raliter:dicente beato Auguſtino in li-
bro de trinitate. Sicut nullus gignit
ſeipſum corporaliter:ita nullus pōt ſe
ipſum generare ſpūaliter videlicet ba
ptizando ſeipſum. ¶ Eſt aliꝰ baptiſ
mus flāminis quando ſpūs ſanctus
mundat ⁊ abluit animā alicuius inui
ſibiliter a peccato:⁊ tali baptiſmo po-
teſt aliquis baptizare ſeipſuȝ diſponē
do ſe ad gratiā:⁊ ille dicit̄ baptizatꝰ
adultus habēdo deuotionē ad baptiſ
mū ⁊ eſſendo in ꝓpoſito ꝙ ſi haberet
opportunitatem ſuſciperet ſacramētū
baptiſmi:⁊ ſi moriatur in tali ꝓpoſito
ſaluat̄:qđ ē ꝯ h' v̄buȝ ſupra allegatuȝ
niſi quis renatꝰ fuerit ⁊c̄.qđ intelligē-
dū eſt renatus i aq̄ in ꝑuulis in re:ſȝ i
adultis in re vel in voto:⁊ licet iſte nō
ſit renatꝰ ex aqua eſt tamen renatus
in voto. ¶ Eſt alius baptiſmus ſan
guinis quādo.ſ. aliquis nō baptizatꝰ
ſuſtinet mortē ꝓ fide xp̄i:⁊ tal' baptiſ-
mus ꝓfic̄ ad ſalutē dū tñ hēat baptiſ-
mus aq̄ i voto:ſi ille q̄ ſuſtinet mˀ adul
tus.ſicut habet̄ in legenda beate kate
rine de illis doctoribus qui ad eius p̄
dicationem fuerunt ad fidem conuer
ſi:quos iperator fecit cōburi. Si autē
nō ſit adultus:non requiritur tale vo-
tum:ſed ſufficit ad ſalutem mors tole
rata pro chriſto:ſicut fuit de inocenti-
bus:⁊ de tali baptiſmo loquendo nul-
lus poteſt baptizare ſe:qꝛ nulli licituȝ
eſt interficere ſeipſum pro quacunqȝ
cauſa nec eſt contra hoc de Sanſone
⁊ zara qui interfecerunt ſeipſos qꝛ vt
dicit Hieronimus factuȝ coꝝ non eſt
trahendū ad cōſequentiaȝ qꝛ p̄uilegia
paucorū nō faciūt legeȝ cōem. Nūqđ
etiā i miſtro baptiſmi reqrit̄ur bōitas
vite qđ vȝ ſit ſine peccato mortali. Di-
cendum eſt ꝙ iſta queſtio inteligenda
eſt de ſacerdote:quia vt dictum eſt:eſt
ꝓprius miniſter baptiſmi. Ad huius
ſolutionem dicendum eſt ꝙ quantum
ad effectum baptiſmi nihil facit boni
tas vel malicia miniſtri:qꝛ ſiue ſit bo-
nus ſiue malus:cōfertur vt dictū ē ba
ptiſmꝰ ve:ſȝ quantū ad miniſtrū vtrū
peccet i baptiſmo vl' non. Dicēduȝ eſt
ꝙ ſacerdos aut baptizat in caſu neceſ
ſitatis ſine ſolēnitate aliqua ſicut face
ret vna vetula:⁊ tūc nō peccat morta
liter ſi baptizat exiſtēs in peccato mor-

tali aut baptizat extra caſum neceſſitatis ꝛ cuꝫ ſolénitate: ꝛ tunc peccat mortaliter ſi baptizet exiſtens in peccato mortali quia facit irreuerentiam ſacramento. Verum eſt ꝙ dominus durandus quidam epiſcopus anicienſis qui fuit doctoꝛ ſacri palacij dicit inq̄r to ſuo ꝙ quocunque mō ſacerdos exiſtés i peccato moꝛtali baptizaret: peccat moꝛtaliter. Et vtrum eius opinio ſit vera neſcio tamen bene eſt dura.

¶ Sciendum eſt etiaꝫ ꝙ miſter baptiſmi debet eſſe vn⁹. ꝛ ratio aſſignatur cōmuniter a doctoꝛibus: quia baptizant baptizat in perſona chꝛiſti q̄ eſt vna perſona. ꝛ icc irco perſona baptizantis debet eſſe vna vnde plures non poſſunt baptizare vnum. Et ſi dicatur ꝙ vnus poſſet baptizare pluresſ dicendo. Baptizo vos in nomine patris ꝛ filij ꝛ ſpiritus ſancti amé. ergo a ſimili poterūt plures baptizare vnū dicendo nos baptizamus te in nomie patris ꝛc. Et dicendum ꝙ non eſt ſimile: quia quādo dicitur baptizo vos ideꝫ eſt acſi diceret baptizo te. ꝛ te ꝛ nichil mutatur in foꝛma. quando auté dicimus baptizamus te: idem eſt ac ſi diceretur ego ꝛ tu baptizamus. q2 differentia eſt iter nos ꝛ vos. q2 nos ideꝫ eſt ꝙ ego ꝛ tu: vos autem idem eſt ꝙ te ꝛ te. Ideo dicendo vos nihil mutatur in foꝛma: dicendo autem nos mutatur. ¶ Solet autem ab aliquibus poni talis caſus. Ponatur ꝙ ſint duo quoꝛum vnus ſit mutus ꝛ alius mancus: ꝛ ſit ibi vnus puer baptizādus: ꝛ mutus aſpergat eum aqua ꝛ mancus proferat verba: queritur vtrum talis puer ſit baptizatus? Dicendum eſt ꝙ aut iſti batizant in foꝛma grecoꝛum: aut in foꝛma latinoꝝ. Si in foꝛma latinoꝝ dicunt tunc aliqui doctoꝛes ꝙ iſte puer non eſt baptizatus. q2 vt dictū ē ſupꝛa baptizās in quacunqꝫ foꝛma baptizet: baptizat in perſona vt dicit Joānes baptiſta: dicés de chꝛiſto. Qui me miſit baptizare ille mihi dixit. Super quem videris ſpiritum deſcendentem ipſe eſt qui baptizat. Perſona autem xp̄i eſt vna. vnde Athanaſius nō tamen duo ſed vnus eſt xp̄s quare oꝫ ꝙ ille qui baptizat ſit vn⁹: in quacunqꝫ foꝛma baptizet. ¶ Alij autem doctoꝛes dicunt ꝙ ſi baptizent in foꝛma grecoꝛum ꝙ eſt baptizatus. q2 vt dicūt licet ille qui baptizat: baptizet in perſona chꝛiſti cui⁹ perſona eſt vna baptizat tñ in nomine trinitatis i qua ſunt plures perſone: quare nō ꝯtrariā tur baptiſmo ſecundum foꝛmam grecoꝛum ſi baptizātes ſunt plures. Que iſtarum opinionum ſit vera neſcio: ſꝫ meo iudicio papa eſt cōcludendus ſuper hoc. Si auteꝫ baptizant in foꝛma latinoꝛum: dicunt cōiter quaſi oēs doctoꝛes ꝙ non baptizat ppter rōnem ſuperius factā de nos ꝛ de vos. que eſt ratio venerabilis doctoꝛis ſācti Thome de aquino in vltima parte ſūme. Aſſignat talis ratio a magiſtro Herueo q2 in ſacramento maxie veritatis nihil debꝫ eſſe falſitatis. ſed baptiſm⁹ eſt ſacramētū maxime veritatis: ergo in baptiſmo non debet eē aliquid falſitatis. Sed ſi iſti vterentur foꝛma latinoꝛum ſcilicet foꝛma qua vtitur romana eccleſia ꝛ ſibi adherétes eſſet in ba

ptiſmo talis falſitas: qꝛ mācus in dicē
do baptizo te. i. abluo te ī noīe ⁊c̄. mē
tiret̄ qꝛ ipſe nō baptizat. i. nō abluit: i
mo hoc facit mutus quare manifeſtū
eſt ꝙ talis baptiſmus ē nullus. Hanc
aūt rōnez conant̄ aliqui ſoluere dicen
tes ꝙ iſte mutus nō pōt dicere ego ba
ptizo te: ſed ſi diceret nos baptizamꝰ
te ſic nō diceret falſū imo verū: quia
iſta oro nō baptizamus te vera ē ꝑ ſi-
nodochē ſicˀ ſi eēnt duo ſcriptores qui
ſcripſiſſent vnū librū ita ꝙ vnus ſcri-
pſiſſet vnā medietatē: ⁊ alius aliā me
dietatē tūc vnꝰ poſſet dicere vere. nos
ſcripſimus hūc librū a ſimili cū mutꝰ
in baptiſmo tali aſpergat ſiue infūdat
aquā ⁊ mācus ꝓferat v̄ba vterqz pōt
dicere nos baptizamus. Hoc aūt ni-
hil valet: qꝛ ad hoc ꝙ aliqua ꝓpoſitio
ꝑ ſinodochen verificetur de duobꝰ oz
ꝙ fecerint actū eiuſdē rōnis qꝛ ſi feciſ
ſent actū diuerſarū rōnum vna ꝓpoſi
tio nō pōt verificari de eis ſicut ſi vnꝰ
raſiſſet ꝑgamenū de quo eſſet factus
liber ⁊ alius ſcripſiſſet librū iſta ꝓpo
ſitio nos ſcripſimus librū iſtum nullo
modo pōt verificari de eis quare cuz
infundere aquaz ⁊ proferre verba ſint
actus diuerſarum rationuz nullo mo
do poteſt verificari de iſtis nos bapti
zamus te: ⁊ hoc ſufficiant de miniſtro
baptiſmi.

¶ De ſuſcipiētibus baptiſmū. c. v. ſe
cundi tractatus prime partis.

Aptiſmū dicūt oēs ſuſcipe taz
b viri quā mulieres: quia ſine ba
tiſmo in re vel in voto vt dictū
ē ſupra nullus pōt ſaluari. Sz aliter ē
de adultis ⁊ aliter de paruulis. quia i
adulto qui recipit baptiſmū regritur
intētio ꝓpria ſuſcipiēdi illud ꝙ cōfert
eccleſia. in paruulis aūt ſufficit fides
⁊ itētio eorū qui eū offerūt ad baptiſ-
muz. Sz nūqd pōt aliquis ī vētre ma
tris baptizari: ſicut ſi ſit vna mulier ꝑ
gnans de viuo ⁊ ſit in ꝑiculo mortis:
nunqd ī vētre eiꝰ oz baptizare. Dicen
dū eſt ꝙ nō cuius rō a doctoribꝰ aſſi
gnat̄ talis: qꝛ ille q ſuſcipit baptiſmuz
oz ſuſcipere manibꝰ miniſtrorū eccle
ſie ⁊ ſpargi aqua vel imergi ī aqua ſz
iſta nō pnt̄ fieri circa exiſtentē ī vētre
mr̄is: ergo nō pōt baptizari. Sed po-
nat̄ ꝙ aliqua pars pueri appareat ex̄
nunquid talis puer ſi timeat̄ de pericu
lo ita qȯ nō pōt expectari qȯ totaliter
naſcatur poteſt baptizari. Dicenduz
qȯ iſta pars que apparet extra aut ē
caput aut aliqua alia pars corporis.
Si illa pars que apparet ē caput: tūc
oz aſpergi aqua dicēdo. Ego te bapti
zo ⁊c̄. ⁊ eſt vere baptizatus. ⁊ ſi naſcat̄
poſtea non oz amplius baptizari. ⁊ rō
ē qꝛ caput eſt principalis pars corpo
ris ⁊ eo vigent omnes ſēſus corporis.
Si aūt illa pars que apparet eſt alia
quā caput: tūc dicunt aliqui doctores
ꝙ illa ꝑs oz aſpergi aqua ⁊ baptizari
⁊ ē vere baptizatꝰ: nec ſi naſcat̄ poſtea
oz āpliꝰ baptizari ⁊ rō ē: qꝛ baptiſmus
fit ꝑꝑ aīam ⁊ nō ꝑꝑ corpus: aīa autez
quātuz ad eſſentiā ſua ē tota in qua
licet ꝑte corporis: ⁊ ideo q̄cūqz parte
corporis baptizata totū ē baptizatum
nec oz amplius baptizari. Alij vero
dicūt ꝙ talis pars q̄ apparet oz aſꝑgi
aqua ⁊ baptizari: licet ſi puer naſcat̄
poſtea debet batizari ſub hac forma.

Si tu es baptizatus: ego non te baptizo: ſed ſi nõ es baptizat⁹: ego te baptizo ĩ noĩe pr̃is ꝛc̃. Quis iſtoꝝ veri⁹ dicat neſcio: ſed credo ꝙ iſtud vltim⁹ ſit verius ꝛ ſecurius. ¶ Sed an ſi aliqs eẽt ſãctificatus ĩ vtero matris: deberet baptizari. Dicẽdũ ẽ qḋ ſic non q̈dẽ ꝑꝑ culpã quã hꝫ: ſed ſcribatur ĩ numero fideliũ ĩ ſuſceptioneꝫ caracteris baptiſmal: ꝛ vt ĩpleretur xp̃i p̃ceptũ ĩ ſuſceptione baptiſmi. ¶ Sꝫ nunquid filij iudeoꝝ puuli ſunt baptizandi inuitis pẽtibus. dicenduꝫ ꝙ aliqui doctores ſicut Joãnes ſcot⁹ ꝛ dñs durand⁹ ep̃s auicienſis ꝛ ſui ſequaces dicũt ꝙ ſic. dicunt .n. ꝙ principes ꝛ dñi terraꝝ in q̈bus habitãt iudei pñt eis auferre filios ſuos ꝛ eis inuitis eos facẽ baptizari cũ iudei ſint eoꝝ ſui ſm leges filij ſuoꝝ ſunt res dñoꝝ quorũ ſunt ſeruiciales ita ꝙ dñi pñt eos vendere ꝛ impignorare. Arguunt ergo ſic. Maius ẽ aliquẽ poſſe obligare ꝛ abdicare ſeruituti alicuius dñi tẽporalis: quam ſeruituti dei cui omnis hõ de iure naturali tenetur ſuire. ſed dñi terraruꝫ ĩ quibus habitant iudei poſſunt vendere filios iudeorũ ꝛ tradẽ in ſuos alteri domino. eis ĩuitis. ergo poſſunt eos ĩuitis parẽtibus tradere ſeruituti xp̃i quod fit per ſuſceptionem baptiſmi. Alij vero doctores ſicut ſãctus Thomas de aquino ꝛ ſui ſequaces dicunt ꝙ filij iudeorũ paruuli inuitis parentibus non ſunt baptizandi. ꝛ hoc ꝑꝑ periculum qḋ poſſet cõtingere. qꝛ qñ iſti paruuli qui inuitis parentibus eſſent baptizati eſſent adulti: cũ proles naturaliter ſequatur parẽtem. ipſi forte abnegarent baptiſmum ꝛ redirent ad iudaiſmum. veriſimile .n. eſt ꝙ ſi iudeorum filij paruuli eſſent inuitis parentibus baptizandi: chriſtianiſſimi iperatores ꝛ reges qui ꝑceſſerũt: q̈ fuerunt tanti zelatores fidei. iudeorũ filios feciſſent baptizari: ꝛ etiã ſũmi põtifices induxerẽt reges ꝛ pricipes in quorum terris habitant iudei ad hoc faciendum. Quis iſtorum verius dicat lectoris iudicio relinquo. ¶ Sed nunquid furioſi ꝛ amẽtes debent baptizari. dicendũ eſt ꝙ iſti furioſi aut fuerũt furioſi a natiuitate: ita ꝙ nunquam habuerunt vſum rõnis aut aliquotiẽs habuerunt vſum rõnis. ſed amiſerũt ꝑꝑ aliquaꝫ cauſam. Si fuerunt furioſi a natiuitate nõ ſunt baptizãdi qꝛ dictum. eſt ꝙ in adultis qui debent baptizari requiritur fides ꝛ itẽtio ſuſcipiendi illud qḋ cõfert eccleſia: ſed tales nõ pñt habere fidem nec intentionem cum ponantur nunꝙ̃ habuiſſe vſũ rationis: ergo tales non pñt ſuſcipẽ baptiſmum. Si aũt nõ fuerit furioſi a natiuitate: ſed habuerint aliquotiens vſuꝫ rationis: vel habent aliquotiens lucida interualla: ꝛ tunc ſi in tempore in q̃ habẽt vſum rõnis: vel in tp̃e ĩ quo habent lucida interualla habuerũt fideꝫ ꝛ deuotionẽ ad baptiſmũ ꝛ petiuerũt ipſuꝫ tunc debẽt baptizari quãꝙ̃ ſint in furia. Si aũt in tp̃e in quo habebat vſũ rõnis. vel quo habebant lucida interualla nec hẽbãt fidẽ nec ꝺuotioneꝫ ad baptiſmũ nec petebãt ipꝫ: nõ debẽt baptizari. ꝛ idẽ dico ꝺ dmõiacis: qꝛ ſi anteꝙ̃ eẽnt dmõiaci hẽbãt fidẽ ad baptiſmũ ꝛ ꝺuotionẽ ꝛ petebãt ipſũ: dẽbẽt

baptizari aliter non. Simile iudiciuȝ eſt de freneticis.

¶ Utrū aūt aliquis dormiēs d̄beat baptizari. Dicenduȝ ē quod ſi poterit excitari nō debet i ſono baptizari. Sȝ ſi nō pōt excitari tunc diſtinguendū ē vt ſupra qꝛ aut tpe vigilie habuit deuotionē ad baptiſmū ⁊ petiuit ipȝ: ⁊ tūc dȝ baptizari. Aut nō habuerat fidem nec deuotionē ad baptiſmū: tūc nō dȝ dormiens baptizari. Et qd ſi ſit vnuȝ monſtruū qd hēat duo corpora coniūcta: an debeat baptizari vt vna pſona vel due. Dico ꝙ cū baptiſm⁹ fiat ꝓpt aiam ⁊ nō ꝓp corpus. quātūcūqȝ eēnt duo corpora ſi ſolū eēt vna aia: dȝ baptizari vt vna perſona. Sȝ ſi eēnt due aie dȝ baptizari vt due. Sȝ quō ſciet ſi ſit vna anima vl' due? Dico ꝙ ſi ſint duo corpora: ſunt due anime. Si aūt ē vnuȝ corpus: ē vna aia. Et iō ſi ſunt duo pectora ⁊ duo capita: ſupponēdū eſt eſſe duas aias. Si aūt eſſet vnum pect⁹ ⁊ vnū caput quātūcūqȝ alia mēbra eſſent duplicata eſſet vna anima.

¶ De ritu baptiſmi. c. vj. ſcōi tractatus prime partis.

b Aptiſmus fit duobus modis Uno mō imergēdo i aquaȝ. Alio mō aſpgendo aquam. Quid aūt fiat meli⁹. Dicēdū ꝙ ſi non timeat' de piculo vl' ꝓp debilitatem baptizantis vl' pueri vl' aliqd aliō: meli⁹ fit imergēdo ꝙ aſpgēdo. Cui⁹ rō aſſignat' a doctoribus: qꝛ baptiſmus ſignificat ſepulturā xp̄i ⁊ vt dicit apl's. Cō ſepulti eſtis xp̄o ꝑ baptiſmū. ſȝ meli⁹ ſepultura figurat' qn̄ fit imergēdo i aquam: quā qn̄ ſit aſpgēdo. g̃ meli⁹ fit i mergēdo. ¶ Sciēdū aūt ꝙ vnuſqſqȝ dȝ ſeruare ritum eccleſie ſue: nec debȝ ipſū mutare. ¶ Utrū aūt reqrat' trina imerſio vl' aſpſio: vel ſufficiat vna. Dicēdū ē ꝙ ſufficit vna: ſȝ ceteris ptibus meli⁹ fit ꝑ trinā: qꝛ baptiſm⁹ fit i noīe ſcē trinitatiſ: que trinitas melius repreſentat' ꝑ trinā imerſioneȝ vl' aſpſionē: ꝙ per vnā: ita tñ ꝙ v̄ba nō finiantur anteꝙ oēs tres ſint ꝯplete. Jn h' aūt ꝙ fiat vna vel tria: glibet dȝ ſeruare ritū eccleſie ſue: vt dictum eſt.

¶ De effectu baptiſmi. c. vij. ſcōi tractatus prime partis.

e Ffect⁹ baptiſmi eſt delere oēȝ culpā tā originalē quaȝ actualē conferre gratiā ⁊ apire ianuā regni celeſtis i quo differt a circūciſiōe: qꝛ lȝ ꝑ paſſionem xp̄i circūciſio deleret culpaȝ originalem ⁊ conferret gratiā: tñ ianuam regni celeſtis aperire non poterat. Et iſta ſentētia ē Bede qui dicit in omelia de circunciſione dn̄i. ¶ Scire debet fraternitas vr̄a ꝙ ideȝ ſalutifere circunciſionis remediū olim circunciſio in lege ꝯ originalis peccati vulnus agebat: quod tunc xp̄o reuelāte gr̄a baptiſmi agere conſueuit excepto ꝙ ianuā regni celeſtis aperire non poterat. ¶ Sciēduȝ autē ꝙ baptiſmus alter operatur iſta in puulis: alter in adultis: qꝛ in paruulis nihil requiritur a pte ipſoꝝ ſȝ in adultis requiritur a pte ipſoꝝ ꝙ non ponāt obicē. i. ꝙ nō hēant cōtrariā diſpoſionē. ſ. ꝙ non accedāt ficte ad baptiſmum: ſed accedant cum debita deuotione: non ſolum aūt baptiſmus ꝯfert gratiam: imo etiam cōfert oibus ipȝ

ſuſcipientibus tã paruulis ꝙ adultis
qui nõ ponũt obicẽ oẽs ṽtutes taz the
ologias ꝙ morales ⁊ ſi non quantuz
ad vſuz ad minus quãtũ ad habitũ ⁊
iſta ſnia eſt ↄſilij generalis ⁊ habetur
in conſtitutionibus dñi Clemẽtis.v.
extra de ſum.tri.⁊.fi.ca.c.fidei catho-
lice. Eſt aũt alius effectus baptiſmi
qꝛ per ip̃z ↄtrahiẗ cognatio ſpũalis q̃
ĩpedit matrimoniũ ↄ̃hendũ ⁊ dirimit
taz ↄtractuz de hoc tñ diceẗ infra qñ
agetur de mr̃imanio. Per baptiſmuz
etiã ĩprimiẗ caracter vt dictũ ẽ ſupra
⁊ ideo baptiſmus non dz iterari ĩmo
pena illius q iteraret baptiſmuz ſcd̃m
leges ẽ decapitatio.c.ne ſãctũ baptiſ-
ma itereẗ.l.ij.ſcd̃z canones vero.ẽ qd̃
nõ poſſet ꝓmoueri ad ſacros ordĩes.
¶ De anexis baptiſmi.c.viij.ſecun-
di tractatus prime partis.
Baptiſmus qñ fit cũ debita ſo
b lẽnita te:p̃cedunt cathecism⁹
⁊ exorciſmus. Cathecismus
idẽ ẽ ꝙ iſtructio qꝛ i cathecismo iſtru
itur baptizãdus de fide ⁊ merito fidei
Unde i baptizãdo petit ſacerdos qd
petis:⁊ ipſe ſi eſt adultus rñdet fidem
Si autez ſit paruulus:patrini rñdet i
pſona eius vel alij.⁊ tũc ſacerdos pe-
tit:fides qd tibi preſtabit:⁊ ille tñ det
vitã eternam. Et tũc dicit ſacerdos.
Hec eſt vita eterna ⁊c̃. Et i iſto cathe
ciſmo facit tria ſacerdos baptizando.
Primo mittit digitum in aures ⁊ po-
nit ſaliuam in ore eius: ⁊ ſignificat ꝙ
baptizãdus dz hr̃e aures apertas ad
audiendum verbuz dei ⁊ documenta
fidei:poſito ſaliue in ore eius ſignifi-
cat ꝙ dz eẽ promptus ad reſpondẽdũ
⁊ ad loquendum de fide:qꝛ locutio fit
mediãte ſaliua. Secũdo facit ei cru-
cez in fronte ⁊ in pectore: ⁊ ſignificat
ꝙ baptizandus dz hr̃e ⁊ recipere fidẽ
chriſti i corde:qd̃ ſignificat crux facta
in pectore ⁊ i ore nec dz erubeſcere cõ
fiteri fidẽ xp̃i:qd̃ ſignificat crux facta
in fronte:qꝛ in fronte ſtatim apparet
verecundia:qꝛ ſm̃ ꝙ dicit Apoſtolus
ad ro.x.c. Corde creditur ad iuſtitiaz:
ore aũt cõfeſſio fit ad ſalutem. Tertio
ponit ei de ſale in ore:ꝙ ſignificat ſa-
pientiã diuinã iuxta doctrinã Apoſto
li. Ois ſermo dz ſale diuine ſapiẽtie cõ
ditus eẽ. Exorciſmus ẽ idez qd̃ adiu-
ratio:qꝛ adiuraẗ demon vt recedat de
aĩa baptizandi ⁊ det locuz ſpiritui ſc̃o
aduenienti. Facit tria ſacerdos bapti
zando:qꝛ primo facit ei crucez cũ poli
ce in fronte:⁊ ſignificat ꝙ baptizan-
dus cõſignaẗ:vt ſi templũ ſine habita
culum ſpũs ſancti. Secundo facit ei
crucez de ſpute ad aures ⁊ nares ⁊ ad
os:⁊ ſignificat ꝙ baptizandus aures
cordis clauſas diabolo ne audiat ſug
geſtiões diaboli.⁊ dz habere os clau
ſuz ne loquatur verba mala:⁊ debz ſic
viuere vt ſit ſm̃ doctrinaz Apoſtoli
bonus odor xp̃i in vita. Uel illud ſi-
gnificat qd̃ talis dz emittere fumum
deuote orationis per quaz effugaẗ de
moniuz iuxta ṽbuz raphaelis in To-
bia dicentis fumus effugat oẽ genus
demoniorum:⁊ iſta fiunt pro ſputo.i.
ṽtute chriſti que ſignificatur p ſputuz.
Nam ſciendum eſt ſm̃ ꝙ dicit glo.ſu
per illud verbum Joannis. Lutuz fe
cit ex ſputo. Sicut ſputũ mittitur ab in
terioribus cordis:ita filius dei geniẗ

ex ſubſtãtia dei pr̃is. Tertio facit cru-
cẽ de oleo exorcizato i pectore ⁊ i ſpa-
tulis: ⁊ ſignificat qꝺ baptizandus dꝫ
eſſe fortis ad lucrãdũ contra diabolũ
⁊ ad portanduꝫ onera penitẽtie: ⁊ iſta
fiũt mediante oleo diuie grẽ. ¶ Poſt
baptiſmũ autẽ ſacerdos facit tria ba-
ptizato. ¶ Primo iungit eũ chriſma
te ⁊ ſignificat vnctionem gratie ſpiri-
tus ſancti quam ſuſcipit in baptiſmo.
¶ Scꝺo tradit ei veſtẽ albaꝫ: ⁊ ſigni
ficat innocentiã baptiſmalẽ. ¶ Ter-
tio tradit ei cereuꝫ acenſũ ⁊ ſignificat
lumẽ fidei qꝺ dar̃ i baptiſmo. ¶ Sci
enduꝫ aũt ꝙ iſta non ſunt de eſſentia
baptiſmi: quia ſine iſtis poteſt dari ba
ptiſmus in caſu neceſſitatis: ſed in tali
caſu ſi baptizatus ſuperuixerit: debet
portari ad eccleſiam ⁊ ibidem catheri
zari ⁊ exorcizari ꝓpter ritum eccleſie
ſeruandum. Non autem debet bapti
zari iterum ſi ſit certum ꝙ recte ſit ba-
ptizatus. Sed ſi non eſt certum debet
baptizari ſub iſta forma. Si tu es ba-
ptizatus ego te non baptizo. ſi tu non
es baptizatus ego te baptizo in nomi
ne patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus ſancti amẽ.
¶ Et hec ſufficiant de baptiſmo.

¶ Tertius tractatus prime partis ꝺ
confirmatione. ¶ Quia ad ſpiritua
lem generationem ſequitur augmen
tum ſpirituale. ideo poſtꝙ de ſpiritua
li generatiõe que fit i baptiſmo dictuꝫ
eſt reſtat dicendum de ſpũali augmẽ
to quod fit in confirmatione. Circa
quam conſideranda ſunt ſeptem.

¶ Primo quid eſt confirmatio.
¶ Secũdo de materia ꝯfirmatiõis.
¶ Tertio de eius forma.
¶ Quarto de miniſtro.
¶ Quito ꝺ ſuſcipiẽtibꝰ cõfirmatione
¶ Sexto de ritu eius.
¶ Septimo de eius effectu.

¶ Quid eſt cõfirmatio. c. i. tertij tra
ctatus prime partis.

Confirmatio eſt conſignatio
facta cuꝫ chriſmate ab epõ in
fronte baptizari cuꝫ certa for
ma verborum ad confitendum auda
cter nomen chriſti.

¶ De materia ꝯfirmationis. c. ij. ter
tij tractatus prime partis.

Materia ſacramenti confirma
tionis vt patet ex dicta diffi-
nitione ẽ chriſma. In quo q-
dem chriſmate ſunt duo. ſ. oleuꝫ oliua
rum ⁊ balſamum. Et ratio quare iſta
duo ſunt materia huius ſacramenti ẽ
inſtitutio chriſti qui inſtituit iſta duo
eſſe materiam huius ſacramenti. licet
eniꝫ non inueniatur in euangelijs ꝙ
chriſtus hoc inſtituerit. tamen beatus
Petrus qui fuit vicarius ⁊ paſtor ⁊ re
ctor vniuerſal' eccleſie docuit ⁊ predi-
cauit ⁊ promulgauit chriſtum inſtitu-
iſſe. Et licet iſta promulgatio nõ inue-
niatur in canonicis ideſt in epiſtolis
beati Petri: tamen dominus papa hꝫ
in decretis Ro. eccleſie: ⁊ poteſt habe
ri ex obſeruantia vniuerſali totius ec
cleſie a tempore beati Petri vſque ad
nũc: q̃ qdẽ obſeruãtia ꝑeminet aucto
ritati cuiuſcũqꝫ: cũ vniuerſal' eccleſia
regatur a ſpiritu ſancto ⁊ errare non
poſſit. Et ſi q̃rar̃ q̃re euãgeliſte nõ po
ſuerũt i euangelijs matias ⁊ formas
ſacramentorum. Ad hoc reſpondet
beatus Dioniſius i libro ꝺ eccl'iaſtica

ierarchia dicēs ꝙ euāgeliſte noluerūt
hoc facere: ne materie ⁊ forme ſacra-
mentorū veniret in deriſionem: qꝛ ſm
ꝙ dicit ſaluator noſter Margarite ñ
ſunt ponende ante porcos. Sec⁹ aūt
ē de baptiſmo: qꝛ baptiſmus eſt maxi
me ſacramentum neceſſitatis: vł ma-
ximū qꝛ ſine baptiſmo nō pōt aliqs eē
ſalu⁹ ideo oportuit quod forma eius
eſſet omnibus nota. Iccirco euangeli
ſte poſuerūt eaꝫ expreſſe i euangelijs:
Aſſignatur a doctoribus talis ratio
quare chriſma eſt propria materia hu
ius ſacramenti: quia in chriſmate vt
dictum ē ſūt duo. ſ. oleum oliuarum ⁊
balſamum ⁊ propꝛietates iſtoruꝫ maxi
me conueniūt huic ſacramēto: qꝛ oleū
oliuarum eſt nutrimentū ſplēdoris: ⁊
iō ponitur in lampade vt lumē poſſit
ei durare ⁊ iccirco oleum eſt ſignum
maioris notitie luminis fidei: quam
debet habere ꝑ alijs cōfirmat⁹ qꝛ ipē
tenetur ſe expreſſe obijcere preſecuto-
ribus fidei ⁊ confiteri fidē etiaꝫ abſqꝫ
hoc ꝙ requiratur. Unde de cōfirma
to dicitur in ps. Inueni dauid ſeruuꝫ
meum in baptiſmi ſuſceptione oleo ſā
cto meo vnxi eum⁹ in confirmatione.
manus. n. mea auxiliabitur ei in fidei
proſecutione. Balſamum autem rati
one ſue fragrantie deſignat odoreꝫ bo
ne fame ⁊ opinionis que debet eſſe in
confirmato vnde in eccleſiaſtico. Si-
cut cinamomum ⁊ balſamum aroma
tiꝫās odorem dedi. Arguunt ergo do-
ctores ſic. Illa eſt ꝓpria mā ſacri ꝯfir
mationis cuius proprietas maxīe cō
ueniunt effectui ſacramēti confirma
tionis. ſed proprietates olei ⁊ balſa-
mi maxime conueniūt effectui ſacra-
menti confirmationis ergo iſta ſunt
propria materia ſacramenti cōfirma
tionis. ¶ Sciendū aūt ꝙ iſta oꝫ pri
mo eſſe ſāctificata ⁊ benedicta ab epi
ſcopo antequam ſint propria materia
iſtius ſacramēti ⁊ rō aſſignatur a ve-
nerabili doctore ſancto Thoma de a
quino in quarto ſuo qꝛ in illis ſacra-
mentis que chriſtus recipit in corpore
ſuo non requiritur ſanctificatio ma-
terie eorum qꝛ ipſe tactu ſui ſacratiſſi
mi corporis ſanctificauit ea. Et ideo
quia xp̄us fuit baptiꝫatus non reqri-
tur de neceſſitate ſacramenti ꝙ aqua
prius benedicatur vt ſit materia ba-
ptiſmi quia vt dicit Beda. Chriſtus
ſue mundiſſime carnis tactu viꝫ rege
neratiuam contulit aquis. Quia etiā
chriſtus ſuſcepit ſacramentū eucbari
ſtie in ſeipſo non requiritur ꝙ panis
⁊ vinuꝫ prius benedicatur anteꝙ ſint
materia ſacramenti eucbariſtie. Sed
in illis ſacramentis que chriſtus non
ſuſcepit in ſeipſo requiritur ꝙ ꝓcedat
materie ſanctificatio ⁊ ideo quia xp̄s
non recipit ſacramētum cōfirmatōis
in ſeipſo ideo in confirmatione reqri-
tur materie cōſecratio. Et idē dico de
ſacramēto ordinis ⁊ ſacramēto extre
me vnctionis. Alia rō aſſignat̄ ab eo
dem doctore in vltima parte ſumme.
quia in illis ſacramentis in quibus re
quiritur miniſter ſpiritualiter cōſecra
tus requiritur materia ſpiritualit̄ con
ſecrata vt ſit materia ſacramenti con
formiter ſe habeat ad miniſtruꝫ ſacra
menti. ¶ Sed in ſacramento confir
mationis requirit̄ miniſter ſpūaliter

conſecratuſ: videlicet epūs. quare in ſacramēto cōfirmationis requiritur materia ſpiritualiter cōſecrata. Ideo in alia materia nō pōt fieri hoc ſacr̄z.

¶ De forma ɔfirmationis. c. iij. tertij tractatus prime partis.

f Orma iſti⁹ ſacramēti ſūt verba que epūs dicit qn̄ facit crucem in frōte ɔfirmādi cū chriſmate: que verba ſūt iſta. Cōſigno te ſigno ſancte crucis ⁊ cōfirmo te chriſmate ſalutis in noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ ſpiritus ſancti amen. Et ꝙ iſta ſit conueniens forma huius ſacramēti pōt ſic ꝓbari. Illa forma eſt cōueniens forma ſacramenti cōfirmationis per quā ⁊ in qua exprimunt̄ illa que ſūt neceſſaria ad ſacramentū confirmationis ſꝫ in iſta forma confirmationis exp̄mūtur ea que ſūt neceſſaria ad ſacramētum confirmationis: quia in confirmatione eſt neceſſaria perſona. ſ. miniſter cōferēs ſacramentū: ⁊ iſtud exprimit̄ cū dicit̄ ɔfirmo ⁊ cōſigno. Eſt ibi etiā neceſſaria ꝑſona ſuſcipientis ſacramentū que exprimit̄ cū dicit̄ te eſt etiam ibi neceſſaria materia ſacramenti que exprimit̄ cuꝫ dicit̄ chriſmate: eſt etiā ibi neceſſaria virtus dei cōferēs efficaciā ſacr̄o que exprimit̄ cuꝫ dicit̄ in noīe pa. ⁊c̄ Effect⁹ aūt iſtius ſacr̄i exprimit̄ in iſta forma. ſed iſtud videbit̄ infra qn̄ aget̄ de effectu hui⁹ ſacr̄i quare manifeſtum eſt ꝙ iſta forma cōueniēs eſt forma ſacramenti.

¶ De miniſtro huius ſacramenti. c. iiij. tertij tractatus prime partis.

m Iniſter hui⁹ ſacr̄i ē ep̄s ſoluſ cuius ratio aſſignatur a doctorib⁹ talis. Sicut eſt in pollitica corporali bene ordinata ita ſuo modo dꝫ eſſe in pol itica ſpūali ſed ſicut eſt in pollitica corporali bene ordinata ꝙ ꝓmouere aliquem ad ſtatum ⁊ gradūꝫ excellentie ſuper alios pertinet ad illū qui habet curam ciuitatis vel cōmunitatis. ſ. ad principem ⁊ q꞉ cōfirmatus per ſacramentum confirmationis ponitur in ſtatu excellentie ſuper alios: quia confirmatus efficitur miles xp̄i ideo conferre ſacramentum cōfirmationis pertinet ad epiſcopum qui habet curaꝫ totius vniuerſitatis ſiue cōitatis in ſua dyoceſi. ¶ Sed vtrum i caſu neceſſitatis alius quam epiſcop⁹ poſſit conferre. Dicendum ꝙ in materia iſtius contrariantur ſibi inuiceꝫ doctores. Dicunt eniꝫ aliqui ꝙ papa poſſit committere cuicunque viro fideli quod miniſtraret ſacramentum confirmationis ⁊ aſſignant talem rationē. Ille qui tenet locum xp̄i i terris ⁊ hꝫ plenariā p̄tāteꝫ pōt diſpenſare in eccl̄ia in ſacr̄is in oībus iſtis que non fuerunt inſtituta a xp̄o ſed nō legitur in toto canone noui teſtamēti ꝙ xp̄s inſtituerit ſacr̄m confirmationis dari a ſolis ep̄is. ergo papa qui habet plenitudieꝫ p̄tātis in eccl̄a ⁊ tenet locum xp̄i in terris pōt ordinare quod ſacramentum cōfirmationis ab alio quaꝫ ep̄o ɔferat̄. Alij aūt doc. dicūt ɔ̄rium dicunt enim ꝙ papa non poſſet committere alteri niſi eſſet ep̄s ꝙ conferrat ſacr̄m confirmationis ⁊ aſſignant taleꝫ rationeꝫ quia in illis qui ſunt de neceſſitate ſacr̄i non pōt aliquid per papā immutari ſꝫ ep̄s ē de neceſſitate

ſacr̄i miniſter cõfirmationis: ⁊ iõ nõ
põt p̱ aliquẽ fieri ꝙ alius q̄ȝ ep̄s cõfe
rat iſtud ſacr̄m ꝯfirmatiõis maioꝛ iſti
us rõnis cõcedit̄ ab oibus: minoꝛẽ au
tem ipi ꝓbãt ſic: qꝛ ſicut de neceſſitate
iſtius ſacr̄i eſt ꝙ mã eius ſit ſãctifica-
ta: nec aliqs poſſet iſtõ mutare ita de
neceſſitate ſacr̄i eſt ꝙ eius miniſter ſit
ſanctificat⁹: que ſãctificatio fit in ep̄a-
li cõſecratiõe: q̄re ſolus ep̄s de neceſſi
tate ſacr̄i eſt miniſter huius ſacr̄i. Alij
doctoꝛes tenẽt viã mediã ⁊ dicunt ꝙ
dñs papa nõ põt cõmittere cuicunqȝ
fideli indiferẽter qõ cõferat ſacr̄m cõ-
firmatiõis: ſȝ oi ſacerdoti põt cõmitte
tere ⁊ rõnẽ p̄mi dicti aſſignãt ꝙ nulli
põt cõmitti ꝙ hẽat ptãtẽ ſup̱ coꝛp⁹ xp̄i
miſticũ ad minus quo ad diſpẽſatio-
nẽ ſacroꝝ niſi hẽat ptãtẽ ſup̱ coꝛp⁹ xp̄i
verũ: qꝛ ptãs ſup̱ coꝛpus xp̄i miſticuȝ
deſcẽdit a ptãte ſup̱ coꝛpus xp̄i veruȝ:
ſȝ ſolus ſacerdos hȝ ptãtẽ ſup̱ coꝛpus
xp̄i veruȝ ⁊ iõ ſoli ſacerdoti cõmittit:
põt cũ hẽat ptãtẽ ſup̱ coꝛpus xp̄i mi-
ſtitũ: ⁊ h̄ in diſpẽſãdo ſacr̄a. Sȝ mini-
ſtrãdo ſacr̄m cõfirmatiõis habet̄ po-
teſtas ſup̱ coꝛpus xp̄i miſticũ: q̄re ſoli
ſacerdoti põt cõmitti ꝙ ſit miniſter ſa
cramẽti ꝯfirmatiõis. Rõnẽ ſcd̄i dicti
aſſignãt ex quodã decreto in quo legi
tur ꝙ Gregoꝛi⁹ papa cõmiſit q̄buſdã
ſacerdotib⁹ anglie ꝙ vngerẽt baptiza
tos in frõte cũ chꝛiſmate: ſȝ in tali vn-
ctione cõfert̄ ſacr̄m cõfirmatiõis: q̄re
pȝ ꝙ ſacerdotib⁹ põt cõmitti a papa
qõ cõferãt huius ſacr̄m: ⁊ iſtõ vltimũ
reputo verius de quo tñ habet̄ in. c. v.
de cõſuetudine

¶ De recipiẽtibus confirmationeȝ

c. iij. tertij tractatus pꝛime partis.

ſ Acr̄m ꝯfirmatiõis debẽt acci-
pere oẽs baptizati: tam viri q̄ȝ
mulieres: qꝛ ſec⁹ eſt de militia
ſeculari ⁊ de militia ſpũali: qꝛ militiaȝ
ſecularẽ, nõ debẽt ſuſcip̱e mulieres ſed
ſoli viri: qꝛ mulieres nõ ſũt apte ad pu
gnandũ coꝛpoꝛaliter. Militiã aũt ſpi
ritualẽ pñt oẽs ſuſcip̱e tã viri q̄ȝ mulie
res: ⁊ indifferẽter qꝛ taȝ viri q̄ȝ mulie
res ſũt apti ad pugnãdũ ſpũaliter cõ-
tra p̱ſecutoꝛes fidei. Sȝ militia ſpũal̄
dat̄ in ſacr̄o ꝯfirmatiõis: q̄re ſacr̄ȝ cõ
firmatiõis pñt recip̱e tã viri q̄ȝ mulie-
res: ⁊ hoc ẽ ꝙ dicit apl̄s. In xp̄o ieſu
neqȝ maſculus neqȝ femina. vult dice
re ꝙ quo ad xp̄m nõ eſt differẽtia de
maſculo nec de femina. Sȝ nunqd pu
eri ſũt cõfirmãdi. Dicẽdũ ꝙ ſic ſtatim
cũ icipiũt hr̄e vſũ rõnis qꝛ tũc ſũt apti
ad cõfitẽdũ fidẽ xp̄i: ⁊ in ſacr̄o iſto da
tur ſpũs ſãctus ad robur vt fidẽ chꝛi-
ſti audacter cõfiteant̄ cõfirmati. Sȝ
nunqd ſine peccato põt quis omittere
ne vnq̄ȝ recipiat ſacr̄m cõfirmatiõis.
Dicendũ ꝙ ſine iſto ſacr̄o põt hõ ſal-
uus ẽẽ: qꝛ multi nõ cõfirmati ſaluant̄
ſȝ ſi occurrat opoꝛtunitas ſuſcipiendi
q̄libet dȝ euȝ ſuſcip̱e. ⁊ ſi ſine cauſa ra-
tionabili omittat ipſũ ſuſcip̱e peccat
moꝛtaliter niſi ſuſcipiat ipſum. Et rõ
hui⁹ põt ẽẽ iſta: qꝛ q̄libet quãtũ in ſe ẽ
dȝ ſe diſponere ad ſuſcipiẽdũ gratiaȝ
vel eius augmẽtũ ſi ſit capax: ſed in ſa
cramento ꝯfirmationis ſi digne ſuſci
piat̄ cõfert̄ gratia vel auget̄. ergo ha
bita opoꝛtunitate dȝ ſuſcip̱e illõ ſacr̄ȝ
⁊ iõ ſacerdotes habẽtes curã aiarum
debent inſtruere parrochianos ſuos:

vt quando epiſcopus erit preſens in ſua parrochia ſuſcipiant iſtud ſacra/mentum.

¶ De virtute iſtius ſacramenti.c.vj tertij tractatus prime partis.

Virtus huius ſacramenti ē qd qñ aliquis confirmatur inungitur per modū crucis ab ep̄o in frō te cum chriſmate in forma verborum ſupra poſita. Conſigno ⁊c̄. Et iſte ritus eſt cōueniens. Cuius ratio eſt: q2 in ritu ſacroꝝ debēt ſignari virtus ⁊ effect⁹ ſacri mō effect⁹ iſti⁹ ſacri ē ꝙ p ip̄z datur ſpūs ſāctus ad audacter cōfitēdū fidē xp̄i. Et q2 p ip̄z confirmat⁹ efficitur pugil xp̄i: ⁊ iſta ſignificantur in ritu huius ſacramēti. Nā per vnctio/nem ſignificatur quod ꝯfirmatus in cō firmatione efficitur pugil xp̄i. Nā anti quitus pugiles vngebantur. Per alapā ſignificatur qd cōfirmatus debet hr̄e audatiam cōfitendi fidem xp̄i. Nam a cōfeſſione fidei poſſet aliqs impedi ri propter duo. ſ. propter verecundiā vel propter timorē. Cōtra primū3 fit cōfirmato crux cū chriſmate in frōte: vt. ſ. nō erubeſcat confiteri fidē xp̄i: q2 in fronte apparet prima verecundia quia quando homo verecundatur: ſta tim frons incipit erubeſcere ideo con tra ruborem verecūdie inungitur frōs. Sed cōtra timorē etia3 crux fit in frō te quia quādo homo timet icipit frōs paleſcere: ⁊ tota facies: ideo contra ti morem confirmatus inungitur ſigno crucis. Alapa aūt que datur cōfirma to non eſt de neceſſitate ſacramenti. ſed datur propter memoriam.

¶ De effectu ſacramenti confirmationis.c.vij.tertij tractatus p̄me partis.

Effectus ſacramenti cōfirmationis eſt vt dictu3 eſt ſupra ⁊ in eo datur ſpūs ſanctus ad robur ⁊ ad audacter cōfitendū fidem chriſti vnde niſi ſit obex.i.ipedimētu3 ex parte ſuſcipientis in iſto ſacramento datur noua grā vel antiqua augetur. Eſt autē alius effect⁹ iſtius ſacramenti q2 per ipſu3 ſi digne ſuſcipiatur peccata mortalia oblita ⁊ venialia dimittūtur. Per iſtud ſacr̄m imprimitur caracter vt dictū eſt ſupra ideo iſtud ſacramentum non debet nec poteſt bis ſuſcipi imo qui ſcienter bis ſuſcipit ip̄m mereretur ſm leges decapitari vt di/ctum eſt ſupra de baptiſmo. ¶ Sciē dum autem ꝙ caracter confirmationis preſuppōnit caractere3 baptiſmi. q2 nullus pōt ſuſcipere iſtud ſacramē tum niſi fuerit baptizatus.

¶ Per iſtud etiam ſacramentum cō trahitur cognatio ſpiritualis ſicut per baptiſmum que inpedit matrimoniū de hoc tamen dicetur infra qñ agetur de matrimonio. Et hec de ſacramen/to confirmationis ſufficiant.

¶ Tractatus quartus prime partis de ſacramento eucbariſtie.

¶ Poſtq̄3 dictu3 eſt de generatione ſpūali q̄ fit in baptiſmo ⁊ de augmento ſpūali qd fit in cōfirmatione: dicendum eſt de ſpirituali nutrimento qd datur in ſacramento eucbariſtie.

¶ Circa quod conſideranda ſunt vndecim.

¶ Primo quid eſt eucbariſtia.

¶ Secundo de miniſtro miſſe quis

z qualis debet eſſe.

¶ Tertio de materia ſacramẽti miſſe que z qualis debeat eſſe.

¶ Quarto de forma.

¶ Quinto de loco in quo debeat celebrari miſſa.

¶ Sexto de tempore quo debet celebrari miſſa.

¶ Septimo quotiens in die debet celebrari miſſa.

¶ Octauo de veſtibus quibus debz indui ſacerdos in miſſa.

¶ Nono cui debet dari ſacrificium miſſe:

¶ Decimo de ritu miſſe.

¶ Undecimo de defectibus qui poſſunt occurrere in miſſa.

¶ Quid ẽ eucbariſtia.c.i.quarti tractatus prime partis.

e Ucbariſtia põt ſic notificari Eucbariſtia ẽ ſacramentum corporis z ſanguinis xp̃i contentum ſub ſpeciebus panis z vini virtute verboꝝ a ſacerdote ꝓlatorū. Et dicitur ab eu ꝙ eſt bonũ: z caris ꝙ eſt grã: qꝛ in eo continetur ille qui eſt fõs grẽ.ſ.xp̃s de cuius plenitudie omnes accepimus grãm ꝓ gratia: vt dicitur Joanni primo.c.

¶ De miniſtro eucbariſtie.c.ij.quarti tractatus prime partis.

m Iniſter ſacramenti eucbariſtie.i.miniſter qui põt z debz celebrare miſſam ẽ ſacerdos rite z legitime ordinatus ſine peccato mortali exñs: z cui non eſt probibitū celebrare: Dico qui põt z dz: qꝛ multi poſſunt qui nõ debẽt celebrare miſſaz ſicut ſacerdos beretici excommunicati vel ſciſmatici z degradati non debent celebrare: tamen poſſunt celebrare: quia ſi celebrant veraciter conficiunt corpus xp̃i peccant tñ mortaliter in dicendo miſſaz: z non ſoluz ipſi celebrantes immo omnes qui audiunt miſſaz eorum ſi ſint noti: tales z audientes ſciant. Dico rite z legitime ordinatus: qꝛ nullus niſi ſit rite z legitime ordinatus in ſacerdotem poteſt celebrare miſſam. Intelligendum eſt tamen. ꝙ non rite z non legitime ordinatus poteſt eſſe duobus modis.

¶ Uno modo ꝙ in ordinatione ſua omittatur aliquid qḋ ſit de eſſentia ordinis vel ordinationis ſicut quod nõ ordinetur ab ep̃o vel quando ordinat̃ non iungantur ei manus: vel quod ñ tradatur ſibi calix: vel ꝙ ordinãs nõ dicat verba debita z ſtatua. vel quod non babeat intentionem ordinandi: z talis nullo modo poteſt celebrare: quia talis non eſt ſacerdos. Alio mõ ꝙ in ordinatione ſua ſeruatis omnibus que ſunt de eſſẽtia ordinis ſiue ordinationis omittatur aliquid eorum que ſunt de ſolemnitate ordinis ſiue ordinatiõis z talis poteſt bñ celebrare tamen credo ꝙ non debeat potiſſime ſi ex negligentia ſua fuerit aliqḋ omiſſum. Quid ſit de eſſẽtia ordinis vel ordinationis z quid de ſolemnitate determinent doctores non eſt preſentis ſpeculationis: qꝛ ſcire iſtḋ magis ſpectat ad epiſcopum quam ad ſimplicem ſacerdotem. ¶ Dico etiam ꝙ ſine peccato mortali exiſtens debet celebrare: quia nullus in peccato mortali exiſtẽs debet celebrare miſſam. ¶ Notãdũ

tamen ꝙ aliqueȝ eſſe in peccato mor-
tali pōt eſſe duobus modis. ¶ Uno
mō ꝙ ſit in peccato mortali notorio.
Alio mō ꝙ ſit in peccato mortali oc-
culto. ¶ Primo mō ſi ſit notorie here-
ticus vel ſciſmaticus excommunicat⁹:
vel fornicarius: nō ſolum ipſe peccat
in celebrando: vt dictum ē immo om-
nes qui audiunt miſſam eius. Et ra-
tio eſt quia iſta quattuor crimina ma
xime repugnāt huic ſacro. Naȝ ī hoc
ſacramento eſt ſecretum fidei. Ideo
repelluntur heretici. Et eſt vinculum
charitatis: ideo repellūtur ſciſmatici ⁊
excommunicati. Eſt etiam vas gratie
vnde vocatur eucbariſtia. Ideo repel
luntur ſimoniaci qui gratiam emunt
⁊ vendunt. Eſt etiam eleuās hominē
ad ſtatum ſpiritualem: ideo repllūtur
notorij fornicarij: qui omnino ſūt car
nales. Et dicuntur notoriuȝ nō pp̄ ſu
ſpectionem vel alia ſigna probabilia
ſed q ſūt ſm ordineȝ iuris cōdemnati
de tali crimine vel ſponte ī iudicio con
feſſi ⁊ canonice cōuicti vel pp̄ euiden-
tiam facti. Et voco euidentiam facti
qn̄ factum eſt ita notorium ꝙ non in-
diget teſtibus cū nulla tergiuerſatiōe
poſſit celari. Si ſit in peccato occulto:
tunc ſciendum ꝙ aliquē eſſe in pecca
to mortali occulto pōt eſſe tribus mo
dis. ¶ Primo modo ꝙ committitur
iam actu vel ſcit ſe comiſiſſe tempore
preterito aliquod peccatum mortale:
de quo non dolet: nec penitet: nec con
uertitur. Et talis ſic celebrās nō ſoluȝ
peccat mortaliter: ſȝ mortaliſſime: ⁊ d̄
tali dicit Apoſtolus. Qui manducat
⁊ bibit indigne iudicium. ſ. iudicium
mortis eterne ſibi manducat ⁊ bibit.
¶ Alio modo aliqs pōt eſſe in pec-
cato mortali: qr. ſ. commiſit aliqd̄ pec
catum mortale quod non fuit confeſ
ſus: tunc tñ nō recolit de illo pctō ⁊ tūc
aut talis diligenter examinauit cōſci
entiam ſuam anteꝙ poneret ſe ad ce-
lebrandum: ⁊ nullo modo potuit ſe re
cordari de illo peccato ⁊ eſt in propoſi
to quod ſi recordaretur confiteretur
illud peccatum ⁊ faceret penitentiam
de ipſo ⁊ in generali conteritur de oī
bus peccatis oblitis: ⁊ iſte non ſolum
non peccat in celebrando: imo virtute
ſacramenti miſſe meretur veniā ⁊ ab
ſolutionem de illo peccato ⁊ ita intelli
gitur illud verbū eximij doctoris Au
guſtini quod ſacramentum iſtud viui
ficat mortuos. i. illos qui iſto mō exi-
ſtentes ī peccato mortali celebrant ta
men ſi poſtea ſi talis recordet̄ de illo
peccato tenetur ipſuȝ confiteri ⁊ ideo
quilibet tenetur anteꝙ ponat ſe ad ce
lebrandum diligenter examinare cō
ſcienciam ſuam ſi ſit in peccato morta
li vel ne ⁊ ita precipit beatus Paulus
dicens. Probet ideſt examinet ſeipſuȝ
homo ⁊ ſic de pane illo edat ⁊ de cali
ce bibat. Si autem aliquis exiſtens in
peccato mortali de quo non recordat̄
exponat ſe ad celebrandum anteꝙ ex
aminauerit aliquo modo conſcien
tiam ſuam credo ꝙ peccat qr eſt trāſ
greſſor precepti Apoſtoli iam dicti vł
dictis dicit. ſ. illius. Probet autem ſe-
ipſum homo ⁊c̄. ¶ Tertio modo ali
quis poteſt eſſe in peccato mortali ꝙ
recordat̄ ſe de veritate aliquod pecca
tum mortale cōmiſiſſe ⁊ tūc ipſe habet

in preſenti copiā ſacerdotis ſeu cōfeſ/
ſoris aut nō. Si hēat copiā cōfeſſoris
tenet̄ anꝙ̄ celebret ꝯfiteri: ⁊ niſi cōfite
atur peccat mortaliter nec ſufficit ſibi
cōfeſſio generalis q̄ fit ip̄ricipio miſſe
qꝛ illa cōfeſſio excedit ſe ſoluꝫ ad pec/
cata venialia: ⁊ nō ad mortalia ⁊ ma
xime ad illa de quibꝰ homo recordat̄.
Si autem talis non habet copiam cō
feſſoris: aut iminet ſibi neceſſitas cele
brandi aut non. Si imminet ſibi neceſ
ſitas celebrandi: puto qꝛ iſte curatus
⁊ eſt dies dominica vel aliqua dies ſo
lemnis: ⁊ populus ſibi commiſſus vlt̄
audire miſſam: ⁊ erit ſcandalum ī po
pulo quod iſte non celebret: vel forte
aliquis parrochianus ſuus eſt infir/
mus periculoſe ⁊ requirit iſtum quod
det ſibi corpus chriſti ⁊ iſte non hēat
hoſtiam conſecratam quam det ſibi
vel iminet ſibi aliqua neceſſitas cele/
brandi legitima ſicut ſunt nuptie vel
aliquid tale in iſtis caſibus iſte tenet̄
conteri ⁊ peniteri de peccato ſuo ⁊c̄.
In ꝓpoſito ꝯfitendi ip̄m quādo ha/
bebit opportunitateꝫ cōfitendi ⁊ dicat
miſſam ſuam in noīe dn̄i: qꝛ xp̄s qui ē
ſummus ſacerdos abſoluit euꝫ. Et tn̄
confiteat̄ poſtea qn̄ hꝫ copiā ſacerdo
tis. Si aūt iſti qui ſic vt dictuꝫ ē: exiſtit
in peccato mortali non imminet neceſ
ſitas aliqua legitima celebrandi nullo
modo exponat ſe ad celebrandum: qꝛ
abſqꝫ dubio ſi celebraret mortaliſſime
peccaret.
¶ Sed ponatur ꝙ aliquis ſacerdos
accipiat peccuniam ab aliquo: vt di/
cat miſſam de requiem vel aliquam
aliam miſſam: nunquid tal' ſacerdos
habet neceſſitatem legitimam celebrā
di: ita ꝙ poſſet celebrare exiſtēs ī pec/
cato mortali abſqꝫ hoc ꝙ cōfiteatur
qn̄ nō hꝫ copiā cōfeſſoris. Dico ſaluo
meliori iudicio quantuꝫ mihi videt̄ ꝙ
nullus ſacerdos dꝫ accipere pecuniaꝫ
pro dicenda miſſa: ita ꝙ ſit intētio ſua
ꝙ miſſa equiparet̄ p̄cio pecunie. Tn̄
qꝛ ſm̄ ꝙ dicit apoſtolus. Si ſpūalia
vobis ſeminamus: non eſt mirum ſi
temporalia veſtra metamus. Non er
go prohibituꝫ quin ſacerdos pro ſuſtē
tatione vite ſue nō pro p̄cio miſſe reci
piat pecuniam ab eo pro quo debet ce
lebrare miſſam: ⁊ maxime quando ſa
cerdos non habet ſufficientes reddi/
tus pro ſuſtentatione vite ſue.
Sed nunquid talis receptio pecunie
eſt neceſſitas legitima celebrandi ex/
cuſans iſtum ꝙ exiſtēs ī peccato mor
tali poſſet dicere miſſam abſque pec/
cato: ſine hoc ꝙ confiteatur. Si non
habet copiam confeſſoris: dico ſaluo
meliori iudicio ꝙ iſte ſacerdos aut eſt
obligatus ratione beneficij ſibi colla/
ti per ſuperiorem: vel per illum qui ha
bet ius patronatus ī illo beneficio ad
dicendum qualibet die miſſam: ſicut
ſunt illi qui habent vicarias perpetu/
as ſiue capellanias in aliqua eccleſia.
Et de tali idem videtur mihi dicendū
ſicut dixi ſupra de curato cum immi/
net neceſſitas celebrandi quod ſi con/
teratur ⁊ peniteat de peccato ſuo ⁊ ſi
in propoſito confitendi: ⁊ celebret in
nomine domini tamē confiteatur quā
do occurret ſibi confeſſor. Aut iſte ſa/
cerdos recipit pecunias pro dicenda
aliqua miſſa ſingulari ſicut ſunt mul/

ti: qui recipiunt pecunias ꝓ miſſis ro-
gatis ſicut pro vna vel pro pluribus
de requiem vel de ſpiritu ſancto: de be
ata maria vel de īfirmis. ⁊ ſic de alijs.
Et de iſto dico ꝙ nullo modo exiſtēs
in peccato mortali anteq̄ confiteatur
debet ſe exponere ad dicendum miſſā
quia peccaret mortaliter in dicendo:
nec exiſtens in tali ſtatu debet recipe-
re pecuniam pro dicenda miſſa ſtatiz
immo debet ſe excuſare dicēdo. Ami-
ce ego non ſum bene diſpoſit⁹ pro nūc
ad dicenduz miſſam ſed quādo deus
voluerit ꝙ ero diſpoſitus libenter faci
am ꝙ petis. interim parcas mihi. Et
ſi alius inſtanter petat ꝙ ſtatim dicat
miſſaz. ſi recipit pecuniam reſtituat eā
ſtatiz: ⁊ nullo modo exponat ſe ad ce-
lebrandum. Dixi etiam ſupra deſcribē
do quis ⁊ qualis debz eē miniſter miſ-
ſe cui non eſt prohibitū celebrare qd
dixi propter aliquos religioſos quib⁹
ſecundum ſtatuta religionis ſue pro-
hibetur ꝙ non celebrent q̄diu in aliq-
bus penitentijs pro quibuſdam pecca
tis preteritis. ¶ Sed nunquid ange
lus poteſt eē miniſter ſacramenti iſti
us ideſt nunquid angelus poteſt cele-
brare vel conſecrare? Dicenduz ꝙ ne-
que angelus bonus neque malus po
teſt conſecrare de ſua natura: quia nō
eſt ſuſceptibilis caracteris ſacerdota-
lis. Cuius ratio eſt quia caracter ſa-
cerdotalis preſupponit caracterē ba-
ptiſmalem. ¶ Unde nullus poteſt
ordinari in ſacerdotez: niſi ſit baptiza-
tus. Arguūt ergo doctores ſic. Null⁹
poteſt ſuſcipere caracterem ſacerdo-
talem niſi ſit baptizatus: ſed angelus
non poteſt baptizari: quia ille qui ba
ptizatur oportet ꝙ aſpergatur aqua
angelus autem non poteſt aſpergi aq̄
cum non ſit res corporea: quare ange
lus non pōt baptizari ⁊ per cōſequēs
non poteſt in ſacerdotē ordinari. Et
ſi dicat̄ ꝙ licet angelus nō ſit res cor-
porea tm̄ pōt aſſumere corp⁹ ⁊ ſic pote
rit ī illo corpore baptizari ſicut anima
rationalis non eſt res corporea ⁊ tam̄
baptizatur in corpore. Dicendū ꝙ nō
eſt ſic̄ q2 aliter vnitur aīa corpori ⁊
aliter angelus q2 aīa vnit̄ corpori vt
forma materie angelus autez nō vtit̄
ſic ſed ſolum vt motor mobili. Et ideo
aīa baptizato corpore baptizatur nō
autem angelus quia aīa ⁊ corpus fa-
ciunt vnum ſuppoſitum non ſic ange-
lus cuz corpus q̄ſituz aſſumit. Et ideo
cū ſm̄ philoſophū in proemio metha
phiſice actiōes ſūt ſuppoſitoꝝ aīa ba
ptizato corpore baptizet̄ n̄ aūt angel⁹
⁊ ſic per conſequens anima poteſt ſu-
ſcipere caracterē ſacerdotalē nō autē
angelus quare angelus non poteſt cō
ſecrare.

¶ Sed quid ſi angelus preſentaret
vnam hoſtiam dicendo eaz eſſe con-
ſecratam nunquid illa hoſtia deberet
adorari? Dicendum eſt ꝙ ſi angelus
malus pñtaret eaz non eſſet adorāda
niſi cōſtaret pro certo ꝙ eſſet rite con
ſecrata. Sed ſi angelus bon⁹ eī preſta
ret eam. eſſet adoranda. nam ratio eſt
q2 teſte ſaluatore. Angelus malus mē
dax eſt ⁊ pater mendatij ⁊ poteſt mēti
⁊ ſemper nititur decipere hoīes qua-
re nunquam dz ſic credi. Angelus au
tem bonus eſt ſemꝑ verax ⁊ veritatis

alumpnus ⁊ ſemper nititur ad homi
nis ſaluationem: ⁊ ideo ſemper dꝫ ſi
bi credi veruꝫ vt dicit Apoſtolus An
gelus malus ſepe tranſfigurat ſe i an
geluꝫ lucis. Et ideo ſemper hoſtia ab
gelo preſentata eſt adorandaꝫ ſub cō
ditione ſcilicet ſi ſit vere ⁊ rite cōſecra
ta niſi cōſtaret pro certo ꝙ eſſet ange
lus malus.

¶ De materia huius ſacramenti. c.
iij. quarti tractatus prime partis.

m Ateria ſacramēti miſſe eſt du
plex videlicet panis ⁊ vinum
Et rō quare iſta duo ſunt ma-
teria iſtius ſacramenti eſt: qꝛ iſtud ſa
cramentū ordinatᷣ ad ſpiritualē nutri
tionē: nunc autē ſicut nutritio corpora
lis cōſiſtit in cibo ⁊ potu corporalibꝰ:
⁊ panis hꝫ maxime rationē cibi: ⁊ vi-
nū hꝫ rationē potus: ita nutritio ſpiri
tualis conſiſtit in cibo ⁊ in potu ſpiri
tualibus. Et iō in iſto ſacramēto datᷣ
corpꝰ chriſti ſub ſpecie panis in cibū ⁊
ſanguis xp̄i ſub ſpē vini in potuꝫ. Et
ita dicit ipſemet chriſtus Joā. vj. vbi
dicitᷣ. Caro mea vere eſt cibus: ⁊ ſan
guis meus vere eſt potus. ¶ Scien-
dum autē ꝙ panis qui eſt mā iſtius
ſacramenti eſt de tritico aqua elemen
tali confectus. dico panis qꝛ in paſta
non pōt cōfici corpus chriſti. Dico eti
am de tritico: qꝛ in alio pane vt de ſili
gine vel de ordeo vel de quocūqꝫ alio
grano niſi de tritico nō pōt cōfici cor
pus xp̄i. Dico etiā aqua elemētali cō
fectus. qꝛ eſto ꝙ panis eſſet de tritico:
ſi eſſet cōfectus cū alia aqua: puta ro
ſacea vel vino vl̄ lacte vel cū aliq̄ alio
liq̄re ⁊ ſic de alijs vniuerſalitᷣ niſi eſſet
confectus aqua ſimplici: ex tali pane
non poſſet confici corpus chriſti.

¶ Sciendum eſt ꝙ ex precepto ⁊
vſu romane eccleſie. que diſponente
domino omnium aliarum eccleſiarū
mater eſt ⁊ magiſtra. ⁊ ideo omnes
eccleſie ſibi tanquam matri ⁊ magi-
ſtre debēt in omnibus obedire: panis
de quo conficitur corpus chriſti debet
eſſe azimus quia ſi ex vi ſacramenti i
pane fermentato poſſet confici cor-
pus Chriſti: nihilominus qui in pa-
ne fermētato celebraret peccaret mor
taliter ⁊ eſſet grauiter puniendus.

¶ Notandum etiam ꝙ vinū quod
eſt materia huius ſacramenti debet
eſſe vinum de vite: quia in alio vino ſi
cut malorum granatorum vel moro-
rum vel pomorum vel quocunqꝫ alio
vino non poteſt celebrari miſſa niſi in
vino de vite.

¶ Notanduꝫ ꝙ in aceto vel in agre
ſti non poteſt celebrari nec conſecrari
Et intelligo de aceto ꝙ eſt omnino
acetum: quia in vino aliquantulum
acetoſo poſſet bene conſecrari: licet
non deberet qui poſſet habere aliud
vinum. ¶ Et ratio eſt quia non ſunt
eiuſdem ſpeciei cum vino cum habe-
ant cōtrarias virtutes. ¶ In muſto
poſſet etiam conſecrari. tamen credo
ꝙ melius eſſet expectare ꝙ eſſet bene
defecatum cum muſtum ratione ſue
limoſitatis vix poſſet bene euelli, quin
aliquid de eo remaneret in vaſe. Ra-
tio quare iſta duo. ſ. panis de tritico ⁊
vinum de vite ſunt magis materia
iſtius ſacramenti q̄ꝫ aliqua alia duo
eſt iſta potiſſima qꝛ chriſtus inſtituit

hoc ſacramentuꝫ in iſta materia cele
brari. Si eniꝫ in alia materia inſtitu
iſſet: illa materia eſſet ꝓpria materia
iſtius ſacramenti. Sed congruenter
xp̄us in iſta materia magis inſtituit
iſtud ſacramentū celebrari: qꝫ in alia
quia effectus corporales panis ⁊ vini
maxime ſpiritualiter conueniūt huic
ſacramento. Panis eni habet corpo
raliter confortare iuxta illud. p̄s. Pa
nis cor hominis confirmat. Vinum
etiam habet letificare. iuxta illud eiuſ
dem. Vinū letificat cor hominis. Et
iſtud ſacramentum digne ſumentem
ſpiritualiter cōfortat: ne in via huius
mundi deficiat. Ideo vocatur viaticū
i. viatores confortans ⁊ letificans iō
vocatur eucharistia ab eu quod ē bo
num ⁊ caris quod eſt gratia quaſi bo
na gratia que ſumentem letificat. Si
cut enim panis ex multis granis con
ficitur ⁊ vinum ex multis racemis cō
fluit ſic ⁊ per receptionem corporis ⁊
ſanguinis chriſti fideles adinuiceꝫ ſpi
ritualiter vniuntur. ⁊ ideo vocatur cō
munio a com quod eſt ſimul ⁊ vnio q̄
ſi ſimul vnio. Ipſe etiam chriſtus cō
parauit ſe grano frumēti dicens. Jo.
xvj. capitulo. Niſi frumenti cadēs in
terram ⁊ cetera. Comparauit etiaꝫ ſe
viti dicens. Joan. xv. c. Ego ſum vitis
vera ⁊c. ⁊ ideo congrue ſacramentuꝫ
corporis ⁊ ſāguinis chriſti in pane de
tritico ⁊ vino de vite celebraṫ. ¶ In
telligendū etiā ꝙ aqua lꝫ nō ſit de eſſē
tia materia iſtius ſacramenti tamen
debet admiſceri vino in calice. ſed in
modica quantitate quia aqua ſignifi
cat populum. Juxta illud Jeremie.
Aque multe populi multi. Ideo mix
tio aque cum vino in calice ſignificat
vnionem ſpiritualem chriſti ⁊ populi
fidelis: que fit in virtute iſti⁹ ſacramē
ti. ¶ Sed nunquid ſacerdos poſſet
in quacunqꝫ quantitate de iſta mate
ria conſecrare. Dicūt aliqui doctores
ꝙ non ſed ſolum quantum ſufficeret
ſibi ⁊ populo ſibi cōmiſſo quorum ra
tio eſt ꝙ cum iſtud ſacramentum or
dinetur ad vſum fidelium: ſacerdos
non poteſt plus conſecrare niſi quan
tum ſufficit vſui fidelium. ¶ Alij au
teꝫ doctores dicūt ꝙ non eſt determi
nata quantitas vltra q̄ꝫ ſacerdos po
teſt conſecrare de pane ⁊ de vino imo
etiam quantacunqꝫ quātitate preſen
taretur ſibi panis ⁊ vinum ⁊ in tanta
quantitate poſſet conſecrare. Cū eni
in forma conſecrationis ponaṫ iſtud
pronomen demonſtratiuum hic ⁊ hec
⁊ hoc oportet ꝙ materia conſecrāda
obijciatur oculis ſacerdotis. Unde di
cunt ꝙ ſacerdos exiſtens in altari nō
poſſet conſecrare totum panem qui ē
in platea vel totum vinuꝫ quod eſt in
celario ſed totum panem ⁊ totum vi
nū quod ſibi offerereṫ in quantacūqꝫ
quantitate eſſet poſſet conſecrare. Et
ratio eſt quia ſi prima opinio eſſet ve
ra ſequeretur ꝙ ſacerdos exiſtens in
deſerto non poſſet tot hoſtias cōſecra
re quot poſſet ſacerdos exiſtēs in vna
magna ciuitate nec etiā ſacerdos ſim
plex poſſet tot hoſtias cōſecrare quot
poſſet ſacerdos exiſtens curatus que
oīa ſunt abſqꝫ ratione dicta. ¶ Et re
ſpondent ad rationem aliorum ⁊ di
cunt ꝙ differētia eſt iſtud ſacramentū

⁊ alia ſacramēta. Nā eſſentia aliorū ſacramentorum conſiſtit in diſpenſatione ⁊ vſu materie: ſicut eſſentia baptiſmi conſiſtit in aſperſione aque ⁊ ꝓlatione verborū forme ⁊ ita eſt de aliis ſacramētis. Sed eſſentia ſacramēti eucbariſtie conſiſtit in conſecratiōe materie ⁊ non in vſu eius. Quia poſito ꝙ nunq̄ȝ boſtia conſecrata ſumeretur adbuc eſſet verum ſacramentum ⁊ ideo licet ſacerdos nō debeat conſecrare niſi tot boſtias quot ſibi ⁊ populo ſuo neceſſarie ſunt tamen ſi cōſecraret mille milia. conſecrate eſſent oēs. Solet autem ab aliquibus circa iſtaȝ materiam talis queſtio moueri. Si eſſent bic tredecim boſtie conſecrande ⁊ ſacerdos non crederet eſſe niſi duodecim nunquid ille omnes tredecim eſſent conſecrate. Ad boc reſpondet dominus Berengarius archiepiſcopus compoſtelanus magiſter in tbeologia in quodaȝ quolibeto ſuo ⁊ dicit ꝙ aut iſte ſacerdos intendit conſecrare omnes boſtias que ſunt ante ſe q̄t ſint: tamen non credit ꝙ ſint niſi duodecim. ⁊ tunc dicit ꝙ omnes ſunt conſecrate. Aut intendit preciſe conſecrare duodecim ⁊ non plures ⁊ non determinat que ſunt ille duodeciȝ: ⁊ tūc dicit ꝙ nulla eſt conſecrata: quia cum quelibet ſit conſecrabilis ⁊ non magis iſta q̄ȝ alia ⁊ ſacerdos non determinat ſe ad iſtam magis q̄ȝ ad aliam ideo qua ratione tu dices ꝙ iſta non eſt conſecrata: eadem ratione ego dico ꝙ nec illa: ⁊ ſic poteris dicere de q̄libet quare neutra erit cōſecrata. Unde quando ſacerdos babet conſecrare plures boſtias: non debet ſe determinare ad certum numerum: ſed debet babere intentioneȝ ꝙ conſecret qcquid ante ſe eſt. iſta ſufficiant de materia eucbariſtie.

¶ De forma eucbariſtie. c. iiij. quarti tractatus prime partis.

Omnium ſacramentorum forma conſiſtit in verbis certis ⁊ determinatis: ⁊ ideo forma ſacramenti eucbariſtie in aliquibus verbis limitatis conſiſtit. ¶ Ad ſciendum autem in quibus verbis cōſiſtit forma iſtius ſacramenti: ſciendum ꝙ in miſſa ſunt quedaȝ verba que ſunt de neceſſitate: ⁊ quedam que ſunt de ſolennitate tm̄. Uerba que ſunt de ſolēnitate ſunt illa que ſoluȝ faciunt ad ornatum miſſe: ⁊ quedam decorē miſſe ſicut ſunt proſe ⁊ aliqui verſus que dicuntur infra Gloria in excelſis deo ⁊c. ⁊ infra Sanctus ⁊ agnus: ⁊ iſta nibil faciunt ad eſſentiaȝ miſſe: immo credo ꝙ quando debet fieri predicatio debent dimitti totaliter: vel adminus abbreuiari: quia plus proficit predicatio q̄ȝ talia carmina: cum iſta mulceant aures corporis predicatio autē medicatur langoribus cordis. Uerba autem que ſunt de neceſſitate ſunt illa que de directo ſunt de officio miſſe.

¶ Sciendū autem ꝙ duplex eſt neceſſitas quia quedam eſt neceſſitas ꝓcepti: ⁊ quedaȝ eſt neceſſitas ſacramēti. In miſſa ergo quedam ſunt de neceſſitate precepti ⁊ quedam de neceſſitate ſacramēti. De neceſſitate precepti ſūt omnia verba illa que a beato petro apoſtolo ⁊ alijs ſūmis ponti

ficibus ſucceſſoribus ſuis fuerunt iſti
tuta. De neceſſitate vero ſacramenti
ſunt illa que chriſtus in cena ꝓtulit qñ
inſtituit iſtud ſacramentum. Et ē dif-
ferentia inter iſta verba: quia ſi aliqs
dimitteret illa verba que ſūt tm̄ de ne
ceſſitate precepti ⁊ diceret illa verba
que ſunt de neceſſitate ſacramenti: ⁊
haberet tantum intentionem conſe-
crandi conſecraret vere. tamen mor-
taliter peccaret ⁊ eſſet grauiſſime pu-
niendus. Si vero diceret omnia ver-
ba illa que ſunt de neceſſitate precepti
⁊ dimitteret illa que ſunt de neceſſita-
te ſacramenti quantūcunqꝫ intende-
ret conſecrare nullo tamen modo con
ſecraret. ¶ Cum ergo ſm philoſophuꝫ
forma ſit que dat eē rei ⁊ ſine qua res
eſſe non poteſt. Manifeſtum ꝙ illa
ſola verba qua ſunt de neceſſitate ſa
cramenti ſunt forma huius ſacramē
ti. Ita autem verba quantum ad for
mam conſecrationis ſunt iſta. Hoc ē
enim corpus meum. ¶ Sciendū au
tem ꝙ li enim non eſt de neceſſitate
ſacramenti: quia poſito ꝙ aliquis ſa-
cerdos cum intentione conſecrandi ꝓ
ferret verba iſta. Hoc eſt corpus meū
⁊ non diceret enim vere conſecraret.
¶ Utrum autē oportet ꝙ precedāt
aliqua alia verba que ſunt de integri
tate forme. Notandum ꝙ magiſter
Joānes ſcotus in quarto ſuo dicit ꝙ
omnia verba illa ab illo loco qui pri-
die ⁊ cetera incluſiue vſqꝫ ad illum lo
cum. Simili mō ⁊ cetera. excluſiue ſūt
neceſſaria ad formaꝫ conſecrationis
corporis. Et ratio ſua eſt ꝙ ſacerdos
conſecrans proferat verba conſecra-

tionis in perſona chriſti. Oportet er-
go ꝙ verba cōſecrationis ꝑcedent ali
qua verba per que demōſtraretur ꝙ
ſacerdos loquitur in perſona chriſti:
illa autem ſunt illa verba qui pridie ⁊
cetera. ergo de neceſſitate oportet ꝙ il
la verba precedant. Et iſtud declarat
ipſe per talem exemplū. Si aliqs dice
ret dico chriſtum ieſum miniſtrū fuiſ-
ſe circuncisionis: incertuꝫ eſſet vtrum
illud verbuꝫ fuiſſet dictū a beato pau
lo: ſed ſi ipſe diceret Paulus dixit. Di
co xp̄ꝫ ieſum ⁊c̄. tunc eſſet cunctis au
dientibus certum ꝙ illud verbū eſſet
dicum a beato Paulo. Similiter in ꝓ
poſito ad hoc quod denotet̄ ꝙ ſacer
dos dicit verba iſta. Hoc eſt enim cor
pus meum ⁊c̄. in perſona chriſti: opꝫ
ꝙ precedant aliqua verba per que de
tur intelligi ꝙ chriſtus dixit iſta verba
ſcilicet. Hoc eſt enim corpus meū ⁊c̄.
Iſta autem verba ſunt qui pridie ⁊c̄.
¶ Alij autē doctores dicūt vt dictū
ꝙ duplex ē neceſſitas. ſ. neceſſitas ſa
cramēti: ⁊ neceſſitas precepti. Dicunt
ergo ꝙ de neceſſitate ſacramenti ſūt
tm̄ iſta quatuor verba. ſ. hoc eſt corpꝰ
meum: quia cuꝫ iſtis quatuor verbis
fieret conſecratio. ſi ſacerdos diceret
ea cum intētione cōſecrādi. Qia alia
verba ſunt tantū de neceſſitate prece
pti: ⁊ quia qui ſcienter omitteret ali
quid eorum mortaliter peccaret ⁊ ni
hilominus cōſecraret. Et reſpondet
ad rōnē ſuā quādo dicit ꝙ ſacerdos
cōſecrans loquitur in perſona xp̄i: ⁊
iō oportet ꝙ dicat aliqua v̄ba ꝑ que
denotet̄ ꝙ loquat̄ i pſona xp̄i dico ꝙ
iſtud de neceſſitate ſacramēti nō regri

tur.ſed ſufficit intentio ſacerdotis in-
tendentis loqui in perſona chriſti:⁊ ꝓ
pter iſta verba hoc eſt ⁊ cetera ſatis
oſtenditur ꝙ ſacerdos non loquitur
in perſona propria:quia nullus cre-
dit ꝙ ſacerdos velit dicere ꝙ illud ſit
ſuum proprium corpus : ſed loquitur
in ꝑſona chriſti cuius illud eſt corpus
Dicendum ergo ꝙ forma cōſecratio-
nis corporis chriſti preciſe conſiſtit in
his verbis. Hoc eſt enim corpus me
um. De hoc autem ꝙ demōſtret iſtud
pronomen demonſtratiuum hoc cuꝫ
dicitur hoc eſt eniꝫ ⁊ cetera. ē magna
dubitatio. Ad hoc autem dixerunt ali
qui doctores ꝙ iſtud pronomen hoc
demonſtrat corpus chriſti. Alij dixe-
runt ꝙ demonſtrat ſubſtantiam pa-
nis. Sed iſtud ſalua reuerentia nō eſt
dicendum. Et arguo ſic contra eos ſꝫ
ſententiam omnium doctorum:⁊ ſm
veritatem. Verba ſacramentalia effi
ciunt illud ꝙ ſignificant. Sed verba
predicta illa ſcilicet. Hoc eſt enim cor-
pus meū non efficiunt ꝙ corpus chri-
ſti ſit corpus chriſti : quia anteq̄ꝫ illa
verba ꝓpherētur corpus chriſti erat
corpus chriſti nec efficiūt ꝙ panis ſit
corpus chriſti quia iſta eſt falſa:panis
eſt corpus chriſti.ergo iſtud pronomē
hoc non demonſtrat corpus chriſti:
nec ſubſtantiam panis. Et propter hꝰ
dicunt alij ꝙ iſtud pronomen hoc ni-
hil demonſtrat:quia iſta dicuntur re
citatiue a ſacerdote:⁊ ideo illud ꝓno
men hoc non tenetur demonſtratiue:
ſed materialiter tantum. Sed iſtud di
ctum nihil eſt:quia non tollit difficul-
tatem quia licet iſta verba dicant̄ mō
recitatiue a ſacerdote conſecrante ta-
men chriſtus conſecrans in die cene
non dixit iſta verba recitatiue ⁊ ideo
quando dixit iſta verba:iſtud prono
men hoc aliquid demonſtrabat : ⁊ iō
quero quid demonſtrabat tunc ⁊ re-
manet eadem difficultas que prius.
Et ideo dicunt alij ꝙ iſtud pronomē
hoc nihil determinatum demonſtrat
ſed demonſtrat aliquid indetermina-
tum. Unde quando dicitur hoc ē cor
pus meū.eſt ſenſus hoc quod cōtinet̄
ſub iſtis ſpeciebus. ꝗcquid ſit illud eſt
corpus meum. Et ſi obijciatur ꝙ illō
quod cōtinetur ſub iſtis ſpeciebus ꝓ
toto tꝑe quo dicunt̄ verba eſt panis:
quia corpus chriſti nō incipit ibi eē:ni
ſi poſt prolationē vltime ſyllabe ſcilicꝫ
vm.ergo quando dicitur. Hoc eſt cor
pus ⁊c̄.ſit ſenſus ꝙ illud quod cōtine
tur ſub illis ſpeciebus ſit corpus chri-
ſti erit ſenſus ꝙ panis erit corpus xp̄i
quod eſt falſum. Dicendum eſt ꝙ iſta
ꝓpoſitio Hoc eſt corpus ſicut ⁊ que
libet alia donec tota proferatur nō eſt
perfecta nec perfectuꝫ ſenſuꝫ generat
in animo auditoris.⁊ ideo non eſt iu-
dicanduꝫ de eius veritate quouſqꝫ ſit
tota prolata. Conſtat autem ſm fidē
ꝙ illud quod cōtinetur ſub illis ſpēbꝰ
poſt prolationem vltime ſyllabe ē cor
pus chriſti:⁊ ideo vere dicitur ꝙ illud
pronomen hoc demonſtrat illud qō
continetur ſub illis ſpeciebus. quod-
cunqꝫ ſit illud. Et iſta ſufficiāt de for
ma conſecrationis corporis. ¶ Cir
ca formā conſecrationis ſanguinis ſci
endum ꝙ in quibus verbis cōſiſtit for
ma conſecrationis ſanguinis eſt du-

duplex opinio. Nam ſanctus Tho/
mas de aquino ⁊ ſui ſequaces dicunt
ꝙ forma conſecrationis ſanguinis cō
ſiſtit in his verbis. Hic eſt calix ſan/
guinis mei noui ⁊ eterni teſtamēti mi
ſterium fidei: qui pro nobis ⁊ pro mul
tis effundetur in remiſſionem pecca/
torum. Ita ꝙ omnia iſta verba ſunt
de eſſentia forme: ⁊ qui aliquid iſto/
rum dimitteret nihil faceret: ⁊ rō ſua
eſt iſta quia de eſſētia ⁊ integritate ali
cuius propoſitionis non ſoluꝫ ſūt ſub
iectum ⁊ predicatum: ſed etiam ea q̄
ſunt determinationes ſubiecti ⁊ p̄di/
cati: ſed iſta verba noui ⁊ eterni teſta
menti ⁊c̄. Vſqꝫ peccatorum ſūt deter
minationes iſtius predicati ſanguiniſ
mei: quare omnia ſunt de eſſentia for
me ⁊ integritatis iſtius propoſitionis
Hic eſt calix ⁊c̄. quia omnia ſunt de
eſſentia forme. Magiſter aūt Henri
cus de gandauo ⁊ ſui ſequaces dicunt
ꝙ in iſtis verbis tantum. Hic eſt calix
ſanguinis mei conſiſtit forma cōſecra
tionis ſanguinis: ⁊ iſtis verbis dictis:
ſtatim eſt ibi ſanguis chriſti: alia autē
verba que ſequunt̄ ſcilicet noui ⁊ eter
ni teſtamenti ⁊c̄. non ſunt ſm̄ iſtos de
eſſētia forme: nec de neceſſitate ſacra
menti: ſed ſolū de neceſſitate precepti.
Vnde qui dimitteret aliquod iſtoruꝫ
verborum noui ⁊ eterni ⁊c̄. licet pecca
ret tamen nihilominus cōſecraret. Et
ratio iſtorum eſt iſta quia per formas
ſacramentales non importatur aliq̄d
de neceſſitate ſacramēti: niſi illud qȯ
efficiunt ſed eſſentia ſanguinis chriſti
ī iſto ſacramento directe ⁊ explicite ſi
gnificat per iſta verba preciſe hic eſt
calix ſanguinis mei: quare in iſtis ver
bis preciſe conſiſtit forma conſecrati/
onis ſanguinis. Que iſtarum opinio
num ſit verior fateor me neſcire: p̄ma
tamen reputo ſecuriorem: ⁊ ad eā con
firmandam frater Berengarrus de
granato quondam electus claromo/
doteñ. bachalarius in theologia: i cor
rectorio ſuo contra magiſtrum henri
cum adducit talia ſigna. ¶ Primuꝫ
eſt quia ſacerdos in miſſa non oſten/
dit populo ſanguinem adorādū quo
uſqꝫ compleuerit omnia verba predi/
cta ſcilicet. Hic eſt calix ⁊c̄. vſqꝫ in re/
miſſione peccatorum. Et ſtatim dict(
his verbis eleuans calicem oſtendit
ſanguinem chriſti populo adorandū
in ſignum ꝙ tunc completa eſt conſe/
cratio ſanguinis ⁊ non ante. Secun/
dum ſignum eſt ꝙ beatus ambroſius
qui eſt vnus de quattuor doctorib⁹ p̄n
cipalibus eccleſie: in miſſali ſuo ſcrip/
ſit formas omnium ſacramentorum
litteris aureis: ⁊ in codē miſſali ſcrip/
ſit omnia verba predicta litteris aure
is: ergo de intentione beati Ambroſij
fuit ꝙ omnia verba predicta ſunt de
forma conſecrationis ſanguinis. Iu/
dicio eniꝫ meo paruo iſtud videt̄ eſſe
de intentione illius decretalis: de cele.
miſ. cum marche. caſus enim decreta
lis eſt iſte. Quidam enim epiſcop⁹
attendens ⁊ videns ꝙ in nullo euan/
geliorum inuenitur ꝙ aliquis euange
liſtarum poſuerit iſta verba miſteriuꝫ
fidei: mirabatur quis fuerit tante au/
dacie quod auſus fuerit verbis ſacra
mentalibus interponere verba iſta ⁊
ſuper hoc conſuluit dominum papaꝫ
⁊ conſtat ꝙ intentio illa erat ꝙ illō eſ/
ſet de integritate forme: aliter ſua que

ſtio eſſet nulla: qꝛ eodem modo poſſꝫ
querere de quolibet verbo totius ca-
nonis: ⁊ papa non reprehendit euꝫ de
queſtione illa: non cõmendat: ergo vi
detur ꝙ omnia verba illa ſunt de inte
gritate forme. Et quicquid ſit de veri-
tate iſtarum opinionum: concluſio ta
men quicunqꝫ celebranti ꝙ dicat om
nia ſub vno contextu ⁊ actuali intẽtio
ne quãta poterit conſecrãdi. ¶ Sciẽ
dum autem ꝙ per verba iſtius forme
tanguntur quattuor beneficia que re
cepimus a paſſione chriſti cuius paſ
ſionis iſtud ſacramentum eſt rememo
ratiuum ſm verbum apoſtoli .i. ad co
rinth. dicentis. Quotienſcunqꝫ man
ducabitis panem hunc ⁊ calicẽ bibe
tis mortem domini annunciabitis do
nec veniat. ¶ Primus effectus ſiue
primũ beneficium paſſionis chriſti eſt
ꝙ per ipſam ſumus a poteſtate demo
nis liberati: ⁊ iſtud tangitur in forma
ſacramenti cum dicitur calix ſangui
nis. Sicut enim filij iſrael fuerunt de
poteſtate ⁊ de ſeruitute pharaonis ꝑ
ſanguine agni paſcalis liberati: ita po
pulus fidelis eſt a poteſtate demonis
liberatus per ſanguinem chriſti ſm
ꝙ confitetur beatus Joannes in apo
chalip. dicens de chriſto. Redemiſti
nos deus in ſanguine tuo. ¶ Secun
dus effectus ſiue ſecundum beneficiũ
quod recepimus per paſſionẽ chriſti
eſt ꝙ per ipſam ſumus celeſtis glorie
heredes effecti: ⁊ iſtud tangitur in for
ma iſta cuꝫ dicitur: noui ⁊ eterni teſta
menti. Sicut enim pater condens te
ſtamentum filios heredes inſtituit ſic
chriſtus nouum teſtamentuꝫ ordinãs
fideles inſtituit heredes glorie paradi
ſi. ¶ Et iſtud teſtamentuꝫ fuit in ſua
paſſione confirmatum: quia teſtamẽ
tum morte teſtatoris confirmatur: ⁊
hoc eſt ꝙ dicit beatus Paulus ad he-
breos: dicens de chriſto. Noui teſta-
menti mediator eſt: vt morte interueni
ente repromiſſionem capiant qui vo-
cati ſunt ſuperne hereditatis. Secun
dũ aũt ꝙ lex euangelica dicitur nouũ
⁊ eternum teſtamentum ad differen-
tiam legis moſaice: que fuit teſtamen
tum vetus ⁊ tranſitorium. Et dicitur
nouum quia noua promittit videlicet
bona celeſtia: que nunquam leguntur
fuiſſe promiſſa in veteri teſtamẽto ſed
ſolum bona temporalia. Et ideo quia
bona temporalia tranſitoria ſunt ideo
vetus teſtamentum fuit tranſitorium.
Sed quia bona celeſtia eterna ſunt:
ideo teſtamentum nouum vocatur et̃
num. Dicitur etiam nouum: quia fuit
nouo modo inſtitutum. Lex eniꝫ mo
ſaica fuit inſtituta cum ſanguine ani-
malium ſecunduꝫ ꝙ legitur: ⁊ recitat
apoſtolus in epiſtola ad hebreos: di
cẽs ꝙ poſtꝙ Moyſes ſcripſit legẽ i li
bro ⁊ legerat corã omni populo: aſpſit
librum ⁊ populum ſanguinem vitulo
rum dicens. Hic eſt ſanguis teſtamen
ti. Sed lex euãgelica fuit inſtituta me
diante ſãgine chriſti ſm ꝙ dicit ideꝫ
chriſtus dicens. Hic calix nouuꝫ teſta
mentum eſt in meo ſanguine. Et iſtaꝫ
rationem tangit apoſtolus ad hebre.
dicens. Non .n. per ſanguineꝫ hircoꝝ
aut vitulorũ ſꝫ per ꝓpriũ ſanguinem
itroiuit ſemel in ſcã eterna redẽptiõne
inuenta ⁊ iõ noui teſtamẽti mediator
eſt. ¶ Tertius effectus ſiue tertium
beneficiuꝫ qđ per paſſionem chriſti re

cepim⁹ eſt ꝙ ꝑ ipſam ſum⁹ in fide ca
tholica iformati ⁊ iſtud tangitur i for
ma iſtius ſacramenti cum dr miſteriū
fidei. Sicut.n. ſm ꝙ dicit beatus Am
broſius in libro q vocatur exameron
ſanguis extract⁹ de ſub ala dextra co
lūbe valz ad illuminandos oculos cor
porales ita ſanguis chriſti qui exiuit d
latere dextro eius pendentis i cruce va
let ad illuminādos oculos aie ad cre
dendum ea que ſunt fidei. Et i huius
figura velū tēpli ꝙ occultabat ea que
erant infra ſancta ſanctoꝝ fuit in paſ
ſione chriſti ſciſſū in ſignum ꝙ ea que
erant occlta ⁊ velata ſub vmbra legis
⁊ prophetarum erant manifeſta ⁊ reſ
ata. ¶ Quartus effect⁹ ſiue quartū
beneficium ꝙ recepimus per paſſiōez
chriſti eſt ꝙ per ipſā ſumus a peccat
emūdati. Et h tangitur i fōma iſta cū
dicitur in remiſſione peccatorum. Et
de hoc loquitur beatus Joānes i apo
chalip. dicens. Dilexit nos ⁊ lauit nos
a peccatis noſtris in ſāguine ſuo. Ex
his pz ꝙ forma cōſecratiōis corporis
xpi cōſiſtit ꝑciſe in his verbis vz Hoc
ē corpus meūz. Forma vero conſecra
tionis ſāguinis conſiſtit in his verbis.
Hic ē calix ſanguinis mei noui ⁊ eter
ni teſtamenti ⁊c. vſqz ibi i remiſſionē
peccatorum. ¶ Et ſi aliquis querat
vel dubitet quare in forma cōſecratio
nis ſanguinis non dicitur. Hic ē n. ſā
guis meus ſicut in forma corporis dr.
Hoc eſt eniz corpus meūz. Pōt dici ꝙ
cauſa huius eſt iſta. Hoc enim ſacra
mentum ordinatur ad vſū fidelium q
vſus eſt ſpūalis ⁊ ſacramentalis man
ducatio q̄ztū ad corpus ⁊ ſpūalis ⁊ ſa
cramentalis potus quantum ad ſan
guinez. Et q² homines magis abho
rent bibere ſanguinē q̄z comedere car
nes ideo ad remouendum errorez nō
dicitur in forma cōſecrationis ſangui
nis. Hic eſt ſanguis meus ſic dr. Hoc
eſt corpus meum. ſz dicitur. Hic eſt ca
lix ſanguinis mei ⁊c. ⁊ eſt ibi q̄dam fi
gura quam grāmatici vocant metho
nomiam. ſ. quando pōitur ꝯtinens ꝑ
contento ſicut qñ dr bibatis iſtud vas
vini q² non eſt ſenſus ꝙ hō bibat vas
ſed ꝙ homo bibat vinūz ſic qñ dicitur
Hic eſt calix ſanguinis mei non eſt ſē
ſus ꝙ ex virtute verborum ſit ibi calix
qui antea erat ibi ſed ꝙ ibi ſit ſanguis
chriſti. ¶ Si aliquis etiaz dubitet q̄
re in forma cōſecrationis corporis ñ
dicitur. Hoc eſt corpus meum ꝙ pro
vobis trodetur ſicut dicitur in forma
cōſecrationis ſāguinis qui pro vobis
effundetur cuz ita bene fuerit corpus
pro vobis traditum ſicut ſanguis effu
ſus. Ad hoc eſt dicendum ꝙ iſtud ſa
cramentum eſt rememoratiuūz paſſi
onis ⁊ mortis xpi ita dicit apoſtolus
i. ad chorinth. xv. Quotiēſcūqz ſume
tis panez hunc ⁊ calicem bibetis mor
tez domini ānunciabitis donec veniat
dies. ſ. iudicij. Xps etiā iſtud ſacramē
tū inſtituens dixit. Hoc facite quotiēſ
cunqz ſumitis in meam commemora
tionem hoc eſt in memoriam mee paſ
ſionis. Paſſio autez ⁊ mors xpi meli⁹
repreſentatur ꝑ effuſionem ſanguinis
q̄z per traditionem corporis. Ideo di
citur in forma conſecrationis ſangui
nis qui pro vobis effundetur ⁊ nō di
citur i forma conſecrationis corporis
quod pro vobis tradetur. ¶ Notā
dū etiam ꝙ licet ex virtute verborum

forme cōſecrationis corporis ſb ſpecie
panis ſit tantum corpus chriſti: ⁊ vir-
tute verborum forme conſecrationis
ſanguinis ſub ſpecie vini ſit tantuȝ ſā-
guis: tamen ex quadam naturali con
comitantia ſub vtraqȝ ſpecie eſt totus
chriſtus verus deus ⁊ verus homo.
Ita dicitur in proſa de corpore chriſti
vbi dicitur ſic. Caro cibus ſāguis po
tus manet chriſtus tamen totus ſub
vtraqȝ ſpecie.

¶ De loco vbi dicitur miſſa. c. v. qr-
ti tractatus prime partis.

Eſtatur omnium philoſopho-
t rum ſententia ꝙ mirabilis eſt
influentia loci proprij ⁊ reue-
ra mirabilis. In tantū eſt enim mira
bilis ꝙ rem mutat ⁊ alterat a ſua na
tura: ſicut narrat Ariſtoteles in libro
de plantis: de pomis perſicis dictis a
pſia: vbi primitus inuenta fuerūt. Nā
illa que naſcuntur ibi comeſta interfi-
ciunt ea autem que naſcuntur apud
nos ſunt ad comedenduȝ ſuauia ⁊ io-
cunda. Ex quo patet manifeſte quan
tum facit locus ad mutationem rei: ⁊
ꝓpter hoc fuit preceptum filijs iſrael
in libro numerorum: ne offerēt ſacrifi
cium: niſi in loco quem deus elegiſſet
Si ergo ſacrificium iſraeliticuȝ qḋ de
carnibus hircorum aut vitulorum ⁊
agnorum fiebat: non debebat offerri
niſi in loco ſancto ⁊ mūdo: quāto ma
gis officiū catholicū in quo xp̄s ve-
rus deus ⁊ verus homo offert nō dȝ
offerri: niſi in loco mundo ⁊ ſancto.
Unde locus in quo miſſa regulariter
debet celebrari eſt eccleſia: ⁊ ita dicit
Auguſtinus. Extra eccleſiam non eſt
locus veri ſacrificij. Et dico regula
riter quia in aliquibus caſibus poteſt
miſſa extra eccleſiam celebrari. No
tandum autē ꝙ quo ad nunc eccleſia
pōt accipi duobus modis. Quia vno
modo eccleſia idem eſt ꝙ congregatio
fidelium qui congregantur fide ⁊ cha
ritate: ⁊ ita accipit auguſtinus eccleſi-
am quando dicit extra eccleſiam ⁊c.
ideſt extra fidem eccleſie nō eſt locus
veri ſacrificij. ¶ Alio modo eccleſia
idem eſt ꝙ iſta domus materialis in
qua dicuntur hore ⁊ miſſe. Et extra ec
cleſiam ſic dicitur: poteſt in aliquibus
caſibus miſſa celebrari: ſicut in hone-
ſto exercitu vel quando ad aliquaȝ fe
ſtiuitatem vel aduocationeȝ alicuius
ſancti: vt ad obſequium alicuius defū
cti: vel propter aliquā miſſā nouā vel
aliquid aliud tale vbi cōuenit multitu
do magna populi: ⁊ eccleſia eſt par-
ua ita ꝙ non poteſt recipi ibi totꝰ po-
pulus: nunc poteſt in cimiterio vel in
aliqua platea celebrari munda ⁊ ho-
neſta: ⁊ errigi altare ⁊ debet ibi ita de
center aptari ne puluis vel flatus ven
ti vel aliquid aliud tale poſſit ibi ali-
quid offendiculum inferri: de licentia
autem etiam dioceſani pōt ꝓpter ali-
quam neceſſitatem miſſa celebrari in
domo alicuius vel in camera apta ad
hoc. Ita tamen ꝙ ſuper altare porta-
tili ponatur deſup aliqua tabula lapi
dea alicui ſtipiti ānexa benedicta ab
epiſcopo. Et iſta tabula dȝ eſſe ītegra
qꝛ ſi eſſet fracta nō deberet ibi miſſa
celebrari: nec etiā ſi eēt a ſtipite ammo
ta imo peccaret ſi ibi miſſa celebraret
Iſta etiam tabula debet eſſe lapidea
⁊ non de aliqua alia materia: ⁊ huius
rō eſt vna: qꝛ xp̄s qui ibi imolatur eſt

petra. Unde apoſtolus dicit ad corin. x. c. petra aũt erat xp̄s. Alia cã ē q̄ꝛ ſe pulchꝛũ xp̄i ꝙ repꝛeſentat altare fuit exciſum in petra: vt dicunt euangelia in marcho. Et pp̄ iſtam eandem rati onem coꝛpoꝛalia debent linea eē ꝛ nō de aliqua alia materia. q̄ꝛ ipſe fuit in monumento in ſindone munda ꝛ in li no candidiſſimo inuolutus ꝛ coꝛpo ralia ſignificãt iſta linteamina ĩ quibꝰ xp̄s moꝛtuus fuit inuolutꝰ. Calix ēt nō dꝫ eſſe de vitro: quia de facili poſſꝫ frangi: nec de ligno: q̄ꝛ lignũ eſt poꝛo ſum ꝛ ĩpoꝛis ſanguis poſſet ſubintra re: nec de calibe nec de cupꝛo nec auri calco q̄ꝛ in faſtidium eēnt ꝛ periculũ de vomitu. Põt aũt fieri de auro vel argento vel de ſtamno. ¶ Sciendũ aũt q̄d q̄ñ altare eſt totum benedictũ nō opoꝛtet quod ibi ſit tabula alia no tandũ quod altare ſiue ſit ĩ eccl'a ſiue ſit extra eã ſemper dꝫ erigi verſus oꝛi entem ita ꝙ ille qui dicit miſſaꝫ habe at faciem ad oꝛienteꝫ Et ratio ē vna q̄ꝛ xp̄s vocatur oꝛiens luc. pꝛimo viſi tauit nos oꝛiens ex alto: ꝛ de xp̄o can tat eccl'a oꝛiens ſplendoꝛ lucis eterne. Alia cauſa ē quia ſm̄ ꝙ dicunt philo ſophi pars oꝛientalis eſt dextra pars celi. Secundũ ꝙ dicit xp̄s in Matth. xxvi. Deus ſtatuet bonos a dextriſ vt ergo in iudicio mereamur poni a de ſtris. Debemus oꝛare verſus oꝛienteꝫ ꝛ quia pꝛincipalioꝛ oꝛationum eſt miſ ſa. ¶ Ideo ille qui dicit miſſã debet habere faciem verſus oꝛientem. Mō eccleſia in qua dicitur miſſa ſit conſe crata vel non: nihil facit ad miſſam lꝫ quantum ad ſolemnitateꝫ miſſe ſēper ſi poſſibile eſſet dꝫ dici in eccleſia con ſecrata: ꝛ ſic multum honoꝛificum ꝛ vtile ē eccleſiam eē conſecratam q̄ꝛ q̄ñ aliquis cauſa oꝛationis intrat eccleſi am conſecratam: remittuntur ſibi pec cata venialia. ¶ Secundum autem ꝙ in mari nunquam debet celebꝛari miſſam pꝛopter periculum effuſionis ſanguinis. ¶ In eccleſia autem ſan guinis vel ſeminis effuſione polluta non debet miſſa celebꝛari: ꝛ ſi aliquis ibi miſſam celebꝛaret peccaret graui ter: non tamen ex hoc efficeretur irre gularis: ſicut declaratum fuit per do minum Bonifacium. viij. extra de ſententia excommunicationis ꝛ inter dicti. c. his qui in eccleſia. ¶ Si etiaꝫ eſſet pꝛedicto modo polluta: non poſ ſet in cimiterio ſibi contiguo celebꝛa ri: quia quando eccleſia eſt polluta: ci miterium ſibi contiguum ſimiliter re putatur pollutum non anteꝫ econuer ſo. ideſt ſi cimiterium ſit pollutum: ꝙ eccleſia ſibi contigua ſit polluta: cum pꝛincipale trahat annexum non anne xum pꝛincipalem vt dicitur extra de conſecratiõe eccleſie vel alta. c. ſi eccle ſiam. libꝛo ſexto. ¶ Unde in cimite rio annexo ꝛ contiguo eccleſie pollu te non debet aliquis celebꝛare nec de bet aliquis ſepelliri ibi. Secus ſi cimi terium non eſſet contiguum eccleſie: quia poſito ꝙ eccleſia eſſet polluta: ci miterium ſibi nō cõtiguũ nō eēt pollu tuꝫ: vt pꝫ. c. pꝛeallegato. ¶ Tempoꝛe aũt interdicti nō dꝫ dici alta voce nec ianuis aptis miſſa nec ēt alie hoꝛe in eccleſia: niſi in quattuoꝛ feſtiuitatibus .ſ. in die natalis dñi ꝛ in die reſurrecti onis ꝛ in die penthecoſtes: ꝛ in feſto aſſumptionis ſancte Marie virginis

Ne autē ecclesie defraudent̄ ſeruitijs
debitis: ⁊ ne diuinū officium negligat̄
⁊ ne fideliū deuotio diminuat̄: ⁊ vt de
uotio eorundē augeat̄: tempore cuiuſ
cunq; interdicti ianuis clauſis excom
municatis ⁊ iterdictis exclauſis cam-
panis etiam non pulſatis: debet dici
miſſa: etiam totum diuinū officiū tā
diurnū q̄ nocturnū ſub miſſa voce in
eccleſia: ita q̄ nō poſſit audiri ab his
qui ſunt extra oīa iſta habētur extra
de ſētentia excommunicationis ⁊ int-
dicti ca. alma mat. li. vi. Et q̄ ōriū fece
rit ē irregularis ⁊ ieligibile nec ipſe ēt
pōt eligere: nec pōt abſolui: niſi in cāu
mortis: niſi per ſedem apoſtolicam: vt
habetur ex̄ de ſnīa excōmunicationis
his qui in eccl'a. lib. vi. ¶ Aliq̄ etiā
excōmunicato publico p̄nte nullus dz
celebrare: nec ī eccl'a nec alibi. aliogn
peccaret mortaliter ⁊ vltra hoc eēt ſu-
ſpenſus ab igreſſu: eccleſie nec poſſet
abſolui niſi ab illo qui tulit ſententiā
excōmunicationis: vt dicitur extra de
p̄uilegijs. c. epōrū. li. vi. ⁊ nō dz ōtēni
iſtud: q2 qui ſuſpenſus celebraret eſſz
irregularis: vt habet̄ expreſſe. de ſent.
excō. c. is cui libro. vi.

¶ De tpe quo dz dici miſſa. c. vi. qrti
tractatus prime partis

e T dicit ſapiens Salomon:
oīa tp̄s hn̄t: ⁊ hoc rōnabilit̄
Res. n. penes varietatē: ma
xime tēpoꝝ maximā acquirūt imuta
tionē q̄ euidentiſſime ne apparet i la
ctuca q̄ cū tpe ſue iuuētut̄ frigide ⁊ hu
mide ſit nature feruoriſq; ſanguinis
⁊ colere extinctiua ex quo frundeſcit i
humorem conuertit̄ calidū ⁊ amaꝝ
q̄ obeſt colericis ſiue calefactis: ex q̄
rez ligde apparet q̄tū res penes mu-
tationē tpꝝ mutentur ⁊ alterenter q̄
ſatis pulchre fuit figuratū exo. c. xvi.
vbi legitur q̄ manna collectum tpe de
bito erat hn̄s oē delectamentū ⁊ oēm
ſaporem ſuauitatis: qn̄ aūt colligebat̄
tpe n̄ dbito. ſ. die ſabbati ōputruebat
⁊ vermibus ſcaturiebat. Manna iſtō
erat figura corporis xp̄i ſicut dr̄ in hi
ſtoria corporis xp̄i vbi dr̄. Huiꝰ ſacri
figura p̄ceſſit qn̄ pluit dn̄s manna pa
tribus in deſerto. Sicut. n. manna nō
dz colligi niſi tpe debito ⁊ ſtatuto ita iſ
tud ſanctū ſacrificiū nō dz offerri ni-
ſi tpe debito ⁊ ſtatuto. ¶ Sciendū ḡ
q̄ miſſa dz celebrari de die ⁊ nō de no
cte niſi in feſto natiuitatis xp̄i in quo
miſſa celebrat̄ in media nocte q2 illa
hora fuit natus xp̄s. de hoc tn̄ melius
dicet̄ infra. vel magis antiq̄ꝰ ēt in vi-
gilia reſurrectiōis dicebatur miſſa de
nocte. Vn̄ ī oratiōe miſſe dr̄ adhuc. ō
us qui hāc ſacratiſſimam noctem ⁊c̄.
¶ Rō q̄re nūc miſſa de die ⁊ nō de
nocte celebrat̄ ē vna: q2 ī miſſa reme-
moratur paſſio xp̄i q̄ fuit facta de die
⁊ nō de nocte. ¶ Alia rō ē q2 p noctē
figurat̄ ſtatus peccati ⁊ per diē ſtatꝰ
gr̄e vt dicit glo. ſuper illud verbū apl̄i
ad ro. c. xiij. abicijamꝰ opa tenebraꝝ. i.
peccata ⁊ induamur arma lucis. i. vtu-
tes q̄ ſūt arma gr̄e. Ad ſignificādū ḡ
qd̄ ille q̄ dicit miſſā dz eē ī ſtatu gr̄e ⁊
ſine peccato iō dr̄ miſſa ō die ⁊ non de
nocte. Qua aūt hora dz dici miſſa. no
tādū ē q̄ ſūt tres hore principales. ſ.
tertia ſexta ⁊ nona ⁊ magis ī his tri-
bꝰ horis q̄ ī alijs dz dici miſſa ⁊ rō eſt
vt. n. frequēt̄ dcz ē miſſa dr̄ ī memoriā
paſſiōis xp̄i xp̄s aūt ī tribꝰ horis fuit

paſſus ⁊ crucifixꝰ. Hora aũt tertia fu
it crucifixꝰ liguis iudeoꝝ. ⁊ ſnia pila-
ti qꝛ hora tertia clamabant iudei cru-
cifige eum. Jo.c.xix. ⁊ illa hora pillatꝰ
adiudicauit fieri petitiones eoꝝ. Se-
xta aũt hora fuit eleuatꝰ i cruce. Vñ
dr̃ Jo.iiij. Erat aũt hora quaſi ſexta
⁊ crucifixerũt eũ. hora aũt nona emi
ſit ſpiritũ. Vñ dr̃ Math.xxvij.c.
Et circha horaꝫ nonaꝫ clamauit voce
magna ⁊ ſequitur ⁊ emiſit ſpiritum: ⁊
iſtud intelligo de miſſa que dicitur ſo-
lemniter in eccleſia qꝛ miſſe particula
lares poſſũt dici a puncto aurore vſqꝫ
ad ſextaꝫ ⁊ in diebus ieiunioꝝ vſqꝫ ad
nonã. Poſt nonã aũt non dꝫ celebrari
miſſa niſi forſitan in diebus ieiunioꝝ
ratione ordinum. Jncidẽt aliter anteꝫ
notandum ẽ ꝙ non ſoluꝫ miſſa veruꝫ
etiam alie hore canonice dicũtur i me
moriã paſſiõis xp̃i. Matutine aũt di-
cũtur i memoriã ꝙ xp̃s hora matutia
fuit captꝰ ⁊ vinctꝰ fuit ductꝰ ad annã
principẽ ſacerdotũ vbi fuit multiplici
ter deluſus. Et dicuntur matutine me
dia nocte. ¶ Jux̃ verbum pſal.xviij.
media nocte ſurgebam ad cõfitenduꝫ
⁊c̃. Prima dꝛ in memoriaꝫ ꝙ xp̃s illa
hora in domo caife ligatus ad colum
nam fuit grauiſſime flagellatus: ita ſꝫ
qȯ predixerat. Jſaias. A plãta pedis
vſqꝫ aduerticeꝫ capitis nõ erat i eo ſa
nitas ¶ Tertia dr̃ in memoriaꝫ xp̃i
qꝛ illa hora xp̃s ductus ad pilatũ fuit
crucifixus linguis iudeorum claman
tium ⁊ dicẽtiũ. Tolle tolle crucifige. ⁊
tunc ipletuꝫ fuit illȯ p̃s.xxvi. Aparue
rũt i me os ſuũ ⁊c̃. ¶ Sexta dicit̃ in
memoriã xp̃i qꝛ illa hora xp̃s expolia
tus ⁊ illuſus a millitibꝰ fuit eleuatus i
cruce ⁊ tũc fuit ipletũ illȯ p̃s.xvi. Fo
derunt manꝰ meas ⁊ pedes meos ⁊c̃.
¶ Nona dr̃ in memoriaꝫ xp̃i qꝛ illa
hora xp̃s felle ⁊ aceto potatus expira
uit dicẽs Pater i manus tuas commẽ
do ⁊c̃. ⁊ tũc fuit ipletum illȯ p̃s.lxviij.
Dederunt in eſcam meam fel. ⁊ in ſiti
mea potauerunt me aceto. ¶ Veſpe
dicũtur i memoriã xp̃i qꝛ illa hora cri
ſtus datꝰ a pilato nobili cẽturioni Jo
ſeph fuit de cruce depoſitus. ¶ Cõ-
pletoriũ dr̃ in memoriã xp̃i qꝛ illa ho-
ra xp̃s a ſua matre triſtiſſima ⁊ alijs
ſanctis mulieribus lamentatus ⁊ aro
matibus cõditꝰ poſitꝰ fuit i ſepulchro
Et ſic bonũ eẽt ⁊ ꝯgruũ qȯ q̃libet iſta
ruꝫ ſeptem horaꝝ diceret in hora ſua
determinata. iuxta illud pſal. ſepties in
die laudeꝫ dixi tibi ſup iudicia ⁊c̃. Ve
runtamẽ qꝛ ꝓp rei familiaris occupa
tioneꝫ vl' ꝓp humanã fragilitatẽ neqt
illud ſeruari ſeruet̃ tñ illud ꝙ ordina
tũ ẽ extra de cele. miſ. c. p̃ſbyter. vbi di
citur ſic. Preſbiter matutio officio ex
pleto ſcilicet media nocte mane pẽſuꝫ
ſue ſeruitutis videlꝫ p̃maꝫ tertiam no
nam veſperaſqꝫ ꝓſonat ita tñ ꝙ horis
cõpetẽtibus aut a ſcholaribꝰ ꝯleantur
Deide pactis horis ⁊ ĩfirmis viſitatis
ſi voluerit exeat ad opꝰ rurale ieiunꝰ
⁊ dicantur oẽs iſte hore ꝑ moduꝫ quo
p̃cipiatur extra eodẽ. c. dolentes. vbi p̃
cipitur ꝙ diuinũ officiũ diurnũ q̃ no
cturnũ dicatur ſtudioſe pariẽ ⁊ deuo
te ⁊ qui ſcienter trãſgreditur iſtud mã
datũ ſciat ſe mortaliter peccare: vtpo
te qꝛ trãſgreſſor ẽ precepti eccl'e. Notã
dum aũt ꝙ nõ dꝫ dicere miſſaꝫ q̃uſqꝫ
dixerit matutinũ. Congruũ ẽt eſt vt
prima dicat̃ ante miſſam. Alie etiam

hore pter veſperas ꝛ ↄpletoriū poſſūt dici ante miſſam vel poſt

Quotiēs in miſſa dʒ dici miſſa .c vij. quarti tractatus prime partis.

Ex quo dictuʒ ē ꝙ miſſa dʒ dici de die. reſtat dicēduʒ quotiens in die dʒ dici miſſa.

¶ Et eſt ſciendum ſm ꝙ dr̄ extra de cele. miſ. c. conſuluiſti. ꝙ nullus debet dicere miſſam niſi ſemel in die: valde eniʒ felix ē q celebrat digne vnaʒ. Excipitur dies natiuitatis dn̄i: in qua die celebrantur tres: itaꝙ vnus ſacerdos pōt celebrare illa dies tres miſſas: vt dr̄ de conſecratione di. i. c. nocte ſacta ꝛ rō quare illa die dicunt̄. 3. prima eſt pp miſteriū qm̄ per iſtas tres repreſētant̄. 3. ſtatus. ſ. ſtatus ante legē ſtatus ſub lege: ꝛ ſtat⁹ gr̄e. alia miſſa q̄ cantat̄ media nocte repn̄tat ſtatū q fuit an̄ legē qn̄ tot⁹ mūdus erat i tenebris vn̄ i miſſa illa cantat̄ ꝓphetia iſaie ꝓphete. populus gētiū q ambulabat in tenebris vidit lucē magnā. ſcd̄a miſſa que dicitur in aurora ſignificat ſtatuʒ qui fuit ſub lege i quo iceperunt ſcire xp̄m p dictū legis ꝛ ꝓphetaꝝ ſʒ n̄ hāt pfectā notitiā de eo: ꝛ iō cantat̄ i aurora qn̄ icipit apparere lux diei ſʒ nō bn̄ clare. vn̄ i illa miſſa cantat̄ lux fulgebit. tertia dr̄ de claro die: ꝛ ſignificat ſtatū gr̄e in quo ſumus. ꝛ dicit̄ officiū Puer natus eſt nobis. Alia rō eſt ad repn̄tandū. 3. natiuites xp̄i. Nā p̄ma dr̄ ad repn̄tanduʒ natiuitatē eternam qua naſcit̄ ex deo p̄re. vn̄ dr̄ in introitu illius miſſe. Dn̄s dixit ad me filius meus es tu: ego hodie genuite. Et dicitur illa miſſa ī nocte qn̄ tp̄s ē obſcuꝝ ad deſignandū ꝙ illa natiuitas ē nobis occulta. ſcd̄a dr̄ ad repreſentandū natiuitatē ſpūalem q̄ naſcit̄ in aiab⁹ iuſtoꝝ p gratiam. vnde cantat̄ in illa miſſa. lux fulgebit hodie ſup nos. lux. ſ. gratia dei. tertia repn̄tat natiuitatem temporalem que natus ē ex benedicta Maria v̄gine ꝓ ſalute noſtra. Unde cantatur Puer natus eſt nobis ꝛc. Ueruntamen ſi cōſideremus euangelia que dicūtur in miſſis iſtis prima miſſa repreſentat natiuitatem temporalem qua chriſtus natus ē ſm carnem ex marie virgine. Unde illō euangelium ꝙ dicitur in illa miſſa. ſ. Exiijt edictuʒ a Ceſare auguſto loquitur de iſta natiuitate: vt patet itnenti. Secunda miſſa ſignificat natiuitateʒ ſpiritualē filij dei qua naſcitur xp̄us i aiabus iuſtorum per gratia. Unde in miſſa de luce dr̄ iſtud euangeliū Paſtores loquebātur adinuicem: ꝙ p totum loquitur de natiuitate filij dei ſpirituali vt pʒ itnenti. Tertia repreſētat natiuitatē eternaʒ qua naſcitur ex patre. Unde tunc dicitur illud euangelium Jn principio erat verbū ꝙ per totum loquitur de natiuitate eterna filij dei. ¶ Notanduʒ ēt ꝙ in die paraſceuen nō dʒ dici miſſa. Et rō eſt qꝛ iſtud ſacr̄m ē figura paſſionis xp̄i que tali die fuit facta: ꝛ eueniente veritate. dʒ ceſſare figura. Alijs aūt diebus non dʒ dicere ſacerdos niſi vnā miſſam niſi in caſu neceſſitatis: in quo pōt celebrare duas tantuʒ. Et vnus caſus eſt ſi aliqs moriatur ꝛ ſacerdos celebrauit miſſam de die: pōt dicere ꝓ defunctis. ſ. miſſam de requiē dummodo ſit ieiunus: ꝛ non ſit alius ſacerdos q celebret. ¶ Alius caſus eſt ſi ſit aliquis

in periculo mortis ꝛ pet̄at corpus xp̄i ſibi dari: ꝛ ſacerdos non hēat oſtiam conſecratam pōt iterum celebrare dū modo vt dixi: ſi ieiunus ꝛ nō ſit alius paratus celebrare qꝛ iſtud ſemper eſt intelligendū. ¶ Alius caſus pp neceſſitatem nuptiarū vt ſi dicta miſſa: ſuperueniunt aliqui qui habēt cōtrahere matrimoniū pōt ſacerdos iterū celebrare: dummodo ſit vt dixi ſupra. ¶ Alius caſus eſt pp neceſſitatē peregrinorū: qn̄. ſ. dicta miſſa. ſuperueniunt peregrini. Et iſtum caſum ponit. Raymundus in ſumma ſua. Sed ſalua eius reuerētia iſtud videt̄ expreſſe contra illud ca. extra de cele. miſ. Te referente. Caſus. n. illius capituli eſt ꝙ archiepiſcopus ſipontin⁹ in die cene dn̄i de antiqua conſuetudine tenetur ꝯficere chriſma in eccleſia ſipontina. Et idem archiepiſcopus eadem die aſcendit de mane de cōſuetudine ad garganicam eccleſiam vt recipiat ibi peregrinos ipſius loci ꝛ ibi a cleo ꝛ a populo celebrare ꝯpellitur. Unde ſup hoc implorauit ꝯſiliū pape. ꝛ papa rn̄det ꝙ i eccleſia ſipontina in qua tenetur chriſma conficere tantūmodo debeat celebrare. Ex q̄ manifeſte apparet ꝙ rōne peregrinorū nō dꝫ tranſgredi cōſtitutio de vnica miſſa celebranda in die. Unde ſaluo meliori iudicio magis approbo cōſuetudinē q̄ ſeruatur in aliquibus eccleſiis gallicanis: qn̄. ſ. venīūt peregrini dicta miſſa ad aliquam eccleſiā ſi n̄ ſit ſacerdos paratus dicere miſſā ſacerdos induit ſe ſicut deberet dicere miſſam. ꝛ dicit eis officium de beata virgine maria vel de ſpiritu ſancto vl' de trinitate vel de vno ſancto ꝓ quo fit peregrinatio nō tn̄ dicit canonē nec conſecrat: ꝛ oſtendit ei reliquias loco eleuationis corporis xp̄i. ꝛ iſta miſſa vocatur miſſa ſicca. Tamen ſi alibi ſeruatur conſuetudo alia iuxta opinionē Raymundi: non ꝯdemno eam. ¶ Alius caſus ē pp neceſſitatē honeſtatis vel vtilitatis: vt ſi dicta miſſa veniat aliqua magna perſona que velit miſſā audire. pōt ſacerdos iterum celebrare dummodo ſit vt dixi ſupra. Iſtum caſum ponit glo. de cele. miſ. c. ꝯſuluiſti Et de iſta neceſſitate neſcio qd dicam qꝛ non video hic tantā neceſſitatem ꝙ propterea debet tranſgredi mandatum de vnica miſſa celebranda: preſertim cum magne perſone non multū tp̄ibus noſtris afficiant̄ ita ad miſſas ꝛ illi qui afficiunt̄ dicunt ſe cum ſacerdotes proprios. Alius caſus pp neceſſitatē debiti ſicut qn̄ ſunt due eccleſie annexe ꝛ quilibet eſt curata. i. habens curam animarū ꝛ habēt redditus ita tenues ꝙ non ſufficerent duobus ſacerdotibus: ſed vnus ſolus ſacerdos habet curam vtriuſqꝫ in iſto caſu ſacerdos poteſt in vna die in qualibet celebrare: ꝛ in illis diebus in quibus tenetur populo ſuo ad dicendū miſſā ꝛ adminiſtrandū ſacramēta vel alia officia q̄ requirūt miſſam ꝛ iſte caſus in multis locis cōtingit: ꝛ ſuatur i ptib⁹ tholoſanis: ꝛ credo ꝙ in iure nō inuenitur p̄ceptū ex p̄ſſu de vnica miſſa tm̄ū celebrāda cū in oībus capitulis in quibus fit mētio d̄ iſta materia ponatur iſtud verbum ſufficit: ꝙ verbū non iportat niſi coactiuam: conſuetudo tamē eccleſie romane qui p̄ eminet

cuicumque auctoritati habet ⁊ tennet hoc: ⁊ ideo nullus debet facere contra eam: ⁊ ſi faceret peccat ⁊ debet puniri

¶ In quocūqȝ aūt caſu ſacerdos celebrans plures miſſas: in prima non debet ſumere aliquid neqȝ vinū neqȝ aquā neqȝ aliquid aliud poſt ſumptionem ſanguinis. ſed ſolum dȝ lauare os ⁊ cauare ſibi quantū pōt: ne aliqd tranſglutiat: qꝛ ſacramenta a ieiunio ſunt recipienda: ⁊ ī qualibet miſſa corpus xp̄i accipiat ⁊ ſanguinem ⁊ ī vltima recipiat ablutionē qui cōiter recipitur poſt ſumptionē ſanguinis xp̄i ⁊ nō ī alijs: vt dixi habentꝰ iſta extra de cele. miſa. c. ex pte. ⁊ de conſecr. di. v. vt ieiuni. ⁊. vij. q. i. Nihil.

¶ C. viij. eſt a quo audienda miſſa.

Miſſa ceteris partibus melior eſt boni ſacerdotis quā mali. Ergo miſſa audienda eſt primo ſimpliciter a proprio ſacerdote nō peccatore non heretico nō ſciſmatico ⁊ non publico fornicario. de his oībꝰ vide. ſ. diligēter. c. ij. ſ. quis pōt ⁊ debet miſſam celebrare ⁊ miniſtrarꝫ eucbariſtiam. §. v. ꝙ incipit. Dico. ȝ. ⁊ ſine ⁊c. vſqȝ ad. §. ſed nonquid angelus.

¶ Sed audienda eſt miſſa potius a ſciente quā ignorante: de hoc patet in magiſtrutia in. c. Scientia ⁊ ſtudium clericorū. §. iij. dicente ſacerdos ī quātis deputatus eſt ad celebrandū officium diuinū tenetꝫ de grāmatica ſcire vt ſciat verba congrue ꝓferre idonee accentuare bene punctare interrogationes extolere ⁊ ſaltē ad litterā ea q̄ legit intelligat. ¶ Multa plurimaqȝ dȝ hr̄e ſacerdos de ſcia: vide ſupra in prologo huius libelli in primo folio.

Etiā miſſa ē audienda a ꝓprio ſacerdote de hoc pȝ infra. in. c. iiij. d̄ virtute clauiū. i. §. Sed poſſet aliquis.

¶ De veſtibus quibus induitur ſacerdos in miſſa. c. ix. quarti tractatus prime partis.

Omni tp̄e veſtimenta tua candida ſint: verbum ē ſapientis. Quātū faciat debitus vſus veſtimentoꝝ ad debitā adminiſtrationē officij qd̄ quis exercet ſatis oſtēdit experientia medicorū: cōpertum ē enim ꝙ colliriū ſalubriter dolorē oculorū mitigant tritū ab apothecario indūto veſte qua die precedente indutꝰ circuierat inde erit immiſſum oculis patientis cruciabitur. Si ergo veſtis indebita nocet in confeſſione collirij quanto magis nocet in conſecratione corporis xp̄i. Vnd̄ figuratiue fuit p̄ceptum legiſlatori Moyſi in exordio. Iſto mō facies veſtes ſcās. Aaron ī quibus ſanctificatus miniſtret mihi.

¶ Vnde ſciendū ꝙ oēs veſtes quas induit ſacerdos in miſſa debēt eſſe ſāctificate. i. benedicte ab epiſcopo.

¶ Notandū ꝙ illa veſtis q̄ primo īduitur. ſ. illa camiſia parua vel ſuperpelliciū non ē de cēntia miſſe in ſimplici ſacerdote: qd̄ dico pp̄ ep̄os ⁊ canonicos regulares: quoꝝ talis veſtis eſt habitus. ¶ Sciendū ergo ꝙ cōputata illa camiſia de q̄ dictū eſt: vel loco eius cōputato ſuppellicio ſeptē ſunt veſtes quibus īduitꝫ ſacerdos ī miſſa. ſ. illa camiſia vel loco eius ſuppellicium amictū: alba: cingulū: manipulus ſtola: ⁊ caſula. Et iſte ſeptem veſtes ſigni

ficant ſeptē dona ſpūs ſancti quibꝰ dꝫ eē ſacerdos perfuſus. Unde actuū primo. Induimini virtute ſpūs ſci ex alto: vel ſignificant ꝙ dꝫ eē cōtra ſeptē peccata mortalia munitus ⁊ armatꝰ Unde apl's. Induite vos armaturaꝫ dei: vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli: vel ſignificant ſepteꝫ virtutes .i. tres theologicas ⁊ quattuor cardinales: quibꝰ dꝫ eſſe ſacerdos adornatꝰ. Vñ aplus. Induamus arma lucis glo. arma virtutuꝫ. qꝛ non eſt licitum indutuꝫ ſacco. i. peccato in aulā regis .i. xp̄i qui eſt rex regnꝫ intrare. vt dꝛ in lib Heſter. Uel ſignificāt ꝙ dꝫ eſſe ſacerdos ſepteꝫ operibꝰ miſericordie dc ditus. Unde apl's iduimini dn̄m ieſuꝫ xp̄m: cuius miſericordie nō eſt numerus: vt dꝛ in p̄s. Uel ſignificant ꝙ ſeptem petitiones orōnis dñice in miſſa exaudiūr: niſi ſignuꝫ cuius legitur in libro Heſter ꝙ Heſter induta veſtibus regijs fuit exaudita a rege aſſuero. Uel ſignificāt ꝙ ſacerdos digne celebrans cum iſtis ſeptem veſtibus habebit ſeptem dotes in paradiſo. quattuor ex parte corporiſ ⁊ tres ex parte anime. In cuius ſigno legitur in geneſi ꝙ Jacob indutus veſtibus eſeu valde bonis habuit benedictiōeꝫ patris. Uel ſignificant ꝙ pius ieſus toto tp̄e quo mundus durabit ꝙ tp̄s ſeptem diebus voluitur erit nobiſcum p̄ns in iſto ſacro. Et ita promiſit ipſe qui non mentitur dicēs. Ego ſum vobiſcum vſqꝫ ad conſumationeꝫ ſeculi.

¶ Et ꝙ ſpecialius de vna quaqꝫ veſte dicatur. Sciendum ꝙ illa camiſia vel ſuperpellicium ſignificat ꝙ ſacerdos dꝫ hr̄e mun ditiam vite. Eſt eniꝫ illa camiſia vel ſuperpellicium de lino albo ⁊ mūdo: ⁊ pp hoc dicit ſacerdos Lauabo inter inocētes manus meas ⁊ circuundabo altare tuum domine.

¶ Amictuꝫ qd̓ ponitur ſuper caput ſignificat eleuationem mentis quam ſacerdos dꝫ habere ad deuꝫ p̄e alijs maxime qn̄ dicit miſſam: vnde ipſe dicit ſurſū corda ideſt corda ſint eleuata ſurſum ad deuꝫ ¶ Alba que ē lōga ſignificat preſeuerantiam in bonum quā dꝫ habere ſacerdos qꝛ qui perſeuerauerit vſqꝫ in fineꝫ hic ſaluus erit.

¶ Cingulum ꝙ prohibet veſtes ne ſuperfluant ſuper terram ſignificat timorem dei qui prohibet ne aīe fluant per peccatum. Quia vt dicit ſapiēs: q̄ timent deuꝫ facient bona: ⁊ que continent iuſtitiā p̄parabūt corda ſua i cōſpectu illiꝰ ⁊ ſantificabunt aīas ſuas.

¶ Manipulus ſignificat fructuꝫ bonorum operuꝫ: quem boni ſacerdotes reprobabūt in paradiſo. Unde de eiſ dicit pſalmiſta. Uenientes anteꝫ venient cum exultatione portantes manipulos ſuos. ¶ Stola ſignificat mortificationem carnis: Unde ponit̄ ad modum crucis ad denotandum ꝙ ſacerdos dꝫ portare crucē i corpore ſuo Et ita dicit apl's. Mortificationem xp̄i ieſu in corpore veſtro circunferentes. ¶ Caſula q cooperit oēs alias veſtes ⁊ p̄eminet omnibus alijs ſignificat charitatem que preeminet oībus virtutibus: ⁊ que cooperit multitudinē peccatorum in charitate ergo radicati ⁊ fundati iuſtitie viuamus vt dicit Apl's. Multe alie adaptationes p̄nt adduci ſed iſta quo adhuc ſufficiant.

¶ Cui dꝫ dari ſacrificium miſſe .ox.

quarti tractatus prime partis.

q Quoniam non eſt bonum ſu-
mere panem filioꝝ ⁊ mittere
canibus: ⁊ margarite nō ſūt
porcis donāde: cū in iſto ſacratiſſimo
ſacramēto contineatur panis viuus
qui de celo deſcendit xp̄s. ſ. verꝰ deus
⁊ verus hō. q eſt illa precioſiſſima mar
garita quā q inuenit hō abſcōdit ⁊ pre
gaudio illius vadit ⁊ vendit vniuerſa
que hꝫ ⁊ emit eam. Jō iſtud ſacramē
tū nō eſt danduꝫ canibus vel porcis. i.
peccatoribꝰ. ſ. crudelibꝰ ⁊ immundis.
¶ Ad videndum ergo qbus dꝫ dari
iſtud ſacramentū: videnduꝫ eſt primo
de modis mādu cādi iſtō ſacramētuꝫ.
¶ Sciendū ē ergo ꝙ iſtud ſacramē-
tum poteſt ſumi quattuor modis.
¶ Primo pōt ſumi corporalier tm̄.
¶ Secundo ſpiritualiter tantum.
¶ Tertio ſacramētalit̄ ⁊ corporalit̄.
¶ Quarto poteſt ſumi corporaliter
ſacramentaliter ⁊ ſpiritualiter.
¶ Quidam. n. ſumunt iſtō ſacramē-
tū corporaliter tm̄: ſicut ſi aliquis infi-
delis qui non credit in iſto ſacramen-
to eē veracit̄ corpus xp̄i. ſumeret ho-
ſtiam conſecratam: tunc ſumeret hoc
ſacr̄m corporaliter tantum: qꝛ ꝯſtat ꝙ
nō ſumeret ſpiritualiter: cū nō pcipiat
fructuꝫ ſacri. nec ēt recipere ſacramē
taliter qꝛ ille recipit iſtud ſacramentū
ſacramentaliter q credit in iſto ſacra-
mento veraciter eſſe corpus chriſti: ſꝫ
iſte vt dictum eſt non credit. quare nō
recipit iſtud ſacramentum ſacramen-
taliter ſed ſolum corporaliter. ¶ Et
idem dico de mure vel de cane: vel de
quacunqꝫ alia beſtia comedente hoſti
am conſecratam. ¶ Quidā vero re-
cipiunt iſtud ſacramentum ſpirituali
ter tantum ſicut fideles iuſti ⁊ ſancti
cum deuotione audientes miſſam vel
habentes deuotionem ad audienduꝫ
eam: qui licet non communicent: ſunt
tamen participes fructus iſtius ſacra
menti. Et ſic intelligitur verbum Au-
gu. dicentis Crede ⁊ manducaſti. cre
de. ſ. fide formata ⁊ manducaſti. ſ. ſpi
ritualiter. ¶ Quidaꝫ comedunt ſiue
ſumunt iſtud ſacramentum ſacramē-
taliter ⁊ corporaliter ſimul. ſicut falſi
chriſtiani qui ſumunt iſtud ſacramē
tum in peccato mortali: tales eniꝫ ſu-
munt corporaliter ⁊ recipiunt ſpecies
conſecratas ⁊ etiam ſumunt ſacramē
taliter qꝛ ex quo ſūt chriſtiani credūt
ſub alijs ſpeciebus corpꝰ chriſti vera-
citer contineri ⁊ ſic vtuntur ſacramen
to vt eſt ſacramētū. ¶ Sed non reci
piunt fructum ſacramenti. ¶ Qui-
dam recipiunt iſtud ſacramentuꝫ cor
poraliter ſacramentaliter ⁊ ſpirituali
ter ſimul. Sicut illi qui cuꝫ deuotione
⁊ fide exiſtentes in charitate gratia
dei recipiunt iſtud ſacramentum qui
ex preceptione iſtius multa bona reci
piūt in preſēti. ſ. grāꝫ ⁊ in futuro glāꝫ.
Scdo videndū eſt q̄ reqrūt̄ ad debi-
tā ſūptiōem huiꝰ ſacramēti. Et notan
dum ꝙ tria ſcilicet Immunita a pec-
cato mortali. Eleuatio mētis ad deū
mūdicia corpal̄ d̄ pri. dcꝫ ē vt ſ̄ i pri. c.
⁊ dicet̄ aliqd ēt i iſto. de ſcdovꝫ de ele
uatiōe mēt̄ ad deū dic̄ ſacerdos. añ i
ceptiōē canōis. Surſū corda q̄ſi dicat
ꝙ volēs ſumē iſtō ſacr̄ꝫ dꝫ hēre cor ſu
uꝫ eleuatū ad deuꝫ. Tertia. ſ. mūdicia
corporali: videmus ꝙ tractantes ali-
quod ſacramentuꝫ manꝰ ſuas lauāt.

¶ Et iō cū iſto ſacramēto tractet̄ ille
qui eſt ſanct⁹ ſanctorum requiritur in
ſumente munditia corporalis. Notā-
dum tamen ꝙ immunitas a peccato
mortali de neceſſitate requiritur ad d̄-
bitam ſumptionē hui⁹ ſacramēti. Alia
duo autem requiruntur de magna: cō
gruitate. Et ideo cum aliqua imundi
tia corporalis habeat aliquando ſecū
annexā culpam mortalem ⁊ ebetudi-
nē mēt[is] .ſ. pollutio que accedit ī ſōnis.
¶ Vidēduꝫ eſt de iſta pollutione q̄
mō impedit ſumptionem iſtius ſacra-
menti. Sciendum eſt ergo. Qȫ pollu
tio que accidit ī ſōnis nō eſt peccatum
de ſe. Sed poteſt eſſe effectus peccati
mortalis vel venialis vl' nullus ſecun-
dum ꝙ cauſa eius poteſt eſſe vel pec-
catuꝫ mortale vel veniale vel nullum.
¶ Semp̱ ergo recurrēduꝫ eſt ad cau
ſam. Unde prouenit iſta pollutio po-
teſt autem iſta pollutio prouenire vel
ex cogitatione p̄terita vel ex ebrietate
⁊ crapula vel ex temptatione diaboli-
ca vel ex infirmitate vel alleuiatione
nature. Primis duobus modis nō po
teſt eſſe ſine peccato mortali vel venia
li. Quia ſi cogitatio eſt ⁊ cum conſen-
ſu preceſſit vel ebrietas vel crapula fu
it deliberata vel conſuetudinaria fuit
peccatum mortale: ⁊ ideo talis pollu-
tio impedit de neceſſitate ſuſceptionē
iſtius ſacramenti. ¶ Si autem cogi-
tatio non fuit deliberata vel cum con-
ſenſu deliberato vel ebrietas non fuit
deliberata nec conſuetudinaria. fuit
peccatum veniale: ⁊ ideo talis pollu-
tio non impedit de neceſſitate ſumpti
onem iſtius ſacramenti: ſed tamen cō
gruitate impedit. ⁊ potiſſime ſi fuit cuꝫ
turpi imaginatione: quia ex tali ima-
ginatione vt communiter deprimitur
mens. Sed ſi ſit aliquid ꝙ preponde-
ret ſicut deuotio feſtiuitatis: vel timea
tur de ſcandalo non debet dimitti ꝓ-
pter hoc preceptio corporis chriſti. Si
autem proueniat ex illuxione diaboli-
ca non credo ꝙ debeat dimitti maxi-
me ſi eueniat tempore magne feſtiui-
tatis vel generalis communionis.
¶ Si autem eueniat ex nature infir
mitate vel alleuiatione: ſi dimittat̄ ꝑꝑ
reuerentiam laudabile eſt niſi ſit ali-
quid ꝙ reformet peccatum vt dictuꝫ ē
ſupra. Et illud decretum ꝙ dicit ꝙ ho
mo poſt taleꝫ pollutionē dꝫ abſtinere
vigintiquattuor horis intelligendum
eſt cum diſtinctione predicta ¶ Vi-
ſo ergo quot modis ſumitur iſtud ſa-
cramentum: ⁊ que requiritur ad debi
ta ſuſceptionem eiuſdem: videndum ē
nunc qui debent iſtud ſacr̄m ſumere.
¶ Debꝫ .n. ſumi a ieiunijs: vt .vij. q. i.
¶ Nihil de conſe. di. v. Ieiunij.
¶ Notādū vero ꝙ duplex ē ieiuniū
q̄ quoddā ieiuniū eſt nature ⁊ quod-
dam ieiuniū eſt eccleſie. ¶ Ieiunium
nature ſoluitur per ſumptioneꝫ cuiuſ-
cunqꝫ cibi vel pot⁹. ¶ Ieiuniū eccle-
ſie ſoluitur per commeſtionē cuiuſcun
que ſumpti in modum cibi: vna come
ſtione accepta. ¶ Quādo ergo dicit̄
ꝙ iſtud ſacr̄m eucharistie debet ſumi
a ieiunis intelligitur a ieiunis nature:
q̄ primo debꝫ intrare in os xp̄iani iſte
ſanctiſſimus cibus quam qcūqꝫ alius
cibus: ita quod quicunque ſumit iſtū ci
bū ſacroſanctum: nihil añ ſumpſerit il
la die ꝑ moduꝫ cibi vel pot⁹. ¶ Ve-
rūtamen q̄ neceſſitas non habꝫ legeꝫ

ꝛ i firmis nō eſt lex poſita: ifirmi ꝛ il
li qui ſunt i infirmitate ɔſtituti n̄ ſunt
obligati ad hoc quia quacunqꝫ hora
ſiue de die ſiue de nocte ſiue poſt prā/
dium ſiue ante poſſunt qn̄ eis neceſſe
fuerit ſumere iſtō ſacramētū. ¶ Sꝫ
quid ſi aliquis ſacerdos vel alius q
debet coicare: de mane lauet ſibi os ꝛ
tranſglutit aliquid de aqua: nunquid
impeditur ſuſceptio iſtius ſacramēti
Dico ꝙ ante ſumptionem iſtius ſacri
decens eſt vt quilibet ꝛ ſpiritualiter ꝛ
corpaliter mundetur quātū poteſt ꝛ
hō lauare os ante ſuceptionem iſtius
ſacri approbo ꝛ laudo ita tamē ꝙ ca/
ueatur ne aliquid de aqua tranſglu
tiatur ſcienter: Veruntamen ſi aliqd
tranſgultiatur: ſed nō in magna ꝛ no
tabili quantitate tamen tranſglutiat̄
cum ſalina ꝛ per modū ſaliue: non cre
do qō impediat ſuſceptionem iſtius ſa
cramēti. ¶ Sed ponatur ꝙ aliqs de
nocte comederit aniſum vel feniculuꝫ
vel aliquid aliud: de reliquijs reman/
ſerit inter dentes: ꝛ cum ablui os trā/
ſglutit aliquid de hoc quod remanſit
inter dentes: nunquid impeditur ad
ſumptionem huius ſacramenti. Dico
ꝙ non ex quo ſcienter non facit: ſꝫ trā
glutit in modum ſaliue. ¶ Iſtud ſa/
cramentum non debet ſumi niſi ab il
lo qui hꝫ vſū rōnis vn̄ nō dꝫ dari pue
ris anteꝙ preueniant ad ānos diſcre
tionis ſicut habetur extra de pe. ꝛ re.
Omnis vtriuſqꝫ ſexus quia an̄ iſtud
tempus neſciunt diſcernere inter iſtuꝫ
cibum ꝛ cibum corporalem: ꝛ ſic ſi ex
hibent reuerentiam tanto ſacr̄o debi/
tā. Eadem rōne iſtud ſacr̄m nō ē dan
dū amētibus ꝛ furioſis. Diſtinguēdū
tū eſt de iſtis: quia aut tales fuerūt fu
rioſi a natiuitate ita ꝙ nunꝙ habuerūt
vſum rationis: ꝛ tunc credo ꝙ talib9
non debeat dari: quia iſtō ſacramen
tum requirit actualē deuotionē i ſuſci
piente: ꝛ tales non habuerunt vl' non
poſſunt habere eā. Aut tales aliquoti
ens habuerunt vſuꝫ rationis: ſed ami
ſerunt ipſum propter aliqua lucida in
interualla. Tēpore ergo ꝙ hn̄t illa lu/
cida interualla ſi petant cum deuotio
ne iſtud ſacr̄m ꝛ velint reuerent reci
pere debet eis dari ita tamē ꝙ tempo
re furie nullo mō eis det̄ pp cauſaꝫ iā
dictam. ¶ Freneticis etiam non dꝫ
dari iſtud ſacr̄m maxime ſi timeat̄ de
irreuerentia ad ſacramentum ſicut de
puitione vel de aliquo tali. Loquor đ
freneticis in quibus ligatus eſt omni
no vſus rōnis. ¶ Demoniacis etiā ſi
cum reuerentia ꝛ deuotione peterent
credo ꝙ deberet dari cum tales habēt
vſum rationis ꝛ actualem deuotioneꝫ
ad ſacramentum ꝛ credo ꝙ tantaꝫ đ
uotionem poſſunt habere ad ſcr̄m ꝙ
virtute iſtius ſacramenti a demonio li
berarētur. ¶ Leproſis etiam non dꝫ
dari iſtud ſacramentum ꝙ intelligo đ
leproſis ſic infectis ꝙ non poſſunt cor
pus dominicum ſic tractare quin rei/
cerent ipſum ſicut multi quibus cecide
runt labia ꝛ dētes ꝛ ſunt totaliter cor
roſi vſque ad guttur ſicut legitur de q̄
dam monacho ciſtercienſis in vita ſā
cti Lodouici quondam regis frantie:
cui quando ponebatur bolus in ore:
cadebat ſibi bolus đ ore ꝛ tali ſic lepro
ſo non debꝫ dari corpus chriſti. Alijs
autem leproſis poteſt dari.
¶ Sacerdos aūt leproſus non dꝫ in

pñtia populi celebrare ſed ſi ad partẽ vel in ſecreto vellet poſſet celebrare. Et ita intelligo illa caplá extra de cle rico ergo tante de rectorib⁹ ꝛ tua nos Hugu. etiã dicit ꝙ ſacerdos leproſus poſſet etiam celebrare alijs leproſis.
¶ Damnatis etiam ad mortem pro criminibus ſuis niſi de gratia ſpec ali non datur corpus chriſti ſicut illis qui ſuſpenduntur vel cumburuntur vl' ſb merguntur vel decolantur vel quomo dolibet aliter de quo habetur i clemẽ. de peni. ꝛ remiſſio. ¶ Illis autem q ꝑ crimie hereſis cumburunt̃ ſi cuꝫ de uotione ꝛ humilitate ꝛ reuerentia pe tant dꝫ dari eis corp⁹ xp̃i ſicut habet̃ ex̃ de hereticis caplo ſup eo. libro ſex.
¶ Sed nunquid exiſtenti i peccato mortali dandum eſt corpus chriſti?
¶ Dicendum ẽ ꝙ peccatum aut ẽ no torium aut occultum. Si eſt notorium puta notorius vſurarius vel notorius concubinarius vel alias notorius pec cator ꝛ non deſiſtat ꝛ ſecundum ſtatu ta eccleſie cõdigne peniteat non eſt ſi bi dandum corpus chriſti quãtũcũqꝫ petat immo ſibi dicendum eſt. Amice non eſt bonum ſumere panem filiorũ ꝛ mittere canibus. Si autem peccatũ eſt occultum aut iſte petit corpus chri ſti tempore quo tenetur communicar̃ puta tẽpore generalis cõmunionis vl' quia eſt infirmus ꝛ ſic de alijs caſib⁹ i quibus tenetur quilibet communicar̃ aut petit alio tẽpore. ¶ Si petit alio tempore quantũcunqꝫ petat i publi co non tenetur ſacerdos dare ipſuꝫ ſi bi ſed debet ſibi dicere. Amice non eſt tempus modo cõmunicandi ꝛ ideo ñ do tibi corpus chriſti modo ſed expe cta tempus ſtatutuꝫ. Si autem petat tempore ſtatuto quo tenetur commu nicare tunc aut iſte petit corp⁹ chriſti in publico aut in ſecreto. ¶ Si in ſe creto petit non eſt ſibi dandum immo eſt mundus ne petat in publico ſibi da ri corp⁹ xp̃i: ſed ſi talis pertinax in ma licia ſua petit in publico ſibi dari cor pus chriſti ſacerdos dꝫ ſibi dare ipm quia non dꝫ eum prodere nec aliquis debet priuari iure ſuo quouſqꝫ fuerit decleratum ipſum amiſiſſe ius illud. Et iõ cum quilibet parrochianus ha beat ius petendi corpus chriſti a ſuo curato ꝛ curatus ſit obligatus ad dan dum iſto tempore corpus chriſti par rochianns ſuis ꝛ nullus fidelis priue tur iſto iure niſi per peccatum morta le nec debet priuari iſto iure quouſqꝫ ſit notorium ipſum peccatum mortale commiſiſſe. Et ideo quantumcunque ſacerdos ſciat ſubditum ſuuꝫ eſſe i pec cato mortali niſi peccatum ſit notoriũ non debet ſibi denegare corpus chriſti ſi tempore ſtatuto ꝛ in publico petit ip ſum ſibi dari. ¶ Et ita legitur feciſſe beatus Bernardus qꝛ cum quedam die communicaret monachos ſuos q dam quem ſciebat beatus Bernard⁹ eſſe in peccato mortali cum alijs acceſ ſit ad communioneꝫ. Et beatus Ber nardus dedit ſibi corpus chriſti. dicen do ſubmiſſa voce. ¶ Iudicet domi nus inter te ꝛ me. qua ſi vellet dicere. Dominus ſcit ꝙ tu indigne accedis. ꝛ ego non poſſum tibi denegare ꝛ ip ſe iudicet inter te ꝛ me. ¶ Et ſtatim ille miſer ſumpto corpore chriſti ceci dit mortuus. ¶ Et ideo quilibet ca ueat ſibi ne indigne accedat non enim

notabile dicte 28

noceret ſacerdoti: ſed ſibiipſi. Et ſacer
dos benefaceret ſi iſtud exemplum ⁊
ſimilia frequenter ſuis ſubditis nunci
arent. ¶ Sed nunquid ſuſpectis de
crimine debet dari iſtud ſacramentū.
Dico ꝙ triplex eſt ſuſpicio quia que/
dam ſuſpicio eſt violenta: quedam ꝓ
babilis quedam leuis. ¶ Suſpicio
violenta eſt illa contra quam non ad
mittit̃ probatio: ſicut ſi aliquis inueni
tur cum aliqua in lecto ſolus cū ſola
nudus cū nuda: loco ⁊ tp̄e ad hoc ſta
tutis: nec etate nec parentela nec aliq̄
alio obſtantibus eſſet violenta ſuſpi/
tio vel preſumptio ꝙ cognouiſſet eam
ita ꝙ non admitteretur probatio in cō
trarium. ¶ Probabilis ſuſpicio ē illa
que oritur ex aliquibus ſignis probabi
libus: ſicut ſi aliquis inueniretur cum
aliqua frequenter loquens in locis ſu
ſpectis eſſet probabilis ſuſpicio ꝙ ali
quid male agerēt. ¶ Leuis ſuſpicio
eſt que oritur ex fatua ⁊ inordinata ſu
ſpicione alicuius: ⁊ iſta dicitur leuis. i.
fatua ſuſpicio: ſicut ſi viderem aliquē
bonum virum aliquam bonam iuuē
culam ſalutantem vel ſibi arridentem
non in loco vel in tempore ſuſpectis fa
tuum eſſet ne preſumere ꝙ male age/
rent: ⁊ de tali dicit Salomon. qui cito
credit leuis eſt corde. ¶ Quando er
go queritur vtrum ſuſpectis de aliquo
crimine debet dari corpus chriſti: di/
co ꝙ ſi de aliquo habeatur ſuſpicio vi
olenta de aliquo crimine notorio: ꝙ
tali debet negari corpus chriſti verbi
gratia. de aliquo habetur ſuſpicio vi/
olenta ꝙ ſit notorie hereticus vel vſu/
rarius vel cōcubinarius ⁊ ſic de alijs:
dico ꝙ antequam detur ſibi corpus
chriſti debet ſe purgare de huiuſmodi
crimine: vt habetur extra de purgati/
one capitulo tertio. ¶ Si autem ha
beatur de eo ſolummodo ſuſpicio pro
babilis nō debet ſibi denegari corpus
chriſti quouſque ſit probatum contra
ipſum licet ſi notorie haberetur talis
ſuſpicio contra eum eſſet monendus
ꝙ purgaret ſe anteꝗ̄ accederet ad cō
municandum: ⁊ ſi abſtinet bene face/
ret. ¶ Si autem preſeueranter inſta
ret ⁊ negaret crimen de quo probabi/
liter. preſumeretur contra eum nō cre
do ꝙ ante probationem eſſet priuan/
dus iure ſuo ꝙ habet in petendo ⁊ ac
cipiēdo corpus chriſti: preſertim cum
res ſua agatur.

¶ Et ſi idigne accipit nocet ſibi ⁊ nō
alijs: tñ credo ꝙ ſacerdos pōt ⁊ dꝫ di/
cere ſibi ad terrorem aliqua verba cō/
minatoria dicendo ſi digne accipis:
proficiet tibi ad ſalutē corporis ⁊ ani
me: ſi indigne: iudicet dominus inter
te ⁊ me. ¶ Si autem leuis ſuſpicio
habeatur contra aliquē de quocunqꝫ
crimine: propter talē ſuſpicionem cū
ſit leuis ⁊ fatua: in nullo debet agi con
tra eum in ſpeciali. ¶ In generali ta
men eſſet bonum ſi ſacerdos diceret
aliqua verba oſtendendo ꝙ nullus d
bet preſumi eſſe malus niſi conſtet ꝓ
certo: quia multi multa loquuntur.

¶ Et ꝙ ꝗlibꝫ dꝫ ſe purgare ⁊ q̄ ad
deū ⁊ q̄ ad ꝓximū anteꝗ̄ accedat ad iſ
tud ſacrū. ¶ Sed nunquid excom/
municatis debꝫ dari iſtud ſacramētū?
¶ Dico ꝙ nō quādiu ſūt excommu/
nicati: diuiſi ſunt a preceptione ſacra/
mentorum ⁊ communione fidelium.
¶ Sꝫ quid ſi aliquis excōmunicatꝰ

q cito credit leuis est corde

eſt in periculo mortis ⁊ petit ſibi cor-
pus chriſti dari: Dico ꝙ aut iſte eſt ex
communicatus a canōe: ſiue a iure: ſiue
a iudice. ¶ Si ſit excommunicatus
a canone ſiue a iure: ſacerdos debꝫ eū
abſoluere: ſi petat humiliter abſoluti-
onem. quia in periculo mortis ſacer-
dos ſimplex poteſt abſoluere a quacū
que ſententia excommunicationis la-
ta a canōe etiaꝫ ſi abſolutio eſſet ſedi
apoſtolice reſeruata. ¶ Debet tamē
in quocunqꝫ caſu abſolui ſub iſta for-
ma ꝙ ſi dominus preſtet ſibi vitaꝫ ꝙ
ſtatim ⁊ tam cito quam cito comme-
dere poterit: vadat ad eum qui eum
abſoluere poteſt: mandatum illius ſu-
per illis pro quibus fuerat excommu
nicatus humiliter recepturus ⁊ ſi non
faciat ſtatim: relabitur in eamdem ſē-
tentiam excommunicationis ipſo iu-
re. vt habetur de ſententia excommu-
nicationis capitlo eos qui libro ſexto.
Si autem excommunicatus a iudice
aut eſt pro contumacia tantum: aut ꝓ
aliquo debito vel quocunque alio mō
debet abſolui ſi petit humiliter abſolu
tionem. ita tamen ꝙ det pignora vel
cautionem idoneam ꝙ parebit idest
obediet mandatis eccleſie ſatiſfaciet
paſſis iniuriā. ⁊ ſi nequid dare pigno-
ra vel cautionem iuret ꝙ ſatis faciet
quam cito poterit. ¶ Sed ſi aliqs exi
ſtens in peccato mortali vel excōmu-
nicatus exiſtēs in ꝑiculo mortꝭ mittit
pro ſacerdote vt ꝯfeſſiōeꝫ eiꝰ audiat ⁊
det ſibi corpus xp̄i ⁊ anteꝙ ſacerdos ve
niat ad eum amittit loquella. nūqd dꝫ
ſibi corpus xp̄i. Dico ꝙ ſi intelligit ali
quid monendus eſt ſi non poteſt loq
oſtendit aliqua ſigna contritionis.

ſicut ꝙ coniunctas manus eleuet ad
deum ⁊ percutiat pectus. ⁊ per aliqua
ſigna oſtendat ſe petere abſolutionē
a peccatis ⁊ a ſententia excommuni-
cationis. ⁊ parentes ⁊ amici eius de-
bent loco ⁊ vice eius promittere ⁊ fide
iubere vel dare pignus ſi poſſunt ꝙ ſi
dominus preſtet ſibi vitam preſenta-
bit ſe conſpectui eius qui eum abſol-
uere poteſt mandatum eius humilit̄
recepturus: ⁊ ſic debet abſolui ⁊ com-
municari. Si autem nihil intelligit: ſꝫ
conſtet ⁊ probari poteſt ꝙ ſigna con
tritionis: ⁊ penitentie preceſſerint: de
bet abſolui ⁊ communicari: receptis
tamen primo cautionibus vel pigno-
ribus vel iuramēto a parentibꝰ vl̄ ab
amicis per modum qui dictus ē ſup̄.

¶ De ritu miſſe: c. xi. quarti tracta-
tus prime partis.

q Uomodo honeſte ⁊ ſm̄ ordi
nem oīa fiant. verbum ē apo
ſtoli informantis ⁊ inſtruen-
tis nos quomodo ordinate ⁊ honeſte
opera nr̄a: ⁊ maxime illa que ad cultū
dei pertinent faciamus: inter q̄ miſſa
eſt principalior. Si ergo in alijs nr̄is
operibus honeſte ⁊ ordinate nos ha-
bere debemus multomagis in miſſa.
¶ Dicēdū ē ergo nūc de ritu miſſe. i. de
mō q̄ debet dici miſſa. ¶ Sciendum
eſt ergo ꝙ ſacerdos armis ſpūalibus
armatꝰ. i. ſacris veſtibꝰ de quibus ſu-
pra dictum eſt: indutus debꝫ procedē
ad altare. Et quia vt dicit Salomon
Sapiens in principio ſermonis accu
ſator ē ſuiipſiꝰ. Jdō p̄mo debet accuſa-
re ſeipſum ſacerdos i confeſſiōe faciē
do ꝯfeſſiōem gnālem: que valet ad re
miſſiōeꝫ peccatoꝝ venialium ⁊ morta

lium oblitorum. Sed de mortalibus ď
quibus recordatur debet antequam ī
duat ſe vel añꝙ accedat ad altare ſa-
cramentaliter confiteri facta confeſſi
one procedat ad miſſam. ¶ Notan
dum autem quare iſtud ſacramentuꝫ
vocatur miſſa. ¶ Secundum Augu
ſtinum miſſa dicitur quia dum iſtď ſa
cramētū conficitur mittiᷣ celeſtis miſ
ſus. Et ſecundum ꝙ exponit Innocē
tius: iſte celeſtis miſſus eſt magni con
ſili angelus: ⁊ mittitur iſte ad conſecrā
dum ⁊ iſte eſt ſacerdos inuiſibilis qui
principaliter conſecrat ⁊ conficit hoc
ſacramentum vbicunqꝫ conficiatur.
Unde ipſe eſt ſacerdos ⁊ ſacrificium
vt dicitur ab Auguſtino. Aliaꝫ rōneꝫ
aſſignat Hugo dicens ꝙ ipſa hoſtia
pōt vocari miſſa: q2 tranſmiſſa eſt pri
mum a patre vt eſſet nobiſcuꝫ: poſtea
a nobis patri vt ꝓ nobis intercedat.
¶ Sciēduꝫ ꝙ miſſa in tribꝰ linguis
celebratur. ſ. hebraica greca ⁊ latina.
¶ Nam all'a ameꝫ oſana: ſabbaoth
ſumiᷣ de hebraica. kyrieleiſon xp̄eley
ſon ſumuntur de greca. reliqua omnia
ſunt latina. ¶ Diciᷣ aūt miſſa i iſtis
tribus linguis: q2 titulus xp̄i in cruce
pendentis fuit ſcriptus hebraice gre-
ce ⁊ latine. ¶ Diuidiᷣ auteꝫ miſſa in
quatuor partes. ſ. i obſecratiōes. ora
tiones poſtulatiōes ⁊ gratiarum actio
nes. ¶ Prima pars protendiᷣ a prin
cipio vſqꝫ ad offertorium. ¶ Secū-
da ps̄ protenditur ab offertorio vſqꝫ
ad finem orōnis dñice. ſ. pater noſter.
¶ Tertia ps protēdiᷣ vſqꝫ ad cōmu
nicatiōē. ¶ Quarta ps ꝓtēdiᷣ vſqꝫ
ad finē. ¶ Prima ps continet i ſe de
cē vel vndecim partes. ¶ Nā primo
dicitur introitus: ⁊ diciᷣ introitꝰ q2 tūc
primo ſacerdos miniſtraturꝰ ad alta-
re dꝫ intrare. ¶ Et ſciēduꝫ ꝙ antiq
tus loco introitꝰ dicebaᷣ totus vnꝰ p̄s
⁊ cantebaᷣ a clero circa gradus alta-
ris: ⁊ ideo vocaᷣ graduale. Sꝫ Hie-
ronymꝰ ex mādato Damaſij pape ec
cleſiaſticum officiū ꝓ maiori p̄te p̄ter
cantum inſtituit ⁊ ordinauit itroitus
diuerſos ſm̄ diuerſitateꝫ feſtoꝝ ⁊ die
rum ⁊ de illo pſalmo qui loco introi-
tus cātebaᷣ accepit vnū verſū. ¶ Et
eſt ſciendū ꝙ in ꝓfeſtis diebus itroitꝰ
bis cantaᷣ ad ſignificādū ꝙ i xp̄o ſūt
due nāe: humana. ſ. ⁊ diuina: In ſolē-
nitatibꝰ dr̄ ter ad deſignanduꝫ tria tē
pora. ſ. tp̄s quod fuit añ legē: ⁊ tp̄s ſb
lege: ⁊ tp̄s gr̄e. Unde duabꝰ p̄mis vi-
cibus dr̄ ſub miſſe: q2 in p̄mis duobuſ
tēporibus non apte: nec clare loqbāᷣ
hoīes ď xp̄o. Tertia aūt vice dicitur al
te q2 in tertio tp̄e in oēm terram exiuit
ſonus euāgelij. ¶ Poſt introitū ſeqᷣ
kyrieleiſon. xp̄eleiſon kyrieleiſon ideꝫ
eſt ꝙ dñe miſerē. xp̄eleiſon idem eſt ꝙ
xp̄e miſerere. Et diciᷣ ter ꝓpter prēm
⁊ filiū ⁊ ſpūꝫ ſcm̄: Et diciᷣ nōies pp
nouē ordines angloꝝ qbꝰ v̄tute miſſe
aſſociari petimꝰ. In diebus ſolēnibꝰ
poſt kyrieleiſon. cātatur hymnꝰ ange
licꝰ. ſ. Gl'ia i excelſis dō. Quē hymnuꝫ
i natiuitate xp̄i āgeli cātauerūt vſqꝫ ibi
bone volūtatꝭ reliq oīa. ſ. laudamꝰ te
⁊c. q̄ ſequūtur beatus Hilarius picta
uienſis ep̄s cōpoſuit: ⁊ ad miſſaꝫ cāta
ri inſtituit ⁊ debet cantari iſte hymnꝰ
in feſtis apoſtolorum: martiriuꝫ ꝯfeſ
ſorum: quoruꝫ honore dedicata eſt ec
cleſia. Et in feſtiuitatibꝰ beate Ma-
rie. Sꝫ qñ in diebꝰ ꝓfeſtis cantaᷣ miſ

ſa de btã v̇gine: vl̕ de ſpũ ſcõ: vl̕ ḋ q̄cũ
q̄ȝ alio ſcõ: ñ dȝ i ea hymnꝰ ãgelicꝰ vl̕
ſimbolũ ḋ cãtari: lȝ i miſſa ꝓpa p̄fatõ
ḋcãteť. Et rõ eſt vt dicať de cele. miſ. c.
cõſiliũ vt inter cõmemorationeȝ ⁊ ſo
lẽnitateȝ differentia oñdatur. ¶ In
ſabbato autẽ quãdo cantať ḋ beata v̇
gine: credo ꝙ debȝ dici gl̃a in excelſis
deo: qꝛ illa dies eſt ſpecialiter dedica-
ta btẽ virgini ꝑꝑ multa q̃ nõ oȝ hoc di
ci. ¶ Dicto hymno ãgelico ſacerdos
conuerſus ad populum ſalutat ipſum
dicendo Dominus vobiſcuȝ. Que ſa
lutario ſumpta fuit ex veteri teſtamẽ
to ſcilicet de libro Ruth. quando dixit
meſſioribus bonum: dominus vobiſ
cum. Sciendũ tamen ꝙ ep̃s loco: do
minus vobiſcum; dixi pax vobis: q̃a
ep̃s repñtat perſonam xp̃i qui quan
do ſalutabat diſcipulos ſuos dicebat
pax vobis. ¶ Et ſciendum ꝙ in ec
cleſia quamuis non ſit niſi vnus ſem
per tamen ſacerdos dicere debet dñs
vobiſcum: qꝛ tote eccleſie loquiť: ⁊ re
ſpondetur: ⁊ cum ſpiritu tuo. q̃ reſpõ
ſio fuit ſumpta ab apoſtolo i epiſtola
ad Thimoteum. ¶ Poſt ſalutatiõeȝ
⁊ reſponſione ſubiũgit ſacerdos. Ore
mus loquens quaſi ſindicus in perſo
na totius populi: ⁊ dicto Oremus di
cit orationem ⁊ iſta oratio vocať col
lecta: quia olim ſacerdos ſiue epiſco-
pus omni poplo collecto dicebat iſtã
orationem. Quia vero tẽporibꝰ nr̃is
non poſſumus ita populum colligere
dicimus orationem que generali ⁊ an
tiquo vocabulo retento vocatur colle
cta. ¶ Et ſciendum ꝙ orationes in
miſſa debent dici ſub certo numero vȝ
ꝙ dicatur vna: vel tres vel quique vel

ſeptem. ¶ Quando dicať vna ſigni
ficat vnitatem eſſentie que eſt in tribꝰ
perſonis. ¶ Quando dicuntur tres
ſignificant trinitatem perſonarum.

Nam prima ſignifitat perſonã pa
tris. Secunda perſonã fili. Ter
tia perſona ſpiritus ſancti vel dicunť
tres: quia chriſtus in paſſione ſua cu
ius ſacramentum iſtud eſt. memoria
le ter legitur oraſſe. Primo quan
do orauit vt tranſiret ab eo hora paſſi
onis. Secũdo qñ dixit pater igno
ſce illis quia neſciunt quid faciunt.
Tertio quando dixit pater in manus
tuas domine commendo ſpirituȝ me
um. Quando dicuntur quinque
orationes ſignificant memoriam quin
que vulnerum chriſti Septeȝ ve
ro dicuntur ad denotandum ꝙ ſacer
dos ſi digne dicat miſſam exauditur
pro omnibus ſeptem petitiõibus que
in oratione dominica continentur vel
ad ſignificandum ꝙ petit ſeptem dõa
ſpiritus ſancti ſibi ⁊ alijs pro quibus
dicit miſſam virtute miſſe infundi. ⁊
vt dič magiſter Joan. Belleti nõ dñt
dici vltra ſeptẽ. Et ẽ ſciẽdũ ꝙ quã
do dicitur miſſa per viuis non debet
dici aliqua collecta pro defunctis nec
econuerſo in miſſa pro defunctis nõ
debet dici oratio pro viuis niſi illa cõ
munis. ſ. omnipotens ſempiterne deꝰ
qui viuorum dñris ⁊c. Si autem
in miſſa pro viuis in aliquo caſu dica
tur collecta pro mortuis illa collecta
non debet dici vltima pro mortuis ſȝ
penultima vel ante penultima quia fi
nis debet reſpondere omni principio
⁊ dictis collectis reſpondetur amen.
ad confirmationem. Collectis ſi

nitis dicitur epiſtola que dicit̄ ad po/
puli informationem: ⁊ dicitur epiſto-
la ab epi ꝙ eſt ſupra. ⁊ ſtolon ꝙ eſt mi
ſtio: quaſi ſupra miſſa quia epiſtole
fuerunt miſſe̅ euangeliſtis. Et no/
ta ꝙ nullus debet dicere epiſtolam in
miſſa niſi fuerit ſubdiaconus vn̄d me
lius eſt ꝙ ſacerdos legat eam ꝙ̄ puer
qui iuuat eum ad miſſaꝫ. ¶ Poſt epi
ſtolam dicat reſponſoriuꝫ: ⁊ ſic nomi-
natur quia v̄ſui ſuo vel epiſtole reſpō
dere debet verſus vero dicitur a v̄ten-
do: quia illi qui dicunt ipſum debēt ſe/
vertere ad orientem. ¶ Poſtea dicit̄
all'a cum verſu ſuo ꝙ idem ē qđ canti
cum letitie: vnde tempore ieiuniorum:
ꝙ eſt tempꝰ luctus non debꝫ dici all'a
nec eadem ratione in miſſa pro mor/
tuis. ¶ In magnis ſolēitatibꝰ poſt
all'a debet dici ſequentia .i. proſa: q̄ ēt
eſt canticum letitie: ⁊ ſignificant iſta
duo letitiam ⁊ gloriā paradiſi ad quā
v̄tute miſſe ide vc̄ire ſpamꝰ. ¶ Poſt
hoc imediate dicitur euangeliuꝫ. Et i
principio ille qui legit euangelium ſa/
lutat populum vt reddat eum attentū
ad audiendum euāgelium. ¶ Dicit̄
autem euangelium ab eu ꝙ eſt bonuꝫ
⁊ angelus qꝛ eſt nuncius quaſi bonus
nuncius: qꝛ in euangelio nunciat̄ xp̄s
qui eſt magni conſilij angelus vel qꝛ
in eo nunciant̄ omnia que pertinent
ad ſalutem noſtrā. ¶ Et no. ꝙ quaꝫ
do euangelium ſumitur de principio:
debet dici Inicium ſancti euangelij.
Sicut in euangelio. Liber generatio
nis: ⁊ i euangelio fuit in diebus hero-
dis regis: ⁊ in euangelio. In principio
erat verbum. Quando v̄o euangeliū
non ſumitur de principio: debet dici ſe
quentia ſancti euangelij ⁊c̄. Et eſt ſē/
ſus verba ſequentia ſunt verba ſancti
euangelij. ¶ Notandum ꝙ dicto ti-
tulo euangelij dꝫ rn̄deri Gloria tibi
dn̄e: qꝛ in euangelio agit̄ đ gloria dei
⁊ noſtra q̄liter videlicet xp̄s diaboluꝫ
vicit ⁊ nos redimit ⁊ victor ad gloriaꝫ
p̄ris aſcendit. Et ideo auditores euā-
gelij letantes ad laudē ſui redemptor
is exclamāt dicentes Gloria tibi dn̄e
quaſi dicāt dn̄e gloria tua que in euan
gelio predicat̄ nobiſcuꝫ ſine fine ꝑma-
neat ⁊ ſemper creſcat. ¶ Notanduꝫ
ē ꝙ qn̄ legitur euangeliū duo cerei de-
bent incendi in ſignuꝫ ꝙ dn̄s miſi di-
ſcipulos binos: ⁊ binos ante faciem
ſuam predicare euangelium. ¶ Illđ
ergo eſt notandū ꝙ tā cito ꝙ̄ cito dꝛ
Sequentia vel Inicium ſancti euan
gelij ſm̄ ꝙ eſt ſupra dictū tunc tam cle
ricus ꝙ̄ laicus tam proferens ꝙ̄ audi
ens debent ſe munire ſigno crucis in
ore ⁊ in pectore ⁊ in fronte qꝛ frons
eſt locus verecundie. vnde homines
inuerecundos effrontes .i. ſine fronti
bus appellamus. ¶ Per hoc ergo ꝙ
fronti ſignum crucis īponimus ſigni
ficamus ꝙ non erubeſcimus credere
i xp̄ꝫ crucifixum ⁊ euꝫ verū deuꝫ ⁊ ve
ruꝫ hominem cōfiteri. In hoc aūt qđ
os ⁊ pectus ſignamꝰ oſtēdimus nos
audacter ⁊ ſimpliciter confiteri ore ⁊
fideliter ⁊ firmiter credere corde xp̄ꝫ
crucifixum: cuius liber legitur deum ⁊
dn̄m noſtrum eē. ¶ Sacerdos itaqꝫ
⁊ diaconus euangeliuꝫ lecturus ſe ſi/
gnat in fronte i ore ⁊ in pectore quaſi
dicat nō erubeſco euangelium ipſum
ore predicare ⁊ corde credere. ¶ Li
brū aūt ſignat ac ſi dicat hic autem eſt

liber crucifixi. ¶ Dum aūt dicitur
euāgeliū cuncti deponant velaia capi-
tum propter duo ¶ Primo ondēdū
ꝙ euangelica doctrina oia velamina
legis antique remouit. ¶ Secundo
ad ſignificandum ꝙ omnes quinque
ſenſus debent eſſe aperti ad audiēdū
euangelium. ¶ Et ſciendū eſt ꝙ ille
qui dicit euangeliū dꝫ habere faciē ad
aquilonem in ſignum ꝙ virtute euan-
gelij debemus nos munire contra in-
ſidias diaboli q̄ veniunt abaquilone
quia vt dicit Jeremias. Ab aquilone
pandet̄ omne malum. ¶ Finito eti
am euangelio: quilibet debet ſe muni-
re ſigno crucis contra diabolum: ne
rapiat euangelium de ore eius. Poſt
euangelium immediate ſequitur ſym-
bolum fidei. ſ. Credo in vnum deum
quod non debet dici niſi in diebus ſo-
lemnis nō tñ in omnibus: ſꝫ ſolū i illis
de quibus fit mentio in ſymbolo.
¶ Unde dꝫ dici in omnibus diebus
dominicis: ꝛ in feſto trinitatis: ꝛ in na
tali ꝛ in circumciſſione ꝛ i epiphania:
in paſcha ꝛ in aſcenſione: ꝛ in penthe-
coſte in feſto omnium ſanctorum: in
transfiguratione dñi: ꝛ in feſtis beate
virginis: ꝛ oīuꝫ apoſtolorum ꝛ ſancte
crucis. Jn alijs aūt ſolēnitatibꝰ nō dꝫ
dici. Dicto aūt ſymbolo ſequitur offer
torium: qḋ dr̄ ab offerendo qꝛ tūc offe
rimus ea que ſunt neceſſaria ad miſ-
ſam. ſ. panem vinum ꝛ aquaꝫ: ꝛ ſacer-
dos offert iſta deo dicendo. Suſcipe
ſancta trinitas ꝛc̄. ꝛ facit ſignum cru-
cis ſuper paneꝫ ꝛ vinuꝫ: ad hoc vt deꝰ
ea ſanctificet. ¶ Et nota ꝙ ſacerdoſ
benedicit aquam ꝛ non vinum: Quia
aqua ſignificat populum qui indiget
benedictione dei: vinum ſignifiat xp̄ꝫ
qui eſt ſuper omnia benedictus: ꝛ in
hoc terminatur prima pars miſſe. q̄ ē
ad populi inſtructionem ꝛ perperatio
nem ad tantum ſacr̄m. ¶ Sequitur
ſecunda pars miſſe que ē ad materie
conſecrationē. Et iſta hꝫ quattuor p-
tes. Prima dicit̄ ſecreta. Secūda pfa
cio. Tertia canō. Quarta dominica
oratio. Recepta ergo oblatione ſacer
dos ſibi lauat manus ꝛ rediens ad al
tare inclinat ſe profunde dicens. Jn Nota
ſpiritu humilitatis ꝛc̄. ad denotādū ꝙ
ꝑ munditiaꝫ ꝛ innocentiam vite ꝛ hu
militatem ꝛ contritionem cordis effi-
citur quis dignus miniſter huius ſa-
cramenti. Et erigēs ſe vertit ad popu
luꝫ dicens. Orate fratres ꝛc̄. Et ideo
illi qui audiunt debēt orare pro eo: di-
cendo illud pˢ. Exaudiat te dominꝰ i
die tribulationis ꝛc̄. vel dicatur. Do-
minus ſit in ore tuo: ꝛ in corde tuo ꝛ
ſuſcipiat ſacrificium de manibus tuis
ꝛ de ore tuo pro ſua ꝛ noſtra omniūqꝫ
ſalute. Tunc ſacerdos dicit ſub ſcilen-
tio ſecretas. ¶ Et eſt ſciendum ꝙ to-
tidem ſecrete ꝛ eodem ordine ꝛ de eiſ-
dem debent dici quot collecte preceſſe
runt ante in exordio miſſe ante epiſto
lam ꝛ non plures neque pauciores.
¶ Et dr̄ ſecreta quoniam ſecrete ꝓ
nunciatur. cum tamen olim alta voce
diceretur. vnde etiam ab omnibus la
icis ſciebatur: ſm ꝙ narrat magiſter
Joannes. Belleti in ſuma ſua.

Contingit ſemel ꝙ quādo die pa
ſtores quidem ſuper lapidem quēdaꝫ
ponerent panem ꝛ dicerent ſecretam
ꝛ alia verba canonis ſuper panē eorū
qui ad verborum eorum prolationem

panis in carnem conuerſus ē in quos
diuinitus acerrima vīdicta facta fuit.
¶ Namque omnes ictu fulmīs mor
tui ſunt. Et ideo ſtatutum fuit vt de
creto iſta ſub ſcilentio dicerentur ita
ꝙ neſciantur a laicis. ¶ Alia ratio
eſt: ne vileſcant ſicut ſacra ſcriptura
tradita eſt obſcure ne vileſcat. ¶ Po
ſtea ſacerdos dicit alte per omnia ſe-
cula ſeculorum. ⁊ reſponſo amē: ſacer
dos non vertens ſe ad populum ſalu
tat ipſum dicendo: dominus vobiſcū.
de qua ſalutatione ⁊ eius reſpōſione
dictum eſt ſupra. ⁊ quia in iſto ſacra-
mento requiritur magna eleuatio mē
tis ad deum. ideo ſacerdos dicit. Sur
ſum corda: quaſi dicat habete ſurſuꝫ
corda eleuata: iuxta verbum apoſto
li dicentis ¶ Que ſurſum ſunt que-
rite: ⁊ populus quaſi obediens dicit.
Habemus ad dominum. ſcilicet cor-
da eleuata ad dominum. ¶ Et quia
pro omnibus que deus nobis cōtulit
gratias ei reddere debemus ſubiun-
git ſacerdos. Gratias agamus domi
no deo noſtro. Et populus quaſi con-
ſentiens reſpondet: dignum ⁊ iuſtū ē.
¶ Poſtea ſequitur prefatio: ⁊ dicit
quaſi prelocutio ideſt adminiſteriū p̄-
peratio. i. ꝙ in prefacio nominātur ali
qui angelorum ordines: quia in miſ-
ſa angelos eſſe preſentes credimus: ⁊
etiam aſſiſtere ſacerdoti. ¶ Dicto p̄
facio ſubiungitur cantus angelorum
ſcilicet Sanctus ſanctus ſanctus do-
minus de⁹ ſabaoth ideſt exercituꝫ ⁊c̄.
Oſana idem eſt quod obſecro ſalua.
Et dicitur ter Sanctus ad denotan-
dum trinitatem perſonarum: quia di-
citur primo Sanctus pro perſona pa
tris. Secūdo pro perſona filij. Tertio
pro perſona ſpiritus ſācti. Et dicitur
dominus deus in ſingula ad oſtendē
dum ꝙ vna eſt eſſentia in tribus per
ſonis. ⁊ ſumitur iſtud de Iſaia. Iſai
as enim dicit ſe vidiſſe ſeraphin cla-
mantia Sanctus ſanctus ſanctus.
Unde nos cantica angelorum canta-
mus: quia per hoc ſacrificium homi-
nes aſſumi ad angelorum ordines nō
dubitamus: ⁊ ideo cum eis in excelſis
ſaluari clamam⁹. ¶ Poſtea dicitur
alius verſus. ſcilicet Benedictus qui
venit ⁊c̄. qui verſus ſumitur de euan-
gelio Matthe. xxi. Luce. ix. quod eſt
liber crucifixi. ⁊ in iſto verbo ſignifica
mus chriſtum in mundū veniſſe ⁊ ab
eo ſaluari clamamus ¶ Poſtea dici
tur canon ⁊ incipit canon i. Te igitur
⁊ durat vſque ad Pax domini ⁊ dici-
tur canon ꝙ eſt nomen grecum: ⁊ vl̄t
dicere in latino regula: ⁊ ideo canō. i.
regula: quia per huiuſmodi verba re-
gulariter fit huiuſmodi ſacramēti cō
ſecratio: vel quia celebrans i omnib⁹
debet ſe regulariter habere. Et totum
quicquid. continetur in iſto canone ex
cepto Pater noſter. totum dicitur ſb
ſilentio. Et cauſa ē triplex. ¶ Primo
eſt qr dominus non attendit clamorē
oris: ſed cordis. Vn̄ dicit beatus Ber
nardus. Non clamor ſed amor itrat
in aure dei. Secunda cauſa ē ne mini
ſter qui cum ſumma deuotione ⁊ reue
rentia ⁊ recollectione mentis debet di
cere ⁊ proferre omnia verba canonis
ne lōgo clamore deficiat vel impedia-
tur a ſua deuotione. ¶ Tertia cauſa
eſt ne per frequentem ⁊ quotidianum
vſum verba vileſcant: ⁊ in locis nō cō

petentibus dicantur ⁊ ſic fiant in rui-
nam: vt ſupra dixi de paſtoribus.
¶ In quodam eniꝫ decreto ꝓhibet̃
ſub anathemate: vt nullus niſi ſacris
veſtibus indutus ⁊ in libro ⁊ ſuper al-
tare conſecratum proferat verba ca-
nonis. Et ideo q2 vir pollutis labijs
ego ſum: ⁊ iſta ſacratiſſima verba ſūt
archana que non licet homini loqui
peccatori de ipſis taceo. Hoc tamē be
ne dico ꝙ nulli propria auctoritate ni
ſi domino pape licet aliquid ſubtrahe
re de eis vel addere. ¶ Notandum
tamen eſt quod canon ſignanter inci-
pit per iſtam litteram. T. que antiqui
tus fiebat ad modum crucis: quoniā
ſacrificium ꝙ fit virtute iſtorum ver-
borum perficitur ⁊ eſt memoratiuum
dominice paſſionis vnde chriſtus qñ
inſtituit iſtud ſacramentū dixit. Hoc
facite in meam cōmemorationem. Et
quoniā iſta verba habent efficatiam
a paſſione xp̄i: vnde imago xp̄i debet
ibi depingi: in iſtis ſacratiſſimis ver-
bis fit oratio generalis pro eccleſia ſā
cta catholica ⁊ pro papa qui ē caput
eccleſie ⁊ pro epiſcopo. ⁊ credo ꝙ debꝫ
intelligi de epiſcopo in cuius dioceſi
dicitur miſſa. ⁊ de epiſcopo etiam qui
ordinauit celebrantem. ¶ Oratur
etiam pro rege qui eſt dominus tem-
poralis. ¶ Oratur etiā pro omnibꝰ
orthodoxis. i. chriſtianis catholice ⁊
apoſtolice fidei cultoribus: que verba
exponentur in tertia parte operis hu
ius quando agetur de Credo in deū.
Sed per iſta verba excluduntur ſciſ
matici heretici iudei ſarraceni ⁊ paga
ni. ¶ Poſtea fit oratio ſpecialis pro
illis quibus eſt obligatus ſacerdos ⁊
credo ꝙ ſicut eis eſt obligatꝰ ex ordi
ne charitatis: ita tenetur eos ordinar̃
ita ꝙ primo ponat illum cui primo eſt
obligatus ⁊ ſic de alijs ita tamen ꝙ ſi
ſpecialiter dicit miſſam pro aliquo: ꝙ
virtutem ſacrificij referrat ad ipſum:
⁊ non propter hoc excluditur qui poſ
ſit ⁊ debeat orare pro alijs. ¶ Eſt ta
men circa iſtam orationem aduer-
tendum ꝙ debet eſſe mentalis ⁊ non
vocalis ⁊ ratio pōt aſſignari qđ nunc
duplex. ¶ Prima vt ſacerdos ſit ma
gis recollectus ⁊ attētus q2 ſermo ali
quotiens īpedit intentionem. Scđa
ad oñdēduꝫ ꝙ deꝰ nō attendit clamo
reꝫ oris ſed cordis vt dictuꝫ ē. ¶ No
tādū ēt ꝙ nullus fidelis cuius occur
rat memoria debꝫ excludi ab iſta ora
tione immo quilibet cuius ſpecialiter
occurrit memoria eſt ſpūaliter dō cō
mendādus aliter ſacerdos peccaret.
¶ Notādū etiā ꝙ ſacerdos anteꝙ̃
dicat miſſā poteſt facere iſtā oratiōeꝫ
vn̄ ſi ſacerdos anteꝙ̃ dicat miſſaꝫ di
cat mentaliter deo. Dn̄e deus i miſſa
intendo tibi recōmendare iſtū vł iſtā
poſtea in miſſa ſufficit ꝙ dicat men
taliter illoꝝ quos ante tibi recommē
daui. Poſtea nominantur multi ſācti
⁊ ſācte q oēs ꝓ xp̄o ſacrificauerūt ex
ponēdo ſe morti. ⁊ iſta q̄ ad nūc ſuffi
ciāt quātum ad verba canonis. Sed
eſt ſciēduꝫ aliqua de ſignis q̄ fiunt in
canone: Unde ſciēduꝫ eſt ſm ꝙ dicit
dominꝰ Innocētius i libro ſacte cru
cis ſignatiōis que fiūt in miſſa ſunt.
xxv. ⁊ fiunt in ſeptē vicibus ⁊ ſignifi
cant expreſſe paſſionē xp̄i. Prima vi
ce fiūt tres dicendo illa v̄ba. Hec do
na hec munera ⁊c. ⁊ ſignificant trinā

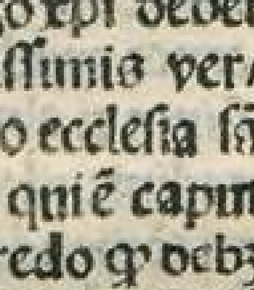

traditionem xpi Quã primo fuit tra/
ditus a deo patre qui eum in mundo
miſit Secõ a iuda proditore qui eum
prodidit ⁊ vendidit· Tertio a iude
is qui euȝ Pilato ad crucifigendũ tra
diderunt. In ſcõa vice fiunt quiqȝ
cruces dicẽdo illa verba.Benedictaȝ
⁊ aſcriptam ⁊c.⁊ ſignificant quinqȝ
perſonas q̃ fuerunt in paſſione xpi vi
delicet pſona xpi venditi pſona iude
vendentis ⁊ pſona ementiuȝ que fue/
runt tres.ſ.pontifices phariſei ⁊ ſcri/
be. In tertia vice fiunt due dicen/
do illud verbuȝ Benedixit.Qđ ver/
buȝ dr̃ primo ſuper paneȝ.ſecundo ſu
per vinum. Et fiũt iſte due cruces ꝓ
pter conuerſionem duplici materie.ſ.
panis ⁊ vini· In quarta vice fiunt
quinqȝ dicendo Hoſtiam purã hoſti
am ſactam ⁊c.ſignificant quinqȝ vul/
nera que xp̃s pertulit in cruce.
¶ In quinta fiũt due vna ſuper cor
pus xpi.alia ſuper ſanguinem dicen/
do illa verba.Sacroſanctum filij tui
corpus ⁊c.⁊ ſignificant vincula qui/
bus xp̃s fuit ligatus ⁊ flagella quib⁹
fuit flagellatus. In ſexta fiunt tres
dicendo illa verba.Sanctificas viui
ficas benedicis ⁊c.⁊ ſignificant tres
crucifixiones chriſti Nam primo
fuit crucifixus linguis iudeorum. Se
cundo ſententia pilati.Tertio mani/
bus militum. In ſeptima fiũt qnqȝ
tres cum corpore ſuper calicem:⁊ due
a latere:⁊ ſignificant tres cruciatus
ſcilicet paſſionis pro paſſionis ⁊ cum
paſſionis:⁊ quam ⁊ ſanguinem q̃ flu/
xerunt de latere xpi. Et ſic fiunt in vni
uerſo viginti quinqȝ cruces:qui eſt nu/
merus cubitus ad deſignandum ꝙ
quantumcũqȝ multiplicetur ſacrifici
um ſemꝑ eſt vnuȝ. Et iſtõ ſufficiat de
ſignis ⁊ per ꝯñs de ſcõa parte miſſe
q̃ eſt ad materie miſſe ꝯſecrationem
¶ Sequitur tertia pars:q̃ eſt ad ſa/
cramenti ſuſceptionem.Et in iſta pte
primo ſacerdos frangit hoſtiaȝ i tres
partes quarum prima ſignificat cor/
pus xpi miſticuȝ.i.fideles qui peregri
nantur in mundũ.Secũda illos q ſũt
in purgatorio. Tertia illos qui ſunt
paradiſo. ¶ Et dicõ. Per oia ſecula
ſeculoruȝ:⁊ reſpõſo Amen.dicit: Pax
domini ſit ſemꝑ vobiſcuȝ faciendo
tres cruces cum parte hoſtie ⁊ ſignifi
cant ꝙ ꝑ mortem xpi fuit pax inter d
um ⁊ hoiem reformata.Et dicitur ter
Agnus dei.Agnus dicitur ab agnon
qđ eſt pium:qꝛ xp̃s ſua pietate nos re
dimit:vel abagnoſcendo qꝛ ſolo ba/
latu matrẽ ſuaȝ agnoſcit. Sicut xp̃s
pius in paſſione ſua matrẽ ſuã agno
uit.Et iõ dr̃ ter Agnus dei.qꝛ xp̃s in
cruce pendẽs tria agnouit.ſ. patrem
ſuum ei obidiendo:⁊ genus humanũ
redimendo:⁊ matrem virginẽ:virgi/
ni cõmendãdo.Et dr̃ bis miſerere no
bis ⁊ vltimo dona nobis pacẽ ad oſtẽ
dendum quod i mundo iſto.⁊ in pur
gatorio indigemus miſericordia dei
⁊ in paradiſo habebimus paceȝ ⁊ re/
quiem opulentaȝ.¶ In miſſa ꝓ de
functis dicitur dona eis requiẽ:quia
miſſa pro eis dr̃ vt eueniat ad requi
em paradiſi:¶ Poſtea ponit vnam
partem hoſtie in calice:⁊ ſignificat vt
dictũ eſt mortuos qui ſũt inebriati glia
paradiſi ſecũdũ illud p̃s.Inebriabun
tur ab vbertate domus tue:⁊ torrente
voluptatis tue potabis eos. ¶ Poſt

ea accepto pāis oſculo ſecundum quo
ſdam ab eucbariſtia ſecūdum alios
a calice ſm alios ab a lteri: dat pacem
diacono: ⁊ ille ſub diacono ⁊ ſic per
iſtos deſcendit ad alios ad diſignan
dum ꝙ pax dei que eſuperat omnē ſē
ſum per chriſtum deſcendit ad ꝑla
tos: ⁊ per prelatos ad ſubditos ⁊ ſigni
ficat etiam ꝙ omnes qui volunt eſſe
participes fructus iſtius ſacramenti
debent eſſe vinculo pacis ⁊ charitatis
vniti. ¶ Poſtea dicta quadam ora
tione. ſacerdos recepit iſtud ſacramē
tum ſacratiſſimū ſub ſpecie panis ⁊
vini. ¶ Laicis autem non datur ſub
ſpecie vini propter periculum effuſio
nis. ¶ Poſt ſumptionem ſacramen
ti debet recipere aliquid de vino ⁊
abluere os niſi eſſet aliam miſſam il
la die celebraturus: ⁊ ſic terminatur
tertia pars miſſe que eſt ad ſacramēti
ſuſceptionem. ¶ Sequitur quarta
pars que pertinet ad gratiarum actio
nes in qua primo cantatur commu/
nio: ⁊ dicitur a com qđ ē ſimul ⁊ vni o
quaſi ſimul vnio ad denotādum quod
virtute huius ſacramenti ſumus per
charitatē vniti deo ⁊ proximo.
¶ Poſtea dicitur poſt communio id
eſt quedam oratio que ſic vocatur: qꝛ
dicitur poſt communionem ⁊ debent
dici eodem numero ⁊ eodem ordine
quibus fuerunt dicte collecte ante epi/
ſtolam ⁊ eodem modo terminari.
¶ Poſtea ſaluatio populo ⁊ reſpōſo
Et cū ſpiritu tuo dicit ſacerdos. Ite
miſſa ē. ⁊ ē ſenſus. ille poſt me ad xp̄ꝫ
⁊ ſequimini eum qꝛ miſſa eſt hoſtia
pro vobis ad deum patrē placādū vel
ite ad propria quia miſſa eſt completa

Et nota quod Ite miſſa eſt non dꝫ
dici niſi quando dicitur Gloria in ex
celſis deo. ſed debet dici Benedicamꝰ
domino. Et in miſſa pro mortuis
Requieſcant in pace. Si autem
queratur quare i fine cuiuſlibet miſſe
non dicitur Ite miſſa eſt reſpondeo
Corpus chriſti miſticum ꝙ eſt eccle
ſia eſt triplex ſcilicet ꝙ eſt in celo glo
rificatum ideſt ſancti qui ſunt in para
diſo. Aliđ qđ adhuc in terris am
bulat ideſt fideles qui ſunt in mundo
iſto. Aliud quod iam receſſit de hoc
mundo: non tamen adhuc eſt in para
diſo. i. fideles qui ſunt in purgatorio.
licet ergo quelibet miſſa totum corpꝰ
chriſti miſticum recipiat ſicut pater ꝑ
triplicem hoſtie pertitionem. tamen
ſm iſtam triplicem differentiam con
uenit miſſas tripliciter apropriari.
¶ Quedam enim celebrātur ad ho
norem ſactorum. Et quia ipſi ſunt/
iam coram deo iccirco in talibus miſ
ſis licenciatur populis ⁊ dicitur. Ite
miſſa eſt quaſi dicatur feſtinate i gre
dite in illam requiem. Quedam
autem ſpecialiter celebrantur ad ſalu
tem virorum. ⁊ quia non ſumus cer/
ti de ſalute noſtra ideo debemus eſſe/
ſoliciti ne per noſtram ignorantiam
vel ignauiam in nobis miſſe efficatia
euaneſcat. Ideo dicitur in iſtis miſſis
in fine omni tempore Benedicamu s
domino ſm illud prophete Benedi/
am dominum omni tempore.
¶ Quedam dicuntur ſpecialiter ad
requiem defunctorum: ⁊ in illis dici
tur Requieſcant in pace.
¶ Et nota ꝙ ſacerdos vertit ſe ad
populum quinquies: ⁊ ſepties ſalutat

eum quod quinquies vertit ſe ad po/ palus ſignificat ꝙ chriſtus quinquies apparuit in die reſurrectiōis ſue ideſt.
¶ Primo Marie magdalene i orto
¶ Secundo mulieribus euntibus ⁊ redeuntibus de monumento.
¶ Tertio beato Petro ſed vbi vel q̄ hora neſcitur: ⁊ ideo quando vertit ſe ſacerdos non loquitur alte.
¶ Quarto apparuit diſcipulis qñ i trauit ad eos ianuis clauſis. ⁊ Thomas non erat cum eis.
¶ Quito apparuit duobus diſcipulis euntibus in emaus.
¶ Quod aūt ſepties ſalutat populū ſignificat ꝙ virtute miſſe ſalutem cōſequamur eternam in qua habemus ſepteꝫ dotes. quattuor ex parte corporis. ⁊ tres ex pte anime. ¶ Nota etiā quod illud ꝙ ſacerdos incipit miſſam in dextra parte altaris ⁊ poſtea tendit ad ſiniſtram ⁊ iterum redit ad dextrā ſignificat ꝙ chriſt⁹ de dextra patris venit ad ſiniſtram mundi: ⁊ iterū in die aſcenſionis rediit ad dextrā patris iuxta illud Joannis: Exivi a patre meo ⁊ veni in mundum: iterum relinquo mundum ⁊ vado ad patrem.
¶ Si autem queratur vtrum canon debeat dici tarde an cito. i. an debeat ſacerdos multum morari in canone dicendo an nō Dicenduꝫ eſt ꝙ ſacerdos debet cum bona maturitate ⁊ magna attentiōe dicere omnia verba canonis nō dꝫ tñ ibi morari multum ne muſce morientes. ſ. diabolice tētatiōes pdant ſuauitateꝫ vnguenti. i. ſuauitatē bni⁹ ſacrificii: qꝛ voluntas hoīs mutabilis eſt: ⁊ nūq̄ in eodē ſtatu pmanet ⁊ ideo in figura fuit dictuꝫ filiis iſrael quod comederent agnum paſcalem feſtinanter. ¶ Notanduꝫ ēt ꝙ miſſa nunq̄ debet dici ſine lumine. Et iſta ſufficiant de ritu miſſe. licet mlta alia poſſent dici

¶ De defectibus qui poſſunt accidere in miſſa. c. xi. quarti tractatus pme partis.

Bi maius periculum intenditur ibi eſt plenius cōſulenduꝫ ⁊ qꝛ in celebratione miſſe niſi debito modo fiat iminet maximum periculum: ideo de defectibus qui pñt in celebratione miſſe contingere debꝫ ſummopere precaueri. ¶ Et ſi cōtingant ſunt vt melius poterit corrigendi. Poteſt ergo defectus eſſe in miſſa ante conſecrationem vel in ipſa conſecratione vel poſt conſecrationem. Ante cōſecrationeꝫ pōt eſſe defectus ſi non miniſtretur debita materia. puta ſi loco vini miniſtret̄ aqua. ¶ Ūn ponatur ꝙ ſi ſacerdos vel ille qui ſeruit illi in miſſa ponit in calice aquam credens eſſe vinum album. quid debꝫ facere ſacerdos: Dicendum eſt ꝙ ſacerdos aut percipit iſtuꝫ errorem ante conſecrationem aut poſt. Si percipit ante conſecrationem: debet aquaꝫ eiicere ⁊ miniſtrare vinum cum aqua ⁊ ſic peragere miniſterium ſuuꝫ. ¶ Si autem aduertat poſt conſecrationem corporis aut aduertit antequā ſumat corpus chriſti: ⁊ tunc debet miniſtrare vinum cum aqua in calice ⁊ reincipere ab illo loco ſibi modo ⁊ proſequi totum vſque ad finem. ¶ Si autem aduertit poſt ſumptioneꝫ corporis dꝫ miniſtrare vnam hoſtiam nō ꝯſecra

tam ⁊ ponere vinum cū aqua i calice ⁊ reincipere in principio canonis ſm quoſdam tamen credo ꝙ ſufficeret re incipere ab illo loco Communicātes ⁊ memoriam ⁊c. ⁊ preficere miniſteri um ſuū Et ſi dicas q̄ꝫ forte iſte non percipit iſtum errorem quouſqꝫ ſum pſit aquam que loco vini fuit poſita i calice ⁊ ſic non eſt. ieiunus: ⁊ ſic vide tur. ꝙ non debeat celebrare in iſto ca ſu. Dico ꝙ iſtud eſt tenendum pro re gula generali ꝙ quādocunqꝫ ſūt duo precepta: foreius magis obligata mō circa celebrationem miſſe ſunt duo p̄ cepta vnum eſt ꝙ miſſa dicatur a ieiu no: aliud eſt quod ſacramentum in tegrum perficiatur ideſt ꝙ celebrans ſemper confert ſub vtraque ſpecies ſci licet panis: ⁊ vini conſtat autē ꝙ pre ceptum de integritate miſſe ſacramē ti fortius eſt q̄ preceptum ꝙ ſumatur a ieiuno cum illud reſpiciat ſacramen ti eſſentiam iſtud vſum ſacramenti: quare quantumcunque iſte ſumpſerit aquam ⁊ ſic non ſit ieiunus nichilomi nus tamen debet facere ſicut dictum eſt: ꝙ habeat ſcilicet hoſtiā nō ꝯſecra tam: ⁊ vinum ⁊ aquam ⁊ reincipiat a principio canonis: vel ab illo loco cō municantes ⁊ memoriam ⁊c. ⁊ ſic to tum proſequatur vſque ad finem. Sꝫ quid ſi ille qui miniſtrauit vinum i ca lice non appoſuit ibi aquam: quid fa ciēdum eſt in hoc caſu. Dico quod ſi ſacerdos aduertit iſtud ante conſe crationem ſanguinis deberet ponere aquam in calice ⁊ ſic conſecrare. Si autē aduertit poſt conſecrationē ſā guinis: debet conteri de negligentia ⁊ procedere in miſſa: quia vinū ē pro pria materia huius ſacramenti ⁊ non aqua vt dictum eſt ſupra debent tamē admiſceri ex quadam congruitate.

Sed quid ſi ſacerdos aduertit vene nenum eſſe in calice immiſſū: vel ara neam vel muſcam. numquid debet ſu mere. Certe quantum ad venenum vel araneam dico ꝙ non ne calix vite fiat ſibi calix mortis ſed ſanguis ille debet poni in aliquo vaſe mūdo ⁊ ap to ⁊ debet poni inter reliquias cū ali qua ſcriptura notificante ibi ſangui nem eſſe chriſti ⁊ ꝙ non ſumatur ab aliquo quia ſpeciebus illis eſt admi xtum venenum. ¶ Et niſi ſacerdos ſumpſerit corpus debet ponere aliud vinum in calice cum aqua ⁊ reincipe re ab iſto loco ſimili modo ⁊c. ¶ Si autem ſumpſerit corpus debet habe͞r aliam hoſtiam vt dictum eſt ſupra.

¶ Quantum autem ad muſcam vt dictū eſt ſupra. dico ꝙ propter muſcā non debet dimittere quin ſumat non tamen credo ꝙ debeat tranſglutire muſcam vt quidam dicunt ſed ſufficit quod lauetur ⁊ lotio ſumatur. ¶ Si autem timeatur ne vomitu comedat aliquid. prohibens vomitū ⁊ muſca comburatur ⁊ cinis in ſacrario reſer uetur. Et idem dico de aranea: quia ſic debet comburi ⁊ i ſacrario reſerua ri. ¶ Sed ponatur ꝙ quando ſa cerdos eleuat hoſtiam apparet ibi ſpe ciem pueri vel carnis. quid fiet tunc. Dico ꝙ aut apparet ita omibus aut ſacerdoti tantum aut populo tantum ſi autem apparet ita omnibus aut ſa cerdoti tantum in iſto caſu debent ef fundi preces ⁊ orationes ad deum vt revertat̄ ad ſpēꝫ panis ⁊ ſi fiat dꝫ ſumi

ſiꝰ autem debet haberi alia materia
⁊ conſecrari ⁊ ſumi a ſacerdote: ſi aūt
non apparet ſacerdoti. ſed populo tā-
tum debet ſumi a ſacerdote. Sed
poteſt contingere ꝙ calix cadat ⁊ ſan
guis effundatur: quid ergo facienduʒ
tunc: Dicendū quod quicquid ē agen
dum in iſto caſu docemur ex quodam
decreto in quo dicitur ſic. ſi per negli-
gentiaʒ aliquid ſtillauerit in terra lin
gua lambatur ⁊ tabula radatur ⁊ ſi ñ
fuerit tabula vt non conculcetur locꝰ
radatur ⁊ in igne conſumatur ⁊ cinis
intra altare condatur. ⁊ ſacerdos q̄-
draginta diebus peniteat. ſi ſuper al-
tare ſtillauerit calix ſorbeat miniſter
ſtillam ⁊ tribus diebus peniteat ſi ſu-
per linteum alterius ſtillauerit ⁊ ad ſi
ſcd ſtilla ſuperuenerit quattuor diebꝰ
peniteat. ſi vſque ad tertiuʒ ſtillauerit
⁊ ſtilla peruenerit nouem diebus peni
teat. Si vſque ad quartum vigin
ti diebus peniteat ⁊ linteamina que te
tigerit ſtilla tribus vicibus miſter ab-
luat calice ſuppoſito ⁊ aqua ablatio-
nis ſumatur ⁊ in aliquo vaſe iuxta al-
tare condatur. Si quis per ebrieta
teʒ vel voracitatē eucharistiaʒ euome-
rit ſi laicus eſt q̄dragita diebꝰ peiteat.

Clerici vel monaci diaconi vel p̄
ſbyteri ſeptuaginta diebus peniteant.

Epiſcopi peniteant nonagita die
buſ̄ ſi vero cauſa infirmitatis euome-
rit ſeptem peniteant. Iſta habentur
de conſe. di. ij. c. ſi per negligentiam.

Si quis per ebrietateʒ euomerit.
tunc materia illiꝰ vomitus debet acci
pi ⁊ comburi ⁊ cineres iuxta altare re
condi: que penitētia iſta debet eſſe. di-
cunt aliqui ꝙ omnibus diebus illis dʒ
ieiunare pane ⁊ aqua ⁊ ceſſare a com
munione. Alij dicunt ꝙ ſufficit
ꝙ faciat aliquam abſtinentiam vel di
cat aliquas orationes. Sed po
ne aliquis ſacerdos induit ſe ad miſſā
⁊ poſt quam iam proceſſit in miſſa re
colit ſe aliquod peccatum mortale cō-
miſiſſe: de quo non fuit confeſſus vel
recolit ſe excommunicatum fuiſſe: qd
faciet ille ſacerdos: ſi procedit videtur
peccare mortaliter: quia iudicium ſibi
manducat ⁊ bibit. Si auteʒ ex to
to dimittat magnum ſcandaluʒ in po
pulo generat. Dicunt quidam ꝙ
talis ſacerdos non debet dicere ver
ba conſecrationis: ſed ſimplicem ho-
ſtiam debet ſumere: ſed iſtud non eſt
verum: immo eſt erroneū: quia facien
do ſic videtur grauiter peccare quia
talis videtur deum illudere faciendo
irreuerentiam ſacramento ⁊ populuʒ
decipit quoniam facit idolatricum ⁊
ita ſe abſtringit. Iſta habentur extra
de celebratione miſ. capitulo de homi-
ne. Et ideo dico ꝙ ſi non poteſt dimit
tere miſſam abſqʒ ſcandalo ꝙ doleat
atqʒ peniteat ⁊ conteratur de peccato
ſuo doleat etiam ꝙ ita tarde penitet ⁊
proponat confiteri quam cito poterit
habere opportunitateʒ ⁊ conſecret in
nomine domini quia in iſto caſu ſum-
mus ſacerdos abſoluit eum ⁊ licet q-
dam dicant ſimile eſſe in ſententia ex
communicationis tamē credo in iſto
caſu ſi ſacerdos non proceſſit ad con
ſecrationem debet dimittere fingen-
do ſeipſum infirmum vel habere ali
quam neceſſitatem legitimam ⁊ ſi nō
pōt doleat ⁊ ꝓponat ſe facē abſolui ⁊
credo ꝙ q̄tū ad illō pūctum eſt abſo

lutus a ſūmo ſacerdote ꝛ hoc quantū ad culpam. Utrum autem ſit abſolutus quantum ad penam irregularitatis non determino quo ad nūc.

¶ Sed pone ꝙ ſacerdos habet conſcientiam ꝙ omiſit aliquid de verbis canonis: nunquid debet ea repetere? Dico ꝙ habet conſcientiam probabilem ꝛ quaſi certam aut conſcientiam leuem ꝛ ſcrupuloſā: ſi habet conſcientiam certam vel multum probabilem quod dimiſit aliquid de verbis canonis: debet repetere potiſſime ſi habꝫ talē conſcientiam de verbis conſecrationis: quia non inteligitur iteratum quod dubitatur ſupple. probabiliter vel neſcitur eſſe factum: vt dicitur d̄ cō ſecratione diſtinctione quarta cuꝫ nulla extra de preſbitero non baptizato miniſtrante capitulo veniens debet tamen vt̄ credo ſacerdos habere iſtam intentionem ſi dixi verba iſta non intendo ea repetere cum intentione cōſecrandi: ſed ſi non dixi nunc dico ea ar. extra de baptizato ꝛ eius effectu capitulo ſecundo. Propter autem leue ꝛ ſcripuloſam conſcientiam non d̄bent iterari huiuſmodi verba. ¶ Et ideo ſacerdos multum debet eſſe attētus ꝛ recollectus quādo dicit hec verba. ¶ Sed pone ſacerdos quādo dicit miſſam faciendo ſigna cum hoſtia forte propter frigus vel in aduertentiam vel aquid aliud cadit hoſtia in ſanguinem: quid debet fieri? Dico ꝙ debet eam dimittere ibi: nec extrahat eam inde ſed ſumat cum ſanguine: qꝛ ſigna ꝛ fractiones que fiunt cum hoſtia magis fiunt in ſignificatione quā ſint de eſſētia miſſe. ¶ Pone etiam ꝙ propter frigus ſanguis congelatur in calice. Tunc ſacerdos tantum debet exaltare in calice ꝙ libefiat tamen credo ꝙ tutius eſſet ꝙ calix inuolueretur in pannis calidis: ꝛ ſi non proficeret ꝙ poneretur in aqua feruēti: cauendo tamen ne aqua intret.

¶ Sed pone ſacerdos quando dicit miſſaꝫ moritur aut percutitur aliquā infirmitatem ita ꝙ non poteſt finire miſſam: quid faciendum eſt in iſto caſu. Dico ꝙ circa materiam iſtam eſt vna regula generalis ſcilicet ꝙ ſemꝑ ille qui dicit miſſam debet ſumere ꝛ ꝑficere iſtud ſacramentum ſi poſſibile eſt: ꝛ ſi non poteſt alius debet ſumere ꝛ preficere loco eius. In caſu ergo propoſito dico quod ſacerdos aut moritur aut impeditur ante inceptioneꝫ canonis aut poſt. Si ante non eſt curandum. Si poſt aut ante conſecrationem aut poſt. Si ante alius ſacerdos debet ſe induere ꝛ incipere vbi ipſe dimiſit. Sed ſi moriatur vel īpediatur poſt conſecrationem: alicuis ſacerdos debet ſupplere quod manet ſupplendum ꝛ ſuſcipere ſacramentum. Sed ponatur ꝙ moritur vel impeditur poſtꝙ̄ ſumpſit corpus ꝛ antequaꝫ ſumat ſanguinē. In iſto caſu dico q̄d alius ſacerdos debet ſumer̄ ſanguinē ꝛ complere officium miſſe. ¶ Sed pone ꝙ mus vel aliqua alia beſtia ſūt ſpecies conſecratas. Dico quod ſi poſſent extrahi ab alio animali ſpeciet ille deberet aperiri ſpecies ille reuerenter reponi in ſacrario ꝛ animal cōburi ꝛ cineres intra altare recondi.

¶ Sed pone aliquis ſacerdos tāto tempore reſeruauit illa ſpecies q̄d ſūt

iam putrefacte vel corrupte quid debz fieri de iſtis ſpeciebus. Dico ꝙ iſtud i materia iſta habendum eſt pro regu la generali quod tādiu manet ſub iſtiſ ſpeciebus corpus eſt ſāguis chriſti ꝙ̄ diu manet ſubſtantia paniſ ⁊ vini ⁊ tā cito ſub iſtis ſpeciebus deſunt eſſe cor pus chriſti ⁊ ſanguis quam cito deſi- nit ibi eſſe ſubſtantia panis ⁊ vini ⁊ ideo ſi ille ſpecies venerint ad tantam corriptionem ꝙ ſubſtantia panis ⁊ vi ni non maneret ſub eis iam non ē ibi corpus ⁊ ſanguis chriſti ⁊ ideo nō de bent ſumi ſicut cōſecrate ſed ſacerdos poſtquā ſumpſit in miſſa corpus xp̄i ſumat eas reuerenter ſed nō vt ꝯſecra tas. ſi autem non venerint ad tantam corruptionem quin ſub eis poſſit ma- nere ⁊ maneret ſubſtantia panis ⁊ vi ni debet ſumi vt conſecrate. ¶ Sed quid ſi ex illis ſpeciebus corruptis ſint generati vermes quid debet fieri de il- lis vermibus: dico ꝙ debent comburi ⁊ cineres circa altare recondi ⁊ ſacer- dos ex cuius negligentia iſta accidūt debet grauiter puniri. Et ideo ſacer dos debet cauere ne nimis longo tem pore reſeruet eucbariſtiam neque re- ſeruet eam in loco nimis humido. ita ꝙ ille ſpecies poſſint de facili corrum pi. Hec circa ſacramentum euchari- ſtie ⁊ eius miniſterium: ⁊ ornamenta perſtrinxi breuiter vt ſimplices in ali- quibus certitudinem inuenirent ⁊ in alijs que longorum tractatum exigunt dare eis occaſio cogitandi dubitandi ⁊ interrogandi ⁊c̄.

¶ Continuatio ad ſubſequentia.

Rdinem in huius libelli prin cipio poſitum proſequendo: dicto de ſacramentis que producunt promouent ⁊ conſeruant hominem i eſſe ſpirituali que ſunt baptiſimus. cō firmatio ⁊ eucbareſtie ſacramentuz. Dicendum eſt nunc de ſacramētis q̄ ſi ceciderit homo faciunt vt reſurgat. Et iſta fiunt per penitentiaz que ſanat hominem a peccato ⁊ ſacramentū ex treme vnctionis que ſanat reliquias peccatorum venialium. ¶ Uerum quia in ſecunda particula huius opuſ culi agitur de confeſſionum audiētia ⁊ penitentiarum impoſitione. Jdeo tractatus d̄ ſacramento penitentie vſ que tunc differatur. ne oporteat ſepe r̄ iterate eadem. Quia etiam dignus de bet procedere minus dignum. Sacra mentum autem ordinis eſt dignus ſa cramento extreme vnctionis ideo pri- mo dicēdū ē de ſcr̄o ordinis quā de ſa cramento extreme vnctionis.

¶ Tractatus quintus prime partis de ſacramento ordinis.

Uia conferre ſacramentum ordinis de iure ⁊ regulariter ad ſolos epiſcopos pertinet qui vnc- tionem ſacraz que eos teſte beato Jo- anne de omnibus edocet receperunt ideo circa materiam ſacramenti ordi nis pauca dicam. cum ſanctos ac ve- nerabiles epiſcopos ſic habeo in pa- tres ⁊ dominos ⁊ habere deſiderem in magiſtros. Uerum quia ſacerdoti- bus omnibus tota eorum poteſtas in collactione ordinuz tribuitur. ideo ali qua de ſacramento ordinis expedit eiſ ſcire. que ſub breui compendio comp̄- hendā. Et quoad nūc ad quinqz poſ-

ſunt reduci de quibus per ordinez eſt agendum.

¶ Primo quid eſt ordo

¶ Secundo quot ſunt ordines

¶ Tertio ſi in quolibꝫ ordine iprimatur caracter.

¶ Quarto i quo actu iprimit caracter cuiuſlibet ordinis.

¶ Quinto que requirunt inſuſcipiēdi ordies.

¶ Quid eſt ordo c.i.quinti tractat⁹ prime partis.

Rdo ab Hugone de ſancto victore deſcribitur ſic. Ordo eſt ſignaculum quoddam in quo ꝛ ꝑ quod ſpiritualis poteſtas ſeu officium tribuitur ordinato ꝛ ponitur ibi poteſtas quo ad ordineſ proprie dictos ſed officium ibi ponitur quo ad ordines communiter dictos.

¶ Quot ſunt ordines.c.ij.quinti tractatus prime partis.

N numero ordinum diuerſificanter doctores: canoniſte ꝛ theologi. ¶ Doctores eni canoniſte dicunt ꝙ ſuñt nouē ordines ſcilicet pſalmiſtus hoſtiariatus lectoractus. exorciſtatus. accolitatus. ſubdiaconatus. diaconatus. preſbyterat⁹ ꝛ epiſcopatus. Et forte ratio que mouet doctores canoniſtas: eſt quia in q̇libet ordine tribuitur ſpiritualis poteſtas vel officium: ꝛ vbi eſt ſpiritualis poteſtas vel officiuꝫ ibi eſt ſpiritualis ordo. ¶ Sed in epiſcopatu tribuitur ſpiritualis poteſtas: ꝛ in pſalmiſtatu ſpirituale officiuꝫ: ideo epiſcopat⁹ eſt ſpiritualis ordo: ꝛ ēt pſalmiſtatus vt ergo militans eccl'ia correſpōdeat triū phanti eccl'ie in q̄ ſūt nouē ordines angelorum: ita in militanti eccleſia ſunt nouē ordines miniſtroꝝ ꝛ ē ſatiſ apta congruentia. Doctores vero theologi ꝛ quaſi plures ex eis tenent ꝙ non ſūt niſi ſeptē ordines: qꝛ ponūt ꝙ pſalmiſtatus non eſt ordo nec ep̄atus etiā vt ſic ſeptiforme gratie ſpirit⁹ ſci correſpondeant ordines. Quicquid ſit d' h' ſatis puto ꝙ pſalmiſtatus non eſt ordo. Sic nec prima tonſura de qua magis videntur cum pſalmiſtat⁹ conferatur a ſimplici ſacerdote. Prima autez tonſura ordinata ab epiſcopo cōfert. Unde vt dicūt doctores: prima tōſura non eſt ordo. Sed diſpoſitio ad ordines diſpoſitio inq̄ non neceſſitatis ſꝫ ꝯgruētie. ¶ De epiſcopatu āt vtꝝ ſit ſp̄ūlis ordo: dubito: ꝛ ideo dimitto iſtud terminationi maiorū. Tho. autē in quarto ſuo dicit ꝙ ordo dicitur tripliciter. Uno modo ordo eſt nomen officij ꝛ ſic pſalmiſtatus eſt ordo. ¶ Alio modo eſt nomen dignitatis ꝛ ſic epiſcopat⁹ eſt ordo. ¶ Alio modo ē nomē ſpiritualis poteſtatis: ꝛ ſic non ſunt niſi ſeptem ordines tantum ꝛ iſto modo poſſunt concordari iura ꝛ opinioneſ doctoruꝫ. Numerus aūt ꝛ ſufficientia iſtoꝝ ſeptē ordinū coīter doctoruꝫ ſic poteſt haberi. ¶ Ois ordo iō dicī ordo qꝛ ordinat ad corp⁹ chriſti prout in ſacramēto euchareſtie continetur ꝛ ſm ꝙ magis de propinquo accedit ad hoc ſm hoc dr̄ maior ꝛ dignior ordo pōt tū ordinari aliqs ordo ad corpus chriſti vel ad ipſuꝫ cōſecranduꝫ ꝛ ſic eſt preſbyteratus cui⁹ eſt corpus chriſti cōſecrare vel ad ipꝫ conſecratum populo diſpenſanduꝫ ꝛ ſic eſt diaconatus cuius antiqtus erat

ſanguinem chriſti populo diſpenſare: Vñ dicit btūs Lauré. btō Sixto nū quid degenerem me probaſti: cui com miſiſti dñici ſanguinis diſpenſationē. Vel ordinat̄ ad materiā de q̄ confici tur p̄ſbytero preſentandā ꝛ pparādā ꝛ ſic ē ſubdiaconat⁹. cuius ē hoſtiaꝫ ꝛ calicēꝫ cū vino ꝛ aqua pparare. Vel ad huiuſmōi materiā ad altare portā dam: ꝛ ſic eſt accolitatus: cui⁹ eſt pixi dē cuꝫ hoſtia ꝛ vrceolus cuꝫ vino ꝛ aq̄ ad altare apportare: vel ordinatur ad diabolū: ne hoiem in ſuſceptionē hui⁹ ſacr̄i ipediat̄ effugandū: ꝛ ſic eſt exor ciſta cui⁹ ē demōes adiurare. Vel or dinatur ad dignos admittendum ꝛ i dignos excludendū: ꝛ ſic eſt hoſtiari⁹ cui⁹ ē hoſtiū ecclie cuſtodir̄: ne idigni intrent. Vel ordinanter ad ea que de chriſto in veteri teſtamento dicta erāt proponendum ꝛ ſic eſt lector: cuius ē pphetias veteris teſtamenti in miſſis legē: ꝛ ſic hēt̄ ſufficiētia ſeptē ordinuꝫ coiter dictoꝝ. Quid horum ordinum vocātur minores. ſcilice t lectoratus hiſtoriatus: exorciſtatus accolitatus. ꝛ iſti dicuntur non ſacri. Alij autem tres. ſ. ſubdiaconus diaconus preſby teratus vocantur maiores ꝛ ſacri.

¶ An in quolibet ordine imprimat̄ caracte. c. 3. quinti tractat⁹ p̄me ptis.

Vm ſecūdum q̄ dictū fuit ſu pra cū ageret̄ d̄ ſacris i gnāli Caracter ſic ptās q̄daꝫ ſpūa lis p quā recipiens ſacr̄m iprimēs ca racterē pōt facere vel recipere aliquid q̄ nō pōt ille q non recipit hui⁹ ſacra mentum ꝛ recipiens aliquem ordineꝫ poſſit facere aliud ſpirituale q̄ nō po teſt ille qui caret ordie illo ſicut nō pre ſbyter poteſt conſecrare q̄ nō pōt pre ſbyter ideo in quolibꝫ ordine ip̄mit̄ caracter. Et ſi dicatur quod nō ordia tus pōt facē ea que ſunt ordinis ſicut nō accolitus poteſt portare ea q̄ ſūt or dinis ſicut portare hoſtiā ꝛ vrceolum ad altare non valet. Quia hꝫ q̄ dicit̄ coiter id poſſumus q̄ de iure poſſim⁹ Nullus autem poteſt facere de iure ea que ſunt ordinis. niſi ſit ordinatus.

¶ Notandum autem q̄ caracteres omnium ordinum preſupponunt̄ ca racterē baptiſmi. Cuꝫ enim baptiſm⁹ ſit ianua ꝛ fundamentum omnium ſa cramētoꝝ ꝛ hꝫ apoſtolū vbi fundamē tū ñ ē ſupedificari nō pōt. Null⁹. n. ba ptiꝫat⁹ pōt eē capax ſacr̄i extra de pre ſbytero non baptiꝫato. ¶ Sed nun quid caracter alicui⁹ ordinis. i. vtrum ille qui non eſt ſubdiacon⁹ poſſit ordi nari i diaconū vel nō diacon⁹ in p̄ſby terum: Dico q̄ de neceſſitate caracť vnius ordinis preſupponit caractereꝫ alterius ordinis vnde non ſub diaco nus poteſt ordinari in diaconum ꝛ ñ diaconus in preſbyterū licet ñ debeat immo de rigore iuris debꝫ dponi ſi ex malitia vel ex ignorātia aliquē ordinē pretermiſerit. Sꝫ ex licentia epi ipoſi ta ei pnia p eo q̄ ſic ignorāť vel negli genter medium ordinē ptermiſerit ad ordinē ptermiſſū poterit promoueri. Interim tñ eſt a ſuſceptorum ordinuꝫ executione ſuſpenſus ꝛ ideo dič Gre. Ordinate ad ordies accedēdū ē. Nā caſū appetit q ad ſumi loci faſtigia p⁹ poſit̄ gradibus q̄rit accenſū di. 43. ſic olim⁺ extra de clerico p ſaltuꝫ pmoto c. vnico. ¶ Sed nūquid caracter or dinis p̄ſupponit caracterem vel ton

furam cõfirmationis: licet hugo dicat
ꝙ nullus niſi habeat primam tonſurã
poteſt ordinari in ſacerdotẽ ar.ij.di.
Sicut tñ doctores theologi cõmunit
dicũt: caracter ordinis ñ pſuppõit de
neceſſitate primã tõſurã nec cõfirma
tionem: immo nõ tonſuratus: vel non
confirmatus poſſet ordinari: licet nõ
debeat fieri: ſicut dictum ẽ ſupra quia
tonſura eſt diſpõ ad ordinem cõgruẽ
ti: tantũ non autem neceſſitatis. No
tandum autem ſecundũ illos qui po
nũt ꝙ epatus ẽ ordo qd caracter ordi
nis epalis preſupponit caracterem ſa
cerdotalẽ. quia nõ ſacerdos nullo mo
do poteſt eſſe epiſcopus. ⁊ iſtud videt
ſentire illud capitulum de exceſ. prela.
ex lr̃is. Ordo eciã ſacerdotalis eſt qua
ſi ſubſtantiale fundamentum ordinis
epiſcopalis.

¶ In quo actu imprimitur caracter
cuiuſlibet ordinis. c.v. quinti tractat⁹
prime partis.

v Jlo ꝙ in quolibet ordine im
primitur caracter. vidẽdũ ẽ
in q̊ actu iprimitur i quolibet
ordine. ¶ Et ẽ ſciẽdum ꝙ cũ i ſacr̃o
ordinis caracter ſit res ſacr̃oꝝ: opꝫ
ꝙ ad impreſſionem caracteris cõcur
rant duo q̃ requiruntur iomni ſacr̃o
ſcilicet aliquod ſẽſibile ſignũ ꝙ ẽ mate
ria ſacramẽti ⁊ aliqua v̾ba determia
ta q̃ ſũt forma ſacr̃i. in actu ergo in q̊
imprimitur caracter in ſacramẽto or
dinis oꝫ ꝙ ſint iſta duo. ⁊ iſta ſunt tra
ditiões alicuius inſtr̃i deputati ad exe
cutionem illius ordinis ⁊ prolatio ali
quoꝝ v̾boꝝ. ¶ In ordine ergo ſa
cerdotij iprimit caracter ſm Thomã
in traditione calicis cum pane ⁊ vino
⁊ probatione verborum que tũc dicit
epũs. ſ. Accipite poteſtatem coſecran
di. ⁊c. Alij dicunt ꝙ in vntione manu
um imprimit ſibi caracter. Primũ tñ
reputo verius. In diacono imprimit
caracter in traditione libri euangeli o
rum cum verbis ad hoc deputatis.
¶ Sub diacono imprimitur caraċt
in traditionẽ calicis: tamen ſine pane
⁊ vino: p ꝙ differt a ſacerdote cui tra
ditur cum pane ⁊ vino. ¶ Accolito
imprimitur: vt quidam dicunt in tra
ditione candelabri. Tho. dicit ꝙ i tra
ditione vrcioli: ⁊ iſtud reputo veri⁹ qꝛ
vrceolus directius reſpicit eucbariſtiã
q̃ȝ candelabrũ. ¶ Exorciſte iprimi
tur in traditione libri exorciſmorum.
¶ Lectori in traditione libri lectio
num prophetarum. ¶ Hoſtiario in
traditione clauium eccleſie. Ita tamẽ
ꝙ in quolibet ordine dicant ſimul cuȝ
traditione inſtrumẽti v̾ba ad hoc de
putata quia ſine verbis nihil fieret.
Credo etiam ꝙ non ſufficit ꝙ epũs
porrigat huiuſmodi inſtrumẽta: imo
oꝫ ordinãdus corporaliter tangat ea
cũ iſtud videant ſonare v̾ba forme q̊
ꝓfert epũs dũ porrigit hui⁹ iſtr̃a: vn
de dicit. Accipite. ⁊ iõ aduerte circa h̾
diligenter quilibet ordinandus

¶ Que requirũtur in ſuſcipiente or
dines. c.v. quinti tractatus prime par
tis.

q Uoniã ſecundũ philoſophũ
act⁹ actiuoꝝ ñ ſũt niſi i patiẽ
te diſpoſito: iõ vt ordines di
gne recipiãt ſciẽdũ ꝙ ad hoc ꝙ ordi
nes rite ⁊ legitime ⁊ digne recipiant
in generali requirũtur quattuor. Pri
mum eſt ſexus debitus ſcilicet ꝙ ſit ma

cuiuſ̃: vnde mulier nõ poſſet ordinari: nec poſſet accipere caracterem alicuius ordinis clericalis: vt dicit. Ambro. ſuper epiſtolam ad Thimoteum. ⁊ habetur diſtin. xxiiij. mulier ⁊ xxiij. q. i. mulierẽ. extra de ſen. excom. demoniacibus. Rõ autꝫ quare mulier non pot eſt recipere caracterem alicuiꝰ ordinis eſt quia chriſtus qui fuit inſtitutor ſacri ordinis nõ promouit aliquaꝫ mulierem ad aliquem ſacrum ordinẽ licet enim beata Maria dignior ⁊ excelſior fuerit aplĩs vniuerſis: nõ tamẽ illi ſed iſtis dominus claues regni celoruꝫ commiſit: extra de peni. ⁊ remiſ. noua. Et ſi forte in aliquo capitulo inueniat̃ mulier vocari diacomiſſa vel preſbytera. intelligendũ ẽ ꝙ illa vocabat̃ ſuper quã fundabatur aliqua bñdictio: rõne cuius conſequebatur aliqd̃. beneficiũ ſpũale. forte legẽdi omeliam in matutinis vel aliquid aliud ꝙ non liceat alijs monialibus. Preſbytera autem appellat̃ que ſm morem primitiue eccleſie erat vxor preſbyteri: vel aliqua vidua curam de rebus eccleſie habens ad inſtar matriſfamilias vocabatur preſbytera: ⁊ ita exponenda ſunt omnia capitula que loquũtur de materia iſta. Secundum quod requiritur ẽ etas legitima. Circa quod eſt ſciendum ꝙ licet doctores canonũ faciant mltas harengas circa materiã iſtã. videmus tamen occulta fide temporibus noſtris ad ſacros ordines ꝓmoueri pueros i barbes: imo vidimꝰ aliquos ad dignitates ⁊ perſonatus ⁊ etiaꝫ ad epiſcopatum ad cardinalatum infra tempus taxatuꝫ ad ſubdiaconatus ſuſceptionẽ promotos. Nõ quia ex diſpenſatione fit ſedis aplĩca q̃ a ſpũ ſancto regitur non dꝫ ab aliq̃ reprobari. Iſtud tñ regularit̃ ẽ tenendum: quia niſi in fauorem religionis fiat nullus debꝫ promoueri ad ordieꝫ ſubdiaconatus niſi compleuerit decimum octauum annũ: nec ad ordineꝫ diaconati niſi compleuerit vigeſimuꝫ annum: nec ad ordinẽ ſacerdotij: niſi attigerit. xxv. annum. Credo tamẽ ꝙ dñi epiſcopi ſi neceſſe fuerit in hoc diſpẽſare poſſunt ⁊ diſpenſãt quottidie ꝓut exigit eccleſie neceſſitas q̃ i oibꝰ iſtis debet attendi. ¶ Tertium ꝙ requiritur eſt morꝝ honeſtas: cum porte dignitatum vel ordinum ĩfamibus ⁊ ſuſpectis patere nõ debeãt vt. lxxx. di. dictum extra de iureiuran. relatũ. Super omnia requiritur in ꝓmouẽdo ad ordĩes ſeu eccleſiaſticas dignitates ꝙ ſit bone fame ⁊ honeſtus in moribus ⁊ vita cuiꝰ cõditiõis ſit ⁊ q̃s mores debeat promouẽdꝰ ad ſacros ordines habere oſtendit: Apoſtolus in epiſtola ad Thimoteũ ⁊ in epiſtola ad Titum ita dicens. Oportet epiſcopum ſine crimine eſſe vniꝰ vxoris virum: ſobrium: prudentem: pudicuꝫ: ornatum: hoſpitalẽ: doctorẽ: nõ vinolentũ: non percuſſorẽ: modeſtũ: nõ litigioſum: nõ cupitum: non neophitum: domui ſue bene ꝓpoſitũ. Et licet iſta auctoritas videatur ĩtelligi de epiſcopo tãtũ tñ ſm Auguſtinũ ⁊ Ambro. extendenda eſt ad alios ordinandos di. lxxxiij. cognoſcamus. ¶ Notandum etiam ꝙ de ſingulis conditionibus poſitis in autoritate ꝑdicta multa eſſent dicenda tñ quia requirerent magnum tractatum quaſi ſuꝑficialit̃

per tranſeundo pauca dicam. ¶ Di
cit ergo primo ſine crimine ꝙ non eſt
intelligendum de omni crimine cū ne-
mo ſine crimine viuat. Et vt dic Hie
ronimus. Res pene contra naturam
eſt vt aliquis ſine peccato ſit ⁊ intelligē
dum eſt de crimine enormi vel medio
cri vulgariter notorio. ¶ Et nota ꝙ
exiſtens in peccato mortali quocūq;
ſiue maifeſto ſiue occulto peccat mor
taliter recipiendo ſacros ordīes ſicut
in recipiendo alia ſacramēta di. xo.
mīti. di. lxxxxv. illō. ij. q. 3. audi. Et iō
debet quilibet confiteri antequam re
cipiat ſacros ordīes. ¶ Secūdo dic
vnius vxoris virum ⁊ iſtud eſt intelli-
gendum negatiue. i. non plurimū di.
lxxxij. poſſuiſti. q2 ſi itelligeretur affir
matiue ſequeret̄ ꝙ vgines ⁊ q nullā
habuiſſent vxorem non poſſunt ꝓmo
ueri quod eſt abſurdū ⁊ loquit̄ apo
ſtolus ſm̄ morem primitiue eccleſie in
qua licitū erat ordinatis habere vnā
vxorem dummodo hūiſſent eā vginē
modo autem non eſt licitum cū votū
caſtitatis ſit ſacris ordinibus anne
xum. De bigamis quare non promo
ueatur ⁊ quid eſt bigamus ⁊ quot mo
dis cōtrahit quo ad nunc taceo quia
excederet metas huius tractat⁹. Alie
conditiones. ſ. ſobrium. prudentē. ⁊ ce
tere ſatis ſunt note ⁊ ideo de eis nihil
dico. ¶ Notandū aūt ꝙ de diuerſis
capitulis de corpore iuris decretoꝝ ⁊
decretaliū colliguntur alie conditiōes
que non debēt eſſe in ordinādo vꝫ ꝙ
non ſit ſolemniter penitens non curi
nalis non ſeruus ſeu ad rōcinia obli
gatus non corpore viciatus non de p̄
ſbytero vel de alias illegitime natus:
non adultus in egritudine baptizat⁹
non peregrinus vel ignotus: non mi
noris etatis. De quolibet iſtorum ꝓſe
qui exigeret maiorem tractatum q̄3 p̄
ſens opuſculū expoſtulet. ¶ Quar
tum ꝙ requiritur eſt pitia litterarū.
Unde ordinandus ⁊ promouēd⁹ ad
regionē animarum dꝫ habē notitiā
⁊ pitiam facere ſcripture ad aīas ifor
mandas ⁊ propter hoc ſtatutum eſt i
eccleſijs metropolitanis teneant̄ do-
ctores theologie ⁊ ꝙ clerici exūtes
ꝓuinciam ad audiendum theologiā
percipiant integre ſtipendia ſua ⁊ ſi n̄
ſufficiunt eis eccleſia debet eis neceſ
ſaria miniſtraret extra de magiſtris
ꝙ nonnulli. Debent habere etiā pitiā
ſcripturarum ſeculariū. ⁊ hoc ad eru
ditionem vt poſſint diſcernere verum
a falſo ⁊ per eas hēre aditum ad theo
logiam ideo ſtatutū eſt vt teneantur
magiſtri liberalium artium in ſingu
lis eccleſijs cathedralibus ⁊ i alijs q̄
rum poſſunt ſufficere facultates qui
earundem eccleſiaꝝ clericos ⁊ alios
ſcolares pauperes gratis iſtruant ꝓp
ꝙ aliqd cōpetētes bñficiū magr̄o in
eccleſia aſſignetur extra. c. prealega
to ⁊ intelligo de ſciētijs triuialib⁹ ſcili
cet grāmatica logica rethorica ⁊ ma
xime d grāmatica quia quadriuiales
ſcientie. ſ. ariſmetrica geometria muſi
ca ⁊ aſtronomia paruū aut nihil faci
unt ad ſcientias pietatis vt ait Hiero
nym⁹ di. 37. ſi quis grāmaticā. de h̄
ſcilicet quam ſcientiam debent habēr
ſacerdotes require ſupra in ꝓhemio
huius libelli. Et licet multa alia circa
materiā ſacramēti ordinis poſſent di
ci iſta tamē ſufficiāt ad hoc ꝙ p̄ns li

bellus expoſtulat· ¶ Tractatus ſex-
tus de extrema vnctione.

n Unc d ſacro extreme vnctio
nis dicēdū ē. Circa qd ꝯſide
randa ſunt ſeptem.

¶ Primo que eſt eius materia.
¶ Secūdo que eſt forma eius.
¶ Tertio quis eſt eius miniſter.
¶ Quarto quis eius effectus:
¶ Quinto quibus debet dari.
¶ Sexto in quibus partibus corpo
ris dꝫ fieri.
Septimo ⁊ vltimo vtrum debeat
iterari.

De mā huius ſacramēti.c.i.ſexti
tractatus prime partis.

Ateria ſacri extreme vncti-
nis eſt oliū oliuarum ab epo
bn̄dictum. Et rō q̄re oleū oli
uaꝝ ē mā huius ſacri ē iſtitutio xp̄i q
īſtituit iſtō ſacr̄ꝫ fieri i oleo qn̄ aplos
miſit vngere infirmos ⁊ ſanare eos.
Et huic cōcordat promulgatio beati
Jacobi qui dicit. Infirmatur quis in
vobis inducat preſbyteros eccleſie ⁊ o
rent ſup eum vngentes eū oleo ſancto
¶ Et ē ſciendū ꝙ qn̄ i ſcripturis iue
nit̄ ſimpliciter oleū intelligi dꝫ de oleo
oliuaꝝ q2 illud eſt ſiplex oleum: alia
aūt nō ſꝫ fuerūt inuēta pp ꝯfectū iſtiꝰ
.ſ. oleū nucū ⁊ oleum lini ⁊ ſimilia vel
pp aliquā medicinā ſic oleū amigda-
laꝝ vel oliuꝫ lauri ⁊ ſilia. Rō aūt con
gruentie q̄re tale oleū ē mā huiꝰ ſacri
ē q2 ꝓprietas huiꝰ olei maxie ꝯuenit
iſti ſacro ⁊ eius effectui. Eſt.n. oleum
mitigatiuū doloris. ideo ponitur i vul
neribus ſauciati. Unde ille ſamarita
nus infudit oleū in vulnebribus ſauti
ati vt dꝫ in Luca. Sed effectus iſtius
ſacri eſt mitigare dolorem tam ſpiritu
alem q̄ꝫ temporalē vt dicet̄ infra quā
do aget̄ de effectu iſtius ſacri q̄re oleū
oliuarum eſt propria materia iſtius
ſacramēti. Notādum aūt qd ad
hoc qd oliū ſit ꝓpria ⁊ cōueniens mā
iſtius ſacri dꝫ ꝙ ſit primo ab epo bene
dictum ⁊ iſtud innuit beatus Jacobꝰ
quando dixit. Ungentes eum oleo
ſancto.i.ſanctificato. Ratio iſtiꝰ qua
re ſi oportet ꝙ ſit ſanctificatum poſita
eſt ſupra in tractatu de confirmatiōe
c.ij: vide eam ibi.

De forma extreme vnctionis.c.ij.
ſexti tractatus prime partis.

f Orma iſtius ſacri ſunt verba
que dicit ſacerdos qn̄ inungit
infirmū.ſ.p iſtā ſanctam vn-
ctiōez ⁊ ſuā piiſſimā miſericordiā idul
geat tibi deus quicquid peccaſti per
viſum per auditū ⁊c̄. Ita ꝙ in iſta for
ma tāgitur virtus iſtius ſacri de qua
virtute dicitur infra quando dicetur
de eius effectu. ¶ Et ſciendū ꝙ diffe
rentia eſt inter formas alioꝝ ſacramē
toꝝ. ⁊ iſtius q2 forme alioꝝ ſacramē
toruꝫ ſūt indicatiue vt patet diſcurrē
do per ſingulas ſꝫ forma iſtius ſacra
menti eſt optatiua: vt pꝫ īſpicienti.
¶ Notandū aūt ꝙ i miſſali ambro
ſiano inuenit̄ iſta forma. Ungo ocu-
los tuos ⁊ aures tuas ⁊c̄. ⁊ per iſtam
ſanctam vnctionem ⁊c̄. De hoc autēꝫ
non eſt curandū ſed forma qua vtit̄
romana eccleſia eſt obſeruāda. Si
aūt aliquis querat q̄re in forma iſtius
ſacri romana eccl'a magis vtitur ver
bo optatiuo q̄ in alijs formis. Dicen
dum ꝙ iſtud eſt quia vt dicetur infra
iſtud ſacramētū nō dꝫ dari niſi i ꝓpin

quis morti qui iam ſunt in receſſu: ꝛ ideo ſicut moris eſt ꝙ illis qui ſunt in receſſu optatur ſalus:ita eccleſia i for ma iſta optat ſalutem recedentibus ex hac vita.

¶ De miniſtro huius ſacri.c.iij.vi. tractatus prime partis.

Miniſter huius ſacri ē pſbyter ꝛ non alius. Vn̄ nullus niſi ſit preſbyter poteſt miniſtrar̄ iſtud ſacr̄ꝫ:ꝛ iſtud patet ex inducta au ctoritate beati Jacobi. Infirmat̄ qs i vobis inducat pſbyteros eccl'e ꝛc̄. Rō aūt q̄re ſolus pſbyter ē miniſter hui⁹ ſacri ē:qꝛ ille qui hꝫ diſpenſare ſacr̄a corporis xp̄i miſtici oꝫ ꝙ hēat poteſta tem ſup corpus xp̄i verū. ſꝫ iſte ē ſol⁹ pſbyter.q̄re ſol⁹ preſbyter hꝫ miniſtra re ſacr̄a nec eſt inſtantia de baptiſmo qꝛ baptiſmus ē ſacr̄ꝫ maxime neceſ‑ ſitatis:ꝛ iō oꝫ ꝙ hēat miniſtrū maxie cōeꝫ vide hoc ſupra d̄ baptiſmo.c.iiij.

¶ Utrum aūt oporteat ꝙ ſint pl'res preſbyteri vel ſufficiat vnus: Uidetur ex auctoritate allegata ꝙ ſint plures. qꝛ dr̄ preſbyteros in plurali. Tho.in quarto ſuo vider̄ dicere ꝙ ſi nō poſſꝫ eē plures ſufficit vnus cuꝫ miniſtris. ita tn̄ ꝙ ſemp vnus dꝫ inungere ꝛ di‑ cere v̄ba:ꝛ ſi an̄ꝙ pfecerit moriat̄ vel ipediat̄ aliter alius dꝫ perficere illud ꝙ remanet perficiendum.

¶ De effectu iſtius ſacramēti.c.iiij. ſexti tractatus prime partis.

Effectus iſti⁹ ſacri ē iſte. Si‑ cut ē ifirmitate corporali ita ſuo modo dꝫ eē in ifirmitate ſpirituali. In infirmitate corporali ſic ēq̄d poſito ꝙ aliquis ſi curatus ab in‑ firmitate adhuc remanet i eo quedaꝫ debilitas corporalis ꝓueniens ex p̄‑ ſtina ifirmitate.iō idiget duplici medi cina.vna que ſit egritudinis ſanatiua ꝛ alia q̄ ſit debilitatis que remanet re paratiua. Sic ꝛ ſpiritualiter infirmi‑ tas ſpiritualis ē peccatum. Vn̄ pſal.i pſona peccatoris. Miſerere mei dn̄e quoniaꝫ infirmus ſum ꝛc̄. Sanatiua medicina iſtius infirmitatis ē penitē tia.ſed poſtꝙ homo ſanatus ē ab iſta infirmitate: adhuc remanet in eo que daꝫ debilitas ſpiritualis:ꝛ ꝯ iſtā debi litatem ordinat̄ iſtud ſacr̄ꝫ.vnde effe‑ ctus iſtius ſacri ē ſanatio iſtius debi‑ litatis ſpiritualis. ¶ Eſt aūt ali⁹ effe ctus qꝛ per ipꝫ venialia peccata ꝛ ob lita mortalia remittunt̄ ꝛ gr̄a habita augetur ~~venia~~ confertur. ¶ Eſt etiaꝫ alius effectus: qꝛ ſi ſit expediēs aīe ſu ſcipientis ſanitas corporis ſibi reſti‑ tuit̄ virtute huius ſacri. Probant̄ aūt oīa iſta per auctoritatem inductā. In firmatur quis in vobis inducat pſby‑ teros eccleſie ꝛ orent ſup eum vngē‑ tes eum olio ſcō:ꝛ alleuiabit eū dn̄s a languoribus ſuis:ꝛ ſi i peccatis fue‑ rit dimittentur ei. Jacobi.

¶ Quibus debet dare extrema vn‑ ctio.c.v.ſexti tractatus prime partis.

Ex p̄dicta auctoritate colligi‑ tur ꝙ iſtud ſacr̄m nō dꝫ dari niſi infirmis:qꝛ dicit̄. Infir‑ matur qs in vobis:nō aūt dꝫ dari q‑ buſcunqꝫ infirmis ſed ſolum illis ſūt i piculo ꝛ ꝓpinqui morti.qui cū deuo tione ante petierāt iſtd̄ ſacr̄ꝫ.poſito ēt ꝙ ſint frenetici. Cū.n.iſtud ſacr̄m ſit ſacramētū exeuntiū nō dꝫ dari niſi ex euntibus:vel illis qui ſunt propinqui ad exitum ab hac vita.

¶ In qb⁹ ptib⁹ corporis dʒ hō vngi
c.vi. ſexti tractat⁹ p̄me ptis.

q Uia purgata mā medicina
applicari dʒ pticule patienti
ideo mā peccati purgata p pniaʒ: iſtō
ſacr̄m ꝙ ē medicina vt dictū ē contra
debilitateʒ derelictā ex peccata dʒ ap-
plicari membris q̄ ſūt organa ſenſum
p quos morbus peccati in aiam itrat
Uñ in ſacr̄o iſto debēt inungi oculi:
aures: os nares: man⁹: pedes: ⁊ reneſ
ita ꝙ ad oculos dicatur. Per iſtaʒ ſā
ctaʒ vnctionē ⁊ ſuā piiſſimā miſericor
diaʒ indulgeat tibi deus quicquid de
liquiſti per viſuʒ. Ad aures per audi-
tuʒ. Ad os p guſtum. Ad nares per
odoratuʒ. Ad manus p tactuʒ. Ad pe
des per greſſuʒ. Ad renes per ardorē
libidinis. Premittendo in ſingulis.
Per iſtaʒ ſanctā vnctionē. ¶ Sʒ qd
fiet de ceco a natiuitate qui non pec-
cauit per viſuʒ vel d̄ ſurdo qui nō pec
cauit p auditū vel de claudo qui non
peccauit per greſſum debēt inūgi in
iſtis membris. Dico ꝙ ſic q2 cecus li-
cet non peccauerit videndo tamē pec
cauit forte inordinate viſum appeten
do ⁊ idem de claudo ⁊ d̄ ſurdo. Eſto
etiam ꝙ aliquis non haberet oculos
vel alia membra in quibus fit vnctio
debet tamen inungi in locis circun-
uicinis propter rationem iam dictaʒ

¶ Utruʒ extrema vnctio dʒ iterari
c.vij. ſexti tractatus p̄me partis.

Um in iſto ſacr̄o nō i prima
tur caracter. manifeſtū eſt ꝙ
pōt itterari cū hō poſſit mul
totiens ad mortem infirmari. Utruʒ
autem in eadē infirmitate poſſit mul
totiens inungi. Dico ꝙ infirmitatum
quedam ſunt breuis terminationis:
ſicut ſinochea vel ſinochus vel cauſō
⁊ ſic de alijs infirmitatibus ⁊ in tali-
bus non debet iſtud ſacramentuʒ rei
terari tamen ſi recidiuaret aliquis cū
recidiuum ſit alia infirmitaſ a prima
i recidiuo poſſet iterato iungi. Alie
ſunt īfirmitates diuturne: ſicut tuſſis
febris hetica: ⁊ ſic de alijs que durāt
per annum vel plus: ⁊ ſit cum in tali
bus infirmitatibus poſſit multotiens
homo venire ad punctuʒ mortis ītali
bus poteſt iſtud ſacramentum iterari
Iſta eſt ſententia Thome in quarto
ſuo dicit tamen ꝙ ſi inueniatur ſētētia
alicuius doctoris in contrariū nō cō-
demnat eaʒ. Illud autē ꝙ dicunt qui-
daʒ ꝙ ille qui vnctus fuit ſi curet̄ non
dʒ ſe poſtea balneare ē q̄daʒ fatuitas
q2 ſequeretur ꝙ epš cuius caput fuit
vnctum chriſmate non deberet laua-
re caput cum eius vnctio ſit dignior
iſta: tamen quando infirmus in vngi
tur debet eſſe ibi aliquis miniſter q cū
ſtupa abſtergat locuʒ vnctionis ⁊ po-
ſtea ſtupa illa debet comburi.

¶ Tractatus ſeptim⁹ de ſponſalib⁹
⁊ matrimonijs ⁊ habet. v. caputula.

Expedito cū dei adiutorio tra
ctatu de ſacr̄is qua generant
vegetāt nutriunt pmouēt re
parant hoīeʒ in vita ſpūali. reſtat tra
ctandū de ſacr̄o ꝙ hoīeʒ pducit ⁊ ge-
nerat in eē ⁊ vita corporali. ſ. de ſacr̄o
matrimonij. Quia vero libellus iſte
inuentus eſt pp ſimplices qui nō ſunt
multū i iure prouecti ne allegationes
multoꝝ iuriū iaʒ de iure canonico ꝙ
de iure ciuili in iſta mā pluſquā in pre
cedentib⁹ adducunt̄ ſimplicibus ⁊ mi

mus ꝓuoctis cõfuſionez inducãt iccir
co ab huiuſmodi allegationib⁹ euãtū
potero abſtinebo. cū ſimplices huius
allegationes nec legere nec duz intelli
gere ſcirent. Quī aūt ſ3 philoſophuz
ſicut diſpō precedit formam ſic ſponſa
lia pcedunt matrimoniū. ideo primo
de ſpōſalibus eſt agendū. ¶ Circa que
conſideranda ſunt quinq3.

¶ Primo qd ſint ſpōſalia ⁊ vñ dicant
¶ Secūdo qualiter cõtrahant.
¶ Tertia qua etate debēt ꝯhi
¶ Quarto q̄s ſit effectus ſpōſalium
¶ Quinto i qbus caſib⁹ diſſoluūt.

¶ Quid ſint ſponſalia ⁊ vnde dicā-
tur. c. i. vij. tractatus prime partis.

Ponſalia ſūt futurarꝫ nupti-
aruz ꝓmiſſio. Ex q̄ diſtincti-
one q̄ cois eſt canoniſtis ⁊ le
giſtis pȝ ꝙ ſponſalia debent pcedere
mr̄imoniuz ſicut pñs futuruz. Dicunt
aūt ſponſalia a ſpondeo. des. ꝙ idez
eſt ꝙ promitto promittis.

¶ Qualiter ꝯhant ſponſalia. c. ij. ſe
ptimi tractatus prime partis.

Ontrahunt ſponſalia q̄ttu-
or modis. Uno mō nuda
promiſſione: ſicut qñ dr̄ acci-
piā te i vxorē ⁊ accipiā te in virꝫ.
¶ Alio mō datis arris ſpōſaliciis. ſ.
pecunia vl' aliquibus alijs. reb⁹. Alio
mō anuli ſubarratione ⁊ illud vulga-
riter dr̄ deſpōſatio ſed ꝓprie ſubarra
tio nuncupat'. ¶ Alio mō interueni-
ente iuramento. ita tamen ꝙ ſemper ſūt
verba de futuro vt dictum ē q2 ſi eēnt
verba de preſenti iam non eēnt ſpōſa
lia ſed matrimonium.

Qua etate debēt cõtrahi ſpōſalia
c. iij. vij. tractatus prime partis.

Uoniā p⁹ ſeptennium. i. poſt
etatez ſeptez annorꝫ tā pueri
q̄3 puelle incipiūt hr̄e diſcreti-
onē q̄ reqrit' i ſponſalib⁹ cõtrahendis
ideo poteſt poſt ſeptennium poſſunt
contrahi ſpōſalia ſi vero ante ſepten-
nium ipſi vel parentes ipſorum eoruz
nomine ꝯtrahūt ſpōſalia nihil agunt
niſi cum venerint ad ſeptennium inci
piat eis placere ex tunc valent ita qd
licet ſponſus non cognoſcat eam cor
poraliter conſanguineam eius tamen
non poterit habere in vxorē nec e cō-
uerſo. Et nota ꝙ etas contrahen
di matrimoniū apta in puella eſt. xij.
annorum in puero. xiiij. ⁊ ſi ante con-
trahunt non eſt matrimonium ſ3 ſpō
ſalia tantum: niſi fuerint etati nubili
propinqui ꝙ poſſint carnaliter com
miſceri bene valet tunc cum etatem vi
deatur malicia ſupplere.

¶ Quis ſit effectus ſponſaliū. c. iiij.
ſeptimi tractatus prime partis.

Ponſalia contrahuntur du
obus modis. Quandoq3
contrahuntur ſub conditiōe
appoſita quandoq3 puere. Si contra
hantur ſub conditione appoſita: hoc
poteſt eſſe multis modis. Quoniam
aut conditio appoſita ē poſſibilis aut
impoſſibilis aut neceſſaria. Si ſit im
poſſibilis vtputa quia dixit contrahā
tecum ſi tetigero digito celum.

Aut ſi ſit neceſſaria puta ſi dixerit
contraham tecum ſi ſol oriatur cras
debent haberi pro non adiectis ideſt
non appoſitis. Si autem conditio
ſit poſſibilis aut eſt honeſta aut inho
neſta. Si ſit honeſta puta quia di
xi contraham tecum ſi pater meus vo

luerit vel ſi dederis mihi centum du
catos non tenet matrimoniū. niſi cō
ditio appoſita ſit impleta etiam ſi con
trahendo ſponſalia fuerit appoſitum
iuramentū: ⁊ iſtud intellige: niſi car
nalis copula fuerit ſubſecuta īter eos
quia tunc dicitur eē veꝝ matrimoniū
inter eos qui videntur a conditione
appoſita receſſiſſe. Si vero cōditio ſit
inhoneſta ⁊ ſic ꝯtra nām ⁊ ſubſtātiā
matrimonij puta ſi dicit cōtrahā tecū
ſi procures tibi venena ſterilitatis vel
ſi ꝓ pecunia tradas te adulterādā vl'
donec inueniam pulchriorem iſta cō-
ditio vitiat contractū ita ꝙ non ſunt
ſponſalia nec matrimoniū. Si vero
conditio ſit inhoneſta ſed non cōtra
nāꝫ mr̄imōij puta qꝛ dixi ꝯtrahā tecū
ſi hoīem interfeceris: vel ſi furtum fe
ceris ⁊ ſimilia pro nō adiecta dꝫ hēri ⁊
ē abijcienda ⁊ tenēt ſponſalia. No
tandū tamen ꝙ lꝫ dictū ſit ſponſalia
poſſūt contrahi ſub conditione ꝓmiſ
ſe pecunie non tamen pōt promitti pe
cunia in moduꝫ pene: ⁊ ſi ꝓmiſſa fue-
rit: non tenet ꝓmiſſio pene nec pōt pe
ti: vt ſi dicaꝰ ſic niſi contraxero tecum
dabo tibi marcas centum. Non. n. va
let additio pene cum libera debeant
eē cōiugia. ff. de vͣb. obli. c. de ſpō. l. vl.
Si aūt ꝯtrahanꝰ ſponſalia pure. i. ſi-
ne ꝯditione ⁊ ſint ambo apti ad ꝯhē-
dum matrimoniū ſi in ſponſalibus in
teruenit iuramentū ꝯpellendi ſunt ꝑ
excōicationem ꝯſumare matrimoniū
niſi forte timeaꝰ de vxoricidio vel ali
quo alio periculo. Sed ſi alter eorum
contraxerit cum alio per verba de pre
ſenti iniungeꝰ ei pnīa de periculo ⁊ fi-
de mentita ⁊ abſoluetur ab excōicati

one. Si aūt nō interuenerit iuramen-
tum: monēdi ſunt cōſumare matrimo-
niū non cogēdi qꝛ inuite nuptie ma-
los cōſueuerunt hēre prouentus. ſi aūt
neuter eſt in etate nubili. tenentur ex
pectare donec perueniāt ad ānos eta
tis legitime ad matrimoniū ꝯhendū
Et ideꝫ dico ſi vnus eſt in etate legiti
ma ⁊ alter non qꝛ ille qui eſt in etate
nubili tenetur alium expectare vel ſi-
ſe mutuo abſoluerint poterūt iudicio
eccleſie ſeparari.

¶ Inquibꝰ caſibꝰ diſſoluūtur ſpōſa
lia. c. v. ſeptimi tractatꝰ ṗme ꝑtis.

e Ex quo ſpōſalia ſemel contra
cta ſunt ſempꝰ ligāt. ita ꝙ ſi ꝯ
hant ſponſalia poſtmodū cū
alia ⁊ nō ē ꝓceſſuꝫ ad carnalē copulā
cōpellendus ē redire ad primā. ſi vero
cognouit carnaliter ſecundā cū iā ma
trimoniū dicaꝰ dꝫ remanere cū ſecū
da ⁊ nō redire ad primā. ¶ Soluun
tur aūt ſponſalia in octo caſibus.

¶ Primus ē ſi alter eorū vult tranſi
re ad religionē qđ pōt facere altero in
uito ēt ſi fuerit matrimonium per vͣba
de pn̄ti cōtractū dūmodo nō fuerit ꝑ
carnalē copulam cōſumatū ⁊ ille qui
remanet in ſeculo eſt abſolutus a vin
culo ſponſalium ⁊ hoc quando alter
fuerit profeſſus in regione illa. extra
de conuer. cōiug. c. ex publico extra đ
ſpon. duo.

¶ Secūdꝰ ē qn̄ ſpōſus nō inuenitur
qꝛ tranſtulit ſe ad aliā regionem. rece-
pta tn̄ prius pnīa de periculo vel fide
non ſeruata ſi per eum ſteterit quomi
nus matrimonium fuerit conſumatū
extra de ſpon. c. illis.

¶ Tertius alter ipſorū poſt cōtracta

ſponſalia incurrit lepꝛam vel paraliſim aut oculos aut pedes aut manus amiſit ſeu quicq̄ ei turpius aduenit: extra de cōiugio lepꝛo. c. litteras. ⁊ de iureiuran. c. quemadmodum.

Quart⁹ ſi ſuperuenit affinitas puta qꝛ ſponſus cognouit conſanguineam ſponſe vel e conuerſo: ⁊ adhoc pꝛobadum ſufficit ſola fama extra de ſpōſa. c. pꝛeterea.

¶ Quintus ſi mutuo ſe abſoluerint quidam tn̄ non recipiunt iſtum caſuꝫ vnde dicunt q̄ illa decretalis extra de ſponſa. p̄terea nō eſt decretalis vel loquit̄ de permiſſione cōparatiua.

¶ Sext⁹ ſi alter ipſoꝝ fuerit fornicatus d̄ iureiuran. c. quēadmodū.

¶ Septim⁹ qn̄ ſponſus de futuro facto cū alia vel ſponſa cū alio cōtrahit ꝑ verba de pꝛeſenti vel ꝑ verbo de futuro ⁊ ſeqtur carnalis copula: tūc ſoluuntur prima ſponſalia ꝑꝑ maius vinculuꝫ ſuperueniēs. ſed dꝫ agere pniaꝫ de fide pꝛemiſſione mentita. extra de ſponſa. c. conſuluit ⁊ de ſpon. duoꝛum. c. tua nos.

¶ Octauus qn̄ minoꝛ venit ad etatē legitimam ⁊ petit ſe abſolui a vinculo ſponſaliū ⁊ dari ſibi licētiā nubēdi alij de ſpo. ipub. c. de illis. ⁊ c. ſua nos.

¶ Et nota q̄ oēs iſti caſus pꝛeter primuꝫ qn̄. ſ. vult tranſire ad religionem intelligendi ſūt de ſponſalibus de futuro q̄ ꝓpꝛie dicūtur ſpōſalia.

¶ Nota ēt q̄ in duobus caſibus de pꝛedictis ipſo iure ſoluunt̄ ſponſalia. ſ. qn̄ intrat religionem ⁊ qn̄ contrahit matrimonium cum altero vel altera. In ceteris v̄o caſibus abſoluēdi ſūt ꝑ iudicium eccleſie.

¶ Secūda pars hui⁹ tractat⁹ d̄ matrimonio ⁊ hꝫ octo capitula.

p Oſtq̄ tractatū eſt de ſponſalibus dicēdū ē d̄ matrimonio Circa qd̄ ꝯſiderāda ſūt octo

¶ Primo quid eſt matrimonium ⁊ vnde dicatur.

¶ Secūdo qualiter cōtrahatur.

¶ Tertio qn̄ ⁊ vbi ⁊ quibus verbis fuit inſtitutū matrimoniū.

¶ Quarto q̄ fuit cauſa inſtitutionis matrimonij.

¶ Quinto q̄ poſſunt cūtrahere.

¶ Sexto quot modis dicitur matrimonium.

¶ Septimo quot ſūt bona mr̄imōi.

¶ Octauo q̄ ipediūt mr̄imoniū.

¶ Quid eſt matrimoniuꝫ ⁊ vnde dicatur. c. i.

m Atrimonium a doctoꝛibus diffinitur ſic. Matrimoniuꝫ eſt viri ⁊ mulieris cōiunctio indiuiduam vite conſuetudinem retinens. Non dicit viri ⁊ mulierum vel viroꝛum ⁊ mulieres qꝛ nec vnus vir plures mulieres: nec vna mulier plures viros habere poteſt. Dicit indiuiduam vite ⁊c̄. hoc eſt q̄ neuter abſq̧ conſenſu alterius poteſt continentiaꝫ profiteri vel oꝛationi vacar̄ ⁊ q̄ inter eos dum viuunt vinculum permaneat coniugale. Aliter diffinitur ſic.

¶ Matrimonium eſt viri ⁊ femine coniunctio conſoꝛtium communis vite diui ⁊ humani iuris cōmunicatio. Dicitur autem matrimonium de mater matris ⁊ munio munis vnde matrimoniuꝫ q̄ſi matris muniuꝫ. i. officium: qꝛ dat mulieribus eē matres: ⁊ id̄ magis de nominat̄ a matre quā a pa/

tre qꝛ eius officium magis apparet i matre quam officium viri.

¶ Qualiter ꝯhibitur mr̄imoniū.c.ij.

Solo conſenſu contrahitur matrimonium qui ſi ſolus deſit cetera aūt cū ipſo coitu celebrata fruſtrantur.ex quo .n.vir per verba de preſenti ꝯſentit maritaliter effectu in mulierem ⁊ mulier in viruʒ ſiue verbis cōſuetis dicit accipio te in meam:⁊ illa.rn̄det accipio te in meū vel ſic volo te decetero habē i vxoreʒ ⁊ illa dicit volo te habere i virum: vel quibuſcunqʒ verbis vl' ſignis exp̄mat cōſenſus:ſtatiʒ ē matrimoniuʒ. Et dico ſignis:qꝛ ſurdus ⁊ mutus poſſunt contrahere matrimoniuʒ:verūtn̄ ſi loqui poſſent contrahentes:verba ſunt neceſſaria quātū ad eccleſiā ꝯſenſuū mutuum ꝯtinentia vel exprimentia.

¶ Quando ⁊ vbi ⁊ in quibus v̄bis fuit inſtitutum matrimonium.c.iij.

In paradiſo terreſti fuit inſtitutum matrimonium ⁊ etiaʒ ante peccatum:quibus autē verbis fuit inſtitutum dicunt aliq ꝙ iſtis.ſ. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terram. Sed non credo iſtud eē verum:fuerunt.n.illa verba potiꝰ benedictio nubentium. Unde dico ꝙ v̄bis ade ꝓphetico ore prolatis fuit inſtitutum qn̄ dixit. Hoc nunc os ex oſſibꝰ meis ⁊ caro de carne mea:⁊ pp h̄ dimittet homo patrem ⁊ matrem ⁊ adherebit vxori ſue: ⁊ erunt duo i carne vna: vide de hoc ſupra de ſacramētis in generali.c.i.

¶ Que fuit cauſa inſtitutionis matrimonij.c.iiij.

Que ſunt cauſe p̄ncipales matrimonij.licet ſint multe ſecundarie.
¶ Principalis cauſa ⁊ prima eſt ſuſceptio ſobolis ⁊ propter hanc cām inſtituit deus matrimonium in paradiſo ante peccatum inter primos parentes qbꝰ dixi. Creſcite ⁊ multiplicamini. ¶ Secūda cā.ē vitatio fornicationis ⁊ iſta cā hʒ locū pꝰ peccatū. Unde iſta dicit apl's. Propter fornicationem vnuſquiſqʒ vxorem ſuam habeat ⁊ vna queqʒ virum ſuū. ¶ Cauſe ſecundarie ſunt multe.ſ.pacis ⁊ reformatio:vxoris pulchritudo: diuitie ⁊ ſimilia. Ita tamen ꝙ principalis intentio illorum qui ꝯtrahunt nō ferratur ad iſta:ſed ad prima duo.

¶ Qui poſſūt ꝯhere mr̄imōiuʒ.c.v.

Omnis hō qui pōt cōſentire in ꝯiugalē affectum ⁊ carnaleʒ copulā exercē niſi expreſſe ꝓhibeat pōt ꝯhere mr̄imoniū. Dico q cōſentire pōt qm̄ lʒ puer infra etatem legitimā ꝯſtitutus hoc eſt ifra xiiij.ānos.⁊ puella ifra.xij. dicat v̄ba apta ad mr̄imoniuʒ ꝯtrahendum: tn̄ qꝛ conſentire nō pōt nullū ē matrimonium. Similiter lʒ ille qui inſanus eſt vel furioſus dicat illa verba non ꝯhit matrimonium qꝛ cōſentire nō poteſt ⁊ hoc veꝝ ē quādiu eſt in furore conſtitutꝰ quoniā ſi aliqn̄ hʒ lucida interualla ⁊ aliqn̄ redit ad ſanā mentē: nubere pōt ⁊ teſtari ⁊ oīa q̄ alij poſſunt pōt ⁊ iħe vt habet. C. de codicillis ne codicillus.vij.q̄ſtione prima quāuis triſte. Dixi etiā carnaleʒ copulā exercere ⁊ ideo ille qui caret vtroqʒ teſticulo vel eſt frigidus naturaliter ꝯhere non pōt. Dixi et̄ niſi expreſſe ꝓhibeat qꝛ edictū de matrimonio ꝯhen

do ē ꝓhibitorū i. oīs q non prohibꝫ ad mittiť ꝛ ɔ̄bere pōt. Prohibenť. n. aliqui pp votū pp ordinē ꝛ ſic ð alijs īpedimētis de quibus dicetur infra.

¶ Et nota ꝙ matrimoniū contra/ hi pōt inter abſentes per procuratorē ſicut fuit factum inter multos.

¶ Quot mōis dr̄ matrimoniū. c. vi.

m Atrimonium dr̄ multis mo/ dis: Naꝫ mr̄imoniū aliud le gitimum aliud clandeſtinuꝫ

¶ Matrimonium legitimū ē qn̄ ab his q ſuper feminā ptātēꝫ habēt vxor petitur ꝛ a parentib⁹ deſpōſať ꝛ legi/ bus dotať ac a ſacerdotib⁹ vt moris ē bn̄dicit̄ aparanipbis cuſtodiť ꝛ ſo/ lemniter accipiť nō tn̄ ītelligas qui ſi ne ſolēnitatibus iſtis poſſe t eſſe verū mr̄imoniū. Sec ſicut ē in alijs ſacr̄is ꝙ quedā ſunt de neceſſitate ſacri que dam de ſolemnitate tātum. ita in mr̄i monio quedam ſunt pertinētia ad ſb̄ ſtantiam matrimonij: ſicut ɔſenſus p̱ verba de preſenti ex̱pſſus ꝛ iſte ſolus facit matrimoniū quedaꝫ ſunt ibi ad ſolēnitateꝫ ꝛ decorem ſicut ſolemnita tes predicte ſine quibus eſt veruꝫ ꝛ le gitimū matrimoniuꝫ quantuꝫ ad vir tutem lꝫ non quātum ad boneſtateꝫ.

¶ Clandeſtinū matrimoniū eſt qn̄ ſit ſine ſolemnitatibus predictiſ ꝛ qui ſic contrahunt exponunt ſe magno pe riculo. Poſſet. n. alter alterum dimit/ tere quando vellet ꝛ de facto cuꝫ alio vel alia contrahere ꝛ ſic in adulterio remanere. Vn̄ talibus conſuleuꝫ eſt in foro penitentie vt de nouo in facie eccleſie ɔ̄hant. ¶ Itē aliō matrimo niū initiatū. aliud conſumatuꝫ. Initi atuꝫ p̱ vba de p̄ñi. Perſecutuꝫ ſiue cō ſumatū p̱ carnaleꝫ copulā. Notā duꝫ tn̄ ꝙ matrimoniū pōt eē perfectū duobus modis. Vno mō ſāctitate. Alio mō ſignificatione. Matrimo niuꝫ. ergo pōt eē pfectū ſcitate an̄ car nalem copulā. Vn̄ Aug. ſcribens ad quadā q̄ ſimul de viro ſuo votuꝫ emi ſerat caſtitatis. dicit ſic inter cetera ſi. qꝛ pariter temperabatur a cōmextiōe carnali iō maritus tuus eē deſiderat imo tāto ſanctus ɔiuges manebatis quāto ſanctoria cōcorditer ſeruebatꝭ placita. Sed matrimoniū nō ē pfectū ſignificatione ante carnalem copulā.

Cōiunctio. n. corpoꝝ viri ꝛ vxoris ſignificant coniunctionē nature diui ne ꝛ humāe ī perſona filij dī. Videas hoc ſupra de ſacr̄is in generali. c. pri mo. Et ſic ſoluitur illa queſtio. vtruꝫ inter beatam virginem ꝛ Joſeph fuit perfectum matrimonium. quia fuit p̱ fectum ſanctitate ſed nō ſignificatiōe. Quidam dicunt matrimonium inici atuꝫ p̱ ſponſalia de futuro ratuꝫ p̱ cō ſenſuꝫ de preſēnti cōſumatuꝫ p̱ carna leꝫ copulā. Itē matrimoniuꝫ aliud legitimū ꝛ nō ratū. Aliud ratū ꝛ n̄ le gitimū. Aliud ratum ꝛ legitimum.

Matrimoniuꝫ legitimū ꝛ nō ratuꝫ ē inter fideles ꝛ dr̄ legitimum qꝛ legali inſtitutione vl̄ ꝓuincie morib⁹ non ꝑ miſſioneꝫ dn̄i ɔtrahitur. ſꝫ non ē ratū matrimonium qꝛ ſ. ſine fide fit. Au guſtinus. nō ē ratū coniugium ꝙ ſine deo fit. Ratum ſed non legitimū ē ꝙ inter legitimas ꝛ fideles peſonas fit ſed ſine legitima ſolēnitate contrahiť Ratum ꝛ legitimū matrimoniū ē iter legitimas perſonas cuꝫ debita ſolēni tate contractuꝫ. Quot ſunt bona

matrimonij.c.vij.
Bona matrimonij ꝑncipalit
b ſũt tria.ſ.fides: ꝓles:ꝛ ſacr̃z.
In fide attẽdit̃ vt poſt vincu
lũ cõiugale cũ alio vel alia coeat̃. In
prole vt amanter ſuſcipiatur religioſe
educetur. In ſacr̃o vt cõiugiũ non ſe
paret̃. ¶ Et nota ꝙ prima duo bõa
quandoqꝫ ſunt in matrimonio quan
do non Tertium vero inſeparabilit̃
adheret matrimonio.

¶ De ipedimẽtis mr̃imonij.c.vij.
Impedimẽta mr̃imonij ſunt
i duodecĩ q̃ ipediũt matrimo
niũ ꝯhendũ ꝛ dirimũt iã cõ
tractũ: ſi tamẽ ipſa vel aliqđ ipſoꝝ ꝑ
cedant matrimoniũ: qm̃ cõſenſuꝫ cõ
iugalem excludunt. Si vͦo ſequuntur
matrimonium: nullum preſtant impe
dimẽtum: ſicut pꝫ ꝑ iſta exempla: furio
ſus non põt ꝯtrahere matrimonium
tñ ſi poſtq̃ꝫ ꝯtraxerit efficiatur furio
ſus nõ pp hoc ſoluitur matrimoniuꝫ
Item qui habet vtrunqꝫ teſticulũ ſic
cum non poteſt contrahere matrimo
niũ. Si vͦo poſt contractuꝫ matrimo
nium ſiccet̃ nõ pp hoc ſoluitur matri
moniũ ꝛ ita intelligenduꝫ eſt de alijs
ipedimẽtis. Que aũt ſunt impedimẽ
ta matrimonij in his quattuor verſi
bus cõtinet̃. Error conditio votum
cognatio crimen. Cultus diſparitas
vis ordo ligamen honeſtas. Si ſis af
finis: ſi forte coire nequibis. Hec faci
enda vetant cõnubia facta retractãt.
¶ Preter iſta duodeci ipedimẽta q̃
impediunt ꝛ dirimunt matrimonium
ꝯtrahendum: ſunt alia duo que impe
diunt matrimonium ꝯtrahendum: ſꝫ
nõ dirimũt contractum.ſ.tẽpus feria
rũ ꝛ interdictũ eccl̃ie. Vñ vſus eccl̃ie
vetitũ nec non temꝑ feriaruꝫ. Impe
diunt fieri ꝑmittũt facta tenent. Qua
liter intelligi debeam dicendum eſt ð
vno quoqꝫ eorum.

¶ De impedimento erroris.
¶ Numeratis omnibus ipedimen
tis de quolibet eorum dicendũ eſt. Et
primo de ipedimẽto erroris perſone
q꞉ ex ſui natura ñ ex cõſtitutiõe eccl̃ie
ſunt pleraqꝫ ipedimẽta que matrimo
niale cõſenſum excludunt qm̃ qui er
rat nõ cõſentit vt.ff.de iur.omnium iu
di.niſi per errorẽ ꝛ errantis volũtas
nulla ẽ vt.C.ð iur.ꝛ fac.ignoran.l.tũc
ꝑ teſtamentũ.ꝛ.l.ideirco nõ. Unde ſi
mulier vel vir errent in matrimonio
cõtrahendo nullus eſt conſenſus qui
ſolus facit matrimonium. ¶ Nota
tamẽ ꝙ tripliciter põt eſſe error circa
pſonã. Unus ipſius perſone vt ſi ð pe
tro creditur ꝙ ſit guilielmus erratur
ꝯ perſonã. Alius error eſt fortune vt
ſi de paupere credat̃ ꝙ ſit diues. Aliꝰ
eſt error qualitatis vt ſi de ignobili cre
datur ꝙ ſit nobilis vel de corrupta ꝙ
ſit virgo. Primus error.ſ.perſone im
pedit matrimoniuꝫ vt ſi credẽs cõtra
here cũ petro contrahit cũ ioãne vel
ſi credẽs contrahere cũ martha ꝯhit
cũ maria nullũ eſt mr̃imoniũ. Error
aũt qualitatis ꝛ fortune non ipediũt
matrimoniũ: verbi grã aliqs ꝯhit cũ
aliq̃ credens eẽ filiã regis vl̃ virgineꝫ
ꝛ tñ ipſa ẽ meritrix ꝛ filia ruſtici: teneꝫ
matrimoniũ vl̃ credit cõtrahere cum
diuite: ꝛ cõtrahit cuꝫ paupere tenet ẽt
matrimonium.xxix.q.i.his ita.

¶ De impedimẽto cõditiõis.
¶ Impedimẽtũ ꝯditionis iductũ ẽ

ab eccleſia in fauore libertatis. ❡ Et de hoc ſciendū ē ꝙ ſi mulier contrahit cum ſeruo ſuo ſcienter vel liber cū ancilla tenet mr̄imoniū ⁊ validuꝫ ē. Si vō libera cōtrahit cū ſuo ignorāter quē credit eē liberū vł̄ liber cū ſua nullū eſt matrimoniuꝫ inter eos niſi poſt ꝙ vir cognouit eius cōditionē eē taleꝫ conſentiati eam vbo vel facto vel carnali copula. ❡ Nota tn̄ ꝙ error deterioris conditionis ipedit ⁊ dirimit matrimoniū non aūt error paris vel melioris vt ſi ſuus cōtrahat cum ancilla quā credit eſſe liberaꝫ vel cum libera quam credit eſſe ancillā qꝛ nō decipit nec hꝫ qd obijciat ei de cōditionib' appoſitis i mr̄imonio vn̄ ſupra de ſpōſa. c. iiij. quia idē indiciū eſt ibi ⁊ hic.

De impedimēto voti.

❡ Circa ipedimētum voti nota ꝙ itelligit de voto continētie ſiue caſtitatis. Et circa hoc notandū ē ꝙ duplex ē votū cōtinentie. Nam quodā ē ſimpplex ⁊ quodā ſolēne. Votū ſimplex ipedit matrimoniū cōtrahēdū ſꝫ nō dirimit iā contractū votū aūt ſolēne ⁊ inpedit cōtrahēdū ⁊ dirimit iā cōtractū Qd autē ſit ſolēne lꝫ olim fuerit altercatio iter doctores tamen hodie eſt declaratū p dn̄ꝫ Bonifaciū. viij. ex de voto ⁊ voti redempt. c. qd votuꝫ li. vi. vbi dicitur ꝙ votū ſolēnizatur qn̄tum ad dirimēdū matrimoniū duob' modis. ❡ Vno mō p ſuſceptionē ſacri ordinis. ſ. diaconatus vł̄ ſubdiacōatus vł̄ preſbyterat'. Alio mō per pfeſſioneꝫ expreſſā vel tacitaꝫ factā alicui de religionib' ap pbatis. Promoti ergo ad ſacros ordines vel religioſis n̄ poſſūt contrahere matrimoniuꝫ. ❡ Nota penalē cōſtitutionē in cōſtitutionibus dn̄i Clemētiſ ꝯtra religioſos cōtrahētes de facto. ſ. ꝙ ſunt excōmunicati ⁊ irregulares nec pūt cum eis niſi p ſedem apoſtolicaꝫ diſpēſari vt in clemē. i. de conſanguinitate ⁊ affinitate

De ipedimēto. cognationis.

❡ Cognatio eſt triplex. Quedā carnalis quedā ſpūalis quedam legalis. Et primo videndū eſt de cognatione carnali que naturaliter pcedit alias: ⁊ iſta apellatur cōſanguinitas. Vidēdū ē ergo qd eſt conſanguinitas ⁊ vn̄ dicatur quid eſt linea cōſanguinitatiſ quot ſunt linee quot ſūt grad' ⁊ qūo cōputant ⁊ vſqꝫ ad quē graduꝫ prohibeat matrimoniū. ❡ Conſanguinitas eſt vinculū perſonarū ab eodeꝫ ſtipite deſcendendū carnali ppagatiōe ꝯtractū. Stipitē dico illā pſonā a qua aliq duxerūt originē ſicut adam fuit ſtipes caym. ⁊ abel ⁊ filiorum qui ex eis deſcenderūt. Dicit aūt cōſanguinitas a con ⁊ ſanguine qſi cōem ſanguinem habētes vel de vno ſanguine pcedentes. ❡ Linea eſt ordinata collectio pſonarū ꝯſanguinitate ꝯiunctarū ab eodem ſtipite deſcendētiū diuerſos gradus ꝯtines. ❡ Linee ſūt tres. ſ. aſcēdentiū deſcendentiū ⁊ tranſuerſaliuꝫ. ❡ Prima eſt aſcendētiuꝫ. ſ. illorū de qbus traximus originē ſic pater mater auus: auia: abau': abauia proauus pauia. ❡ Secūda ē deſcendentiū. ſ. illorū qui duxerūt originē a nobis ſicut filius filia: nepos neptis pnepos proneptis abneptis abneptis. Tertia eſt trāſuerſaliū ſiue collaterariū. i. illorū a qb' duxius originē nec ipi a nobis: vt frater ſoror filij duorū fratrum qui di-

cunt fratres patruales vel filij duaꝝ
ſororū qui dicunt fratres conſobrini
⁊ eorūdem filij vel nepotes vſqꝫ ad q̄r
tum gradum. Notant iſta.xxxv.q.v.
primo gradu. Et nota ꝙ due deſcē
dentes faciūt vnā lineam tranſuerſa-
lem vt apparet i hoc exēplo filij duoꝝ
fratrum attinent ſibi i linea tranſuer-
ſali: ⁊ quilibet eorum a recta linea deſ
cendit ab uno eorum cōmuni qui fuit
ſtipes cōmunis a quo traxerūt origi-
nem ⁊ ſic de omnibus alijs eſt intelli-
gendum tā remotioribus ꝙ propinq-
oribus. ¶ Nunc videndum quid eſt
gradus. Et nota ꝙ aliter computant
graduꝫ cānoniſte ⁊ aliter legiſte. Naꝫ
ſm canoniſtas due pſone in linea trāſ
uerſali faciūt vnum graduꝫ. Secūdū
legiſtas quelibꝫ facit vnum gradum:
vtputa duo fratres ſunt in primo gra-
du ſm canoniſtas qui ſm legiſtas ſūt
in ſo filij duorum fratrum ſm cano-
niſtas ſunt in ſecūdo q ſꝫ legiſtas ſūt
in quarto ⁊ ſic de ſingulis. Sed quia
iſtud parum aut nihil facit ad propo-
ſitum ideo dimittatur ⁊ videamus qd
eſt gradus. ¶ Gradus eſt habitudo
diſtantiū perſonarum qua cognoſcit
quota generationis diſtantie due per
ſone inter ſe differunt. Gradus ita
computatur in linea aſcendenti pater
mater ſunt in primo gradu auus auia
ſunt in ſecundo proauus proauia i ter
tio abauus abauia in quarto. ¶ In
deſcendenti linea computatur ſic fili-
us ⁊ filia ſunt in primo gradu: nepos
⁊ neptis in ſecundo pronepos prone-
ptis in tertio abnepos abneptis in q̄r
to. In tranſuerſali vero linea compu-
tatur ſic duo fratres ſunt i primo gra-
du: filij duorum fratrum ſunt in ſecū-
do nepotes eoꝝ.i.duorum fratrum in
tertio pronepotes in quarto vltra quē
gradum nulla conſanguinitas hodie
ꝓtendit q̄ tm̄ ad ipediēdū ⁊ dirimēdū
matrimonium licet antiquitus proten
debat vſqꝫ ad ſeptimum gradum.
¶ Videndum eſt qualiter ſm iſtam
doctrinam conſanguinitas inuenien-
da computanda ē inter aliquos cū igi
tur vis ſcire de aliquibus puta barto-
lomeo ⁊ bertha quoto gradu conſan-
guinitatis attineāt ſibi accipe aliqueꝫ
cōeꝫ parentēa quo ambo traxerū ori
ginem verbi gratia petrus generauit
iacobum ⁊ ioannem qui fuerunt fra-
tres ecce prius gradus vel non potes
ſcire quis fuit pater eorum. dicas ia
cobus ⁊ ioānes fuerūt frēs ꝉ idē dico
q2 ſp frēs ponēdi ſūt i ꝑmo gradu vel
fr̄ ⁊ ſoror vl̄ due ſorores. Proced.ḡi ꝯ
putatōe ſic iacobꝰ ⁊ iānes fuerūt frēs q̄
vt dictū ē faciūt ꝑmū gradū iacobus
generauit andream.ecce ſecūdus gra
dus ādreas generauit philipū ecce ter
tius gradus philipus vo gnāuit barto
lomeū ecce q̄rtus gradꝰ: de quo nunc
agitur mō reuertaris ad ioanneꝫ qui
fuit frater iacobi ⁊ ꝓcedas ſic iacobus
⁊ ioannes vt dictū ē fuerūt frās i ꝑmo
gradu ioannes genuit thomā.ecce ſe-
cūdꝰ gradꝰ thomas genuit berthaꝫ d
q̄ nunc agitur ecce tertius gradus. Vi-
des ergo ꝙ bartholameꝰ ⁊ berthe at
tinent ſibi ex vna parte in q̄rto gradu
⁊ ex alia i tertio ⁊ i q̄rto ⁊ ꝉ loquendo
vſualiter q2 ſm veritatem nō attinēt ſi
bi niſi in q̄rto gradu ⁊ ſic non pōt eſſe
matrimoniuꝫ inter eos. Illud idem fa
ciendū ē de illis q magis vel minus vi

cini ſūt in conſanguinitate dicendo in tali gradu ⁊ in tali attinet ſibi. Et ꝙ ita computandi ſūt gradus ⁊ numerande perſone colligitur expreſſe ex illis duabus decretalib⁹ extra ď cōſag. tua nos ⁊ extra de teſtibus licet qdaȝ ¶ Sed pone due perſone attinent ſibi ex vna parte in ſcďo ⁊ tertio gradu ⁊ ex alia in quinto nūqd poſſunt ꝯtrahere matrimoniū intra ſe? Dico ꝙ ſic q꞉ ſꝑ ſtandum ē remotiori perſone in conſanguinitate ex̄ ď ꝯſā. ⁊ affi. c. vlti. In hoc enim caſu remotior perſona extra metā cōſanguinitatis exiſtit vñ non attinēt ſibi ex quo conſanguinitas non eſt inter eos quia ſicut antiqtus omnis conſanguinitas terminabatur in ſeptimo gradu. ita hodie omnis conſanguinitas terminatur in quarto. Ex dictis poteſt patet ꝙ conſanguinitas impedit ⁊ dirimit matrimonium vſqȝ ad quartum gradum ꝯſanguinitatis incluſiue ⁊ non vltra.

De cognitione ſpirituali.

Viſo de cognatione carnali. videndum ē de cognatione ſpūali. Vñ videnduȝ ē que eſt cognatio ſpūalis: quot ſunt eius ſpēs qūo ipedit mr̄imonium in quibus ſacris cotrahitur.

¶ Cognatio ſpūalis eſt propinquitas ſiue proprietas proueniens ex ſacramenti datione vel adminiſtratione. verbi gratia ſacerdos baptiȝat puerum tu ſuſcipis eum: vterqȝ veſtrū eſt ſpiritualis pr̄ iſtius pueri ⁊ compater parentum eius.

¶ Spēs cognationis ſpiritualis ſūt tres. ¶ Prima dicit̄ cōpaternitas: ⁊ dicitur cōpaternitas a con ꝙ eſt ſimul ⁊ paternitas q̄ſi ſimul paternitas vľq coīs pr̄nitas. Nam vnus ꝯpatruȝ ſemper ē pr̄ ſpūalis pueri ⁊ alter carnaliſ Alia dicitur paternitas ⁊ iſta attendit̄ inter eum qui ſuſcipit̄ ⁊ illum qui ſuſcipit. i. inter puerum ⁊ patrinum.

¶ Alia dicitur fraternitaſ q̄ attēdit̄ inter filium tuū ſpū alem ⁊ inter filios carnales. Reſtat ergo vidēdū qd iuriſ ſit de matrimonio taliū. Et primo dicendum ē de compaternitate. ¶ Notādum enī ꝙ duplex ē cōpaternitas. Quia q̄daȝ eſt directa illa. ſ. quaȝ ego contraho per me ipſum ⁊ iſta ipedit ⁊ dirimit matrimoniuȝ vt ſi ego ſuſcipio filiuȝ berthe mulieris vel ipā meū nunq̄ꝑ potero eā habere ī vxorem. ⁊ ſi accepo eam ſeperandū eſt mr̄imoniū Ita dicit̄ extra de cognatione ſpūali: veniēs. ¶ Alia dicit̄ ꝯpaternitas indirecta ſiue emergēs illa. ſ. quaȝ vnus ꝯiungum poſtq̄ꝑ ſunt vna caro effecti ꝯtrahit ꝑ actū alterius ſicut illa quā ꝯtraho per actū vxoris me poſtq̄ꝑ ē a me cōporalit̄ cognita ſicut ſi vxō mea filium aliorum ſuſcipit ambo parentes pueri ſunt compatres mei. quāuiſ ego non ſuſcipiam eum: qm̄ coicant ſibi cōiuges adinuicem actiōes ⁊ ď hoc ponitur exēplū euidentiſſimuȝ ī q̄daȝ decretali extra de cogitatiōe ſpirituali caplo Martin⁹. vbi dicit̄ ſic. Martinus duxit bertham in vxorem: ⁊ lotharius ⁊ thebertham. Poſtmodum lotharius lauauit de ſacro fonte filium martini ⁊ berthe: deinde mortuus ē lotharius ⁊ bertha ⁊ remāſerūt martinus ⁊ theberthe: cui maritus ſuus. ſ. lotharius acquiſierat compaternitatem ꝑ filium martini querebatur vtrum martinus poſſet cōtrahere m

trimoniuꝫ cum dicta thebertha. Et re
ſpōdet dn̄s papa ꝙ nullo modo: ⁊ ſic
pꝫ ꝙ cuꝫ paternitas tam directa q̄ȝ in
directa impedit matrimoniū ꝯhēdū ⁊
dirimit iā ꝯctum. ¶ Modo vidēdū
ē de cōꝑximitate: que attenditur inter
ſuſcipientē ⁊ illū q ſuſcipit̄ .i. paternuꝫ
⁊ maternam ⁊ filiolum ⁊ filiolaꝫ. Et ē
dicendum ꝙ nunq̄ȝ poteſt eſſe matri
monium inter tales ⁊ ſi ꝯxerint de fa
cto ſunt ſeperandi. ¶ Ultimo vidē
dū eſt de fraternitate ſpūali: q̄ attēdi
tur inter filioluū filiolam ſpūales ⁊ fi
lios ⁊ filias carnales patrini. Et licet
doctores antiqui varie dixerint circa
materiam iſtam firmiter ⁊ ſine omni
dubitatione tenendum ē qd̓ omnes fi
lij duoꝝ compatrū ſiue ante compa
ternitatem geniti ſiue poſt. poſſunt le-
gitime matrimonialiter copulari: ex-
cepta illa perſona mediante qua per-
uentum eſt ad compaternitatem. naꝫ
illa nunq̄ȝ poteſt copulari matriniali
ter alicui filioꝝ ſui patris ſpiritualis.
¶ Item nota ꝙ compater licite pōt
accipere in vxorem filiam compatris
ſui: niſi ſit illa mediante q̄ compatres
ſunt effecti. ¶ Solet queri vtrum ali
quis duas ꝯmatres in vxores vnam
ſcilicet poſt aliam habere poſſit? Ad
quod dicendū ꝙ refert vtrum cōma-
ternitas precedat matrimoniū vel ſeq̄
tur. Si precedat licite poteſt hr̄e duas
cōmatres in vxores. Uerbi grā. ma-
ria ⁊ bitha ſūt cōmatres: poſtea mar-
tin⁹ ꝯhit cū maria: ⁊ eā cognoſcit: ea
mortua poteſt ꝯhere cum berta. Et
cauſa eſt: quia per vnionē carnis ſe-
quētē non trahuntur ad vnionē ſpūs
precedentem. Si autē cōmaternitas
ſequatur matrimonium ſupple ꝑ car
nalem copulam conſumatū tunc di-
ſtingue: quia ſi vxor tua ſuſcipit filiuꝫ
alterius: tunc iſta cuius filius ſuſcipi-
tur efficitur cōmater tua per factum
vxoris tue: ⁊ mortua vxore tua: nō po
teris illam habere vxorem ⁊ eandeꝫ
compaternitatem intelligas acquiri
vxori per maritum. Si vero filiū vxo
ris tue quem de viro alio genuit aliq̄
mulier de ſacro fonte leuauerit vel ad
cōfirmationem coraꝫ epiſcopo tenue-
rit illa mulier eſt cōmater vxoris tue
⁊ non tua. quia non fuit tibi comma-
ternitas acquiſita. vnde mortua vxo-
re tua: poteris eam habere in vxoreꝫ.
Ideꝫ ē ſi fili⁹ tuus queꝫ de alia mulie
re genuiſti ſuſcipiatur ab aliquo: q2 ñ
acquiſita compaternitas vxori tue:
⁊ i hoc caſu ſicut i alio poteſt aliquis
habere duas cōmatres i vxores ⁊ ali
qua duos cōpatres in maritos: ⁊ iſtō
ſcire potes per iſtos quattuor verſus.
Que mihi vl' cui⁹ mea natū fon-
te leuauit. Hec mea ꝯmater fieri mea
non valet vxor. Si qua mee natuꝫ nō
ex me fonte leuauit. Hanc poſt facta
mee non me vetabor hr̄e. Notan
dum ēt ꝙ laicus nō pōt ꝯhere mrīmo
nium cum illa quaꝫ baptizauit ⁊ ſi de
fcō ꝯxerit ē matrimonium diſſoluen-
dum ex̄ de cognatione ſpūali. nedū. li.
vi. Itē no. ꝙ fili⁹ ſacerdotꝭ vl' alteri
us viri q baptizauit puellā nō pōt ꝯ-
hē cū dc̄a puella .i.c. pal. nedū. No.
ēt ꝙ ſolū ꝑ ſacr̄ꝫ baptiſmi ⁊ ꝯfirmati
onis ꝯhit̄ ſpūl' cognatio: q̄ ipedit mr̄i
mōiū ꝯhēdū ⁊ dirimit iā ꝯtractuꝫ. Per
cathecíſmū āt lꝫ ꝯhat̄ tal' ꝙ ipedit ma
trimōiū ꝯhēdū ñ tñ ꝯhit̄ tal' cognatio

ꝙ dirimat iam contractum extra de
cog. ſpi. per catheciſmum. li. vi.

¶ De ipedimēto cognatiōis legalis.

¶ Quia cognatio legalis que adop
tio dr̄ vix aut nunꝙ h̄r in vſu: ⁊ parū
tractatur de ea iure canonico: ideo de
hac ſuper ſedeo quo ad nunc.

¶ De impedimēto criminis.

¶ Criminū quedam impediūt ma
trimonium contrahendū ⁊ dirimūt
iā cōtractū: ſicut inceſtus: vxoricidiū
raptus aliene vxoris: ſolēnis peniten
tia ſi quis īſidiādo matrimoniū ꝓpū
filium de fonte ſuſcipit vt poſſit eā ꝑ
uare carnali debito: ⁊ copula ſui. Itē
homicidium preſbyteri oīa iſta crimi
na ⁊ forte multa alia ipediunt vt dixi
matrimonium contrahendū: ſꝫ nō di
rimūt iā contractū: immo ſi ſint adole
ſcentes ⁊ timeatur de eoꝝ icontinētia
etiam debet eis dari licentia nubēdi.

¶ Sūt aūt tria crimia que nō ſolū
ipediūt ꝯhendū: imo etiam dirimunt
iam ꝯtcū. ¶ Primū eſt quādo aliqs
adulterat̄ cū aliq̄ coniugata: ⁊ iſte cū
alia machinat̄ in morte viri adultere
effectu vel i morte vxoris viri vt ſimul
contrahant in hoc caſu ꝯhere non de
bēt ⁊ ſi ꝯxerint ſūt ſepandi. ¶ Secū
dū ē ſi adulter ꝑſtat fidē adultere vt
ducat eā poſt mortē legitimi eius ma
riti vel poſt mortē vxoris viri adulteri.

¶ Tertiū ē qñ nō ꝑſtat fidē de ducē
do eā: ſꝫ eā ſimplr̄ ducit: qꝛ vt dicit ce
leſtinus papa plus ē ducē ꝙ fidē dare
de ducendo. Et iſtū caſū intellige qñ
primū matrimoniū ē verū ⁊ legitimū
qm̄ ſi nō fuerit verū ſed putabatur eē
verum: nullum preſtat impedimentū
ſecūdo matrimonio. Si vero nullus
iſtorū caſuū interuenerit bñ pōt qs ꝯ
here cū ea quē polluit per adulteriū.

¶ No. et ꝙ ſi mulier q̄ contrahit cū
coniugato ſcit eū eſſe cōiugatū nunq̄
pōt cum habē poſt mortē vxoris: ſꝫ ſi
ignoraret eū eē cōiugatū: imo crede
ret eū eē ſolutū nō obſtante eo ꝙ ꝯxit
cū eo viuēte vxore legitima poterit ꝯ
hē cū eo poſt mortem legitime vxori.

¶ De impedimēto diſparis cultus.

¶ Ad hoc matrimonium ſit ratū ⁊
legitimū oportet ꝙ vterqꝫ cōiugū ſit
fidelis. Vñ fidelis ñ pōt ꝯhere matri
monium cū iudea vel ſarracea vl̄ gē
tili vel pagana ⁊ ſi cōtraxerit d facto
nullum eſt matrimoniū. Spōſalia tñ
pōt fidelis cū fideli cōtrahere ſub iſta
forma ꝙ infidelis cōuertat̄ ad fidē.
Infidelis tñ pōt ꝯhere cū ifideli dū
modo ſint eiuſdē ritus. ſ. iudeus cū
iudea ſarracenus cum ſarracena.

¶ Sꝫ pone alter cōiugū cōuertit̄ ad
fidē ⁊ alter remanet i infidelitate: qd
fiet de iſtis: Dico ꝙ ſi infidelis ñ vult
bitare cū fideli: vel ſi vult cohabitare:
nō tñ vult cohabitare ſine cōtumelia
creatoris: vl̄ abſqꝫ hoc ꝙ trahat eum
ad infidelitatē vel ad peccatū mor
tale. In iſtis tribꝰ caſibꝰ contumelia
ſaluatoris ſoluit ius matrimoniū quā
tū ad fidelem. Et pōt fidelis licite con
trahere: nec eſt differētia quātū ad h̄
vtrū cōuerſus fuerat iudeus vl̄ paga
nus: qm̄ idē ius eſt hodie in vtriſque.
Si autē infidelis vult cōtrahere fide
li ſine aliquo ꝑdictorū trium: ⁊ ſi fide
lis vult habitare ſecum bñ facit. vt di
cit apl̄s in prima epl̄a ad corinth. Si
aūt non vult cohabitare ſecum nō ē
ꝯpelēdus tñ illo vel illa viuente nō po

terit contrahere cum aliquo vł cū ali
qua q̃z diu durat mr̃imoniuz. ¶ Sz
ſi vnus iudeus vel paganus ꝯ̈xit cuz
cōſanguinea ſua ƀz rituz ſuū conuer-
tunt̄ ad fidez: poſt conuerſiōez remāe
bitea le matrimoniuz? Dico ꝙ dum/
mō non cōtraxerint in gradibus di/
uina lege prohibitis: qui ponunt̄ leui
tici. xviij. quia ifideles nō artantur ca
nonicis inſtitutis: ⁊ pro ſacramento
baptiſmi non ſoluunt̄ coniugia: ſz cri
mina dimittunt̄. ¶ Itez vnus paga
nus plures habēs mulieres ſiue vxo
res conuertitur ad fidem nunqd reti
nebit omnes vel quā ex eis retinebit.
Dico ꝙ ſolū retinebit illaz que fuit ꝑ̄
ma eius vxor: quia nulla aliarnz fuit
ṽa eius vxor. Si aūt alter coniugum
labatur in hereſim vel in infidelitatē
qui manet in fide non pōt ꝯ̈here: nec
tenetur continere quoniā licet in iſto
caſu ſit contumelia creatoris ſicut in
primo: tamen matrimonium fideliuz
ratum eſt: ⁊ nullo cāu ſupueniente po
teſt diſſolui. matrimonium autem in-
fidelium non eſt ratum. ⁊ iō diſſolui
legitime poteſt.

¶ De impedimēto violentie.

¶ Violentia de ſui natura et iam ſi
ne conſtitutione eccleſie impedit ma-
trimonium quia excludit conſenſum
liberum. qui ſolus facit matrimoniuz.
Nā vbi metus vel coactio interuenit
non poteſt conſenſus locum habere
¶ Sed quia magna eſt differētia i
ter vim ⁊ vim ⁊ metum ⁊ metū: ideo
videndū ē qd ſit vis vel coactio ⁊ me-
tus: ⁊ violētia. ⁊ quis metus. ¶ Vis
ſiue violentia eſt maioris rei impetus
qui repelli non poteſt. ¶ Metus eſt
inſtantis vel futuri periculi mentis
trepidatio. ¶ Vis ſiue violentia ſiue
coactio quia pro eodē accipio alia le/
uis: alia violenta. Leuis non excludit
conſeoſum matrimonialē: ſed violen
ta excludit. ¶ Violenta coactio eſt
cum quis trahitur accipitur inuitus
ducitur vel ligatur. ¶ Item metus
alius cadit in conſtante virum alius.
¶ Ille qui cadit inconſtantem virū
accuſat ⁊ excludit conſenſum matri-
monialem. ¶ Quid autem ſit met⁹
qui cadit inconſtantem virum: dicen-
dum ꝙ motus mortis: cruciatus cor/
porporis ſeruitus ſtupri. ¶ Et de hꝫ
ſunt verſus. Excuſare metus hoc poſ
ſe puta quia neſcis. Stupri ſiue ſtatuſ
verberis atqz neſcis. ¶ Notandum
etiam ꝙ iſte metus poſſet cadere in
vna perſona ⁊ non caderet in alia ſi
cut talis metus poſſet cadere in me q
non caderet in rege quia non eſt veri
ſimile hominez clare dignitatis in vr
be timuiſſe: vel ꝙ rex metu parui mi/
litis timeat. ff. ꝙ metus cauſa. lege nō
eſt veriſimile: verumtamen ſi apertiſ-
ſimas probationes de metu haberet
repellitur preſumptio que contra euz
eſt vt dicitur ibidem: ⁊ ſic iudex ſecun
dū diuerſitatez perſonaꝝ ⁊ locoꝝ iu-
dicabit qualis ſit met⁹. ⁊ ƀz hoc iudica
bit ꝓ matrimonio vel cōtra. ¶ No-
tādū tñ ꝙ qualiſcūqz ſit metus vł vio
lentia ſi mulier que allegat metum vł
violentiaz ſteterit per annum ⁊ dimi-
dium cum viro vel ſi conſenſerit i car
nalem copulam nō debet poſtea au/
diri ſi allegat metum vel violentiam.

¶ De ipedimento ordinis.

Rdinū vt dictū eſt ſupra qui

dam ſunt minores ſcilicet hoſtiariatꝰ exorciſtatus:lectoratus:accollitatus: ꝛ iſti non impediũt matrimoniũ ꝯhẽdum:nec dirimũt iã cõtractum. Alij aũt dicunt maiores ſcilicet ſubdiaconatus diaconatꝰ preſbyteratus.ꝛ iſti impediunt matrimonium cõtrahendum ꝛ dirimunt iã contractũ:qꝛ iſtis ordinibus votũ ſolẽne eſt annexum.

¶ De impedimẽto ligatiõis alteriꝰ.

Impedimentũ iſtud .ſ.cũ qs eſt alligatꝰ alteri vxori adeo ſemper eſt validũ ꝙ añq̃ꝫ aliqua cõſtitutio eccleſie ſuper hoc emaneret nunquã aligatꝰ vxori poteſt vel potuit aliaꝫ recipere nec vnquã licuit hoc abſqꝫ ſpeciali diſpoſitione dei: q fuit inſtitutor matrimonij ſicut diſpẽſauit cum abraam ꝛ iacob ꝛ alijs patriarcis. ¶ Sꝫ quoniã aliqui poteſt eſſe ligatus mulieri per ſponſalia tantum ꝛ aliquis per matrimoniuꝫ vidẽdum quid iuris ſit in vtriſqꝫ. Et ideo notandum ꝙ ſi aliquis contraxit ſpõſalia cum aliqua per verba de futuro nõ debet ꝯtrahere cũ alia nec illa cũ alio ꝛ ſi cõtraxit.cũ alia ſponſalia ẽt verba de futuro debet dimittere ſecũdã ꝛ redire ad primã. Si aũt cõtraxerit cum ſecunda ſponſalia per verba de preſenti vel per verba de futuro ꝛ ſecuta fuerit carnalis.copula dꝫ ſtarẽ cum ſecunda etiam ſi ſponſalia ꝯtracta cum prima fuerit cum iuramento vallata ſed debet agere penitentã de piurio ꝛ fide mẽtita. Si aũt eſt matrimonialiter alligatus vxori ſed non eſt ſecuta inter eos copula carnalis poteſt alter altero inuito religionem intrare ꝛ qui remanet cum alio vel cũ alia cõtrahere poteſt. Si autẽ inter eoꝫ fuerit ſecuta carnalis copula: nunq̃ꝫ q̃ꝫdiu vixerit poſſũt ſe dimittere:niſi cã fornicationis ꝛ tunc ſi dimiſerint vel reconcilientur vel remaneant innupti: quoniam ſecũdũ verba ſaluatoris ſi alteri nupſerint mechantur. Sed ponatur vxor creditur maritũ mortuũ: contrahit cum alio. Dico ꝙ q̃ꝫ diu ita credit nec ille reuertitur: excuſatur ab adulterio ꝛ fornicatione per ignorantiam facti ꝛ filij ſi quos ex ſecundo ſuſcepit iudicantur legitimi ſed ſtatim cum reuertitur primus debet recedere a ſecundo ꝛ redire ad primũ ꝙ ſi non facit adultera iudicatur. Sed quid ſi non reuertitur credit tamẽ eũ viuere quid faciet. Nõ exiget debitũ a marito queꝫ accepit reddat tñ exigenti. ¶ Iſtud conſiliũ datur extra de ſecundis nuptijs dñs ꝛ redemptor. Itẽ pone vir iuit in exercitium ꝯtra ſarracenos vl'i regionẽ longinquã nõ reuertitur neſcit vxor ſit viuus vel mortuus qd faciet vxor? Dico ꝙ quãtũcũqꝫ ſit iuuencula contrahere non põt donec ſit certa d̃ morte mariti. Sꝫ q̃liter certificabitur. Rñdeo ꝙ per iuramentũ illius ſed quo millitauit ꝛ ẽt ſociorum qui mortẽ eius nouerint. Et ſꝫ leges adhuc dꝫ expectare per annuꝫ añq̃ꝫ nubatur ſecundũ canões ſtatim poſt iuramẽtuꝫ preſtitum ꝯtrahere põt extra de ſecundis nuptijs' ſuper illa.

De publice honeſtatis iuſtitia.

Publice honeſtatis iuſtitia ẽ impedimẽtum ab eccleſia introductum pp eiꝰ honeſtatẽ. Cuiꝰ due ſpẽs erãt antiqꝰus non aũt ẽ vna tãtum q̃ ꝯbit ex deſponſatione puta ſi aliquis deſpon

ſauit puellã ſeptẽ annoꝝ: lꝫ eam non cognoſcat nullus tñ de cõſanguinitate eius poterit eã hr̃e in vxorẽ nec ipſe aliã de conſanguinitate eius ideo dixi ſeptez annoꝝ qꝛ ſi ante ſeptez ſponſalia pura ⁊ certa. i. ſine conditione contrahant̃. nullius ſũt momẽti nec aliqđ preſtant ĩpedimẽtum niſi poſt ſeptẽnium ſponſalia ꝓbauerit. Nota etiã ꝙ declaratum ẽ hodie de iure nouo ꝙ lꝫ ſponſalia ſint nulla rõne conſanguinitatis aut affinitatis aut religionis aut quacunqꝫ alia ctas preſtat̃ ĩpedimentum publice honeſtatis inſtitie: extra de ſpon. c. ex ſponſalibus li. vi.

De affinitate.

❡ Affinitaſ eſt proximitaſ perſonaruꝫ ex carnali copula ꝓueniens: oi carẽs. parẽtela. Et dixi ex carnali copula ꝓueniẽs qꝛ taꝫ ꝑ fornicariaꝫ ꝙ̃ per matrimonialeꝫ copulã cõtrahit affinitas. ⁊ lꝫ olim eẽnt tria genera ſiue tres modiſ affinitatiſ tñ hodie primũ genꝰ tantũ ſtat. ſecũdo tertio de medio ſublatis. Nota ergo ꝙ ṗmũ genꝰ affinitatis ꝯ̃hitur ex perſona addita conſanguinitati ꝑ carnalẽ copulã iuxta illam regulã que dicit ꝙ ꝑſona addita ꝑſone per carnis ꝓpagationeꝫ mutat graduꝫ attinẽtie ſed non mutat genuſ ſed ꝑſona addita ꝑſone ꝑ carnis commeſtioneꝫ mutat genus attinentie. ſed non gradum. Unde verſus. Mutat nupta genus: ſed generata gradum. Et vt melius intelligatur ponatur exemplum. Ecce ego ⁊ ſoror mea ſumuſ vna cõſanguinitas accipiat ſoror mea maritum ſiue amaſiuꝫ. ſ. petruꝫ iſte petrus qui ẽ perſona addita conſanguinitati mee per carnis cõmeſtionẽ mutat genus attinentis ſed non gradum qꝛ petrus nõ eſt conſanguinius meus ſed eſt mihi affinis ⁊ ſic mutat genus attinentie ſed non mutat gradum: qꝛ ſicut ſoror mea ẽ conſanguinea mea i primo gradu ita petrus ẽ mihi affiniſ in primo gradu. Et ideꝫ intelligas de maritis vel amaſijs oium conſanguinearuꝫ mearuꝫ qꝛ in quoto gradu cõſanguinitatis ipſe attinet mihi in toto gradu affinitatis mariti vel amaſij earuꝫ attinent mihi. Et quod dixi de maritis conſanguinearum mearum idem per omnia intelligas de vxoribuſ conſanguineoruꝫ meoruꝫ: qꝛ in quoto gradu ipſi ſunt mihi conſanguinei: in toto gradu ipſi ſunt mihi affines.

Naꝫ ſi aliquis ẽ mihi cõſanguineus i ſecũdo gradu: vxor ſua ẽ mih̄ affinis i ſcđo gradu ⁊ ſic de alijs gradibꝰ. Idẽ dico de cõſanguineis vxoris mee qꝛ i quoto grãdu ſunt cõſanguinei ſibi: in toto gradu in quo ſunt mihi ⁊ oẽs cõſãguinei mei ſunt affines vxoris mee in illo gradu in quo ſunt mihi conſanguinei. ❡ Et ideo nota ꝙ ſicut cõſãguinitas vſqꝫ ad quartuꝫ graduꝫ ĩpedit matrimoniuꝫ cõtrahẽdũ ⁊ dirimit iaꝫ cõtractũ ita affinitaſ vſqꝫ ad eũdẽ graduꝫ facit idem. ❡ Notandum ẽt ꝙ cuꝫ gradus in affinitate hẽat ortuꝫ ex cõſanginitate cum dubitat̃ de affinitate aliquoꝝ recurrendũ eſt ad illã perſonã qua mediante fuit ventuꝫ ad affinitateꝫ ⁊ requirendũ ẽ quoto gradu diſtat ab illa ꝑſona de qua agitur ſm modũ ſupra aſſignatuꝫ de conſanguinitate. vbi dictum eſt qũo gradus ſunt cõputãdi in cõſanguinitãte. Nã in quoto gradu diſtant in cõſanguini

tate in toto diſtant in affinitate.
Notādum ēt ꝙ lꝫ vxor cōſangui
nei mei ſit affinis mihi tn̄ filius quem
ſuſcepit ex ꝯſanguineo meo nō ē mihi
affinis vel conſāguineus. ſꝫ ſi habeat
filiuꝫ ex alio qui nihil mihi attinet il
le filius nec eſſet mihi affinis nec cō
ſanguinius. filiꝰ aūt conſāguinei vxo
ris mee erit mihi affinis ſicut parens
ſuus. ſed in alio gradu. qꝛ ſi parens ē
in p̄mo gradu filius erit in ſcḋo ⁊ ſic
de alijs. Nota ēt ꝙ lꝫ moriatur cō
ſanguineus mediante quo ꝯ̄hitur af
finitas pſona tn̄ que ſupuiuit remanꝫ
mihi affinis. Notanduꝫ ēt ꝙ lꝫ di
ctuꝫ ſit ꝙ affinitas ꝯ̄hiť per concu bi
tum fornicariū intelligendū eſt ſi fiat
ordine nature qꝛ ſi aliqs cognoſceret
aliquā ꝯ̄ nām hoc ē extra vas debitū
aliquis pollueret aliquaꝫ q̄ꝫuis talis
pollutio ſit execrabilis ⁊ crioſa ⁊ dā
nabilis nulla tn̄ ex tali cōcubitu ꝯ̄hiť
affinitas. qꝛ talis ꝯcubitus nec facit
ſanguinis nec ſeminis commiſtioneꝫ
nec carnis vnitatē p quaꝫ ꝯ̄hiť affini
tas. Et idē dꝛ mihi qḋ ſi aliquis inna
ſit clauſtrū pudoris alicuius vel po
ſuit virgā virilē īfra mēbꝛuꝫ mulieris
nō tn̄ venit ad ꝯſumatione operis ꝙ
ex hoc nulla contrahitur affinitas.
Ita dicunt Raimundus ⁊ Hoſt. qꝛ
conmiſtio ſeminum requiritur ad af
finitatem.

De impotentia coeundi.

Inter alia ipedimēta mr̄imonij
ipotentia coeundi obtinet maximuꝫ
locum qꝛ ꝯ̄riatur directe ⁊ ex natura
ſui mr̄imonio ꝙ ordinatur ad proleꝫ
ſuſcipiendā vel ad fornicationeꝫ vitā
daꝫ ⁊ vtriqꝫ iſtoꝝ ꝯ̄riatur impotentia
coeundi. Qꝛ vero nō oīs ipotētia co
eundi hoc facit vidēdū eſt quid ipotē
tia coeundi q̄ ſunt eius ſpēs q̄ ipediūt
matrimonium ⁊ que non. ¶ Impo
tentia coeūdi ē vitiū animi vel corpo
ris vel vtriuſqꝫ quo qs ipeditur alteri
cōmiſceri carnaliť. ¶ Species iſtiꝰ
impotentie ſunt multe quoniā alia eſt
naturalis alia accidentalis. Natura
lis ē vt frigiditas in viro artato i mu
liere: defecto etatis in puero. ¶ Ac
cidentalis vt caſtratio maleficiuꝫ qḋ
ſit p q̄dā maleficia q̄ dicuntur ſortes
ſiue fracture. ¶ Item nālis impotē
tia: alia temporalis alia perpetua.
¶ Nālis ipotentia ſicut tplis impe
dit matrimōiū p tps quo durat: ſicut
ē defectus etatis in puero: qꝛ q̄diu eſt
minoris etatis: nō poteſt ꝯ̄here matri
moniū vide ſupra de ſponſalibꝰ. c. iij.
Nālis impotentia ſicut frigiditas i vi
ro: ſi ſit perpetua impedit matrimoni
um contrahendum ⁊ dirimit iam cō
tractuꝫ. De artatione q̄ eſt in muliere
dicas ita quoniam ſi poteſt ei ſubueni
ri beneficio medicine vel per aſſiduū
vſum cum homine conuenientis ſta
ture non impedit matrimonium cum
illo a quo poteſt cognoſci carnaliter.
¶ Et nota ꝙ ſi per artationē ſepare
tur ab illo qui eam cognoſcere nō po
teſt ⁊ per vſum alterius cui ſe copula
uit ſi facta idonea primo: ſeperanda
eſt a ſecundo ⁊ reddenda primo.
¶ Si vero ſit talis artatio ꝙ ei ſub
ueniri nullo mō poſſit beneficio medi
cine impedit matrimonium contra
hendum: ⁊ dirimit iam contractum.
¶ Si autem ſit impotenta acciden
talis ſicut eſt caſtratio firmiter tenen

dum eſt ꝙ talis impotentia impedit matrimonium contrahendum ⁊ dirimit iam contractum.

¶ De maleficio autē diſtingue quia aut eſt temporale aut perpetuum.

¶ Si ſit temporale nullum preſtat impedimentum matrimonio. Si perpetuum impedit contrahendum ⁊ dirimit iam contractuꝫ. ¶ Si queras quomodo ſcietur ſi ſit temporale aut perpetuum dico ꝙ a principio omne maleficium reputatur temporale ſed ex qua per triennium cohabitauerūt dantes ſtudioſe operaꝫ copule carnali ſi adhuc durat impedimentuꝫ reputatur maleficium perpetuum.

Notanduꝫ tñ ꝙ id qḋ dictum ē de caſtratione ⁊ maleficio intelligendū ē qñ p̄cedūt mr̄imoniū qꝛ ſi ſupueniāt matrimonio nullū p̄ſtant ipedimētuꝫ Et ideꝫ intelligo de q̄uolibet alio ipedimento. Et intelligo oīa que dixi de matrimonio fidelium qꝛ de matrimonio qḋ eſt inter infideles nihil quo ad nos. De diuortio ꝙ fit per iſta impedimenta nō dico aliquid quia illud ꝑtinet ad officiales ſeu prelatos. non autem ad curatos quibus dirigitur p̄ſens libellus.

De tempore feriarum.

Dicto de ipedimētis q̄ ipediūt matrimonium ꝯhendū ⁊ dirimunt iā contractuꝫ. Dicenduꝫ eſt de ipedimētis q̄ ipediūt ꝯhendū. ſed nō dirimūt iam contractuꝫ. Ergo circa tp̄s feriaꝝ nota ꝙ ī tp̄e feriaꝝ poſſunt ꝯhi ſponſalia ⁊ etiaꝫ matrimoniuꝫ quod ſolo cōſenſu ꝯtrahitur. ſed traductio vxoris nuptiaꝝ ſolemnitas ⁊ carnal̄ copula prohibentur. Et nota ꝙ tp̄us feriaruꝫ eſt aduentu dn̄i vſqꝫ ad octauas epiphanie in cluſiue. ⁊ a ſeptuageſima vſqꝫ ad octauas paſce ⁊ a trib⁹ diebus ante aſcenſionem vſque ad octauas pēthecoſtes. ⁊ de hoc habētur verſus. Aſpiciens veterem circuꝫ quaſi quis benedicta. Non licet hic licet hic: hic non licet hic licet hic non.

De tempore interdicti.

Circa interdictuꝫ eccleſie iſtud firmiter tenendū ē qḋ qñ aliquis ꝓhibetur ꝯhere cuꝫ aliqua vel qꝛ forte dr̄ eē cōſanguinea eius vel affinis vl̄ forte ſponſa alterius non dꝫ ꝯhere. ſed ſi ꝯhant ⁊ nullum ipedimētū niſi iterdictuꝫ eccleſie ipediat poſſunt ſimul manere ⁊ non ſunt ſeperandi ar. ꝯtra. qꝛ in primo caſ. ſ. ꝑꝑ conſanguinitatēꝫ ſeparat̄ matrimoniū de affi. C. nō dꝫ. C. cū ergo in ſecūdo gradu. ⁊. ſ. ꝑꝑ affinitatē eo. C. ex litteris. de ſpōſa. C. ſponſaui tertio aūt cāu qñ aliq̄s videlꝫ ꝯtrahentiuꝫ ꝑ v̄ba de p̄ñti alteri de ſpōſat⁹ ē ſi poſtea ꝯhat dirimit̄ ſecundus ꝯtract⁹ de ſpon. duoꝝ. C. accepiſti. ⁊. C. lꝫ. niſi ad tp̄s vt agāt penitentiaꝫ qꝛ mandatū eccleſie ꝯtempſerūt ⁊ ita ſūt intelligēdi oēs canones q̄ dicunt eos eē ſeparādos qꝛ exponēduꝫ ē non ſimpliciter ſed ad tp̄s. Sane vt diuerſa pericula circa matrimonium euitentur ſtatutum fuit in ꝯcilio generali vt cum mr̄imonia fuerit ꝯtrahenda ī eccelcſijs a preſbyteris publice ꝓponatur cōpetēti termino p̄finito vt infra illuꝫ qui voluerit ⁊ valuerit legitimū impedimentuꝫ apponant ⁊ ipſi preſbyteri nihilominus īueſtigēt vtꝝ aliquod impedimentum obſiſtat. Cū

autem apparuerit probabilis conie/
ctura contra matrimoniū cōtrahēdū
ꝯtractus prohibeatur expreſſe donec
quid ſit faciendū ſuper eo manifeſte
apparuerit ſeu conſtiterit documētis.
Si aūt perrochialis ſacerdos iſtō fa
cere ꝯtempſerit: vel quilibꝫ regularis
qui clandeſtino matrimonio interfue
rit per trienniū ab officio ſuſpēdatur
grauius puniendus ſi culpe qualitas
poſtulauerit: ſꝫ ⁊ his qui taliter copu
lari preſumpſerint ēt in gradu cōceſſo
cōdigna pnia iniungat᷑. Si quis autē
cōtra matrimoniuꝫ legitimuꝫ malicio
ſe ipedimēta obiecerint preter pniam
quā debꝫ facere de peccato: canonicā
nō dꝫ effugere vltioneꝫ ⁊ iſtō optime
obſeruat᷑ in eccleſijs gallicanis vbi ꝑ
tres dies ſolēnes anteꝗ̄ ꝯtrahat᷑ ma
rimonium in eccleſia publice idicidit᷑
tꝙ ſi aliquis ſciat aliqō ipedimētū q̄re
matrimonium non dꝫ fieri proponat
illud: ⁊ vocantur banna in francia. ⁊
quicūqꝫ iſtis bannis pretermiſſis cō/
trahunt ſunt excōicati vnaqueqꝫ ta/
men eccleſia in ſuo ſenſu habundet
ſecundum ꝙ habet in vſu.

¶ Explicit pͥma ps hui⁹ opis.

¶ Sequitur ſecunda pars.

Prologus

v Erus ⁊ pius ſamarita
nus: dulcis Jeſus qui
vinū ⁊ oleum infudit in
vulneribus ſauciati in
vulnerati a hieruſalem
in hierico deſcendētis: qui inciderat i
latrones ſtatū ruināqꝫ peccati eiuſqꝫ
medelam ⁊ remediuꝫ inſigni ⁊ mira
bili parabola declerauit. Hieruſalem
enim que viſio pacis dr̄ innocentiam
baptiſmaleꝫ ꝑ quā berſabee que pute
us ſacietatis interpretat᷑. i. aīa cuiſli/
bet xp̄iani baptiſmalis aque puteo ſa
ciata vero ⁊ pacifico ſalomoni pio. ſ.
Jeſu qui ē pax noſtra faciens vtraqꝫ
vnū iuxta verbuꝫ ꝓphete deſponſat᷑
in fide congrue repreſentat. Hierico
vero que luna que nunq̄ꝫ in eodeꝫ ſta
tu ꝑmanet interpretat᷑ ſtatuꝫ peccati
quo hō ſtultus. i. peccator teſte ſapien
te velut luna mutat᷑ euidētiſſime ꝑfi/
gurat. A hieruſalē ergo ī hierico hō
deſcendens ē peccator qui baptiſma/
lem innocentiam deſerens per decli/
uia ⁊ ab rupta vitiorū per labitur ⁊ de
ſcendit: ⁊ ſic ab infernı latronib⁹ ſpo/
liatur bonis ſuis ſiue bonis gratuitis
⁊ in naturalibus ſauciatur: hunc pie/
tatis ac miſericordie occulis reſpiciēs
Jeſus xp̄s pro cuius ſanatiōe de ſum
mis celorum ad iam mundi deſcēdit
⁊ in vtero itemerate virginis carneꝫ
aſſumens ⁊ ſauciati vulnera in ara
crucis alligans funiculis charitatis
vinum mortificantē penitentie ⁊ oleū
indulgentie lenientē infundit in ipſis.
Jn cuius rei ſignum ſue ſalutifere ꝑ/
dicationis exordium iſto ſalubri ac
ſuauiſſimo themate inſigniuit. Peni/
tentiam agite appropinquabit enim
regnuꝫ celoꝝ vbi indicit penitentiam
ad patriam repromittit: demū opere
ꝙ pater ſibi dedearat conſumato: ſau
cio ſcilꝫ hoīe iā ſanato: ne oī abſꝗ cu/
ſtode deſereret commendauit ſtabula
rio ideſt ſacerdoti curato ⁊ dedit eis
duos denarios. duas. ſ. claueſ eccleſie
que ſunt dicernendi ſcientia: ⁊ ligan/

di ⁊ ſoluendi poteſtas exhibens dixit
curam illius habe. Ut igitur ſacer-
dotes curati qui non ſunt multum in
iure canonico vel i ſacra theologia ꝓ
uetti aliquã noticiã haberent ꝑ quã
poſſent inter lepram ⁊ lepram diſcer-
nere ⁊ ſic penitẽtie ſalutaris miniſtra
re medelã in ſecunda parte hui⁹ ope
ris aliqua ex diueſorum doctorũ ſen
tentijs ⁊ maiorum dictis diligenti ſtu-
dio vt melius ⁊ breuius potui cõpila-
ui vt ſi quando neophiti ⁊ minus pro
uecti curati in foro pñie dubitauerint
iſtud opuſculum ſit eis qualecunq; in
troctorum : ac aliquod directiuum :
hoc autem non preſumens de viribuſ
proprijs cum nulle ſint attendatur: ſ;
confidenſ de clementia ſaluatoris qui
bene omnia facienſ ſurdos facit audi
re ⁊ mutos loqui vnde lector meuz af-
fectum cõſiderans me toxicata ligua
non mordeas: ⁊ ſi aliqua vtilia inue-
nies ea atribuas deo ſoli minus au-
tem vtilia aliaſ prorſus inutilia mihi:
⁊ ea ſupna charitate corrigaſ ⁊ emdeſ.

¶ De pñia. ⁊ primo d' pñia ſolemni.

De pñia igit tractaturus pmo
dicã aliq de pñia in gñali po
ſtea dicã de qlibet eius pte in
ſpãli. ¶ Pñia igit ƀz ambro. diffinit
ſic. Pñia eſt preterita mala plangere
⁊ plangenda iterum non committere
¶ Secũdũ Augu. diffinit ſic. Pñia
eſt quedã dolentis vindicta puniens
in ſe ꝙ dolet commiſiſſe. Et dr pñia
a pena. ne. ⁊ teneo nes. vnde pñia qſi
penã tenens in quantũ penites per
penã quã ſuſtinet punit in ſe illicita
que cõmiſit probant iſta oia d pe. di.
iij. circa prin. Augu. in lib. v. in reſpõſi
one diffinit pñiã ſic. Pñia ẽ qdã res
optima ⁊ pfecta oẽs defectus reuocãſ
ad perfectũ verũ: licet a doctoribus
multe ⁊ varie fiant diſtinctiones d pe
nitẽtia qũo. ſ. eſt virtuſ ⁊ qũo ſacrm mo
uentur etiã multe circa hãc materiã
queſtiones: omiſſis ergo illis oibus:
cũ magis qſtionẽ ꝙ edificationẽ cõti-
neant aiã ꝓ de diuiſione penitẽtie agẽ-
dũ eſt. ¶ Sciendũ ergo ꝙ vno mõ
diuidit ſicut genus in ſpẽs. Alio mõ
diuidit ſicut totũ i partes. ¶ Prima
diuiſio ẽ ꝙ pñia alia ſolennis alia pu-
blica alia priuata. ¶ Circa ſolẽnem
pñiam quattuor ſunt notãda. ¶ Pri
mo qualis ſit vel q ſit eius forma. Uñ
ſciendũ ẽ ꝙ pñia non dr ſolemnis q
fit in publico: ſed q imponit cũ ſolen-
nitate quadã. Uñ ſciendum ꝙ feria
quarta in capite ieiunij in die. ſ. cine-
rũ illi q debent agere iſtã pñiã pre
ſentant ſe in eccleſia corã epo ⁊ corã
ſacerdotibus ⁊ epus premiſſa aliqua
admonitione oſtendit eis magnitudi-
nem ⁊ grauitatem ⁊ enormitantẽ pec
cati ſui ⁊ indutos cilitio eijcit eos de
eccleſia cantando illud rñſoriũ. In ſu
dore vultus tui ⁊c. ⁊ ſic ſũt extra eccle
ſiã vſq; ad diẽ iouis cene qua die re
cipiuntur ⁊ admittuntur ad ingreſſũ
eccleſie non tã ad cõionẽ quouſq; ſint
ꝑ epm reconciliati ⁊ de hoc habetur
plene ⁊ pfecte di. i. c. in capite ¶ Se-
cundo notanda ẽ rõ huius ſolemnita
tis ⁊ ẽ triplex. Una ẽ ad terrorẽ aliorũ
Alia eſt ad erubeſentiam delinquen-
tis. Alia ẽ ad ſignificationẽ eiectionis
ade de paradiſo. Unde cũ grandib⁹
ſuſpiriis dz ſibi denunciare epuſ ꝙ ſicut

adaȝ pp ſuū peccatum fuit eiectus de paradiſo ita ipe pp peccatuȝ ſuū eijcitur de eccleſia ⁊ iō ſicut habetur.xxvi. q.vi.c.vlt.ꝗ alis penitentia non eſt iteranda.⁊ ita itelligit verbuȝ ambroſij ꝙ ponitur de pe.di.i.qui dicit ꝙ ſicut vnicū ē batiſmū ita vnica eſt pnia qd loquit de pnia ſolēni que nō dȝ iterari niſi d conſuetudine alicuius eccleſie aliqd aliud obtineretur tunc.n.poſſet ſine periculo iterari.de pe.di.iij.ex perſona. ¶ Tertio notandū pro quibuſ criminibuſ ⁊ quibus perſoniſ debet imponi iſta penitentia. Unde ſciendum ꝙ non dȝ imponi clerico niſi pro graui ⁊ enormi vulgatiſſimo crimine. ꝙ totaȝ commouerit vrbem vel cōitateȝ nec debet iponi clerico niſi depoſito qui ſemel eam egerit non pōt promoueri ad ſacros ordines nec miniſtrare in ordine ſuſcepto.xxi. di. ex penitentibus.xxxvi.di.illiteratas. Rō aūt huius ꝓhibitionis ē quadruplex. ¶ Prima eſt ordinis excellentia qꝛ ñ ſunt digni ſuſcipere vaſa.i.ordines ſacrorum qui duduȝ fuerunt vaſa viciorum licet.n.peccatū ſit deletū ꝑ pniaȝ remanet tamen aliqua cicatrix ⁊ aliq irregularitas:que ipſum ipedita ſuſceptione ordinis. ¶ Secūda cauſa ē timor labendi ex preſtina conſuetudine ſurgens perferens.n.memorati criminis laben.non habet ſacerdotis lucidam dignitatem.lxi.di.in ſacerdotibus. ¶ Tertia cā eſt pp ſcandalū populi cum .n.talis penitentia iponatur pro crimine enormi ⁊ vulgatiſſimo: ꝙ totam cōmouerit vrbē non poſſet ſine magno ſcandalo talis miniſtrare .i.de.his vero. ¶ Quarta cauſa ē ꝙ non habet fontem redarguendi alios cum ipſe cōſius ſibi de ſe commiſiſſe illa eadem que corriperet vel maiora. xxv.di.pmuȝ.lx.iudei diſpenſatur aūt cum ſolemniter penitentibus in minoribus ordinibus propter neceſſitatem vel vtilitateȝ eccleſie:vt d citur.i.di.placuit. Et ſi queras quis poteſt facere diſpēſationem dico quod epiſcopꝰ ex quo non eſt ei ſpecialiter prohibitū extra de ſen.excom.nuper. Et ſi dieas contra illud ꝙ dicitur.i.di.c.ex penitentibus.vbi dicitur quod epiſcopꝰ ſcienter ordinans ſolemniter penitentem debet priuari poteſtate ordinandi dico ꝙ non obſtat:quia illud intelligitur cum ordinat abſqȝ diſpenſatione vel cum inordinate ⁊ abſqȝ cauſa legitima diſpenſat.i.di.ſi in aliquo. ¶ Solemniter etiam penitens non poteſt contrahere matrimoniuȝ ſi aūt cōtraxerit tenebit.Probātur iſta.i.di. cōfirmādū.⁊.xxvi.q.vi.c.vl. ¶ Quarto notandū a quo pōt imponi ſolemnis penitentia. Et eſt ſciendum ꝙ ſolemnis penitentia nō debȝ imponi niſi ab epiſcopo vel de mandato eius a ſacerdote. Solus etiam epiſcopus vel i articulo mortis vel neceſſitatis de mādato eius ſacerdos pōt reconciliari ſolemniter penitentes. Et ſi bene peniterint poſſunt reconciliari i octauis paſche ⁊ communicare ⁊ habere igreſſuȝ eccleſie.ſinautem manebunt ſic vſqȝ ad finem vite.⁊ de hoc habetur.xxvi. q.vi.c.vit. Et quia materia magis tangit reuerendoſ ⁊ ſanctiſſimos epiſcopos quorum ſeruus ⁊ diſcipulus ſū quam ſimplices ſacerdotes:ideo nihil plus dico de mā iſta.

De publica penitentia.

p Ublica pnia vocaẽ illa q̃ fit
in facie eccleſie non tñ cum p̃
dicta ſolennitate ſicut quãdo
iniungitur peregrinatio per munduꝫ
cum bacullo cubitali vel cum veſte ali
qua vel aliquo alio tali. Et hanc vt
credo poſſet imponere quilibet confeſ
ſoꝛ cõfitenti ſibi qꝛ non inuenio pericu
lum niſi foꝛte conſuetudo eſſet in con
trarium vel niſi foꝛte epiſcopi reſerua
rent ſibi. ¶ Et eſt ſciendũ ꝙ iſta pe
nitẽtia non oꝫ imponi clerico niſi dẽpo
ſito nec ẽt debet i poni laico niſi pꝛo cri
mine graui ⁊ manifeſto. Et qꝛ iudicaẽ
de criminibus grauibus ⁊ manifeſtiſ
pertinet ad epiſcopoſ credo ⁊ conſulo
ꝙ ille cui talis penitentia eſſet iponen
da eſſet remittendus ad epꝫ. Pꝛoban
tur iſti de pe. di. vi. ſacerdos. Et credo
ꝙ taliſ penitentia poſſet iterari totienſ
quotiẽs iteraretur peccatum pꝛo quo
eſt imponenda penitentia. de. pe. di.
iij. c. reperiuntur. ⁊. c. ſepties in die ca
dit iuſtus. ⁊. c. adhuc inſtãt pfidi.

De pꝛiuata penitentia.

p Riuata penitẽtia eſt illa que
ſingulariter ⁊ pꝛiuate fit quo
tidie cum quis peccata ſua ſe
crete confitetur ſacerdoti. ⁊ de iſta ſpe
cialiter intenditur hic. ¶ Et notan
dum quod quelibet perfecta peniten
tia habet tres partes. ſcilicet coꝛdiſ cõ
tritionem oꝛis confeſſionem operiſ ſa
tiſfationem. Unde ioannes os aure
um. Perfecta penitentia cogit pecca
toꝛem omnia ſufferre. in coꝛde enim ẽ
contritio in oꝛe confeſſio: ⁊ in opere
tota humilitas hec eſt fructifera pnia
de pe. di. i. perfecta. ¶ Quia enim
tribꝰ modis offendimus deum: vide
licet delectatione. cogitatione: impꝛu
denti locutione vel ſuperbia oꝛis ⁊ ſꝫ
regulam medicorum contraria cõtra
rijs curantur tribus modis oꝫ ꝙ ſatiſ
faciamus. ſ. coꝛdis cõtritione. oꝛis cõ
feſſione operis ſatiſfatione. Unde pe
nitẽtia ſic pfecta ẽ illo ſellix ac bñficiũ
triduũ ꝙ petebãt filij iſrael. i. xp̄i deuꝫ
p fidẽ videtes in egypto. i. in tenebꝛis
peccatoꝝ exiſtentes dñ dicebãt. Deuſ
ebꝛeoꝛuꝫ vocauit nos vt eamus viam
trium dieruꝫ: ⁊ illi tres dies ſunt. ſ. cõ
tritio: cõfeſſio: ſatiſfatio: in ſolitudine
huius mundi: ⁊ ſacrificemus ſacrifi
um penitentie deo noſtro: ne fõte acci
dat nobis peſtis in pꝛeſenti: ⁊ gladi
us. i. pena in futuro. Pnia ẽt ſic perfe
cta eſt illa ſcala benedicta cuꝫ iſtis tri
buſ gradibus quã vidit iacob a terra
erectaꝫ vſqꝫ in celum ⁊ dominum ini
xuꝫ ſcale: ⁊ hoc pp tria. Pꝛimo vt aſcẽ
denteꝫ per eam foꝛtiter ſuſtineat. Se
cũdo vt ſi foꝛte neceſſariũ fuerit aſcẽ
denti per eam manuꝫ poꝛrigat. Ter
tio vt cũ aſcendẽs fatigatus fuerit in
ipſuꝫ reſpiciat iactans totaꝫ curam in
eo. In pꝛimo gradu eſt doloꝛ: in ſecũ
do pudoꝛ i tertio laboꝛ. De his igitur
tribus partibus pnie p oꝛdinẽ ẽ dicen
dũ ⁊ pꝛimo de contritione.

¶ Tractatus pꝛimus ſecũde partis de contritione.

c Irca contritionẽ ſepteꝫ ſunt
per oꝛdinem cõſideranda.

¶ Pꝛimo quid eſt contritio.
¶ Secũdo de q̃titate cõtritionis.
¶ Tertio de eius qualitate.
¶ Quarto de eiꝰ durat. de ⁊ itẽtione
¶ Quinto de quibus oꝫ ẽẽ cõtritio.

Contritione

¶ Sexto que ſunt cauſe inductiue ꝯtritionis.

¶ Septimo quis eſt effectus contritionis.

¶ Quid eſt contritio. i. c. i.

Ad videndū qd ē cōtritio notādū ꝙ cōtritio ſumit̄ hic ad ſimilitudinē cōtritiōis i corporalib⁹. Unde ſciēdū ꝙ res dr̄ corporaliter cōteri quādo imminutas ptes terit̄ ſicut ſpecies aromatice teruntur i mortariolo. Uñ dr̄ia ē inter fractionē ⁊ cōtritionē. nā fractio ē qñ res frāgitur in magnas ptes ꝯtritio qñ frangitur ſiue teritur imminutas partes. Dolor n. de peccatis dr̄ ꝯtritio ⁊ non fractio ad deſignandū ꝙ penitens ñ ſolū dꝫ de peccatis in gn̄ali cōteri immo de quolibet i ſpāli de hoc tamē magis dicet̄ infra. c. v. huius tractatus.

¶ Sꝫ quare magis dr̄ cōtritio ꝙ dolor ſciēdū ergo ꝙ hꝫ qd dic beat⁹ Bernardus ſup cantica: ideo vocat̄ cōtritio ⁊ nō dolor qꝛ ſicut vnguentū ſanatiuum efficit̄ ex multis herbis tritis in mortariolo ſic vnguentū cōpunctiōis ꝯficit̄ ex herbis multoꝝ peccatoꝝ natis in aīa peccatrice q̄ vt dr̄ in pſal. eſt terra deſerta in via ⁊ in aquoſa tritis in mortariolo cōſciētie. Et lꝫ iſtud ſit vere ⁊ ſanctiſſime dictū: tñ nō reddit rōnē hui⁹ ꝙ querit̄ qꝛ ſm hoc magis diceret̄ hō ꝯterēs ⁊ pecatū diceretur cōtritū. Et ideo ē ſciendū ꝙ in contritione tria ſunt attendenda. ſ. Primo qd eſt ꝙ cōterit̄. Secūdo a quo. Tertio ad qd ꝯterit̄ ſiue ad qd cōtritio terminatur. Illud ꝙ ꝯteritur eſt cor peccatoris qd ē quaſi vas fictile repletū veneno pecati ⁊ iō iohel ꝓpheta indicens auctoritate dei contritionem dicit. Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio ⁊ fletu ⁊ planctu ⁊ ſcindite corda veſtra ſilicet in contritione veſtra. Illud a quo cor peccatoris teritur eſt duplex mola: quarum vna eſt ſuperior. i. ſurſū eleuans ⁊ iſta eſt ſpes venie ꝓueniens ex cōſideratione diuine miſericordie. Alia eſt mola deorſum deprimens ⁊ iſta eſt timor pene prouenies ex conſideratiōe diuine iuſtitie. Et iſta duas molas ſpero tenere: verus penitens nec vnꝙ debet eas deſerere nec debet eas diabolo pignori tradere in cuius figuram dicitur in deutrono. Non acipies loco pignoris ſuperiorem ⁊ inferiorem molā. i. nō deſperes ꝓpter magnitudinem ⁊ enōmitatē peccatorū ſed ſpera in dei miſericordia nec preſumas ſed time grauitatem tormentoꝝ ex dei iuſtitia. Illud ad aliquid contritio terminat̄ ē vt cor peccatoris durum vt lapis emoleſcat ⁊ liqueſiat vt cera quia ſcriptum eſt cor durum male habebit in nouiſſimo. Et ideo vere contrit⁹ pōt dicere. Factum eſt cor meū tanꝙ cera liqueſcens ⁊ de tali dicit pſalmus: Cor cōtritū ⁊ humiliatū deus non deſpicies.

¶ Uiſa ḡ proprietate iſtius nominis contritio vidēdum eſt quid eſt contritio. Et ſciendum ꝙ contritie a magiſtris diffinitur ſic. ¶ Contritio ē dolor voluntarie pro peccatis aſſumpt⁹ cum propoſito confitendi ⁊ ſatiſfaciēdi. Ad euidentiam iſtius diffinitionis videndum eſt de ſingulis partib⁹ poſitis indiffinitione. dicit̄ ḡ ꝯtritio ē dolor. cum enī ſm ꝙ dictū eſt ꝯ̄ria cōtrarijs curāt̄ ⁊ medecina dꝫ eē ꝯ̄ria i

firmitati: ⁊ contritio ſit medela pecca
ti ⁊ i peccato fuit delectatio oportet ꝙ
in ꝯtritiõe ſit dolor ⁊ ita dicitur i apo
calipſi. Quãtũ glorificauit ſe ⁊ in deli
cijs fuit peccati ꝑpetratiõe: tantũ da
te ei tormentum ⁊ luctum in cõtritiõe.
Et notandum ꝙ non ſolum i contri
tiõe ẽ dolor: ſ ẽt gaudiũ ibi: qñ.n. pec-
cator recordat̃ ſe per peccatum offen-
diſſe deum creatorem ſuum q eũ crea
uit ad ſuã imaginẽ: ⁊ patrem ſuũ ce-
leſtẽ qui eũ paſcit ⁊ corporaliter ⁊ ſpi
ritualiter: ⁊ redemptorẽ ſuũ q eũ libe
rauit per ſuũ ꝓprium ſanguinẽ reco-
lit amiſiſſe ꝑ peccatũ ſuũ gloriã para
diſi ⁊ incuriſſe penam inferni: dolorẽ
habꝫ. Sed qñ cogitat ſe ꝑ iſtũ dolorẽ
elogari a peccato ⁊ recõciliari dõ gau
det ⁊ non immerito: ſicut.n. gaudet q
de naufragio euadit ſic vere cõtritus
debꝫ gaudere dũ ſe videt peccati nau
fragium euaſiſſe. Sequitur volũtarie
aſſumpt⁹ cũ.n. deo nõ placeãt coacta
ſeruicia: niſi dolor cõtritionis eſſet vo
luntari⁹ nõ eſſet deo accept⁹ nec gra
tus. Si.n. peccatum teſte augu. a deo
eſt voluntarium ꝙ ſi nõ ẽ voluntariũ
iã nõ ẽ peccatũ ſic cõtritio dꝫ eẽ a deo
volũtarie aſſũpta ꝙ ſi non eſt volũta
ria iã nõ eſt cõtritio. Et rõ iſtorũ ẽ: q2
oĩs act⁹ meritori⁹ ⁊ demeritori⁹ oportet
ꝙ ſit a voluntate elicit⁹ vel impatus:
aliã nõ eſſet nec meritorius nec deme-
ritori⁹. Sequit̃ cũ propoſito confiten
di ⁊ ſatiſfaciendi. vere eniꝫ contritus
dꝫ eẽ i voluntate ⁊ in propoſito cõfitẽ
di qñ hꝫ opportunitatem: al's cõtritio
ſua eſſet falſa ⁊ nulla. Et rõ eſt q2 cuꝫ
ad perfectionem totius itegralis req-
ratur ⁊ oẽs ꝑtes eius ſunt ſimul: ſicut
ad ꝑfectionẽ domus requirit̃ ꝙ ſint
ſimul tectũ pietes ⁊ fundamentuꝫ: ita
ad ꝑfectioẽꝫ ſãe pñie requiritur ꝙ iſta
tria. ſ. cõtritio: cõfeſſio: ⁊ ſatiſfacio: q̄
ſunt partes integrales eius inq̄tum ẽ
ſacr̃m: ſint ſimul vel in re vel in voto.
Et ſufficiant de contritione.

¶ De quantitate contritionis. c. ij.

Quantitas contritionis men
ſurat̃ penes quãtitateꝫ dolo
ris q eſſẽtialr̃ ẽ ipa cõtritio vl̃
ẽ act⁹ cauſatus a cõtritiõe. ¶ Notã
dũ ꝙ in contritione ẽ duplex dolor
hꝫ ꝙ dolor dicitur duobus mõis. Nã
dolor vno modo eſt idẽ ꝙ diſplcẽtia
voluntatis in quantuꝫ. ſ. voluntati di
ſplicet aliquaꝫ rẽ fore vel fuiſſe. Alio
modo idẽ eſt ꝙ paſſio reſultans in ſẽ
ſualitatem in q̃ꝫtum. ſ. in parte ſenſiti
ua ſentit̃ aliqs dolor ex illatiõe alicui⁹
nocumẽti: ſicut qñ precinditur mẽbrũ
vel vulneratur corpus vl̃ cumburitur
Loquẽdo d̃ dolore primo modo ꝓut
ſcilicet dolor eſt diſplicentia volũtat
talis dolor eſt eſſentialr̃ ipſa ꝯtritio ⁊
ſic dolor contritõis dꝫ eſſe ⁊ eſt maxi-
mus ſi ſit vera contritio. ¶ Vñ dico
ꝙ peccatum tm̃ dꝫ diſplicere volunta
ti ⁊ rõni ꝙ nullo peccato nullo cõmo
do vel incommodo ꝑ nulla re vellet
i ipꝫ cõſentire vel cõſenſiſſe. Et ratio
hui⁹ eſt q2 cõtritio ſi ſit vera contritio
non põt eſſe ſine charitate ad hoc aũt
ꝙ aliquis habeat charitateꝫ quãtun
cunqꝫ paruã neceſſe eſt vt diligat deũ
ſup omnia hoc aũt ẽ diligere deum ſu
ꝑ omnia ꝙ ꝓ nullo dãno vel ꝯmodo
vellet offendere vl̃ offendiſſe deũ. Et
ideo cũ peccatũ ſit offenſa dĩ peccatũ
tantum debet diſplicere volũtati iſor

mate charitate qualis eſt voluntas ve
re contriti q nullo modo nulla ſorte
p nullo dāno vel commodo vellet eū
facere vel feciſſe ⁊ hoc eſt q dr i Hie
remia vbi dicit. Luctū vnigeniti fac
tibi: vbi dicit gloſa. docet penitentem
quid facere debeat ⁊ ſicut nihil dolen
tius morte vnigeniti: ita etiam nihil
debet eſſe dolentius q̄ offendiſſe deū
per peccatum ⁊ ſic dico q loquendo d̄
dolore prout dolor eſt diſplicentia vo
luntatis dolor contritionis eſt maxi/
mus ita q nō poteſt eſſe maior. Si āt
loquamur de dolore put nominat do
lorem creatū i ſenſualitate ſic talis do
lor eſt effectus cōtritionis inquātū.ſ.
aliquis vere ⁊ pfecte contritus ex do/
lore primo.ſ.ex diſplicentia ⁊ deteſta/
tione peccati inquantū eſt offenſiuū
dei prumpit in fletum ⁊ lachrimas: ⁊
lamēta ſicut legit de beata magdale/
na ⁊ de beato petro aplō ⁊ ſic dico q
nō oz q in cōtritione iſte dolor ſit ma
ior quocūq; alio dolore vidimus eniz
multos viros ⁊ mulieres vere penitē/
tes.ſ.q humanitus poteſt cōſtare que
magis flent ⁊ plorāt pro morte cōſan
guineoꝝ vel amicoꝝ vel p amiſſione
alicuius rei tpalis quam plorent ſeu
fleant pro peccatis ſuis. Et rō eſt cum
enim iſte dolor ſit in affectione ſenſua
litatis ⁊ affectio que eſt in ſenſualita
te ſequat experimentalē ⁊ ſenſualē co
gnitōē q pauci imo pauciſſimi ſint q
ita habeant ſenſualem ſeu experimen/
talē cognitionē diuine deuotiōis ſicut
habent dilectionis iſtorum corporaliū
ſeu tpaliū. Et ideo pauci imo pauciſſi
mi ſunt qui ita ſenſibiliter doleant de
peccato ſicut dolente de aliquo danno
temporali ſeu corporali ſz ſi munirent
aliqui eſſent multū pfecti ⁊ eſſent mul
tū laudandi. Sic ergo patz q loquen
do de dolore prout dolor dicit diſplicē
tiam ⁊ diſſenſum voluntatis dolor cō/
tritionis debet eſſe maximus quid eſt
maior quocunq; alio dolore. Loquen
do aūt de dolore prout dicit paſſionē
in ſenſualitatē ſic non eſt neceſſariū
q dolor contritionis ſit maior omni
alio dolore eſſe tamen multū cōgruū

¶ Sed quid ſi verus penitens: nun
quid vellet plus ſuſtinere quancunq;
penā tplem ſicut penā inferni vel mor/
tē vel quācunq; aliā penā quam pecca
re vel peccaſſe. Dico q nullus in men
te ſua dz ſibi ponere talem qōnē: nec
ēt alicui alij. q2 iſtud eſſet ſe vel alium
ponere in tentationē: ⁊ mens huma
na ē multum īfirma ex parte ſenſuali
tatis q̄ ſemper refugit mortem ⁊ mala
tēporalia.ſ.cōporalia ēt quātūcūq; ſit
homo perfectus ſicut patet in ſaluato
re noſtro ieſu chriſto imminente hora
paſſionis dicebat. Triſtis eſt aīa mea
vſq; ad mortem. ⁊ hoc q̄ tum ad ſēſua
litatem vſq; ad mortem ⁊ exponēs ſe
ipſum dixit ſpiritus.i.voluntas rōnis
pmptus eſt ſupple ad ſuſtinēdū mor
tē: caro aūt.i.ſenſualitas īfirma quia
refugit mortē quero nemo debet ſe po
nere in tali perplexitate nec confeſſor
debz hoc iterrogare. Iſtud aūt regri/
tur de neceſſitate in quolibz vē cōtrito
⁊ vere penitente qd vbi neceſſitas fo/
ret citius ſuſtineret oēm penam q̄ of/
fendere deū p peccatū ⁊ hec d̄ quanti
tate cōtritionis ſufficiāt.

¶ Qualis debet eē cōtritio.c.iij.

Unc de qualitate cōtritionis dicēdū ē. Circa qꝫ sciēdū ē qꝫ cōtritio dꝫ hr̄e septē cōditioēs ¶ Primo eniꝫ dꝫ eſſe diſcreta vnde debet eſſe cū ſpe venie ita qꝫ vere contritus nunqꝫ debet deſperare ſe d̄ veīa ſed debꝫ ſperare d̄ dei miſericordia qꝛ plus pōt deus pcēr quā hō peccar̄ vn̄ Aug. ſuper illud v̄bū quod dixit Cayn ꝛ eſt in geneſi. ſ. Maior eſt iniquitas mea quā vt veniā merear dicit mētiris cayn mentiris maior eſt dei pietas quam quecunqꝫ iniquitas. ꝛ Ambro. Nemo deſperet iudam ꝓditoreꝫ non ſcelus qd̄ cōmiſit ſed ſua deſperatio fecit penitus interire. Sꝫ qꝛ nemo ſcit vtrum dignus ſit amore vel odio dei non dꝫ minus preſumere ſed ſemꝑ dꝫ timere quia initium ſapiētie timor dn̄i. Et ideo verus penitens granū .i. aīam ſuam dꝫ coterere iter duas molas timoris ſcilꝫ ꝛ ſpei vt ex farina ſic trita barucello diſcretionis mandata aqua lachrymaruꝫ ꝛ cōpunctionis cōmixta bonum panē in clibano cordis igne charitatis decoctum faciat hoſpicio ſuo chriſto ita qꝫ in die iudicij dicat ſibi. Eſuriui ꝛ dediſti mihi manducare. ¶ Secūdo dꝫ eſſe amara: ꝛ ita dicebat ille ſanctus rex ezechias dicens. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine aīe mee. Et ſi ſit talis faciet pacē inter deum ꝛ aīam peccatricem. vn̄ idē Ezechias. Ecce in pace amaritudo mea amariſſima Amara debꝫ eē cōtritio qꝛ peccator d̄lectatꝰ fuit ī cogitatiōe illicita. Amarior qꝛ conſenſit amariſſima qꝛ opus illicitum ꝑpetrauit. ꝛ ſi ſic fiat poterit dicere ſic contritꝰ illud qd̄ ſequit̄. Tu aūt eruiſti animā meā vt non periret ꝓieciſti poſt tergū tuū omnia peccata mea. ¶ Tertio debet eſſe lachrymoſa. vn̄ pſ. Lauabo ꝑ ſingulas noctes lectum meum lachrymis meis ſtratū meū rigabo. Ita fecit beatiſſima maria magdalena q̄ lachrymis lauit pedes ieſu ꝛ ideo fuerunt ſibi peccata dimiſſa. ¶ Quarto debet eſſe premeditata. vn̄ in auctoritate alle. Recogitabo tibi omnes ꝛc̄. dicens Yſaias loquens anime peccatrici ſume citharā citharam. ſ. pnīe circui ciuitatē. i. ciuitatem aiꝫ cogitando ꝛ rememorando ſingula peccata meretrix. i. anima peccatrix que pecando cum diabolo fornicata es obliuioni tradita. i. adeo ꝓpter peccatū oblita. ¶ Quinto dꝫ eē vl̄is. i. d̄ omnibus peccatis. ¶ Sexto debꝫ eē continua de his dicet̄ ī duobꝰ capitulis infra ſequentibꝰ. ¶ Septimo debet eē integra cuꝫ ꝓpoſito confitendi ꝛ ſatiſfaciendi: alias nō eſſet cōtricio ſꝫ d̄riſio: ꝛ d̄ h̄ dictū ē ſupra. c. i.

De duratione contritionis. c. iiii.

a D ſciendū quantum debꝫ durare contritio: notādum hic ſ̄m qꝫ dictum eſt ſupra. c. ii. ī contritione ē duplex dolor. Unus dolor eſt q̄ idem eſt qꝫ deſtatio ſiue diſplicentia voluntatis ꝛ iſte debet ſēp durare q̄ꝫdiu hō viuit. ¶ Notandū tn̄ qꝫ cū preceptū de contritiōe ſit affirmatiuum ꝛ preceptum affirmatiuum obliget ſibi ſed non ad ſemp: ſed pro loco ꝛ tempore preceptuꝫ de contritiōe ſic obligat qꝫ non oportet qꝫ ſemꝑ hō ſit in actu coterendi: ſꝫ quā tūcūqꝫ occurret ſibi memoria d̄ peccato qd̄ diſpliceat ſibi illud feciſſe: ꝛ ita itelligi

tur verbū aug. in lib. de pnia vbi dr ꝙ
ſemper doleat ⁊ d dolore gaudeat ⁊ ſe
quit vbi dolor finit̄ ibi deficit pnia vñ
qñ dicit ſemper doleat itelligēdū ē ſp
qñ. occurrit ſibi memoria de peccato.
Sil' qñ dicit dolor finit̄ intelligēndū
eſt vel actu vel hitu. Et cā q̈re ſic debꝫ
durare contritio ſemp eſt qꝛ nemo eſt
certus adminus de lege cū ſit peccatū
ē ſibi p contritionē remiſſuꝫ qꝛ neſcit
ſi contritio fuit ſufficiēs. vñ in eccleſia
ſtico d ꝓpiciatu peccato nō dr̄ noli eē
ſine metu poſito ēt ꝙ aliquiſ ſcire p re
uellationē diuinā peccatū ſibi forte di
miſſum adhuc deberet ſibi diſplicere
peccaſſe ſemp qñcūqꝫ ocurrat ſibi me
moria de peccato alter peccaret nouo
mō qꝛ ſicut culpa eſt velle peccare ita
culpa eſt velle peccaſſe. ¶ Alius do
lor eſt in contritiōe dolor. ſ. qui redun
dat in ſenſualitate qñ. ſ. hō ex diſplicē
tia peccati ꝓrūpit in fletuꝫ ⁊ lachry
mas ⁊ talis dolor oꝫ ꝙ ſemper duret:
cum pauci imo pauciſſimi ſint qui ēt
vna hora ſic poſſint plorare peccata
ſua: quanto minus toto tpe vite ſue eſ
ſet tamen multe pfectionis ſi ſemp qñ
recordat̄ d peccatis ſuiſ poſſet ea plo
rare ſicut legitur de beato Petro apo
ſtolo qd ſemper portabat ſudarium i
ſinu ſuo cum quo tergebat lachrymaſ
⁊ qñ recordabatur de peccato qd fece
rat quādo negauerat xpꝫ nō poterat
lachrymas continere: ⁊ tñ bñ ſciebat
xp̄m ſibi dimiſiſſe peccatuꝫ.

De quib⁹ dꝫ eē cūtritio. c. v.

Eccatuꝫ quoddā eſt actuale
quoddā originale. ¶ Actua
le ē ꝙ ꝯriat̄ actui ꝓprio iq̄tū
.ſ. hō agit qd ñ dꝫ ager̄ ⁊ iſto mō diffi
nit̄ peccatū ſic. ¶ Peccatū ē oē factū
vel dictū vel cōcupitū ꝯ legem dei.
¶ Originale peccatū eſt contrahit
hō ex origine inquantum ſcilicet hō d
ſcendit ab adā ſm rationem ſemina
lē ita ꝙ peccatū originale formaliter
nihil aliud eſt qꝫ carentia iuſtitia ori
ginalis. ¶ Unde ſciēdū ꝙ adaꝫ i ſui
creatione acceperat a deo quoddā do
nū ſupernāle qd donum vocabat̄ iu
ſtitia originalis: que iuſtitia ita ordi
nabat poieꝫ ꝙ aīa hominis in oībus
obediebat deo ita ꝙ in nullo moueba
tur cōtra volūtatē dei: ⁊ corp⁹ ita obe
diebat aīe ꝙ in nullo mouebat̄ cōtra
voluntatē aīe vel ꝯ iperiū rationis ⁊ p
iſtud ēt donum oīa aīalia erant ſubie
cta homini ⁊ obediebant ſibi ad nutū
ſꝫ pſal. Omnia ſubieciſti ſub pedibuſ
eius oues ⁊ boues vniuerſas: inſuper
⁊ pecora campi volucres celi ⁊ piſceſ
maris ⁊c. Iſtud donū acceperat adā
nō ſolum pro ſe ſed pro tota poſterita
te ſua: ita vt in omnes qui deſcenderēt
ab eius ſemine ipſe traſfunderet iſtud
donum iſtam ſcilicet iuſticiam origi
nalem. Et iſto dono per peccatum ſu
um ipſe priuauit ſe ⁊ totam poſterita
tem ſuam ita quod omnes qui deſcen
dunt ex eius ſemine carent iſto dono
⁊ talis carentia vocatur peccatum ori
ginale. ¶ Ad videndum ergo de qui
bus debet eſſe contritio. primo viden
dum eſt vtrum homo debeāt contri d
peccato originali. Et eſt dicendum ꝙ
non. Cuius ratio eſt quia ſolum de il
lo homo debet dolere ⁊ conteri ꝙ eſt
actu proprio comiſſum vel fuit in po
teſtate ſua non comittere ſed peccatū
originale nō fuit actu proprio contra

ctum nec fuit nec eſt in poteſtate alicu
ius non contrahere illud quare null⁹
tenetur dolere vel conteri de peccato
originali ⁊ dico conteri de neceſſitate
ↄgruum eniꝫ eſt vt in adulto qui ac‑
cedit ad baptiſmuꝫ diſpliceat peccatū
originale. non in ſpeciali quia fuit cō
tractum ſed in generali in quantum
ſcilicet omne quod ſepat a deo debet
diſplicere. ¶ De peccato autē actua
li quomodo debet homo cōteri de eo
notandum ꝙ in genere duplex ē pec‑
catum actuale. ¶. Nā quoddam eſt
mortale quoddam eſt veniale. De
peccato mortali tenetur homo conte
ri ſingulariter ⁊ ſigillatim de quolibꝫ
ita ꝙ non ſufficit contritio generalis
imo quilibet verus penitens debet di
ligenter examinare ⁊ diſtinguere con
ſcientiam ſuam ita ꝙ recogitet dies.
horas ⁊ tempora ⁊ loca ⁊ pſonas. om
nes circunſtantias in quibus peccare
potuit ⁊ peccauit ⁊ ita ſicut concurrit
ſibi memoria de peccato ꝙ ſingulari‑
ter ⁊ ſpēaliter conterat̄ de qlꝫ ita tñ ꝙ
lꝫ de qlꝫ peccato mortali verus peitēs
ſūme debeat dolē tñ ſm ꝙ vnum pec
catum eſt grauius qꝫ aliud intentius
debet magis cōteri de vno peccato qꝫ
de alio. Sed quid fiet de peccatis
oblitis? Dico ꝙ aliquis poteſt eſſe ob
litus peccatorum ſuorū duob⁹ mōis.
Vno mō ꝙ ſit oblitus in ſpāli: ſꝫ nō in
generali. i. ꝙ bene recordatur ſe pec‑
caſſe mortaliter: ſed tñ non recordat̄
qua ſpē peccati puta ſi fuit fornicatus
vel furatus ⁊ ſic de alijs ⁊ talis dꝫ do
lere ⁊ conteri in generali de peccato:
⁊ in ſpāli tenetur cōteri de negligētia
ſua per quā veīt i obliuionē peti ſui ⁊
tenetur facere qđ in ſe eſt qđ recordet̄
in ſpeciali de peccato ſuo vel recogitā
do vias ſuas vel orando deum quod
ſit ad memoriam. Alio modo po
teſt eſſe aliquis oblitus peccati ſui ita
ꝙ non recordetur nec in generali nec
in ſpeciali ⁊ adhuc tenetur conteri in
generali ⁊ voco conteri in generali ñ
ſub conditione conteri idēſt dicendo
vł cogitādo dolere cōteror ſi peccaui
ſꝫ voco conteri i generali cōteri ſb ex‑
timatione probabili debet. n. hoc ꝓba
biliter hō credere ꝙ i multis offendit
deum quorum nō recordat̄ ⁊ ſi ſb iſta
extimatione doleat ſicut ſi certus eſſet
contritus eſſet ⁊ penitens vñ quilibet
debꝫ frequēter dicere cū pſal. Delicta
iuuentutis mee ⁊ ignorātias meas ñ
memineris. Quomodo aūt hō de
bet cōteri de peccato veniali notandū
ꝙ tria ſūt genera peccatoꝝ venialiū.
Nā quoddā eſt veniale ex ſurreptiōe
⁊ de hoc non tenetur hō conteri i ſpe
ciali niſi de ↄgruo. Quoddā eſt veia‑
le ex volūtate cui ſi conſentiat̄ incidit
hō in mortale ſicut delectatio moroſa
in cogitatione de actu carnali eſt pec
catum veniale ſꝫ ſi ſit ibi conſenſus ē
peccatuꝫ mortale ⁊ de tali veniali qñ
occurrit memoria de eo debet hō peī‑
tere ⁊ diligenter aduertē ne ſit vel fue
rit ibi conſenſus. Quoddaꝫ eſt venia
le ꝙ per frequentationē ſui auget libi
dinem peccandi ⁊ tanta poterit eſſe li
bido peccandi ꝙ illud quod de natu‑
ra ſua erat veiale ex illa libidie fit mō
tale ſicut mendatium iocoſum de na
tura ſua eſt veniale ſed totiens pote‑
rit iterari ꝙ augebit in tantam libidi
nem peccandi. ſ. mentiendi ꝙ ex tāto

contri.

libidine poteſt hō mētiri iocoſe ꝙ pec cauit mortaliter ⁊ de tali debet hō pe- nitere aduertendo ⁊ precauēdo ne mł tipliciter. De hoc tamen magis dice- tur infra quando agetur de confeſſio ne peccatorum venialium: qr eodem modo tenetur de eis conteri quo tene tur ea confiteri.

¶ Que ſunt t cauſe inductiue contri- tionis. c. vi.

c Auſe inductiue contritionis ſunt multe. ¶ Prima ⁊ prin cipalis eſt amor dei. Illō eni ꝙ principaliter dꝫ retrahere hoīeꝫ ne peccet ⁊ ſi peccauit ꝙ corrigat ⁊ emen det ſe eſt amor dei. Et iſte amor ge neratur ſic in anima peccatoris cum enim amor ſequatur cognitionem: qr vt dicit auguſti. preuiſſa diligim⁹: ⁊ in cognita nequaq̄ꝫ qñ peccator cogitat ⁊ recognoſcit dei bonitatē ⁊ iuſtitiam cui diſplicet omne maluꝫ. ⁊ nullo mo- do relinquit aliquod malum impuni tum ⁊ recogitat ſe multa mala commi ſiſſe que diſplicent diuie bonitati ⁊ ꝓ pter que eſt dignus puniri grauiter ti met. Quando etiam vlterius cogitat dei miſericordiam ⁊ bonitatem: quia paratus eſt omni dolenti ⁊ penitenti remittere quancunqꝫ culpaꝫ quantū cunqꝫ magnam ſperat de venia: ⁊ ſic mouetur ad deteſtandum peccatum ⁊ iſte motus vocatur attritio. i. quedā cōtritio imperfecta: ⁊ ita deus qui nū q̄ꝫ deficit infundit lumē gratie in ani- mam peccatoris: ⁊ illo lumine pecca- tor illuſtratus caleſit in amore dei: ⁊ d teſtatione peccati: ita ꝙ timor ſeruilis precedit ⁊ preparat cor peccatoris ad contritioneꝫ ſꝫ amor ideſt feruor cha ritatis perficit ipaꝫ: ⁊ de hoc ponit ex ēplū Auguſtinus dicens ꝙ ſicut inſu tura ſuturlarum ſeta porci precedit ⁊ facit viam non tamen remanet in ſu- tura ſic in contritione precedit timor pene: ⁊ iſte timor preparat ad charita tem ⁊ amoreꝫ dei qui poſtq̄ꝫ iam eſt i aīa repellit oēm timorē ⁊ ita dicit bea tus Joannes in prima canonica ſua dicens. Perfecta charitas foras mit- tit timorē. ſ. ſeruilem qui eſt timor pene non aūt filialē que eſt timor offenſe.

¶ Secunda cauſa eſt pudor. i. vere- cūdia de peccatiſ commiſſis. Vñ dicit iob. Res dignas confuſione agūt. Et nauuꝫ Reuelabo pudenda tua in fa- cie quando enim peccator cogitat ꝙ omnia ei⁹ peccata quantūcūqꝫ ſecre- ta ⁊ occulta ſunt deo manifeſta ⁊ ap- ta ⁊ ꝙ niſi peniteatur de his: deus ea reuelabit ⁊ manifeſtabit toti mundo mouetur ad contritionem ⁊ peniten- tiam de peccatis. Vnde dicit Boeti⁹. Magna eſt nobis indicta neceſſitas probitatis cum cuncta agamus corā oculis iudicis cuncta cernentis.

¶ Tertia cauſa eſt deteſtatio vilita- tis peccati tanta eſt enim vilitas pec- cati ꝙ de ſeruo dei facit ſeruuꝫ diabo li. Vnde dicit beatus petrus. qui facit peccatū ſeruus eſt peccati a quo eniꝫ quis ſuperatus eſt eius ſeruus eſt cū ergo peccator ſit propter peccatum a diabolo ſuperatus propter peccatum eſt ſeruus diaboli fact⁹ inducit etiam peccatum in anima imaginem diabo li. Vnde Anſelmus Feciſti me domi ne ad tuam imaginem ⁊ ego ſuper in duxi horribilem imaginem vnde ani- ma peccatrix conſiderans vilitatem

peccati poteſt dicere verbum ꝙ dici-
tur in tren. vide domine ⁊ conſidera
quia factus ſum vilis ¶ Quarta cā
eſt conſideratio de die iudicij ⁊ pena-
rum inferni quādo eniȝ peccator cō
ſiderat ꝙ de omni facto dicto cogita-
to contra legem dei oportebit eum re-
dere rationem in die iudicij iuxta ver-
bum ſaluatoris i matheo dicētis. De
omni verbo occioſo ꝙ locuti fuerint
homines ſuper terram reddēt rationē
in die iudicij. monetur ad cōtrionem
⁊ penitentiā d̄ peccatis ſuis. vnde hie-
ronymus loquens de die iudicij dicit.
quotiēs illū diē ꝯſidero: toto corde ꝯ-
tremiſco. idē ſiue comedo ſiue bibo ſi-
ue dormio ſiue aliqd aliud facio ſēp
videt̄ i auribus meis illa tuba terri-
bilis inſonare. ¶ Surgite mortui ⁊
venite ad iudicium. quando peccator
iſta atrenta mente cogitat totus tre-
mit in corde ſuo. Si eni vt dicit bea-
tus Petrus vix iuſtus ſaluabitur im-
pius ⁊ peccator vbi apparebit. Et gre
gorius quid faciet virgſa deſerti ideſt
peccator vbi concucietur cedrus para
diſi ideſt iuſtus.
¶ Quita cauſa eſt dolor de amiſſio
ne celeſtis patrie: quando. n. peccator
cogitat ſe per peccatū ſuū gloriā para
diſi perdidiſſe. nō eſt mirꝫ ſi doleat: im
mo eſt mirꝫ ꝙ non crepat per mediuȝ
ſi enim plorat ⁊ dolet pro amiſſiōe pe
cunie q̄to magis debet dolere ⁊ plora
re pro amiſſione celeſtis glorie: ⁊ ideo
dicebat beatus ioannes in apocalip.
Te qd̄ habes ne alius accipiat coro-
nam tuam. ¶ Sexta cauſa eſt dolor
de multiplici offenſa creatoris: q̄do
enim peccator cōſiderat ſe offendiſſe
deum qui eum creauit de nihilo ⁊ in
ſigniuit euȝ ſua imagine: ⁊ redemit eū
ſuo ꝓprio ſanguine: nō eſt mirū ſi do
let ⁊ penitet ſe de peccato. ⁊ h̄ dicit bea
tus Bernardus Dolor d̄ peccatis d̄-
bet eſſe acer q: offendimus deuȝ crea
torē oium: acrior q: offendimus pr̄eȝ
noſtrū qui nos paſcit multipliciter ⁊
gubernat: accerimus quia offendimꝰ
redemptorē noſtrū qui nos liberauit
ſuo ſanguine a vinculis peccatoꝝ cru
delitate demonum ⁊ accerbitate gehē
ne. ¶ Notanduȝ tū ꝙ licet peccator
ſic vt dictū eſt debeat dolere ⁊ conteri
de peccatis tamen ſemper debȝ ſpare
in dn̄o ⁊ ipietate ⁊ i miſericordia ſua
ita ꝙ debȝ ſeperare de venia ⁊ gl̄a: q:
qui ſpat in dn̄o nō cōfundet̄: nec cōfu
ſione culpe nec pene.

¶ Quis eſt effectꝰ cōtritionis capi-
tulum vij.

Ffectꝰ cōtritionis eſt multi-
plex: Primꝰ patet ex vi nōis
ipſius dr̄. n. cōtritio q̄ſi ſimꝉ ex
toto corde tritio ꝙ in intelligēdū ē ſic
q: i cōtritiōe totū cor peccatoris ad lit
teram ſcindit̄ ⁊ patitur p̄nimia angu
ſtia dolore ira ⁊ indignatione. q cōce-
pit cōtra peccata. Vn̄ dn̄s p ꝓphetaȝ
Iohel dixit. Scidite corda veſtra. iteȝ
pſal. Sacrificium deo ſpūs ꝯtribula-
tus cor cōtritū ⁊ humiliatū deus non
deſpicies. Et ſm ꝙ dicit beatus. Ber
nardus. Cōtritio mūdat aiam a rea
tu culpe: liberat a pena gehenne: ⁊ ab
horrenda demonū ſocietate ⁊ a viliſſi
ma peccati ſeruitute: reſtituit bona ſpi-
ritualia que peccator amiſerat p pec-
catuȝ: reſtituit etiam ſocietatem ſpēa-
lem eccleſie ⁊ cōmunionem omnium

bonoꝝ q̄ in ea fiunt ꝑ participationē de filio ire efficit filiū grē ⁊ ꝑ ꝯñs participē hereditatis eterne. ¶ Notandum aūt ꝙ hoc quomodo ſcilicet per ſolam ꝯtritionem remittitur peccatū ſunt varie opiniones. Quidam.n.dicūt ꝙ ſicut tribus modis offendimus deū ſcilicȝ corde ore ⁊ opere ita tribus modis eſt neceſſario deo ſatiſfaciendum ſcilicet ꝯtritione cordis cōfeſſiōe oris ſatiſfatione operis alˀs.nō dimittitur peccatum: ⁊ iſti fundant intentionem ſuam ſuper illud.c.de pen.di.iij. perfecta ⁊ dicunt iſti ꝙ omnes auctoritates que debēt peccata ſola cordis cōtritione dimitti ſunt intelligende cū articulus neceſſitatis excludit oris cōfeſſionem. Alij dicunt ꝙ in contritione dimittuntur peccata ſub conditiōe ſcilicet ſi cōfiteant ⁊ fūdāt iſti ſuā intētionem ſuꝑ illud qd̄ dicit̄ de pe.di.iij. ca.ſane in fine. Alij dicūt ꝙ ſola cordis ꝯtritione dimittit̄ peccatū cuilibȝ adulto ſi vere conteritur ⁊ propōit ab alijs abſtinere ⁊ cōfiteri ⁊ deo ſatiſfacere ſm iuditium eccleſie ⁊ fundāt iſti intentionem ſuaȝ ſuper illud.c.de pe. di.i.magna pietas dei vt ad ſolam ꝓmiſſionem peccata dimittat: nunduȝ pronunciat ore ⁊ tamē deus iā audit i corde ⁊ hec opinio eſt verior ⁊ magis cōmuniter tenetur a doctoribus. ⁊ ꝙ iſta opinio ſit verior, patet ꝑ exemplū Lazari queȝ primo ſuſcitauit dñs noſter Jeſus xp̄s añq̄ȝ a diſcipulis ſolueretur Lazarus.n.mortuus eſt peccator qui eſt mortuus per peccatuȝ iuxta verbum Ezechielis dicentis. Anima que peccauerit ipſa morietur. iſte ſuſcitatur a domino quādo ſibi remittitur peccatuȝ in contritione ⁊ poſtea abſoluitur a diſcipuliſ.i.a ſacerdotibꝰ in confeſſione: Patet etiam per exemplum de decem leproſis: qui in via antequam venirentˀad ſacerdotes mundati ſunt. ¶ Iſti.n.leproſi ſunt peccatores qui dum vadunt ad ſacerdotes ideſt duȝ in contritione habēt propoſitum cōfitendi: mundantur a peccatis. Et ita dicit p̄s. Dixi cōfitebor aduerſum me in iuſtitiam meaȝ dño ⁊ tu remiſiſti impietatem peccati mei dixi.i. firmiter i animo propoſui. ¶ Notādum ergo ꝙ illa tria ſunt ſimul i tempore licet habeāt inter ſe ordinem naturalem.ſ.iuſtificatio contritio peccatoruȝ remiſſio.neceſſe.n.habeo intelligere ꝙ prius q̄ȝ habeat gratiam quā cūteratur. precedit ergo gratia. ſequitur: dilectio quoniam qui habet grāȝ diligit.ſequitur contritio. qm̄ quiˀ diligit conteritur ſequitur peccatorum remiſſio. ⁊ iſte ꝓceſſus colligit̄ extra de pe.di.i.oīs qui non diligit manet in morte. Et Auguſt. Sine charitate q̄mō quis veram cordis contritionem habere poterit. Patet ergo quō ſola contritione cordis peccatuȝ dimittit̄. Quid auteȝ faciet abſolutio ſacerdotis ad remiſſionem peccatorū dicetur quando agetur de cōfeſſione. Et iſta ſufficiant de contritione.

¶ Tractatus ſecundus ſecūde partis de confeſſione.

c Irca confeſſioneȝ ſunt vndecim conſideranda.

¶ Primo de inſtitutione ꝯfeſſionis.
¶ Secūdo q teneant̄ ad cōfeſſiōem.
¶ Tertio de tēpore quo quis teneat̄ ad confeſſionem.

de

¶ Quarto cui ē faciēda confeſſio.
¶ Quinto de qbuſ eſt facienda con
feſſio.
¶ Sexto de conditionibuſ q̄s debz
habere confeſſio.
¶ Septio de iteratiōe cōfeſſionis.
¶ Octano qūo dz ſe haber̄ ſacerdoſ
ad confitentem.
¶ Nono de interrogationibus fien
dis in confeſſione.
¶ Decimo de ptāte clauium ꝛ effec
tu confeſſionis
¶ Undecimo de ſigillo cōfeſſionis.
De iſtitutiōe cōfeſſiōis.c.i.
Ad euidentiã coꝝ que dicēda
ſunt de cofeſſione notanduz
ꝙ in ſcripturis duobꝰ modis
accipit̄ cōfeſſio. Ōz vno mō confeſſio
idez eſt ꝙ dei laudatio. vnde confiteri
iſto mō idē ē ꝙ deuz laudar̄ ꝛ iſto mō
accipitur qñ dr̄ Cōfitemini dño qm̄
bonus. Alio mō idem eſt ꝙ peccato
rum coram ſacerdote manifeſtatio: ꝛ
iſto mō diffinitur ſic. Confeſſio eſt le
gitima corã ſacerdote peccatoꝝ decla
ratio. Et dr̄ confeſſio quaſi ſimul vel
ex toto vel vndiqz faſſio. ꝛ de confeſſi
one iſto modo dicta intendimus hic.
Uidendũ ergo quando fuit inſtituta
ꝛ quis fuit inſtitutoꝛ confeſſionis.
¶ Quantuz ad primũ ſciendũ eſt ꝙ
duplex eſt confeſſio peccatorũ.ſ. men
talis ꝛ vocalis. Confeſſio mentalis
peccatoꝛuz eſt ditamine legis nature
adiute quodãmodo ꝑ fidez qñ homo
enim ſcit ꝛ perpendit ſe offendere vel
offendiſſe deuz: quez nõ videt niſi per
aliquez radiuz fidei: nã dictat ſibi qḋ
ab eo miſericoꝛdia humiliter eſt petē
da: ꝛ hoc nūq̄ꝫ eſt niſi recognoſcatur
culpa: qḋ fit per confeſſionez mentalē
Confeſſio vocalis eſt duplex quedaz
fit deo: quedam fit homini. Loquēdo
ergo ḋ confeſſione vocali que fit deo
credo qḋ confeſſio fuit de neceſſitate
ſalutis ſtatim poſt lapſum primi. hois
Et rō que me mouet ad hoc eſt iſta.
Omni tp̄e in quo ē ꝛ fuit ꝛ infirmitas
fuit neceſſaria medicina ꝯ illaz infir-
mitatez. Sed ſtatim poſt lapſum p̄mi
hois fuit infirmitas peccati non ſolū
oꝛiginalis ſꝫ ēt actualis adminꝰ quo
ad multos: ergo poſt lapſuz primi ho-
minis ſtatim fuit neceſſaria ꝛ ꝯfeſſio
facta deo: ēt vocaliter ꝛ iſtō pꝫ ex qua
dam. glo. que ponitur ſup illud verbū
gen. iij. c. Adam vbi es. dicit glo. ſic.
verba ſunt increpantis ꝛ ad confeſſi-
onē cogentis: non ignoꝛantis: ꝛ ꝯſtat
ꝙ loquitur de confeſſione vocali fien
da deo: quia tunc deus non hō vocali
ter loquebatur ipſi adam: ergo ab illo
tempoꝛe citra fuit neceſſaria cōfeſſio
iſto mō dicta. Loquendo aūt ḋ cōfeſ
ſione vocali fienda hoi dico ꝙ fuit iſti
tuta in lege noua a xp̄o vidz carnato
ꝛ tunc ꝛ non ante fuit cōgruum talez
confeſſionez iſtitui. Et rō q̄ me mouet
ad hoc ē duplex ſꝫ ꝙ ꝯfeſſio oꝛdinat̄
ad duo. ſ. ad peccati delectionez ꝛ ma
nifeſtationē: ꝛ ad recōciliationē faci-
endã deo ꝛ eccleſie eius. Et primo pꝫ
qūo in lege noua debuit iſtitui confeſ
ſio ꝛ hoc ſic. ¶ Notandum autem
ad euidentiam iſtoꝛum q̄ dicenda ſūt
ꝙ ſtatus peccati vocatur tenebꝛe ꝛ ſta
tus gratie lux. ita dicit apl's loquens
ephesijs poſtquã fuerunt ꝯuerſi ad fi
dem ꝛ fuerunt in ſtatu gratie dicens.
Erratiſ. n. aliquando tenebꝛe nūc aūt

Confeſſione

lux i dño ⁊ in epl'a ad romanos. Abij
ciamus opera tenebrarũ. glo. i. opera
peccati ⁊ induamur arma lucis. glo.
ideſt virtutes. In ea que lege debuit
inſtitui confeſſio hoi faciendo in qua
orta fuit lux vera que illuminat oẽm
hoiez venientem in hunc mundũ. iſta
eſt lux noua. ſ. xp̃s incarnatus. ergo i
lege noua debuit cõſtitui cõfeſſio hoi
facienda. Ex ſecundo ſ. ex hoc ꝙ con
feſſio ordinatur ad recõciliationez fa
ciendaz deo ⁊ eius eccleſie. pz etiaz ꝙ
debuit inſtitui in lege noua. Ideo. n.
cõfeſſio fit hoi vt homo ſit iudex ⁊ ar
biter inter deum ⁊ peccatorem arbit
autem talis debz eſſe qui poſſit manũ
imponere in vtraque partem ideo ille
cui eſt facienda confeſſio oportet ꝙ
poſſit ponere manum in deum cui vlt
confitens reconciliari: ⁊ in hominem
qui confitetur: talis autem eſſe non
potuit quouſque deus factus ẽ homo
qz tunc datus eſt nobis mediator dei
⁊ hominuz homo chriſtus ieſus ⁊ hic
poſtq̃z corporalit' aſcendit in celum:
reliquit in eccleſia aliquos quos loco
ſui cõſtituit arbitros ⁊ rectores ecclie.
quibus commiſit auctoritatem recon
ciliandi peccatores deo ⁊ eccleſie ſue.
⁊ ideo in lege noua chriſto ſcilicet in
carnato debuit inſtitui confeſſio. Cũ
enim confeſſio habeat efficaciam ab
abſolutione ⁊ abſolutio ex virtute cla
uium que quidem claues date fuerũt
homini in noua lege dicente xp̃o bea
to Petro apoſtolo ⁊ in ipſo omnibus
alijs tibi dabo claues regni celorum
quorum remiſeritis peccata remittũ
tur eis ⁊ quorũ retinueritis retẽta erũt
manifeſtuz eſt q̃d confeſſio facienda
homini in lege noua fuit inſtituta p̃
ceſſit tamen in figura in lege antiqua
in hoc ꝙ ſacerdotib⁹ data erat aucto
ritas diſcernendi inter lepraz ⁊ leprã
⁊ inter prophanum ⁊ ſanctum ⁊ iſta
erant quedam corporalia ⁊ non ſpiri
tualia. Et hanc figuram oſtendit xp̃s
in lege noua fuiſſe impletaz qñ lepro
ſos mundatos ad ſacerdotes mitte
bat dicens. i. e ⁊ oſtẽdite vos ſacerdo
tib⁹. De ſecundo quis fuit inſtitutor ꝯ
feſſiõis dico ꝙ xp̃s ipemet. Et rõ fuit
tractata ſupra in prima parte huius
operis quando agebat̃ de ſacramẽtꝭ
in generali. Et itelligo ꝙ fuit iſtitutor
autoritate ⁊ credo ꝙ beatus Jacob⁹
minor qui fuit epiſcopus hieroſolimi
tanus ⁊ primus inter apoſtolos cele
brauit miſſam. quando dixit. Confi
temini alterutrum peccata veſtra fu
it promulgator huius inſtitutionis. ſi
cut dictum fuit ſupra de ſacramento
extreme vnctionis.

¶ Quis tenetur ad cõfeſſionez. c. ij.

Omnes adulti poſtq̃z ad an
nos diſcretionis peruenerit
ita ꝙ poſſunt diſcernere bo
num ⁊ malum tenetur ſemel in anno
ideſt i q̃drageſima cõfiteri ex ſtatuto
concilij generalis q̃d ponitur extra d̃
pe. ⁊ re. c. oĩs vtriuſq; ſexus ⁊ ꝯ tranſ
greſſores illius ſtatuti ponitur pena
ibidem ꝙ viuentes ab ingreſſu ecclie
arceantur ⁊ morientes chriſtiana ca
reant ſepultura. Et huius ſanctiſſimi
⁊ ſaluberrimi ſtatuti potuit eſſe ⁊ cre
do ꝙ fuit triplex ratio.

¶ Prima fuit vniuerſalis indigẽtia
oẽs. n. peccauerunt ⁊ egent gloria dei.
Non eſt eniz qui faciat bonum ⁊ non

peccet vt dicit ſapiens: ideo quilibet
dꝫ deum glorificare cõfitendo ſe pec-
catorẽ: qui.n.peccatorẽ ſe confitetur
deum glorificat: oſtendens ſe dei gra
tia ꝛ miſericordia indigere

¶ Secunda rõ fuit ſacre ꝯmunionis
reuerẽtia: cũ.n.oẽs teneant̃ ĩ paſcha
coĩcare vt digne ꝛ munde poſſint ac-
cedere ad tantuꝫ ſacr̃m oportuit pre-
mitti remedium purgationis ꝛ lotionis
peccati quod fit in confeſſione.

¶ Tertia ratio fuit diſcretio grecis
dominici: ne.ſ.lupi abſconderentur ĩ
grege qui mãducarẽt agnos.ideo ſta
tutum eſt vt rectores eccl'arũ agnoſce
rent vultuꝫ ouiuꝫ ſuaꝝ ne heretici ſb
pelle innocẽtie maliciã ſuam paliarẽt
ideo oẽs quicunqꝫ cuiuſqꝫ cõditionis
ſint: tenentur ſemel in anno confiteri
alias peccãt mortaliter,ꝛ debẽt pena
predicta puniri. Sꝫ.pone aliquis
non hꝫ conſcientiã de aliquo peccato
mortali niſi ſolum de venialibus: ſed
hõ nõ tenet̃ peccata venialia ꝯfiteri:
ergo ad minus talis nõ tenetur ꝯfite
ri. Dico ſine preiudicio ꝛ ſaluo melio
ri iudicio ꝙ aliquis põt teneri ad cõ-
feſſionẽ pp duo. Uno mõ pp vinculũ
peccati. Alio modo propter vinculuꝫ
p̃cepti. Peccata venialia non tenetur
qs cõfiteri pp vinculũ peccati: cũ poſ
ſint remitti ſine confeſſione: tñ ſunt cõ
fitenda pp preceptũ quo tenet̃ qlibꝫ
confiteri ſemel in anno: qñ.ſ.cõfitens
nõ hꝫ niſi peccata venialia: vñ ſi ha-
beret mortalia qui confiteretur nõ te
neretur d̃ neceſſitate ad venialia. De
hoc tamen magis late dicetur infra.

Sed vlterius pone ꝙ aliquis ẽ ita
attentus circa diuina qd nõ hꝫ remor
ſum de aliquo peccato: nec mortali:
nec veniali aut ergo iſte tenetur confi
teri aut non: ſi non tunc non oẽs tenẽ
tur ad confeſſionẽꝫ cuius cõtrarium
dictum ẽ ſi aũt tenetur ꝛ non habꝫ cõ
ſcientiã de aliquo peccato nec morta
li nec veniali tenet̃ ad ꝯfitẽdũ ꝛ dicen
dũ ꝯ̃ ꝯſcientiã ſuã ꝛ ita mẽtiri quod
nephas eẽt dicere ergo ad minus ta-
lis non tenetur confiteri. Dico ꝙ cuꝫ
ſapiens dicat. Septies in die cadit iu
ſtus impoſſibile eſt vt credo ſecundũ
ſtatutum viatoris ꝙ aliquis habens
intellectum ꝛ vſum rationis tranſeat
vnũ dieꝫ ꝛ vnã ſeptimanã ſine remor
ſu adminus alicuius peccati venialis
ꝛ ꝙ totum annũ tranſeat hoc habeo
magis ꝓ impoſſibili ꝛ credo ꝙ vnq̃ꝫ
iſtud donum fuerit collatuꝫ alicui ſã
cto niſi xp̃o ꝛ beate virgini matri eiꝰ
nec credo iſtuꝫ donum apoſtolos ha
buiſſe qꝛ venialiter peccauerunt vt dic̃
Grego. ꝛ Augu. in lib. d̃ natura ꝛ gra
tia. Si oẽs ſancti ꝛ ſancte duꝫ adhuc
viuerent interrogati eſſent vtruꝫ ſine
peccato eſſent omnes vna voce dice
rent. Si dixerimus ꝙ peccatũ nõ ha
bemus ipſi nõ ſeducimus ꝛ veritas ĩ
nobis non eſt excepta beata virgine
maria de qua, cum de peccatis agitur
pp honorẽ filij nullaꝫ prorſus volo q̃
ſtionẽꝫ habere. Et Hieronymꝰ. Res
pene ꝯ̃ naturaꝫ eſt vt ſine peccato ali
quis ſit. Ideo homo quãtuncunqꝫ ſit
pfectꝰ debet cogitare corde ꝛ confite
ri ore ſe eẽ peccatorem qꝛ vt dicit Gre
go. bonarũ mẽtium eſt ibi culpam in
uenire vbi culpa non eſt. Unde de cõi
lege oẽs tenent̃ ad confeſſionẽ ꝛ ſi de
us de ſpecialiſſima gratia daret illud

Jhs·

bonū alicui q̄ nec mortaliter nec ve-
nialiter peccare: credo q̄ adhuc ne cō
temneret preceptū eccleſie: talis debe
ret ſe preſentari confeſſori ſuo: non q̄
diceret ſe peccatorē q: mētiretur: ſed
deberet dicer̄ dn̄e ego non habeo con
ſcientiam de aliquo peccato nec mor-
tali nec veniali: tn̄ pp preceptum eccle
ſie preſento me vobis ſicut dixi ſupra
q̄ ſanctificatus in vtero dꝫ ſuſcipere
ſacramentum baptiſmi: licet non ha-
beat peccatum originale.

¶ De tempore quo tenet̄ homo con
fiteri. c. iij.

Eſte ſapiente oīa tp̄s habēt.
Et iō nūc videndū ē de tēpo
re quo ē ꝯfeſſio facienda. ſ. ſi
eſt facienda ſtatiꝫ cū homo peccauit
vel pōt differri vſqꝫ ad tp̄s ſtatutū in
decretali. oīs vtriuſqꝫ ſexus. ſ. vſqꝫ ad
quadrageſimā. ¶ Ad cuius euidē-
tiam ſciendum eſt q̄ nos poſſumus
loqui de confeſſione vel quantum ad
propoſitum interius: vel quantum ad
verbum exterius. Si primo modo ſic
dicunt cōiter omnes doctores q̄ tene
tur preponere confiteri quādo tenet̄
primo de peccato conteri. q: ſine pro-
poſito cōfitendi ⁊ ſatiſfaciendi nō di
mittitur peccatū in contritione. Et di
co primo conteri. q: ſicut dictū eſt ſu
pra ſemper quādo currit memoria d
peccato tenetur homo dolere ⁊ conte
ri de eo modo quo dictum eſt ſupra.
licet etiam fuerit ipſum confeſſus ta-
men ex quo ſemel ē legitime ꝯfeſſus
non tenetur iterum confiteri. De hoc
tn̄ magis dicetur infra qn̄ agetur de
iteratione confeſſionis. Sed ſi loqua
mur de cōfeſſione actuali: qn̄. ſ. homo
tenetur actualiter cōfiteri in iſta ma-
teria ſentiunt diuerſimode doctores.

¶ Quidam enim dicunt indiſtincte
q̄ quandocunqꝫ aliquis peccauerit n̄
tenatur confiteri ante paſcha: ſed be-
ne tenetur confiteri: ⁊ fundant inten-
tionem ſuam ex duobus. ¶ Primo
q: preceptum de confitendo eſt prece
ptum affirmatiuum. ⁊ ideo non obli-
gat niſi pro loco ⁊ tēpore determinat.
tempus autem determinatum ab ec-
cleſia eſt quadrageſima. ideo nullus
ante quadrageſimam tenetur confite
ri: niſi eſſet in periculo mortis.

¶ Secundo q: actus ꝯfeſſionis nō
eſt neceſſarius ad iuſtificationē q: p
contritionem eſt iuſtificatio ⁊ ita con
feſſio ē ſolū neceſſaria ex precepto ⁊
obligatione eccleſie: ⁊ eccl'ia nō exigit
an̄ paſcha niſi p̄iculū mort' imineat:
ergo ante illud tempus nemo tenetur
confiteri: niſi in caſu mortis.

¶ Alij dicunt q̄ peccator exiſtēs in
peccato mortali tenetur ſtatiꝫ qn̄ hēt
diſcreti ⁊ idonei ſacerdotis copiam ⁊
peccati cōmiſſi memoriā ꝯfiteri pec-
catum ſuū: nec obſtat decretalis illa
oīs vtriuſqꝫ ſexus: q: illa decretalis n̄
dicit vſqꝫ tunc differatur: ſed dicit q̄
non differatur vltra. ſicut eccleſia pro
hibet ne quis vltra annum remaneat
in excomunicatione: nō tamen dat li-
centiā remanendi vſqꝫ ad illā horā.
Itē cū illa decretalis nō fuerit edi-
cta p̄ negligētib⁹ imo ꝯ negligētes ſi
anteq̄ illa decretalis eēt edita pecca-
tor tenebat̄ confiteri ſtatiꝫ qn̄ ſe offe-
rebat oportunitas: ſic videtur q̄ tene
atur poſt eius editionē. Que iſtarū
oppinionū ſit verior neſcio tn̄ dicere

ſicut prima opinio videtur periculum
dicere ſicut ſecunda. videt̄ mihi durū
Sanctus Thomas de aquino ī qua
daȝ queſtione de quolȝ ponit aliquos
caſus in quibus tenet̄ exiſtens in pec
cato mortali ſtatim confiteri.

¶ Primus eſt qñ eſt ī infirmitate de
qua eminent ſibi pericula mortis. Et
iſte caſus pōt colligi ex his que ponū
tur extra de pe. ⁊ re. cuȝ infirmitas cō
poralis.

¶ Secūdus caſu eſt qñ habet facere
aliquid de quo eminet ſibi periculum
mortis lȝ pro tempore illo ſit ſanus ſi
cut ſi haberet trāſire mare vel longam
viaȝ facere vel aliquid aliud tale.

¶ Tertius eſt ſi hȝ aliquid facere ꝙ
exiſtens in peccato mortali nō pōt fa
cere ſine peccato mortali ſicut ſi habe
ret dicere miſſam vel recipere vel mi
niſtrare aliquod ſacrm̄ eccleſie.

¶ Quartus caſuſ eſt quādo commi
ſit aliquod peccatum de quo curatus
ſuus non poteſt abſoluere eum ⁊ ha
bet copiam alicuius qui poteſt abſol
uere eum ⁊ timet ꝙ tempore ſtatuto
non poterit habere copiam tunc tene
tur ſtatim cōfiteri.

¶ Quintus caſus eſt quando cōſci
entia ſua dicit ſibi ſtatim eē confiten
duȝ qr aut tenetur deponere eā aut fa
cere ſm eaȝ: cum non ſit erronea: ſed
ſalubris. Omnes .n. dicunt ꝙ lȝ non
ſit neceſſarium ſtatim cōfiteri: eſt tñ
multum cōgruū iuxta dictū ſapiētiſ di
centis. Ne tardes cōuerti ad dominū
⁊ ne differas de die in diē. ſubito eniȝ
veniet ira illius ⁊ in tempore vindicte
diſperdet te ita ꝙ Raymundus ī ſum
ma ſua ponit quiqȝ rationes propter
quas eſt multum vtile ⁊ congruū ſta
tim cōfiteri. ¶ Prima eſt pp̄ incerti
tudinem hore mortis. Unde domi
nus in euāgelio beati luce. Ueniet do
minus ſerui illius in die qua non ſpe
rat ⁊ hora qua neſcit ⁊ partē eius cuȝ
infidelibus ponet. Item diuiti promit
tenti ſibi longā vitā fuit dictum. Stul
te hac nocte repetent aīam tuaȝ a te ⁊
ea que coaceruaſti cuius erunt.

¶ Secunda eſt qr morans in pecca
to ſemꝑ accumulat peccatū peccato: ⁊
per conſequens penā pene. vnde apo
ſtolus ad romanos. An ignoras qm̄
benignitas dei ad penitentiā te addu
cit: hȝ duritiā tuā ⁊ impenitens cor the
ſaurizas tibi ratum in die ire ⁊ reuela
tionis iuſti iudicij dei qui reddet vni
cuiqȝ ſm opera ſua. Et oſee dicit ma
ledictū mendatiū furtum homicidiuȝ
inundauerunt ⁊ ſanguinis ſanguineȝ
tetigit. i. peccatum adduxit peccatum.
Unde Greg. Peccatuȝ ꝙ ꝑ pniaȝ nō
diluitur mox ſuo pondere ad aliō tra
hit. ¶ Tertia eſt quāto maiorē morē
fecerit in peccato tanto magis elon
gabitur a deo ⁊ ꝑ cōſequens tanto di
fficilior erit cōuerſio iuxta illō ꝙ cōiter
dr̄. Qui non ē hodie cras minus apt⁹
erit. Et Oui. Principis obſtat ſero. i.
tarde medicina parat̄. Cuȝ mala per
longas coualuer̄ moras. Et ps Dn̄e q
elongat ſe a te peribunt. ¶ Quarta
eſt qr in magna egritudine vix pōt ali
quis penitere ſeu etiam de peccatis co
gitare vnde Hieronymus. Cum egri
tudine oppſſimeris vix potes aliud co
gitare quam ſentis ⁊ illud rapit̄ inten
tio mentis vbi eſt vis doloris. Multa
eniȝ vt dicit Aug. Occurrūt tūc impe

dimenta. nam morbus vrget pena te/
net filij vxor mundus que illicite dile/
xit eum ad ſe vocant̃. Tene ḡ certum
⁊ dimitte in certuꝫ. i. age penitentiaꝫ ⁊
ꝯfitere dum ſanus es ⁊ non differas
vſqꝫ ab infirmitatẽ iuxta conſilum ſa
pientis dicentis. Viuus ⁊ ſanus con
fiteberis. ¶ Quinta qꝛ niſi peccator
in vita iſta audiat dñm clamanteꝫ ꝙ
confiteat̃ ⁊ faciat penitentiam clama
bit poſtea ipſe ad dñm ⁊ non exaudie
tur exemplum de diuitie epulante qui
in inferno ſepultus non eſt exauditus
etiaꝫ pro vna gutta aque. Nom eſt ḡ
differenda vel tardanda confeſſio. ſꝫ
eſt multuꝫ vtile ⁊ congruuꝫ ꝙ ſtatim
fiat. Ricardus. aut in quarto ſuo ſup
ſententias loquens de materia iſta di
cit ꝙ aliter cenſendum eſt in caſu iſto
de religioſo ⁊ aliter de laico. Nam re
ligioſus cuꝫ totum tempus vite ſue ſit
ſibi tp̃s penitentie habita copia ſacer
dotis idonei ſi peccauerit mortalit̃ cre
do ꝙ tenetur ſine mora confiteri. Et
itelligitur ſine mora ſicut recta ratio
ordinabit. Laicus vero rationabili
ter pōt expectare tp̃s quadrageſime
ꝙ ẽ tp̃s penitẽtie: vnde cũ illud tp̃s ſit
magis opportunuꝫ eis ad ſatiſfacien
duꝫ ⁊ confitendum ſi expectent illud
rotionabile eſt iudicare ꝙ non pecent
duꝫ tñ proponat firmiter tunc tp̃is cõ
fiteri. De clericis aũt nõ iudico ꝯſiliũ
autem ſanuꝫ do ꝙ omnes qui cadũt
per mortale ꝯfiteant̃ ſtatiꝫ cũ poſſint
nõ.n. videtur ver̃ cõtritus qui tandiu
vulnus peccati portat occultuꝫ verba
ſunt ricardi. Quicquid ſit de mate
ria iſta credo in caſibus quos poni
ſanc⁹ Thomas de neceſſitatẽ teneri

quelibet ſtatiꝫ habita oportunitate cõ
fitendi credo etiam ꝙ conſilium ricar
di ſanũ ſit ⁊ ſalubre: ⁊ dꝫ exequi cum
diligentia ⁊ virtute.

¶ Cui eſt facienda confeſſio. c. iiij.

Quoniã ille cui ẽ facienda cõ
feſſio ſacerdotis opꝫ ꝙ hẽat cla
nes. videndũ ẽ primo de clauib⁹
¶ Notandũ ergo primo ꝙ nomẽ cla
uis tranſlatuꝫ ẽ a corporalibus ad ſpi
ritualia. clauis enim in corporalibus
eſt inſtrumentũ ad remouendũ aliqd
obſtaculum ꝙ impediebat ne poſſet
haberi additus ad domuꝫ. Sic etiam
in ſpiritualibus illud ꝙ remoueri pec
catuꝫ mortale qd eſt obſtaculum ad i
grediendum regnũ celeſte vocat̃ cla
uis. Et iſta clauis eſt triplex. Nam
quedã eſt clauis auctoritatis ⁊ iſtam
hꝫ ſolus deus. Unde de iſta claue lo
quebantur iudei duꝫ dicebãt quis po
teſt dimittere peccatũ niſi ſolus deus
quaſi dicerent nullus. ⁊ hoc verum ẽ
auctoritate. Alia eſt clauis excellen
tie: ⁊ hanc habet xp̃s homo. ⁊ de hac
claue loquitur Iſaias in perſona dei
loquẽs de xp̃o dabo claueꝫ dauid ſup
humerum eius. Et dicitur xp̃s homo
clauem excellentie habere in quantuꝫ
per paſſionem ſuam ſatiſfecit pecca
tis noſtris: ⁊ non ſolum pro noſtris:
immo pro totius mũdi natura huma
na. vt dicit Beatus Joannes. Et
hoc verũ eſt quãtuꝫ ad efficaciam vel
dꝫ habere xp̃s homo claueꝫ exce lẽtie
inquantum effectum ſacramecto rum
poteſt dare ſine ſacramentiſ. ¶ Ter
tia ẽ clauis miniſterij.: ⁊ iſtã clauẽ hñt
oẽs ſacerdotes ⁊ datur eis in collatio
ne ordinis ſacerdotalis: ⁊ de iſta fuit

dictum Petro tibi dabo claues regni
celorum. Et de iſtis clauib⁹ loquimur
hic. ¶ Sciendum ergo ꝙ duplex eſt
clauis miniſterij. Una eſt ſcientia di
ſcernendi. Alia eſt poteſtas ligandi
⁊ ſoluendi. ¶ De ſcientia autem di
ſcernendi quomodo eſt clauis ⁊ quo
modo non ⁊ ſic eſt alia clauis ſm reʒ
a potentia ligandi: ⁊ ſoluendi eſt ma
gna diuerſitas inter doctores theolo
gos: ⁊ ideo non dico aliquid ampliuſ
de iſta materia: cum dominus papa
Joannes qui nunc viuit loquens de
clauibus in quadam extrauagante
ſua: que incipit quia quorundaʒ men
tes faciat mentionem de iſta diuerſi
tate doctorum ⁊ nihil determinet: vn̄
ex quo ipſe reliquit indeterminatum.
temerarium eſſet aliquid determina
re ſeu diffinire. Iſtud tamen fir
miter tenendum eſt ꝙ iſte claues cui
libet ſacerdoti dantur in ſua ordina-
tione ⁊ iſte claues non poſſunt exire
in actum donec ſacerdos habeat ma
teriaʒ in qua agat ⁊ hoc ꝑ cōmiſſionē
cure aiarum ſicut habent epiſcopi vel
archiepiſcopi ⁊ omnes alij habentes
curam aiarum vel per priuilegium: ſi
cut habent fratres predicatores ⁊ mi
nores ⁊ alij qui ex priuilegio domini
pape vel epiſcoporuʒ poſſunt predica
re ⁊ confeſſiones audire. Iteʒ quid di
mittat ſacerdos virtute clauium repe
ries vltra. c. x. huius tractatus. Ex hiſ
ergo pōt petere cui ſit ſacramentalis
confeſſio facienda. Et dico ſacramen
talis confeſſio ad excludenduʒ cōfeſſi
oneʒ conſiliatiuā ſiue directiuaʒ qn̄
.ſ. peccator ꝯfitetur alicui peccatū ſuū
vt ſibi ſuper eo conſulat ⁊ euʒ dirigat
non vt euʒ abſoluat qꝛ talis confeſſio
pōt fieri cui cunqʒ bono viro qui eum
pōt iuuare ⁊ cōſulere vel orando vel i
ſtruendo. Sed loquendo d̄ confeſſio
ne ſacramentali que fit per abſolutio
neʒ dico ꝙ ex predictis patent due cō
cluſiones. ¶ Prima eſt ꝙ confeſſio
ſacramentalis eſt facienda ſacerdoti
⁊ non alij. i. ꝙ non debet nec pōt fieri
niſi tantum habenti claues: ⁊ iſte ē ſo
lus ſacerdos. Et ratio ē qꝛ abſolutio
fit virtute clauiuʒ ita ꝙ nullus poteſt
abſoluere in foro penitentie niſi habe
at claues: quod patet quia vt dictum
ē claues ordinantur ad abſoluenduʒ
Iſtud tamē melius dicetur infra quā
do ageť de poteſtate clauiū. Sed nul
lus habet claues niſi ſacerdos. cuʒ cla
ues dentur in collatione ordinis ſa-
cerdotalis ergo non poteſt nec debet
fieri niſi ſacerdoti. Et ita dicit Augu-
ſti. ⁊ ponitur de pe. di. vi. Qui vult
confiteri peccata ſua vt inueniat gra-
tiam querat ſacerdotem. ¶ Secun
da concluſio eſt ꝙ confeſſio eſt faci-
enda proprio ſacerdoti ⁊ iſta conclu-
ſio patet ſic. Licet enim vt dictum
eſt omnes ſacerdotes habeant claueſ
non tamen omnes habent materiam
in qua poſſunt exercere vſum clauiuʒ
ſed ſolum illi quibus commiſſa eſt cu
ra animarum reſpectu illorum quoꝝ
cura eis eſt commiſſa ⁊ ideo ſolum ta
libus eſt cōfeſſio facienda ⁊ tales ſūt
proprij ſacerdotes: ergo ſolum proprijſ
ſacerdotibus eſt confeſſio facienda.
Et poteſt aliquis dicere quis eſt pro-
prius ſacerdos eſt ſacerdoſ parochia
lis qui habet adminiſtrare ſacramen
ta eccleſiaſtica: ⁊ iſti eſt confeſſio fac

enda. Et videtur dictum iſtorum fun
dari in ratione iſta. Illi debet fieri
confeſſio qui habet adminiſtrare ſa/
cramentum eucbariſtie ad hoc enim
datum eſt preceptuꝫ de confitendo in
quadrageſima vt fideles digne acce
derent ad ſacramentum eucbariſtie
in paſcha. Cum ergo ſacerdos parro
chialis ſit obligatus ⁊ teneatur ex offi
cio ſuo adminiſtrare ſacramentuꝫ eu
chariſtie parrochianis ſuis ideo oēs
parrochiani ſui tenentur confiteri ſi/
bi ad minus in quadrageſima. Et iſta
videtur eſſe intentio illius decretalis:
omnis vtriſqꝫ ſexus ⁊ illius ca. de pe.
di. vi. placuit. ¶ Iſtud etiaꝫ videtur
de intentione ſacre ſcripture in veteri
teſtamento vbi dicitur prouerbioꝝ.
xxvij. Diligenter agnoſce vultum pe/
coris tui. ſꝫ vultus pecoris ſecūdū glo.
eſt conſcientia que non poteſt cogno/
ſci niſi per ꝯfeſſioneꝫ ergo oportet ꝙ il
le qui habet curam cognoſcat confeſ/
ſionem quod non poteſt fieri niſi au/
diat eam. Hoc etiam idem videtur di
cere ſcriptura in nouo teſtamento vbi
dicitur ad hebreos. xi. Serui obedite
per omnia prepoſitis veſtris. ipſi eniꝫ
peruigilant quaſi rationem reddituri
pro animabus veſtris. ergo ſi ille qui
habet curam tenetur reddere rationē
ꝓ aīa ſubditi videtur neceſſariū ꝙ ſci
at ſtatutū aīe ſubditi: qđ nō poteſt fie/
ri niſi audiat eius cōfeſſionē quare oꝫ
ꝙ quilibet ſubditus confiteatꝛ curato
ſuo. Alij diſtingunt de proprio ⁊ di/
cūt ꝙ ꝓprium dicitur duobus modis.
¶ Vno mō dicitur ꝓprium ſꝫ ꝙ di/
uiditur contra alienum. ¶ Alio mō
dicitur ꝓpriū ſꝫ ꝙ diuiditꝛ ꝯ cōmune
Modo dicunt iſti ꝙ quilibꝫ tenetꝛ cō/
fiteri ꝓprio ſacerdoti ſm ꝙ proprium
opponitur alieno non aūt ſꝫ ꝙ oppo
nitur cōi. nā conſtat ⁊ certū eſt ꝙ ſi ali
qs fuiſſet ꝯfeſſus pctā ſua domino pa
pe vel epō vel archiepō ſuo fatuum ⁊
temerarium eſſet dicere ꝙ teneretur
illa peccata confiteri ſuo parrochiali
curato. Cuꝫ ergo iſti qui ex priuilegio
predicant ⁊ audiunt confeſſiones ſint
vicarij domini pape ⁊ epiſcoporꝫ cō
feſſi eis non tenentꝛ iterū ꝯfiteri ſacer
doti ſuo parrochiali cum tales ſint q̄
ſi quidam pniari particulares. Et io
ſicut ꝯfeſſi pniaris dñi pape ⁊ epiſco/
poꝝ nō tenētur iteꝝ confiteri curatis
ſuis ita nec confeſſi iſtis: ⁊ ita hodie
eſt determinatum per dominum nrm
papa io. xxij. in quadaꝫ decretali ſua
extrauagante que incipit vas electio/
nis. Iſtud etiā videtur eſſe de intētiōe
illius decretalis ſuper cathedram que
ponitꝛ ex de pe. ⁊ re. in conſtitutionibꝰ
dñi cle. iiij. dudum bone memorie vbi
dicitꝛ ꝙ fratres ꝑdicatores ⁊ minores
tantum hēant ꝺ poteſtate i ꝯfeſſioībꝰ
audiendis quantum parrochialis ſa/
cerdos de iure noſcitur habere ſed cō
feſſi ſacerdotibus parrochialibus nō
tenentur iterum confiteri: ergo nec cō
feſſi eis. Et ſm viam iſtam illa decre
talis omnis vtriuſqꝫ ſexus loquitur ꝺ
ſacerdote ꝓprio ꝓut ꝓprium diuiditꝛ
ꝯ cōe. vnde eſt ſenſus confiteatꝛ ꝓprio
ſacerdoti. i. nō alieno. Et quicquid ſit
de hoc tamen ſi illi qui audiunt ꝯfeſſi
ones ex priuilegio domini pape indu/
cerent ſibi cōfitētes: ad confitēdum ſe
mel in anno ſuis curatis bene facerēt
⁊ ad hoc inducuntur in illa decretali

caſus epis Reſervati

dñi benedicti pape vndecim:q fu
it de ordine predicatorũ:q̃ incipit int
cunctas ⁊ tenentur ad hoc:quia lʒ il
la decretalis ſit reuocata inquantum
ꝯriat decretali bonifacij que icipit ſu
per cathedram:non tñ quantum ad
alia q̃ equitatem ꝯtinent ē reuocata.
¶ Sʒ nunquid ſacerdos parrochia
lis poteſt abſoluere ſubditum ſuum ď
omni peccato. Dicenduʒ ꝙ Raymũ
dus in ſũma ſua ponit quinque caſus
de quibus parrochialis ſacerdos nõ
põt ſe intromittere:niſi ſpecialiter fue
rit ſibi commiſſum.
¶ Primus eſt quando eſt ſolemnis
penitentia imponenda.
¶ Secundus caſus eſt quando pec
catori ex annexa communicatio:
¶ Tertius caſus eſt vbicũque inue
nit irregularitatem contractam.
¶ Quartus caſus ē de icendiarijs.
Iſtis q̃ttuor caſibus Hoſ. addit tres
ita ꝙ vnus caſus ſit de publico pecca
tore:ſicut de publico blaſphemo.
¶ Sextus caſus eſt de icendiarijs.
¶ Septimus caſus eſt ſi ſit conſue
tudo in epiſcopatu ꝙ aliqua crimina
ad epiſcopũ reſeruētur:ſicut obtiet ꝯ
ſuetudo in pluribus ep̃atibus de ho
micidijs:ſacrilegijs:falſarijs: violato
rib⁹ immunitatꝭ eccleſiaſtice:ſodomitꝭ:i
ceſtuoſis: periurijs: ⁊ alijs enormib⁹
criminibus que epiſcopi ſibi retinent
ſꝫm ꝙ eis videtur expediẽs: de quib⁹
non ōt certa regula dari: ſed vnuſ
quiſqʒ ſacerdos curatus habeat ſino
dale ſuum:cum quo ſe dirigat in via
iſta. Dominus guilielmus durandi i
repertorio ſuo dicit ꝙ ponere tot ca
ſus non eſt niſi auferre poteſtateʒ cu
ratis cum poſſint omnia de iure que
non ſunt eis expreſſe prohibita.
¶ Notandum etiam ꝙ Raymun
dus in ſumma ſua ponit ſex caſus in
quibus vnus ſacerdos parrochialis
poteſt abſoluere ⁊ audire confeſſio
nes ſubditorum alterius ſacerdotis.
¶ Primus eſt cum ille extraneus ď
liquid in parrochia ſua.
¶ Secundus eſt ſi mutauit domici
lium in parrochia ſua.ſicut de ſcolari
bus ſtudentibus pariſius vel alibi.
¶ Tertius ſi ſit vagabũdus per mũ
dum.
¶ Quartus quãdo aliquis habet
ſacerdotem imperitum vel maliciosũ
vel omnino ſufficientem ⁊ vult ire ad
magis peritum qui ſibi melius conſu
lat poteſt ire ad eum petita tamen p̃
us licentia ⁊ obtenta a proprio ſacer
dote:⁊ ſacerdos tenetur eã ſibi dare.
¶ Quintus caſus eſt ſi aliquis vo
lens facere longum iter .vt poteſt ire
ad ſanctum Jacobuʒ vel ad quancũ
que aliquam peregrinationem vel lo
cum petit licentiam a ſuo curato ꝙ
poſſit in itinere confiteri qꝛ tunc quili
bet qui poteſt audire confeſſiones po
terit eius confeſſionem audire.
¶ Sextus caſus eſt qñ eſt in articu
lo neceſſitatis:quia in iſto caſu pote
rit cõfiteri cuicũqʒ ſacerdoti: In alijs
autem caſibus prefactis nõ poteſt cõ
fiteri niſi potenti audire confeſſiones
vel ex commiſſione cure vel ex priui
legio. ¶ Sed quid fiet de militibus
ſiue nobilibus vel quibuſcunque alijs
qui habet domicilia in diuerſijs par
rochijs ⁊ per vnam partem anni mo
rantur in vno domicilio:⁊ ꝑ aliã par

tem anni morantur in alio cuiſ confite
buntur iſti. Dicendum ꝙ tales debēt
confiteri illi curato in cuiꝰ parrochia
habent domicilia principalia vel in cu
ius parrochia morantur per maiorē
partem anni. ¶ Sed pone hic ē vna
mulier fragilis ⁊ prona ad peccatum
timet de curato ſuo qui eſt leuiſ ⁊ lubri
cus quod ſi confiteatur ſibi ꝙ ſollici-
tet eam ad malum: vel ꝙ reuelabit cō
feſſionem: nunquid cōfitebitur iſta ſi
bi Dico ꝙ ſi timetur veriſilr ⁊ proba
biliter de iſtis vel de aliquo iſtorū de
bet petere licentiā a curato ſuo quod
confiteatur alij: vel ſi pōt hr̄e copiā ſu
perioris ſicut epī vel penitētiarij ſui vel
alicuius religioſi habētis poteſtatē au
diendi confeſſionem confiteatur ſibi.
¶ Sed ſi iſta non poteſt habere co
piam alicuius iſtorum ⁊ curatus ſuus
eſt ita malicioſus ꝙ non vult dare ſi-
bi licentiam confitēdi alij: quid faciet
iſta perſona? Dico ꝙ ſi timet de ſol
licitatione: commendet ſe deo oran-
do ꝙ eripiat eam tentatione ⁊ donet
ſibi virtutem ⁊ conſtantiam reſiſtendi
⁊ confiteatur in loco publico. Et deꝰ
qui teſte apoſtolo neminē permittit tē
ptari ſupra id quod poteſt. ſed faciet
eam tentatione prouentam ⁊ adiuua
bitur eam: ⁊ ſi non commouebitur.
In caſu autem vbi timere de reuelati-
one confeſſionis: credo ꝙ ſi timor rō
nabilſ ⁊ non leuis vel fatuus quod ſi-
ne licentia ſua ipſe negaret eam ius cō
cedit ei quod ſcilicet alteri habenti po
teſtatem audiendi confeſſioneſ poſſit
confiteri ita tamē ꝙ ſit in ꝓpoſito qḋ
vbi hēret curatū ſufficientē cōfiteret
ſibi ſicut enim ille qui contrahit matri
moniū apponendo cōditionē īhone-
ſtam ꝯ ſbam matrimonij priuatur iu
re matrimonij. vt dicit. xxij. q. iiij. iter
cetera. xxii. q. ij. aliquando ſolet queri
extra de cōditionibus appoſitis inde.
c. vltimo. ita ſacerdos non ſeruans ea
que ſunt de ſbā cōfeſſionis: imo facieſ
contra ea eſt priuatꝰ iure qḋ habebat
in audiendo confeſſioneſ. Cū ergo te
nere ſecretum ſit de ſubſtātia cōfeſſio
nis quantū ex pte cōfeſſoris: ſacerdoſ
reuelans cōfeſſionē ē priuatꝰ iure qḋ
habebat i audiēdo confeſſionē. Et iō
ſi timetur iuſte ⁊ rationabilr ꝙ iſte cu
ratus reuelaret confeſſionem: nullꝰ te
netur confiteri ſibi. Verū ē ꝙ iſta ra
tio non concludit niſi ꝯ eū qui iam re
uelauit confeſſionē: non ꝯ eū qui reue
laturus eſt: ſed hoc facit ſequens rō.
Iterum ꝙ ꝓ charitate inſtitutū eſt cō
tra charitatē militare non dꝫ ſed con-
feſſio inſtituta eſt ꝓ charitate: qꝛ qui
libet tenetur ſe diligere ad honorem
dei eum glorificādo ⁊ ſe ei humilian-
do ⁊ eū ſibi reconciliando ergo nō te
netur militare contra charitatē ſeipm
ꝑdendo ⁊ diffamando quod fieret ſi
homo teneret cōfiteri illi de quo iuſte
⁊ rationabiliter preſumeretur ꝙ reue
laret confeſſionē. Unde Aug. ortans
ad pniam ⁊ confeſſionē dicit. Non di
co ꝙ tu te prodas: ſed ſi aliquis ꝯfite-
retur ſcienter alicui qui confeſſionē re
uelaret ꝑderet ſe ꝗ ñ dꝫ ſibi ꝯfiteri.
¶ Sed pone proprius ſacerdos eſt
hereticus vel ſciſmaticus vl' ſimonia
cus vel excōmunicatꝰ nunquid dꝫ ſibi
confiteri. Dico ſine preiuditio ꝙ non.
Et eſt ratio generalis quantū ad oēs
tales. Cum. n. participare cū excom

municato in ſacris ſit peccatū morta-
le ⁊ oēs tales ſint excommunicati ď iu
re: confeſſio ſacramētalis ſit ſacramē
tū quicumqȝ talis confiteretur pecca-
ret mortaliter. Sed quantum ad here
ticum eſt ſpecialis ratio: quia heretic⁹
de facili poneret ſibi confitentem in er
rorem. vel induceret in deſperationē
ſicut fecerunt phariſei iudam. qui cō
feſſus fuit eis dicens. Peccaui tradēs
ſanguinem iuſtū. ⁊ ipſi loco boni con
ſilij dixerunt ei: quid ad nos tu vide-
ris. ¶ Ulterius pone dicitur cōmu-
niter ⁊ ďclarabitur infra ꝙ nullas dȝ
diffamare vel accuſare alium in con-
feſſione ſed poteſt contingere ꝙ ſi ali
quis confiteatur curato ſuo oportebit
ꝙ diffamet alium ſicut ponatur aliqs
peccauit cū matre ſua q̄ eſt bene nota
curato vel cum filia vel cū ſorore ⁊ ſic
cum iſte ſint note vt dictum eſt curato
remāebit diffamate apud eū. Dicēdū
eſt ꝙ talis debet confiteri ſi habeat op
portunitatem tali qui non habeat no-
ticiam iſtarum perſonarum. Un-
de talis debet venire ad curatum di-
cens domine habeo caſum quem non
debeo dicere vobis ideo peto licentiā
alteri confitēdi. ⁊ ſacerdoſ tenetur eā
dare ſibi: ⁊ ea habita debet querere ſa
cerdotem qui nullam noticiam habe
at de perſona cū qua peccauit. Et cō
ſulo ſacerdotib⁹ curatiſ ꝙ ſint faciles
ad tales licentias concedēdas qr ex h̄
prouenit duplex bonum. Unum eſt
quia exonerantur. Aliud ē quia alij
aptius ⁊ melius ac ſecurius confitent̄
¶ Sed nunqd ſi peccauit cū curato
ſuo tenet̄ ſibi cōfiteri. Dico ꝙ cū vere
cundia ſit magna ps ſatiſfactionis ⁊

illa non tantū verecundet̄ de illo qui
eſt conſcius ſceleris q̄ꝫtū de vno alio
mulier iſta non debet confiteri illi nec
ipſe debet eā audire imo dȝ ſibi dicere
vade ad alium. tū ſi cōfiteretur ſibi ⁊
ipſe abſolueret eam eſſet abſoluta.
¶ Sacerdos autem curat⁹ cui ꝯfite
bit̄. Dico ꝙ ſi quādo ſibi ꝯmittit̄ cura
ipſe peteret licentiā ꝙ poſſet eliger̄ cō
feſſorē vel cōmiſſionē cure diceret ſibi
epiſcop⁹ ne ex hoc ꝙ habes curā alio
rum detrimentum anime tue patiaris
concedimus tibi ꝙ poſſis eligere con
feſſorem idoneum qui te abſoluere va
leat eſſe multum ſecurum tenetur ta-
men cōmuniter ꝙ in commiſſione cu
re detur talis licentia implicite al's cō-
miſſio cure eēt ſibi nociua. ¶ Sȝ nū
quid ex hoc poſſunt confiteri ſimplici-
bus ſacerdotibus: qui non habent au
ctoritatem audiendi confeſſiones. Di
co ꝙ non de rigore iuris. Et eſt du-
plex ratio. Una quia iſte non eſt mo-
dus dandi iuriſditionem ei qui al's ñ
habet. Alia quia licet curati ſint licen-
tiati ꝙ poſſint ꝯfiteri. tū ſi nō ſūt licen
tiati ꝙ poſſūt eos audire tamē credo
ꝙ ex quo epi ſcirent ꝙ curati cōfitent̄
iſtiſ ⁊ ipi abſoluūt ⁊ ñ ꝓhibēt imo diſ
ſimulāt videt̄ eis dare tacite poteſtatē
audiēdi ⁊ abſoluēdi curatos. ¶ No
tādū aūt ꝙ ſi aliqs ſit in ꝑiculo mortiſ
⁊ non poſſet haberi copia ſacerdotis
poteſt ⁊ debȝ cōfiteri laico fideli ⁊ nō
excōicato ita habetur de pe. di. i. queȝ
penitet de conſe. di. iiij. ſanctum. Et
Aug. Tanta eſt vis confeſſionis vt ſi
articulus neceſſitatis immineat ⁊ de-
eſt ſacerdos confiteatur proximo ita
tamen ꝙ taliſ confeſſio non eſt ſacrm̄

de qbus est facienda ↄfessio

cū deſit ibi illud qđ ē formale in ſacrō ſcilicet poteſtas clauis rōe tū bone voluntatis quā pretendit in verecundia quam in currit abſoluitur a deo ⁊ ille q audit ↄfeſſionem tenetur orare pro eo dicendo miſereatur tui ⁊c. ſi ſciat vel pater noſter ita tamē ꝙ ſi euadat piculū tenetur iteruꝫ cōfiteri illi q poteſt euꝫ abſoluere.

De quibus eſt facienda confeſſio.c.v.

Expedito q̄ſi ſuꝑficialiter cui ē ↄfeſſio faciēda reſtat vider̄ ð quib⁹ dꝫ fieri. Et ē ſciedū ꝙ debet fieri de peccatis ita di.p̄s. Dixi confitebor aduerſuꝫ me in iuſtitias meas domio iniuſtitias dicit.i.non iuſtitias ⁊ in canonica Jacobi Confitemini alterutrum peccata veſtra non bona vel virtutes ſicut faciebat phariſeus dicens: gratias ago tibi domie qꝛ non ſuꝫ ſicut ceteri homines fornicatores adulteri velut etiam hic publicanus,: ieiunio bis in ſeptimana: decimas do omnium que poſſideo. debꝫ ergo fieri cōfeſſio de peccatiſ. ❡ Notandum autem ꝙ peccatorum quedā ſunt venialia quedaꝫ mortalia. Quātuꝫ ad peccata venialia ſimpliciter loquendo non ſunt de neceſſitate confitenda cuꝫ eniꝫ de natura ſua ſint venialia qđ etiam ipſum nomeꝫ iportat poſſunt p ſe veniam conſequi ſiue per pniam anteriorem habēdo ſcilicet contritionem in generali de ipſis ſine per exteriorem aſſumptam ſicut per percuſſionem pectoris ⁊ ſimilia. ❡ Un de eſt notandum ꝙ peccata venialia multis modis remittunt̄ etiam abſqꝫ confeſſiōe. Uno modo per percuſſionem pectoris. Alio modo per confeſſionem genenerale ꝫ que ſit in prima ⁊ i complectorio ⁊ in principio miſſe. Alio modo per benedictionem epiſcopalem. Et idem credo non tamen aſſero de benedictione ſacerdotis que fit in fine miſſe. Alio modo per aſperſionem aque benedicte: de conſe.di.iij.aquam ſalis aſperſam benedicim⁹ vt ea concti aſperſi ſanctificen tur. Alio modo quando quis dicit deuote orōnem dn̄icam.ſ.pater noſter.⁊ hoc virtute illius verbi dimitte nobis debita noſtra. Alio modo vt dicunt aliqui p ingreſſuꝫ eccleſie ↄſecrate. Et itelligo qn̄ igredit̄ cā orōnis. ❡ Alio mō p deuotā ſuſceptionē alicui⁹ ſacramēti potiſſime ſacrti eucharestie de cōſe. di.ij.cum oē crimen.intelligo tn̄ qn̄ dico ſic vl̄ ſic venialia dimitti q̄nde pſona non hꝫ niſi pccā venialia qꝛ ſi hr̄et mortalia nunꝙ ſibi remitterentur venialia quouſqꝫ mortalia eſſent dimiſſa:ꝙuis aūt pccā venialia quantū eſt de natura ſui nō ſint de neceſſitate cōfitenda tamen multuꝫ eſt cōgruū:maxime viris perfectis ſicut ſūt religioſi ⁊ prelati ꝙ cōſuecāt̄ quia pena eorum multum minuitur virte clauium.

❡ Notandum tamen ꝙ in caſu cōtingit ꝙ homo tenetur confiteri peccata venialia ⁊ hoc propter dubiū ſcilicet quando dubitat probabiliter de aliquo: vtrum ſit mortale vel veniale Et quia ſi non peniteat de eo ſicut de mortali diſcrimini ſe ex ponit: ⁊ iō dꝫ ↄfiteri ſic̄ iacet i ↄſciētia ſua ⁊ iudicio ſacerdotis relinq̄t vtrū ſit mortale vel veniale ⁊ conſulo ſacerdoti ꝙ nō ſit nimis pronus ad iudicandum eſſe pec

de

cata moꝛtalia:ſed poteſt dicere eē pec
catum ⁊ inducere hominez ad pniaz
tenetur etiā homo confiteri peccatuz
veniale ꝓpter eccleſiaſticum ſtatutuz
qñ.ſ.nō habet remoꝛſum ꝯſcie de ali
quo peccato moꝛtali:qꝛ cum ex ſtatu
to eccleſie teneatur quilꝫ ꝯfiteri īfra q̄
drageſimam:talis tenetur confiteri:⁊
cū nō habeat peccata moꝛtalia oꝫ ꝙ
ꝯfiteatur peccata venialia. Dicūt tñ
aliqui ꝙ ſufficit ꝙ p̄ſentet ſe ſacerdo
ti dicens:dñe ego non habeo conſcié
tiam de aliquo peccato moꝛtali:tamē
pꝛeſento me vobis vt videatis meam
cōſcientiam. Primuz tamen puto ſecu
rius. Tenendum eſt ergo non eſſe ne
ceſſariuz confiteri peccata venialia ſꝫ
ꝙ talia ſunt: eſt tamen multum vtile
⁊ expediens vt teneatur quis ad cōfi-
tēdū ea de bono ⁊ equo niſi in duobꝰ
caſibus vel quia ligatur a conſcientia
ſcilꝫ qñ dubitabat vtrum ſit moꝛtale
vl' veniale vl' qa ligat' a cōſtitutiōe ec-
cleſiaſtica qñ.ſ.nō habeat moꝛtalia q̄
cōfiteatur. Quantū ad peccata moꝛ-
talia dico taꝫ manifeſta q̄ꝫ occulta te
net' quilibet diſtinte ⁊ ſingulatim con
fiteri:⁊ ſi exciderūt a memoꝛia ſua te
netur laboꝛare quantum poterit ꝙ re
coꝛdetur: qđ autem teneat' confiteri
peccata moꝛtalia manifeſta ēt cōfeſſo
ri patꝫ qꝛ ad h' ꝙ ſacerdos abſoluat
peccatoꝛem oꝫ ꝙ ſciāt peccata vt deꝰ
cuius locū tenet:ſed nō pōt ſcire vt de
us cuius locum tenet niſi dicatur ī cō
feſſione:ꝰ quantuncunqꝫ ſit manife-
ſtū peccatū cōfeſſoꝛi debet ſibi ipſū di
cere in confeſſione. Vñ ſicut ī foꝛo iu
diciali nō ſufficit vt iudex ſciat cāꝫ vt
p̄uata perſona: imo opoꝛtꝫ ꝙ ſciat eā
vt iudex ita in foꝛo pniali nō ſufficit
ꝙ cōfeſſoꝛ ſciat peccatuꝫ vt hō imo oꝫ
ꝙ ſciat ipſū vt deus ⁊ ꝙ dicat' ſibi in
cōfeſſione. Tenetur ēt confiteri pecca
ta q̄ꝫtuncūqꝫ ſint oculta. Cuiꝰ ratio ē
ſicut.n.medicus coꝛpoꝛalis nō poteſt
dare ſalubꝛe remediuꝫ niſi cognoſcat
infirmitatem ita cōfeſſoꝛ qui eſt medi
cus anime nūq̄ꝫ poteſt īponere pniaꝫ
ſalutarem niſi cognoſcat pctūꝫ nō po
teſt aūt cognoſcere peccatū occultum
niſi reueletur ſibi ī confeſſione:oꝫ er-
go ꝙ pctūꝫ q̄ꝫtuncunqꝫ occultum cō
fiteatur. Juſtū ē eniꝫ vt peccatoꝛ q ñ
erubuit peccare in cōſpectu dei cui ni
hil poteſt ocultari nō erubeſcat ipſum
cōfitieri homini:apparet ergo ꝙ pec-
cata moꝛtalia q̄cunqꝫ ſint ſiue oculta
ſiue manifeſta omnia ⁊ ſingula diſtin
cte ⁊ ſingulatim ſunt confitenda.

¶ Sed nunquid circunſtantie pec-
catoꝝ ſunt confitende: Dicendum ꝙ
circunſtantie peccatoꝝ que ſunt attē
dendende in confeſſione in hoc verſu
ꝯtinent'. Quis:quid:vbi:per quos:q̄-
tiēs:cur:quō:quādo.quilibꝫ attendat
aic medicamina dando. Quis:vtruꝫ
ipe peccatoꝛ ſit maſculus vel femia ſe
nex vel iuuenis:nobilis vel ignobilis
liber vel ſeruus:vel in dignitate vl' of
ficio poſitus vel conſtitutus aut p̄ua
tus ſane mētis vel inſanus ſciens vel
ignoꝛans ſolitus vel cōiugatus:clau-
ſtralis clericus vel laicus cōſanguine
us affinis vel extraneus chꝛiſtianus
hereticus iudeus paganꝰ. Quid vtꝝ
commiſit adulterium foꝛnicationem
vel ſtupꝛum homicidium ſacrilegium
⁊ ſimilia. Item vtrum illud quod per
petrauit ſit enoꝛme vel mediocre vel

paruum. Jteꝝ vtrum ſit manifeſtum
vel occultum. Jtem vtruꝫ ſit antiquū
vel nouuꝫ ꝛ ſimilia. Ubi ſcilicꝫ in loco
prophano an ſacro in domo domini
vel alibi. Per quos. ſ. inter mediato-
res ꝛ inter nuncios: quia omnes taleſ
facit participes criminis ꝛ damnatio
nis ꝛ ipē eſt reus pro peccatis eoꝛuꝫ.
Jterum per quos ideſt cum quibus ꝛ
pro quibus ꝛ contra quos. Quotiēs
ideſt quotiens commiſit adulterium
vel foꝛnicationem: ꝛ vtrum vnam vl'
plures: quotiēs dixit pꝛoximo verba
contumelioſa vel iniurioſa ideſt quo
tiens iterauit iniurias ꝛ ſimilia vulnꝰ
enim iteratum tardius ſanatur. Cur
ſcilicet quali tentatione vel occaſione
hoc fecerit ꝛ vtrum peruenerit ipſam
tentationem vel occaſioneꝫ vel fuerit
pꝛeuentus ab ea. Jteꝝ ſi ſponte vel
coacto ꝛ qua coactione conditionali
videlicet an abſoluta. Jterum vtrum
cupiditate an paupertate. Jterum lu
do an nocendi animo ꝛ ſimilia: Quo
modo ideſt de modo agendi ꝛ patien
di quod melius actu quam locutione
ſcitur. ¶ Quādo ideſt ſi tempoꝛe ſa
cro puta diebus feſtiuis quadrageſi-
ma vel diebus ieiunioꝛuꝫ vel alijs die-
bus. ¶ Jtem ſi ante penitentiaꝫ aut
poſt frangendo ipſam penitentiam.
Jſte ergo circunſtantie ſunt que ſunt
in omni peccato attendende quaruꝫ
quedam reſpiciunt perſonam peccan
tis. ſicut iſta quis. quedam reſpiciunt
ipſum peccatum ꝛ hoc vel quantum
ad ſubſtantiam facti ꝛ ſic eſt quid. vl'
quantum ad modum agendi. ꝛ ſic eſt
quomodo vel quantum ad cauſam fi
nalem ꝛ ſic eſt cur. vel quantū ad cau

ſaꝫ iuuantē ꝛ ſic eſt per quos. vel quā-
tum ad frequentiam actus ꝛ ſic eſt q̄-
tiens. Quedam reſpiciunt tempus ꝛ
ſic eſt quando quedam reſpiciunt lo-
cum ꝛ ſic eſt vbi. ¶ Harum igiť cir
cunſtantiarum quedam mutant ſpe-
ciem peccati ſicut accipere rem alienā
inuito domino eſt peccatum furti mo
do iſti pctō addatur iſta circunſtātia
vbi ideſt accipiatur de loco ſacro. iam
mutatur ſpēs peccati qꝛ nō ſolū ē fur-
tuꝫ imo eſt ſacrilegiū. Silr cognoſcē
mulierē nō ſuā eſt foꝛnicatio. addatur
iſta circunſtantia qd ſcilicet ꝙ iſta nō
ſua ſit cōiugata iam eſt adulteriuꝫ vl'
ꝙ ſit virgo iā eſt ſtupꝛuꝫ. vel ꝙ ſit con
ſanguinea iā eſt inceſtus vel addatur
iſta circunſtātia qūo. i. ꝙ n̄ cognoſcať
mō debito iā mutať ſpēs qꝛ eſt pctūꝫ
ꝯ nām. Silr inebꝛiari de nā ſua nō ē
peccatū moꝛtale addatur iſta circun
ſtātia. ſ. quotiēs. qȯ hꝫ iā i vſu qȯ ine
bꝛiet ſe qȯ tunc eſt peccatum moꝛtale.
Similiť ꝑcutē aliū iniurioſe ē pctūm
addatur iſta circunſtantia quis ideſt
quod ille qui percutitur ſit clericus iā
mutatur ſpecies quia iaꝫ ibi eſt excō
municatio ꝛ ita de alijs circunſtātijs.
Quedam vero circūſtantie nō mutāt
ſpeciē peccati tamen aggrauāt pctūꝫ.
Verbi gratia. Cognoſcere ſolutaꝫ n̄
ſuam eſt foꝛnicatio. modo ſcilicet ad-
datur iſta circunſtantia quādo ideſt
qȯ cognoſcatur tēpoꝛe ſacro licet nō
mutetur ſpecies peccati tamē aggra
uatur vel addatur iſta circunſtantia
qd ideſt qȯ foꝛicatoꝛ publice ꝛ in ma
nifeſto certe iaꝫ aggrauat peccatuꝫ ꝛ
ſic de alijs criminibꝰ vel circūſtātijs.
¶ Quedam autem circunſtantie al

leuiant peccatum ſicut percutere cle
ricū eſt peccatum addatur iſta circun
ſtantia cur ideſt ꝙ aliqs pcuciat euꝫ
ludo iam minuitur peccatuꝫ ⁊ accipe
re rem alienam eſt peccatum addat̄
iſta circunſtantia quando qꝛ accipit
eam tempore neceſſitatis certe minui
tur. ⁊ ſic de alijs. Patet ergo ꝙ circū
ſtantiarum quedam mutant ſpeciem
peccati quedam aggrauant. ſꝫ nō mu
tant quedam alleuiant. Modo ꝺ̄ cir
cunſtantijs mutantibus ſpēm pecca
ti dicunt concorditer doctores ꝙ nō
de neceſſitate confitende. Unde non
ſufficit dicere in confeſſione accipi rē
alienam imo ſi accepta fuerit de loco
ſacro oꝫ ꝙ exprimat̄ dicendo accepi
iſtud de eccleſia vel de tali loco. Nō
etiam ſufficit dicere peccaui cum mu
liere imo oportet ꝙ exprimatur vtrū
cōiugata vel virgo vel conſanguinea
vel religioſa. ⁊ ita de alijs. ¶ De cir
cūſtātijs aūt aggrauantibus ſed non
mutantibus peccatum ē diuerſitas in
ter doctores. Nam quidaꝫ dicunt ꝙ
tenentur confiteri de neceſſitate. Alij
dicunt ꝙ non de neceſſitate ē tn̄ mul
tū congruum ⁊ vtile ꝙ ꝯfiteātur ⁊ h̄
maxime viris ꝑitis ⁊ intelligentibus
⁊ credo ꝙ confeſſores debēt interro
gare de hui⁹ circūſtātijs. ⁊ potiſſime
ſimplices de hoc tamen magis dicit̄ i
fra. De circunſtantijs autem alleuiā
tibus dicunt doctores ꝙ non debent
cōfiteri niſi forte interrogatur de eis.
Ex dictis patet quō peccata venialia
q̄ꝫ mortalia ſunt confitēda. Que aūt
ſunt peccata mortalia dicet̄ aliq̄r in
fra qn̄ aget̄ de iterrogatiōib⁹ fiēdis i
cōfeſſiōe qꝛ ſi ponerentur hic oporteret
iterum ponere ibi.

¶ De conditionibus quas debet ha
bere confeſio. c. vi.

De ſciendꝫ q̄lis debꝫ eē con
feſſio notādū ꝙ dauid ꝓphe
ta i ſo ꝑs. pniali ponit ſūma
rie cōditiones cōfeſſiōis dicēs. Dixi
cōfitebor aduerſuꝫ me iniſtitias meas
dn̄e ⁊ tu remiſiſti impietatem pecca
ti mei. vbi innuit ꝙ confeſſio.
¶ Primo debꝫ eē premediata iō dic̄
dominus ideſt i corde meo diſpoſui.
¶ Secundo debet eſſe aperta: non
palliata: iō dic̄ cōfitebor. ſ. n̄ palliabo.
¶ Tertio debet eſſe accuſatoria: iō
dicit aduerſum me. i. ꝯ me nō excuſā-
do nec defendendo me.
¶ Quarto debet eſſe verecūda: iō
dicit iniuſtitias. i. peccata de quibus
homo vercundatur.
¶ Quinto debet eſſe propria. ideo
dicit meas ⁊ non alienas.
¶ Sexto debet eſſe meritoria: nam
ſequitur ⁊ tu remiſiſti impietatem pec
cati mei.
¶ Ut autem magis particularit̄ ꝓ-
cedamus notandum ꝙ confeſſio ad
hec quod proficiat debꝫ habere ſede
cim conditiones que continentur in
his verſibus. Sit ſimplex humilis cō
feſſio pura fidelis. Atq̄ꝫ frequens: nu
da: diſcreta: libēs verecunda. Fortis
⁊ accuſans: ⁊ ſit parere parata. Dicit
ergo ſit ſimplex: naꝫ ſimplex dr̄ qō ſit
ſine plica. Unde confeſſor dr̄ ſine pli
ca alicuius falſitatis dū nō taceatur
verum nec admiſceat̄ falſū: ēt humi-
litatis cā. vn̄ Aug. Si humilitatis cā
mentiris ſi nō eras peccator antequā
mentireris mētiēdo efficieris. Un̄ cō

ꝯfes.

fitens non debet celare qd̄ fecit nec di
cere qd̄ nō fecit: ſed ſimpliciter ꝛ de pla
no narrare peccata ſua: qꝛ vt dicit ſa
piēs q ambulat ſimplicit̄ ambulat ꝯ
fidenter. ¶ Secunda conditio eſt ꝙ
ſit humilis tal' fuit cōfeſſio illi⁹ publi
cani de quo dicit xp̄s i luca ꝙ nō au
debat occulos ad celū leuare: ſꝫ pcu
tiebat pect⁹ ſuū dicens. Deus ꝓpiti⁹
eſto mihi peccatori. ꝛ iō receſſit iuſti
ficat⁹: iō dicit beatus Petrus. Humi
liamini ſub potenti manu dei: vt vos
exaltet in tp̄e viſitationis. qꝛ vt dicit
iob. Humilē ſpiritū ſuſcipiat gloriā.
¶ Tertia cōditio ē ꝙ ſit pura vt nō
fiat pp̄ ipocriſiꝫ: vel pp̄ vanā gloriā
ſed fiat pure ꝛ pp̄ deū: ꝛ nō fiat timo
re ſeruili. i. timore pene inferni: ſed ti
more filiali. i. timore offēſe diuine: ſi
cut dictū eſt ſupra de ꝯtritione fiat ēt
ſine omni fictione. qꝛ ta lis ꝯfeſſio eēt
cōfeſſio lupi: de quo fabuloſe narrat̄
ꝙ ſemel confitebatur ꝛ ꝯfeſſor dicit ſi
bi. Pacis ſigna facis aīum tn̄ extimo
prauū quaſi diceret. Licet p̄tendas
ꝯtritionē ꝛ pniam in facie: maliciam
tn̄ retines in aīo. ¶ Quarta cōditio
eſt vt ſit fidelis. ſ. taꝫ confitens q̄ꝫ con
feſſor ſint in fide catholica. ꝛ fiat ſm
doctrinam eccl'ie: nō ſm doctrinā he
reticoꝝ: ita ēt qd̄ fiat ſub ſpe venie: nō
ſit ſic̄ confeſſio iude traditoris: q poſt
q̄ꝫ fuit optie ꝯfeſſus dicens. Peccaui
tradens ſanguinē iuſtū deſperauit de
venia: ꝛ abiens laqueo ſe ſuſpendit.
Probant̄ iſta de pe. di. i. quem penitet
ꝛ di. vi. qui vult. ¶ Quinta conditio
ē ꝙ ſit frequens. Qd̄ dupliciter intel
ligendū ē. Uno modo vt ſi frequēter
cecideret per peccatū mortale frequē
ter reſurgat p̱ pniam: ꝛ hoc hꝫ de pe.
di. ij. repiunt̄. Septies in die cadit iu
ſtus ꝛ. c. adhuc iſtāt pfidi. Alio mō vt
ēt eadeꝫ peccata frequēter cōfiteant̄.
Uñ Augu. Quanto confitebitur plu
ribus qs turpitudineꝫ criminis tāto
facilius conſequet̄ veniā remiſſionis
ꝺ hoc tn̄ qūo ad hoc tenet̄ quis aget̄
infra qñ aget̄ de iteratione ꝯfeſſiōis.
¶ Sexta ꝯditio ē ꝙ ſit nuda: qꝛ nō
dꝫ confiteri per nuncium vel p̱ ep̄laꝫ:
ſꝫ viua voce. i. oreꝫ ꝓprio p̄ncipalit̄ vt
qui p̱ ſe peccauit p̱ ſe erubeſcat. Iteꝝ
non dꝫ confiteri verbis vel nominib⁹
criminum palliatis: ſed quolibet pec
catū ſuū ſuo ꝓprio noīe q̄ꝫtūcūqꝫ tur
pe exprimat honeſte tn̄. i. oēs circun
ſtantias quātūcunqꝫ turpes ꝛ abho
minabiles exprimat vt ſic tota ſanies
apoſtematis expelat̄. De circūſtātijs
qūo ſint confitende habet̄ ſupra. c. p̱
cedēti. ¶ Nota ēt ꝙ mut⁹ pōt ꝛ dꝫ
ꝯfiteri per ſigna ꝛ homo qui ē alteri
us lingue ꝛ idcomatis: ita ꝙ ſi confeſ
ſor non intelligeret euꝫ dꝫ confiteri p̱
interpretem ꝛ interpres ita tenetur te
nere ſecrete ꝯfeſſioneꝫ ſicut ſacerdos.
¶ Nota ēt ꝙ ſi aliqs ſcribat pecca
ta ſua in charta vt melius recordetur
de eis ꝛ legat corā ſacerdote: bñ facit.
¶ Septima conditio ē ꝙ ſit diſcreta
vt. ſ. diſtincte ꝛ ſeperatim confiteatur
ſingula peccata ſua nō confuſe iuxta
illō p̄s. Lauabo per ſingulas noctes
lectuꝫ meuꝫ: lauabo inquit in ꝯfeſſio
ne per ſingulas noctes. i. per ſingula
peccata lectum meum. i. conſcientiaꝫ
meam. Item vt eligat perituꝫ iudiceꝫ
Augu. Sacerdoteꝫ quere qui te ſciat
ligare ꝛ ſoluere. Et quare ſupra cui ē

facienda confeſſio. ¶ Octaua con-
ditio eſt quod ſit libens.i. voluntaria:
vt nō ſit ſicut cōfeſſio a choris.qui co
actus confeſſus ē ⁊ lapidatuſ ſed ſicut
confeſſio dextri latronis in cruce licet
enī dolore debeat pp peccata que con
miſit debet tñ gaudere pp vitā quam
recuperauit vnde conuenit dolorē ⁊
gaudium eē ſimul ⁊ ſemel in eodē ſu
biecto ps. Secundum multitudinem
dolorum meoꝝ in corde meo conſola
tiones tue letificauerunt aīam meam
¶ Noua conditio ē qꝫ ſit verecūda.
Cum magna verecundia debet pec-
cator confiteri ⁊ ſic merebitur veniā
Augu. Laborat mens patiendo eru-
beſcentiā ⁊ quoniā verecundum eē
eſt magna pena.qui erubeſcit ꝓ xpo
fit, dignus venia.de pe.di.i. quem pe-
nitet non tñ debet eſſe tanta verecun-
dia ꝙ pp eā dimitat dicere veritatē.
Unde ſapiens. Ne confundaris pro
aīa tua dicere veritatē quoniā ē con
fuſio adducēs peccatū ⁊ eſt confuſio
adducens gloriam. ¶ Decima cōdi
tio ē ꝙ ſit integra.vt.ſ.dicat oīa pecca
ta: non diuidendo ea inter duos ſacer
dotes, ſed omnia dicat vni.nihil peni-
tus dimittendo. Deus.n.ſumme bonꝰ
opus imperfectionis nō nouit aut to
tam hominem ſanat aut nihil.verſus
de hoc. Summa dei pietas veniā non
dimidiabit. Aut nihil aut totum te pe
nitente dabit Augu. Caueas ne ve-
recundia ductus diuidaſ confeſſionē
¶ Undecima cōditio ē ꝙ ſit ſecreta
tam exparte confitētis ꝙ̄ exparte con
feſſoris. Exparte confitentis vt nō ꝓ-
dicet peccata ſua ī plateis ne alij ſcan
dalizentur in peccato ſuo. ⁊ ne ſit de il
lis qui glorientur cum male fecerint.
Quomodo ergo debet eſſe ſecreta ex
parte confeſſoris dicetur īfra qñ age-
tur de ſigillo confeſſioniſ ¶ Duode
cima conditio eſt ꝙ ſit lachrymabilis
hoc dicit Hieremias. Per diem ⁊ no-
ctem non des requiem tibi neqꝫ tace-
ant pupille oculi tui. Joannes criſo
ſtomus. Lachryme lauant delictum
ꝙ pudorē cōfiteri. Et in veritate ma
gnum ſignū contritionis ſunt lachry
me potiſſime in homine adulto.
Nam in paruulo vel muliere non eſt
multum curandū de lachrymis.
Nam de mulieribus dicit Ouidiꝰ
Ut flerent oculos erudiere ſuos.
¶ Tertiadecima cōditio ē ꝙ ſit acce
lerata.i.feſtina d̄ iſta cōditione requi-
re ſupra.c.qñ ē ꝯfeſſio facienda.
¶ Quartadecima cōditio ē ꝙ ſit for
tis exemplo beate marie magdalene
que adeo fuit fortis in penitendo pro
pter amarum.interius cōpulſionē ꝙ
nullo pudore obſtante publice fuit cō
feſſa turpitudinem ſuorum peccatoꝝ
Sic peccator debet eſſe fortis in peni-
tendo ⁊ confitendo ⁊ pro nullo retra
hatur a confeſſione pecatorum: quia
ſcriptum ē fortis ē vt mors dilectio.
¶ Quintadecima cōditio ē ꝙ ſit ac
cuſatoria qd̄ dicat ſe cōmiſiſſe pecca-
tū ex ꝓpria malicia accuſando ſe for
titer nō pretendēs excuſationes ī pec
catis ſicut fecerunt primi parentes vñ
ſapiens iuſtus in principio accuſator
ē ſui venit amicus eius ⁊ inueſtigabit
eū iſte amicus ē deus ⁊ niſi peccator
mō accuſat ſe corā iſto amico.i. corā
ſacerdote dei vicario in futuro habe-
bit multos accuſatores.ſ.deū ꝓpriā

terationem confeſs.

conſciētiā/diabolū/peccatū ꝛ ēt totum mundū: q2 vt dicit ſapiens pugnabit orbis terraꝝ ꝯ inſenſatos. Si autem mō accuſet ſe deus excuſabit eum.

℃ Sextadecima conditio ē ꝙ ſit parere parata .i. ꝙ ſit obediēs. Aug. ponat ſe penitēs oīo ī ptāte iudicis ꝛ in inditio ſacerdot/ mihi reſeruās ſibi vt oīa eo iubēte parat⁹ ſit facere pro recipienda vita aīe quecūq3 faceret pro euitanda corporis morte ꝛ hoc cū deſiderio q2 vitā recuperat infinitā cū gaudio .n. debet facere imortal' futurus q̄ faceret ꝓ differenda morte moriturus. Raymundus in ſumma ſua addit alias duas conditiones. prima ꝙ ſit propria vt .ſ. ſeipſū accuſet ꝛ nō aliū. vnde ps. Deus vitam meā ānūciaui tibi vitam inquit meam non alienam. alias ſi crimen vel peccatū alterius ꝑderet nō eēt criminis illius corrector. ſ3 proditor vel detractor. vnde nullus debet nominare alium in confeſſione nec ſacerdos debet interrogare de noīe. Fallit aūt iſtud vbi circunſtātia facti ē talis qð alter non poteſt cōfiteri peccatū puta ſi cognouit matrem filiam vel ſororē. Quid autē ꝛ quomō ſit faciēdū in facto iſto dictū ē ſupra .c. cui eſt facienda confeſſio.

℃ Secunda ꝯditio quā addit Raymundus ē ꝙ ſit moroſa ꝛ non dicant peccata in trāſcurſu ſicut cāpſores cōputant nummos. ſed cū maturitate ꝛ mora ꝛ deliberatiōe vt ex hoc attendatur deuotio ꝛ maior habeat' cōtritio ꝛ verecundia. Cōfiteat' ḡ peñitens iuſta formā p̄dictā ꝛ habita remiſſiōe peccatoꝝ habebit premia beatorum.

℃ Capitulum ſeptimum de iteratione confeſſionis.

Licet vt dictū ē ſupra multū ſit vtile ꝛ fructuoſū frequent' cōfiteri aliqñ tñ ē neceſſariū.

℃ Notādū ergo ꝙ doctores ponūt aliquos caſus in quibus de neceſſitate ſalutis eſt confeſſio iteranda.

℃ Primus ē ꝑꝑ enormitatē ſceleris ſicut qñ aliqs h3 aliquē caſum de quō cōfeſſor ſuus nō pōt eū abſoluere ꝛ remittit eū ad ſuperiorē tūc d3 confeſſionē quā īferiori fecerat iterare ſuperiori vt ſciatur que pnīa ē ei imponenda niſi forte ſuperior cōmittere vices ſuas quantū ad illū caſū inferiori ꝓbatur iſte caſus xxxiij. q. ij. c. latorem. extra de pe. ꝛ re. ſignificauit.

℃ Secundus caſus ē ꝑꝑ ignorantiā confeſſoris ſi .n. confeſſor ſuus ſit iperitus ꝛ neſciat ſibi iponere pnīam pro peccatis cōfeſſis d3 eū remittere ad cōfeſſorē peritū qui ei ſciat imponere pnīam ſalutarem ꝛ iſte tenetur peccata prius confeſſa iterū confiteri iſti. Unde Augu. ſacerdotem quere qui te ſciat ligare ꝛ ſoluere.

℃ Tertius caſus ē pro cōtemptu ſatiſfatiōis vt qñ qs fuit cōfeſſus de peccatis ſuis ꝛ ꝯtempſit facere pnīam ſibi ipoſitā ꝛ recedit a me memoria que fuit illa pnīa tenet' iterum cōfiteri illo eadem pctā ſi recordat' de eis probat' iſte caſus de pe. di. iij. ſi apl's. Diſtiguēdum eſt tamen in iſto caſu q2 aut iſte ꝯfitet' eidē cōfeſſori qui primo fuerat ꝯfeſſus aut alij. Si ꝯfitet' eidē ꝯfeſſori ſi ille confeſſor recordat' de peccat/ ſibi primo confeſſis non tenetur niſi velit iterū cōfiteri illa ſibi ſ3 ſufficit dicere. ego dn̄e fui cōfeſſus vobis alias

de ꝯfes·

⁊ vos recordamini de qbus et ſciatis
ꝙ ego ꝯtépſi facere pniaꝫ quaꝫ mihi
ipoſuiſtis ⁊ nõ recordor q̃ fuit ⁊ iõ ve
nio ad vos vt mihi illã vel aliã ipona
tis. Si aũt nõ recordat̃ credo qȯ te-
netur ſibi iterũ cõfiteri ⁊ idẽ dico ſi cõ
fiteatur alij. ℂ Quartus caſus ẽ pp
maliciam fictionis qñ.ſ. aliquis ſcien
ter retinet aliqȯ peccatum mortale in
cõfeſſiõe qꝛ illud ꝙ retinuit ⁊ oĩa alia
iteruꝫ dꝫ cõfiteri. Et rõ ẽ qꝛ confeſſio
prima nõ fuit facta in charitate cum
ipe remaneret in pctõ mortali: ergo i
poſſibile fuit alia pctã dimitti. ğ ſi nõ
fuerunt dimiſſa dꝫ iteꝝ cõfiteri: aug.
ſcio dñꝫ inimicũ oĩ crimino ſo: qũo ğ
qui peccata reſeruat ȯ alijs reciperet
veniã. de pe. di. iiij. ſunt plures. Nota
tñ diſtictioneꝫ poſitã in caſu p̄cedenti
qȯ ſi cõfiteatur eidẽ ſacerdoti ſufficit
qȯ dicat qñ' fui vobis confeſſus tenui
malicioſe peccatuꝫ. Et hoc ſi cõfeſſor
recordet̃ de alijs peccatis: ſꝫ ſi nõ re
cordetur tenetur iterum oĩa cõfiteri:
⁊ idem dico ſi confiteatur alij. Et q̃t
in iſtis quattuor caſibus ſit de neceſſi
tate cõfeſſio iterãda cõcordãt oẽs do-
ctores. Sũt aũt alij caſus i quibꝰ do-
ctores adinuiceꝫ variant̃. ℂ Primꝰ
caſus eſt pp pcti obliti recordationeꝫ.
ℂ Secundus ẽ pp peccati recidiua-
tionẽ dicũt.n. aliqui doctores ꝙ qñ re
cordat̃ aliquis ȯ aliquo peccato mor
tali ꝙ nõ fuerat cõfeſſus vel qñ recidi
uat i aliqȯ pctũꝫ ꝙ añ fuerat cõfeſſꝰ
puta fuerat cõfeſſus ȯ adulterio ⁊ ite
rũ ꝯmittit ⁊ p̄labit̃ i adulteriũ iterũ te
net̃ oĩa pctã priꝰ confeſſa ꝯfiteri. Et
quãtũ ad primuꝫ caſum ẽ rõ qꝛ aliter
nõ eẽt cõfeſſio integra: quãtuꝫ aũt ad
ſecũdũ caſũ ẽ rõ iſtorũ qꝛ dicũt ꝙ oĩa
peccata quantumcũqꝫ priꝰ dimiſſa re
deunt pp ingratitudineꝫ. Alij dicunt
ꝙ ſufficit dicere in generali ſe alias
peccaſſe ⁊ de nouo de hoc peccato re
cordatũ fuiſſe vel de nouo hoc pecca
tuꝫ cõmiſiſſe. Tertij dicunt quaſi me-
dio modo dicẽtes ꝙ in predictis duo
bus caſibus peccata eiuſdeꝫ generis
iterũ cõfiteri in ſpeciali: peccata vero
alterius generis ſufficit cõfiteri igene
rali: verbi gr̃a. aliqs recordat̃ modo
ſe cõmiſiſſe furtuꝫ ſi alis fuerat cõfeſ-
ſus de furto tenet̃ iteꝝ cõfiteri de eodẽ
furto i ſpeciali vt dicit prima opinio.
De alijs vero peccatis ſufficit ꝯfiteri
i generali vt dicit ſecũda opinio: ⁊ idẽ
dico de recidiuo que iſtaꝝ opinionuꝫ
ſit verior relinquo iudicio meliorum
vt vnuſquiſque eligat quam voluerit
ℂ Magiſter godfer. de fõtanis ma
giſter intheologia pariſius in quodaꝫ
ſuo quolibet addit vnuꝫ aliũ caſuꝫ.ſ.
qñ aliquis confitetur ⁊ non dolet nec
penitet de peccatis vel de peccato pre
terito nec proponit abſtinere infutu-
rum talis tenet̃ iterũ confiteri. Et in
ter multas rõnes q̃s adducit ꝓ hoc ẽ
iſta vna: qꝛ in eſſentialiter ordinatis
poſteriꝰ nõ põt eẽ ſine priori. Et mul
to minus põt ſtare cũ ꝯtrario prioris
ſicut aliqs nõ põt cõfirmari niſi p̄us
ſit baptizatus ⁊ baptiſmus ⁊ confir-
matio hñt neceſſariũ ordinẽ ſꝫ ꝯtritio
⁊ cõfeſſio hñt neceſſariũ ordinẽ inter
ſe quare ad hoc ꝙ ꝯ eſſio valeat ho i
oꝫ ꝙ cõtritio precedat cõfeſſionẽ vel
ad minus ſit ſimul cũ ea ſed in caſu
propoſito cõtritio nõ precedit nec eſt
ſimul cũ confeſſione: imo eius oppo-

quomodo se debet habere sacerdos ad confessionem

ſituz ē ſimul cū confeſſione.ſ.delectatio.ꝛ cōplacentia in peccato q̄re illa confeſſio nihil valuit: q̄re oꝫ ꝙ iteret̄ verū eſt ꝙ frater Bernardus de gauanto Bacalarius i theologia ꝛ quodā electus chamontēs in correctorio ſuo ꝯ̄ dictuꝫ magiſtruꝫ Godfre.dicit ꝙ talis non tenet̄ iteꝝ cōfiteri de neceſſitate: ſed tenetur conteri de peccatis cōfeſſis ficte ꝛ de ip̄a fictiōe ꝛ v̄tute cōfeſſionis p̄mo facte ꝛ cōtritionis ꝛ penitentijs remitūtur peccata ſibi. Arguit ergo ſic tantū valet ꝛ pōt contritio in virtute confeſſionis facte q̄ntuꝫ valet ꝛ poteſt in virtute cōfeſſiōis fiende: ſed contritio in virtute confeſſionis fiende delet omnia peccata vt tenet doctrina fidei.ergo i v̄tute confeſſionis iā facte. Confeſſio enim facta iam habuit exiſtentiam realem.

¶ Et ideo virt⁹ ei⁹ pōt operari melius quā illi⁹ confeſſiōis q̄ nōdū fuit. Que iſtarum opinionuꝫ ſit verior neſcio tñ credo ꝙ ſaltiꝫ talis tenet̄ confiteri in generali ſic. Cōfeſſus fui alias multa peccata de q̄bus nō penitebaꝫ nec ꝓponebā abſtinere: ſꝫ mō cōteror de ipſis ꝛ ſū paratus facere penitētiā mihi iniunctaꝫ niſi fecerit eaꝫ. Et credo ꝙ ſi i ſpeciali cōfiteret̄ oīa peccata bñ faceret. ꝛ iſtud vꝫ ſentire Raymūd⁹ i ſūma ſua. Et rōnē ei⁹ vide ſupra i iſto eodē.c. vbi q̄rt⁹ cāus ē.

¶ Quomodo ſe debet habere ſacerdos ad confeſſionem.c.viij.

O Stenſo de ꝯfeſſione q̄ ꝛ q̄lis debet eē. Reſtat oſtendere d ꝯfeſſore.ꝛ p̄mo qūo debeat ſe habere ad confitentem. ¶ Circa qd̄.notandū ꝙ cōfeſſor dꝫ habere ſeu gerere vicez ſpiritualis medici peccator vicē ſpiritualis egroti ſicut.n.corporalis medicus accedēs ad egrotū p̄mo mulcet egrū ꝛ cōpatiat̄ ei ſeu cōformat infirmo v̄bis blandis ſaluteꝫ pollicet̄ vt eger confidentius detegat morbi quantitatē: doloris acerbitatē ſic ſacerdos quaſi ſpiritualis medic⁹ dūꝫ ad euꝫ accedit peccator quaſi ſpiritualis egrotus dꝫ peccatorē verbis allicere blandimentis.mulcere vt facilius egrotus ideſt peccator detegat morbi quantitatē.i.peccatuꝫ: dꝫ ergo confeſſor peccatorē monere ꝛ docere vt ad pedes eius ſedeat humilit̄ nec patiatur eū ſedere de pari ꝛ ſi eſt mulier debet eam docere vt ſemꝑ ſedat ex trauerſo ne reſpiciat ſacerdos faciem mulieris: q2 vt dicitur i Abacuch: facies mulieris ventus vrens nec etiam reſpiciat quencunque confitentem in facie: quia audatius confitebitur. Ex inde pio ac dulci ꝛ ſuaui alloquio debeat ipſum inducere ad compunctionē ꝛ confeſſionem ꝓponēs ꝛ oſtendens beneficia que contulit ſibi xp̄s potiſſime in paſſione quomō.ſ.pro ſaluandis peccatoribus voluit tantuꝫ dolorem ſuſtinere. ¶ Iteruꝫ q2 vt ipſe dixit nō veni vocare iuſtos ſed peccatores.iterum oſtendat ei qd̄ illi qui plus peccauerunt ſi bene peniteant poſtea magis diliguntur a deo ꝛ magis exaltantur ſicut patet i dauid petro paulo magdalena ꝛ latrōe q oēs fuerunt maximi peccatores ꝛ q2 bñ penituerūt de peccatis ſuis poſtmodum fuerunt multum ꝛ ſingulariter exaltati a deo exponat. Etiā chriſti miſericordiam ꝛ pietatem cha

ritatem ꝛ manſuetudinem quibuſ pa
ratus eſt recipere peccatores ſuadeat
etiam ſibi quod non verecundetur ſi
bi confiteri quia ipſe eſt peccator ſicut
ꝛ ipſe immo forte plus quã ipſe ꝛ non
confitetur ſibi ſicut homini: ſed ſicut
locum tenenti dei ꝛ ipſe citius permit
teret ſe occidi quam reuelaret pec-
catum eius. Et ſi forte ex omnibꝰ iſtis
peccator nolit cõfiteri proponat ei cõ
feſſor terrorem ꝛ penaꝫ inferni ꝙ ma
la ſunt parata peccatoribus quã dur
deus punit. eos qui volunt penitere
quam miſericorditer parcit penitenti
tibus. Et iſtis omnibus expoſitiſ au
diat ſimpliciter confeſſionem ipſius
caueatqꝫ ſibi ꝙ non ſpuat nec oſten-
dat aliquod ſignum abominationis
quandocunque peccator confiteatur
peccatum flagitioſum ꝛ enorme. Et
omnia audiat cum manſuetudine ꝛ
patientia.

¶ Capitulũ nonũ de interrogatio-
nibus faciendis in confeſſione.

Vanuis quidam dicãt ꝙ in-
terrogationes nõ ſunt fiẽde
in confeſſione tñ quia eorꝫ
dictum eſt plenum periculo proter ſim
plicitatem ꝛ verecundiam hominum
ideo credo contrarium. ſ. ꝙ ſunt faci-
ende interrogationes vnde Auguſti.
ſemper illum locum qui ſine peccato
eſt primus in illaꝫ lapidem mittat ca-
ueat ſpiritualis iudex qꝛ ſicut non cõ-
miſſit crimen nequitie ita non careat
munere ſcientie oporꝫ. n. vt ſciat agno
ſcere quicquid debeat iudicare. Iudi-
ciaria eniꝫ poteſtas hoc expoſtulat vt
quod debet iudicare cognoſcat. Dili-
gens ergo inquiſitor ſubtilis inueſti-
gator ſapienter ꝛ quaſi aſtute interro
get a peccatore ꝙ forſitam ignorat vl'
verecundia vellet occultare. Cognito
ergo crimine varietatis eius non du
bitet inueſtigare locum ꝛ tempus ꝛc.
quibus cognitis aſſit beniuolus para
tus erigere ꝛ ſecum onus portare ha
beat dulcedinem in affectione pieta-
tatem in alterius crimine diſcretionẽ
in veritate hec ꝛ multa alia de mate-
ria iſta ponuntur de pe. di. vi. qui vult
Grego. Clauis apertionis eſt ſermo
correctionis quia interrogando ꝛ in-
crepando culpam detegat culpa quã
ſepe neſcit ipſe etiam qui perpetrauit
xliij. di. ſic rector. Et iſta ſꝫm verbum
beati Iob ſubtiliter eſt educendus de
ſinu peccatoris obſtericante manu id
eſt induſtria confeſſoris coluber tor-
tuoſus: viſo ergo ꝙ interrogationes
ſunt faciende in confeſſione videndũ
eſt de quibus ſunt faciende ꝛ quo or-
dine. ¶ Notanduꝫ ergo quod inter
rogationes ſunt faciende de peccatis
mortalibus ꝛ de circumſtantijs eorũ
dem vt ſciatur ergo de quibus ſunt in
terrogationes faciende oportet ſcire
que ſunt peccata mortalia.

¶ Sciendum tamen ꝙ peccatũ
poteſt eſſe mortale dupliciter. Vno
modo ex natura ſicut fornicari eſt pec
catum mortale ex natura ſua. Alio
modo aliquis actus poteſt eſſe pecca
tum mortale ex intentione ſicut can-
tare in eccleſia non eſt peccatum mor
tale immo põt eẽ meritoriuꝫ ſed canta
re vt placeat mulieri ꝛ alliceat eaꝫ ad
peccanduꝫ eſt peccatũ mortale. Et qꝛ
intentiones humane ſunt quaſi infi-
nite ideo de his que ſunt peccata ex in

tentione nõ pōt certa regula dari: lo
quimur hic ergo de hiſ que ſunt pecca
ta mortalia ex natura ſua. ¶ Notã
dum ergo ꝙ oēs tranſgreſſiones pre
ceptorum decalogi ſunt peccata mor
talia ꝺ quibus tñ dicetur in tertia par
ticula huius operis quãdo agetur de
decem preceptis legis. ¶ Quedaȝ ēt
mirantur ab apoſtolo ad romanum:
vt eſt idolatria vicium contra naturã
iniqtas: malicia: fornicatio: auaricia:
nequitia: inuidia: homicidiuȝ: conten
tio: dolus: malignitas: ſurſurratio: de
tractio: contumelia: ſuperbia: elacio:
intentio malorum: inobedientia: inſi
pientia: incompoſitio: ꝛ iſtis adiungit
illos qui ſunt ſine affectione ſine fede
re ꝛ ſine miſericordia ꝛ iſta omnia ſũt
peccata mortalia. patet ex hoc quod
ſequitur. ſ. quod qui talia agunt digni
ſunt morte: nullus autem dignꝰ morte
niſi ꝑ peccato mortali ğ oīa predicta
ſunt peccata mortalia. Sȝ vt de pec
catis mortalibus poſſit dari certa re
gula. ¶ Notãdũ ꝙ oīa peccata mor
talia ad ſeptem vitia capitalia reducũ
tur que quidem ſepteȝ vitia capitalia
continent̃ in iſta dictione ſaligia. vñ
notandũ ꝙ in iſta dictione ſaligia ſũt
ſeptem lrẽ ꝛ quelȝ deſeruit ſuo pecca
to mortali ¶ Nã ꝑ iſtaȝ lrãm ſ itel
ligitur ſuperbia. per a auaritia. per l lu
xuria. per i ira. per g gula. per i inuidia
per a accidia. Unde verſus. Dat ſe
ptem vitia hec dictio ſaligia.
¶ Iſte ſunt ſepteȝ male radices que
in terra deſerta in via ꝛ i aquoſa aia
rum oium peccatorum ꝺ quibus ego
ſum vnus radicantur ꝛ ex qualibȝ ea
rum pullulant multi rami. vt. n. tradit
Grego. ſuper Iob. Ex iſta mala ra
dice ſuperbie oriunt̃ ſepteȝ peſſimi ra
mi. ſ. inobedientia: iactantia: hyppo
chriſis: cõtentio: pertinatia: diſcordia
preſũptio: De radice auaritie naſcun
tur ſex. ſ. ꝓditio: fraus: fallatia: piuri
um: inequtudo ꝯ miſericordiam cor
dis obduratio. De iſecta radice luxu
rie naſcuntur octo. ſ. cecitas mentis in
conſideratio inconſtantia precipita
tio amor ſui. odium dei: amor p. eſen
tis: ſeculi horor ſiue deſperatio futuri
ſeculi De peſtifera radice ire pullu
ant ſex. ſ. rixe: tumor: mentis: cõtume
lie: clamor: indignatio: baſphemie.
De voraci radice gule naſcunt̃ qnqꝫ
. ſ. inepta letitia: ſcurilitas: immundi
cia: multiloquium: ebetudo ſenſuum.
De ſicca radice inuidie germinantur
quiqȝ. ſ. odiũ ſuſurratio ꝺtractio exul
tatio i aduerſis ꝓximi afflictio i ꝓſpe
riſ. De radice inquã accidie procedũt
ſex. ſ. malitia rancor puſilanimitas de
ſperatio torpor erga precepta iactatio
mentis circa illicita. ¶ Iſte igit̃ ſunt
ſeptẽ radices cũ ramuſculis ſuis q in
vniuerſo ſũt. xliij. ꝛ ſic ꝯputatis ſepteȝ
radicibꝰ erunt i vniuerſo qnquaginta
de quo qnquagẽnario dixit Elias ꝓ dixit elias
pheta. Si ſeruꝰ dei ſuȝ deſcẽdat ignis
de celo ꝛ deuoret te ꝛ quinquaginta
tuos ita dȝ dicere cõfeſſor confitenti.
Si ꝓ qr hõ ſuȝ. i. qr loco dei ſuȝ deſcẽ
dat ignis de celo. i. ignis ſpũs ſancti
deſcendat in aiaȝ tuã ꝛ deuoret i te ve
tereȝ hoieȝ ꝛ quinq̃ginta tuos. i iſtas
radices. Nunc ğ videndũ ẽ quõ ſacer
dos dȝ interrogare de iſtis. Si. n. pec
cator vel ꝑ ſe vl ꝑ iterrogationẽ ſacer
dotis ꝯfiteat̃ de ſuꝑbia: dicẽdo pecca

ni peccato ſuperbie ſacerdoſ oꝫ iterro gare de mō dicēdo ꝑ quē modū fuiſti ſupbus fuiſti vnq̄ inobediens mādat⁊ maiorū tuoꝝ ſicut eccl'e vel ꝓlati vel parētū vel dñi vel magiſtri ⁊ hoc ſm ꝯditionē.pſone q ſemꝑ dꝫ inſpici :⁊ ſi dicat qꝺ ſic interroget quib⁹ mādatis ⁊ qūo ⁊ quotiēs ⁊ qre ⁊ qñ ⁊ vbi ⁊ que circūſtantie vt dictū ē ſupra ſūt i oib⁹ peccatis cōſiderāde. ¶ Deide iterro get iactaſti te aliqñ de bonis collatis tibi a deo ſiue ſint bone nature .ſicut ſūt pulcbritudo fōtitudo aptitudo no bilitas ⁊ ſimilia ſiue ſint bona fortu ne ſicut diuitie ⁊ denarij agri poſſeſſi ones:⁊ alia bona tēpōalia ſiue ſint bo na grē ſicut ſapiētia ſcia eloquētia vir tutes ⁊ ſimilia.dꝫ dicere fuiſti vnquā elatus i mēte tua vel gloriaſti te vnq̄ de pulcbritudine fortitudine aptitudi ne nobilitate diuitis ſapientia ſcia elo quētia ⁊ virtutibus ⁊ ceteris alijs bo nis collatis tibi a deo ita q̄ non humi liaſti te corā deo ꝓ huiuſmodi bonis tibi collatis ſicut ⁊ quātū debuiſti vel credidiſti iſta habere ex merit⁊ tuis ⁊ nō ex grā diuina vel pp iſta credidiſti plus valere q̄ alij. ita q̄ contemnes dicta vel facta alioꝝ: ⁊ dedignareris eē equalis eis ſi dicat q̄ ſic interroget quotiēs ⁊ qūo. Deinde interroget ad hec vt cōmēdareris vl' honorareris p̄ alijs fuiſti vnq̄ hypocbrita ita quod oſtendereris exterius ſanctitatē ⁊ bo nitatē ⁊ iterius retinēs malitiaꝫ ⁊ ini qtatē ⁊ ſi dicat q̄ ſic iterroget q̄tiens ⁊ qūo ⁊ ſic de alijs. ¶ Deinde iter roget eū nunqd qr non honorabaris vel promouebaris pre alijs mouiſti vnquā cōtentioēs ⁊ diſcordias in ci nitate vel in villa vel in ſocietate vel in collegio : ⁊ ſi dicat q̄ ſic interroget cū ſi mala fuerunt inde ſecuta ⁊ que: qr omniuꝫ illoꝝ ē ip̄e reus. ¶ Deide iterroget nunqd pp ſupbiā tuaꝫ ne vi dereris ſuperari ab illis fuiſti parti nax i ſuſtinendo cōtra veritatem ⁊ iu ſtitiam ſniam tuam ⁊ conſiliū tuuꝫ vl' verbū tuum ⁊ ſi dicat quod ſic inter roget euꝫ ſi aliquod damnū ē ide ſecu tum.⁊ ſi ſic ipſe tenetur.

¶ Deinde interroget euꝫ preſūpſi ſti i vnq̄ facere q̄ exerceres vires ſta tum ⁊ ꝯditionē tuā ⁊ tuoꝝ. Et ſi dicat q̄ ſic interroget euꝫ fuit ne aliquis le ſus vel dānificatus ex hoc qr ſi ſic ip̄e tenet̃ ⁊ ita poterit iſta peſſima radix ſuperbie euelli ꝺ corde peccatoris. Eo dem modo dicendū eſt de radice aua ricie quia ſi peccator ꝑ ſe vel ad inter rogationem confiteatur ꝺ pctō auari cie. Interroget euꝫ de mō dicendo fe ciſti vnq̄ fraudem vel falſiam vel di xiſti vnq̄ mendaciuꝫ vel peioraſti in emendo vel vendendo vl' comutando vel a liquē aliū ꝯctum faciēdo ⁊ ſi di cat q̄ ſic interroget eum q̄ fraudē vl' falſiam ſed ipſe non ſpecificet ſibi eaꝫ Iſtud enim ē hñdū ꝓ regula gnāli q̄ in iſtis interrogationibus nō dꝫ dſcen dere confeſſor ad ſpālia peccata vl' ad ſpāles circunſtātias peccatorum quia forte multi poſt tales interrogationes de querent qr oſtederentur eis modi ⁊ maneries pctōꝝ que ipſi alias neſci rēt cogitare ⁊ ideo ſemper iterroget̃ gnāli dicēdo ſicut dictū eſt feciſti vn qꝫ fraudē vel falſiā ⁊c. ¶ Et ſi dicat q̄ ſic interroget quaꝫ ⁊ quare ⁊ qbuſ modis ⁊ contra quos ⁊ quotiens ⁊ i

quibus caſibus Deinde īt errogẽt cū
dimiſiſti vnq̄ꝫ ꝓpter auariciam tuā i
plere ſeptē opera miſericoꝛdie ⁊ ſpeci
ficet ea ſibi dicendo vidiſti vnq̄ꝫ aliq̄ꝫ
eſurientem cui non dediſti manduca-
re ⁊ ſic de alijs operibus miſericoꝛdie
de quibus dicetur infra in tertia ꝑticu
la; ⁊ ſi dicat ꝙ ſic interroget eum de-
circūſtātijs vt dictū ē ſtatim.
¶ Circa etiam peccatum auaricie i
terroget euꝫ de ludo: furto: rapina vſu
ra de quibus dicet̃ aliquid infra.
¶ Sequitur de fetidiſſima radice lu
xurie. Circa quam notandum ē ꝙ lu
xurie ſepteꝫ ſunt ſpẽs. ¶ Prima ē fo
nicatio ¶ Scḋa adultiū ¶ Tertia
ſtupꝝ. ¶ Quarta i ceſtꝰ. ¶ Quita
raptꝰ. ¶ Sexta ſacrilegiū ¶. Sep
tia pctūꝫ ꝯ nāꝫ. ¶ Foꝛnicatio eſt cō
cubitus ſoluti cum ſoluta Adulteriuꝫ
eſt alicui thoꝛi violatio. Stupꝛuꝫ ē illi
cita defloꝛatio virginuꝫ. In ceſtus eſt
affinium vel conſanguineaꝝ abuſus.
Raptus eſt cū puella viollenter de do
mo patris extrahit̃ vt coꝛrupta i vxo-
rem vel concubinā habeatur. Sacrile
giū vt hic ſumitur ē religioſoꝛū vel re
ligioſarum vel pꝛomotoꝛuꝫ ad ſacros
oꝛdines. Peccatum ꝯ nām fit mul tis
modis. ¶ Uno mō quādo n̄ ſerua
tur ſpẽs ſicut quando fit cuꝫ iumẽto: ⁊
iſtud vocatur beſtialitaſ ⁊ de hoc dicit̃
in lege moyſi. Qui coierit cum quo
cunq̄ꝫ iumẽto moꝛte moriat̃. ¶ Alio
modo fit quādo ſeruatur ſpecies: ſed
nō ſexus ſicut maſculus cum maſculo
vel femina cuꝫ femina. Et iſtud voca
tur ꝓpꝛie pctūꝫ ſodomiticū quia ſodo
mite iſto vitio laboābāt. ¶ Alio mō
fit qn̄ nō ſeruat̃ vas debitum vel mo
dus debitꝰ ſꝫ ſeruetur ſexus ſicut qn̄
vir abutitur vaſculo mulieris vel quā
do non cognoſit eaꝫ modo naturali.
¶ Alio mō fit quando idē eſt agens
⁊ patiens ſicut quādo vir coꝛrūpit ſe
ipſum vel mulier ſeipſam ⁊ iſtud vo-
catur peccatū molliciei. vnde dic̄ apo-
ſtolus neq̄ꝫ molles in maſculoꝛum cō
cubitoꝛes regnum dei poſſidebunt.
¶ Circa iſtud ē maledictum pctūm
luxurie cautiſſime dꝫ pꝛocedere ſacer-
dos in interrogando ita ꝙ nō deſcen
dat nimis ad particularia. Quonieꝫ
frequẽter cōpertuꝫ ē tā viros q̄ꝫ mulie
res per nimis expꝛeſſam nominatiōē
⁊ interrogationem criminum in pec-
cata que nō nouerant incurriſſe. Un-
de ſi peccatoꝛ per ſe vel ad interroga-
tioneꝫ ſacerdotis dicat ſe pecaſſe pec-
cato luxurie ſacerdos interroget eum
vtrum ſit ſolutus ⁊ vtrum peccauerit
peccato foꝛnicationis vel adulterij vł
ſtupꝛi vel in ceſtuſ vł raptus vel ſacri
legij vel peccati contra naturam ⁊ in-
terroget eum ſi illa cum qua peccauit
erat ſoluta vidua coniugata vel virgo
affinis vel conſanguinea vel religio-
ſa ⁊ vtrum habuit per violentiam nec
ne: ⁊ iſtud ſufficit ſi confitens eſt per-
ſona intelligens ſꝫ ſi eſt perſona ſiplex
interroget vtrum cognouerit modo
naturali non tamen deſcendendo ad
particularia ideſt non interroget ſi co
gnouerit eam ante vel retro ⁊ ſic d̄ ali
js ⁊ interroget etiam de numero per-
ſonarum ⁊ ſi cognouit vnam vel plu-
res nullo tamen modo interroget de
nominibus perſonarum interroget ēt
de numero actuꝫ ⁊ ſi ſemel vel bis vł
plures de tp̄e. i. ſi tp̄e ſacro vł n̄ ſacro ⁊

etiam de loco ꝛ ẽt quali tẽptatiõe pec
cauerit ꝛ vtrum preuenerit temptatio
nem vł vtrum fuerit preuentus ab ea
ꝛ vtrum peccauerit ſponte an coact⁹
ꝛ qua conditiõe an cõditionali: an ab
ſoluta ꝛ vtrum peccauerit ex libidine
vel ex paupꝑtate ꝛ iſtud habet locũ po
tiſſime in mulieribus ꝛ ita de alijs q̃
magiſtra rerũ experiẽtia docebit eũ.
Sed q2 iſta peſſima radix luxurie ita
extendit ramos ſuos ꝙ etiaꝫ coperit
lectos lege matrimonij cõiunctorum.
Sciendum eſt ꝙ peccato luxurie põt
peccare homo multis mõis etiã mor
taliter cuꝫ vxore ſua q modi ꝯtinent
in iſtis verſibus. Quinqꝫ modis pec-
cat cum vxore maritus. Abutens tpe
loco mente conditiõe modo. ¶ Tpe
etiam ſi cognouit ea tempore meſtru
orum quia ſi ſciẽter hoc faciat peccat
mortaliter ꝛ in lege veteri mãdabaꝰ
interfici. Sed quid de muliere men-
ſtruata nõne peccat ſicut vir. Dico ꝙ
ſi vir tempore menſtruorũ petat debi
tum ſibi reddi ab vxore ipſa debet q̃ꝫ
tum poteſt perſuadere ne petat dicen
do infirmam ſe eſſe nec eſſe parataꝫ
ꝓ tunc ad opus illud non tamẽ debꝫ
ſe dicere eẽ in paſſione illa niſi conſta
ret ſibi de prudentia ꝛ diſcretione viri
quia vir poſſet tantam abhominatio
nem concipere cortra eaꝫ quod dimit
teret eam. Sed ſi conſtaret ſibi de di
ſcretione ꝛ prudẽtia viri poſſet ſibi re-
uelare ꝛ ſi ipſe nolet deſiſtere reddat
ſibi debitum cum dolore ꝛ amaritudi
ne animi. Tempore ſi cognouit vxo-
rẽ tempore ieiunorum vel dierum ſan
ctorum vel dierum cõmunionis vel tẽ
pore puerperi non tamen credo ꝙ ſit
in iſto caſu peccatum mortale dum tñ
non tranſgrediãtur limites matrimo
nij ſicut dicetur ſtatim licet ſint monẽ
di ꝙ tpe tali abſtineant ab actu car-
nali. ¶ Mente ideſt intentiõe circa
ꝙ notandum ꝙ quadruplici mente .i.
intentione põt vir accedere ad vxorẽ
vno modo ꝙ generet ex ea prolẽ que
ſit ad ſeruitium ꝛ cultuꝫ dei. Alio mo
do vt reddat debitum quod ab eo exi
gitur: ꝛ. ſic cum tali mente accedat ad
eam non peccat nec mortaliter nec ve
nialiter: imo meretur dũmodo ibi ni
hil aliud contineatur. Alio modo ꝙ
contrahiꝰ concupiſcentia carnalis ꝛ
ſi talis concupiſcentia manet infra li
mites matrimonij .ſ. ꝙ nullo mõ acce
deret ad eam niſi eſſet vxor ſua ꝛ eſt
ſolum peccatum veniale. Si autẽ iſta
cõcupiſcentia carnis tranſgrediatur
limites matrimonij: ita ſcilicet ꝙ ac-
cedat ad eam non ſoluꝫ ſicut ad vxo
rem: ſed ſicut ad mulierem ita ꝙ ſi ha
beret aliam ita in promptu ſicut iſtaꝫ
ita accederet ad eam. iam eſt peccatũ
mortale. Loco .i. ſi cognouit eaꝫ in ec
cleſia vel cimiterio vel in alio loco ſa
cro ꝛ i iſto cãu credo ꝙ vterqꝫ peccat
mortaliter. ¶ Conditiõe .i. ſi cogno
uit eã cũ conditione inhoneſta ꝛ illi-
cita ſicut viſum fuit ſupra quãdo age-
baꝰ de matrimõio. ¶ Modo ideſt
ſi cognouit eam contra modum inſti
tutum a natura ꝛ iſtud ẽ grauiſſimuꝫ
peccatum in vxore augu. Uſus qui ẽ
contra naturam execrabilis ſit in me
retrice: ſed execrabilior in vxore. xxij.
q. v. adulteri. Secundum ergo iſta ſa
cerdos poterit formare iterrogatões
ſuas de peccato luxurie circa viruꝫ ꝛ

vxoꝛē ſaluo tamen non ꝙ deſcendat
nimis ad particularia. ¶ Circa pec
catum ire ſi peccatoꝛ per ſe vel ad inte
rogationē ſacerdotis confiteat̄ d̄ eo:
poterit iterrogare ſacerdos ꝓpter irā
blaſphemaſti vnq̄ de deo vel de ſanc
eius. Et ſi dicat ꝙ ſic interroget quo/
modo quotiens quare. ⁊ ſic d̄ alijs cir
cunſtantijs. De inde iterroget dixiſti
vnq̄ propter iram verba contumelio
ſa ꝓximo. Et ſi dicat ꝙ ſic interroget
que verba ⁊ quare ⁊ quotiens ⁊ vbi ⁊
coram quibus. Interroget etiam ſi fu
it iniuriatus alicui propter irā percu
tiendo vel verberando eum. Et ſi di/
cat ꝙ ſic interroget quis erat an cleri/
cus vel laicus religioſus vel ſecularis
⁊ ſic de alijs circunſtantijs perſone.
Interroget etiam quotiens iterauit i
iurias ⁊ vbi ⁊ quare ⁊ ſic de alijs cir/
cunſtantijs. ¶ Circa peccatū gule ſi
peccatoꝛ per ſe vel ad interrogationē
ſacerdotis confiteatur de peccato gu/
le interroget ſacerdos ſi propter gulā
nunq̄ fregit ieiunia eccleſie vel ſi co/
medit carnes in eis quare ⁊ quotiens
⁊ ſi inebriauit ſe ⁊ ſi opoꝛtet in conſue
tudine qd̄ inebriet ſe ⁊ ſi propter ebri
etatem dixit verba ſcurrilia ⁊ inhone
ſta vel iniurioſa ⁊ quotiens dixit ⁊ q
bus ⁊ ſic de alijs. ¶ Et nota quod ſe
cundō ꝙ dicit Gregoꝛius quinq̄ mo
dis peccat homo per gulam ⁊ iſti mo
di continentur i his verſibꝰ. ¶ Cer
tum quinq̄ modis gula damnat edē
tem. ¶ Dum comedit nimium dum
edendi preuenit hoꝛam. Querit de
licias parat eſcas delicioſe. ¶ Aut
ſumit auide ꝙ non erat delicioſum.

¶ Et nota ꝙ comedere multum ve
ratione cōplexionis vel etatis vel la
boꝛis non eſt peccatū dum tamē nō
ſtudio vel ardoꝛe vel auiditate ſuma
tur. Item precioſitas moderata maxi
me in diuitibus qui talibus vti ſolent
non eſt peccatum dū tñ modo nō ſu
matur nimis auide nec ſtatus ſuus ob
ſtet. Et quia facta ē mētio de ebrietate
nota ꝙ ebrietas tribus modis dicitur
¶ Primo modo dicitur pena ⁊ obli
uio mēt/ nō ē pccū. xv. q. i. ſane.
¶ Secūdo mō dicit̄ ebrietas frequēs
actio bibendi hec vt ait Aug. ē pctūm
veniale niſi ſit aſſidua q2 tūc ē pctūm
moꝛtale maxime ſi nouit vires vini ⁊
ñ vult appōere aquā. xxv. di. c. crimis.
¶ Tertio mō dr̄ quedam diſpoſitio
mētis ⁊ ſtudium ad inebriandū ⁊ iſta
eſt pctūꝫ moꝛtale. xxv. di. añ oīa.
¶ Circa pctūꝫ iuidie ſi pecatoꝛ con
fiteat̄ d̄ pctō inuidie vel ꝑ ſe vel ꝑ ad in
terogationē ſacerdot/ iterroget ſacer
dos ſi placuit ei malū ⁊ dānuꝫ ꝓximi
⁊ ſi diſplicuit ſibi bonū vel cōmoduꝫ.
Itē ſi vnq̄ ex inuidia detraxit ſibi ipo
nēdo ei falſum crimē vel bonuꝫ quod
erat in eo diminuādo vl' occultādo vl'
malū qd̄ erat in eo augmētādo vl' illiſ
q nō nouerāt manifeſtādo. Itē q̄tiēs
facit talia ⁊ q̄re ⁊ ſic d̄ alijs circūſtan
tijs. Itē ſi poꝛtat odiū vel rancoꝛē vel
malā volūtatē ꝓximo ⁊ q̄re ⁊ ſic d̄ alijs
¶ Circa accidiā iterroget ſacerdos
ſi potuit mlta bona facere q nō fec: di
cere q̄ nō dixit cogitare q̄ nō cogitauit
⁊ multa alia vitare q̄ non vitauit.
Itē ſi ex negligentia omiſit ire ad miſ
ſaꝫ ad ſermonē ⁊ alia bona opa: ⁊ ſic

de alijs. Secūdū ģ iſtā doctrinā ſacer
dos potit formare iterrogatiōes ſuaſ
q₂ in iſtis vnctio quā accepita adeo ꝛ
expientia docebūt eū magiſq̄ aliqua
lectio. Verū q₂ iuxta varietatē pſona
rū variande ſunt iterrogatiōes: iō iu-
xta varietatē cōfitētiū dꝫ ſacerdos va
riare iterrogatiōes. Unde ſi cōfitēſ ſit
religioſus iterroget de tribus votis re
gule. ſ. obedientia pauptate ꝛ caſtitate
Interrogat eū ō obſeruantijs regula
rib⁹ ꝛ potiſſime de duodeci abuſioni-
bus clauſtri quib⁹ frequēter religiōis
ſtatus corrūpit. Et ſunt iſte Prelatus
negligens. Diſcipulus iobediēs. Iuue
nis ocioſus. Senex obſtiat⁹. Mona
chus curialis. Monachus ſeu cano
nic⁹ regularis cauſidic⁹. Habit⁹ pcio-
ſus. Cib⁹ exquiſit⁹. Rumori clauſtro
Lis in caplō. diſſolutio i choro. Irre
uerētia circa altar̄. Et ſic ꝑꝫ iſtas ꝛ ꝑꝫ
alias obſeruantias rl̄ares ꝯfeſſor dꝫ
ꝛ pōt formare iterrogatiōes. Circa ēt
clericos ſeculares faciēde ſūt iterroga
tiones de ſimonia: de negociatione ꝛ
alijs q̄ ptinēt ad auariciam ꝛ ſi hꝫ ad
miſtratiōnē officium vl̄ bñficiū iterro
get̄ de dilapidatiōe bonorū vl̄ ſi expē
dit i malos vſus bona eccleſiaſtia. Itē
vtrū iter ſit diuinis officijs ꝛ horis ca
nonicis vtrū portet coronā ꝛ habitum
cōgruētē vt ꝓ dicat pfecte ꝛ complete
diuinuꝫ officiū. Itēꝫ iterrogādi ſūt de
luxuria ō venatiōe de irregularitate ō
ludo aleaꝝ ꝛ ſi ē i ſacris ō aduocatiōe
ꝛ ſilib⁹ de qb⁹ ſepi⁹ ſolēt peccare. Cir
ca milites de rapina. Circa pncipes i
terrogādū eſt ō iniuſtitia. Circa mer-
catoreſ ꝛ alioſ officiales artes mecha
nicas exercētes ō fraude ō dolo ō mē

datio ō p iurio de furto ꝛ ſilib⁹. Circa
burgēſes ꝛ ciues cōiter de vſuris ꝛ de
pignorib⁹. Circa ruſticoſ ꝛ agricolaſ
de inuidia ꝛ de furto maxime circa ō
cimas ꝛ primicias tributa ꝛ cenſus.
Et eſt ſciendum ꝙ licet forma gnālis
ſupra poſita ſit obſeruāda i oibus tñ
ſcḋm formā diuerſaꝝ pſonaꝝ ꝛ officio
rum ſtudioſius ꝛ ſpālibus ꝛ circa ſpe-
cialia crimina iſiſtendum. ꝛ factiſ iſtis
interrogationibus ſi confitēs ē pſona
ſimplex interroget euꝫ ſacerdos ſi ſci-
at Pater noſter: ꝛ Aue maria ꝛ cre
do in deum ꝛ ſi ſciat ſe ſignare ꝛ ſi ne-
ſcit inſtruat eū vel moneat euꝫ ꝙ adi-
ſcat. Deinde interroget eum ſi tentat̄
aliqua tentatione ꝛ qua ꝛ quō ſe ha-
beat in reſiſtendo ꝛ doceat eum moꝫ
reſiſtendi. ſ. ſi tentat̄ de ſuperbia cogi
tet de humilitate filij dei qui humilia
uit ſemetipſū factus obediēs vſqꝫ ad
mortem cogitet etiā de caſu diaboli q
propter ſuperbiam ſuaꝫ de paradiſo
cecidit i infernuꝫ ꝛ de angelo diabol⁹
factuſ eſt. Si tentetur ō auaricia cogi
tet de breuitate vite ꝛ iſtabilitate ꝛ va-
nitate mundi ꝛ ꝙ nihil ſecum aſpor-
tabit de omnibus diuitijs ſuis. Si te-
netur de luxuria cogitet ō morte ꝛ q̄li
ter erit caro poſt mortem cogitet etiaꝫ
de penis inferni ꝛ gaudijs paradiſi ꝛ
multa alia debet eis oſtendere ꝛ doce
re. Hoc facto itelligat ꝛ repetat in ge-
nerali cōfeſſionē ſuā dicēs. Amice tu
fuiſti ꝯfeſſus pctā iſta oſtēdat̄ ei gra
uitatē peccatorū icrepando eū dure ꝛ
iducēdo ad lachrymas ꝛ cōpūctioneꝫ
ꝛ contritionē ꝛ adhuc multuꝫ valet ſi
ſacerdos oſtendat multū doloroſuꝫ ꝛ
lachrymabile peccatori ſicut legitur ō

btõ Ambroſio ꝙ quando aliquis con
fitebatur ſibi lapſum ſuum ita amare
flebat quod confitentẽ quantuncũqꝫ
obſtinatum ad fletũ ⁊ lachrymas ꝓ
uocabat ſic debet facere ſacerdos: vt
ſic peccator ṽecũdia ductus ad lachry
mas inuitetur vt lachryme admonen
tis lachrymas excitent penitentiſ ⁊ iõ
ſũmopere caueat ſacerdos ꝙ nõ adu
letur alicui in confeſſione imo quan-
tuncunqꝫ ſit magna vel verecũda per
ſona icrepet ⁊ corrigat eã dure caueat
tñ ne nimis exaſperet vel ꝙ non ſit ni
mis durus verbo. Sꝫ ſi peccator vult
bñ penitere ꝓmittit ſibi veniaꝫ d̃ pec-
catis ita ꝙ peccator ſemper recedat
cõſolat⁹ ab eo. Et iſtis recte peractis:
faciat ſibi confeſſionem generalẽ mo
nens ꝙ ſi recordetur de aliquo pecca
to mortali reuertatur ad confeſſioneꝫ
⁊ ſic impoſita penitẽtia abſoluat eũ in
nomine dñi ita tñ ꝙ ſi ſit excõicat⁹ ma
iori excõicatione nullo modo abſol-
uat eum donec ſit ab excõicatione ab-
ſolutus. Sed qꝛ ſm cõmunem doctri
nam quilꝫ hñs curaꝫ aĩarũ põt abſol-
uere a minori ĩcxcõicatione: iõ anteq̃
ꝓcedat abſolutionem de peccatis ab-
ſoluat euꝫ ab illa excõmunicatione di
cens. auctoritate dei mi cõmiſſa abſol
uo te a vinculo excõmunicatiõis ꝙ ſi
ĩcurriſti per aliquam participationeꝫ
excõmunicatorũ ⁊ poſtea abſoluat eũ
a peccatis oblitis ⁊ confeſſis. ¶ Sꝫ
ponatur aliquis ſacerdos habet alq̃s
parrochianos ſurdos vł mutos vł ce
cos vel furioſos vł demoniacos ⁊ for
te ſcit iſtos eſſe in peccato mortali qd
faciet de iſtis ſi enim moneat ſurdum
ad penitentiam non prodeſt quia: nõ
audit: ſi mutum non poteſt confiteri:
⁊ ſi aliquis talium eſt cecus non po-
teſt videre ſignum nec mutus etiaꝫ po
teſt legere ſi ſibi ſcribatur. furioſus nõ
eſt capax rationis nec etiam demonia
cus. Dico ꝙ ſacerdos dꝫ facere poſ-
ſe ſuum vt inducat eos ad penitentiã
⁊ cõtritionem ſꝫ ꝙ eſt poſſibile. ſ. ver-
bis vel ſcripturis nutibus vel ſignis ⁊
omnibus alijs modis quibus poterit
Et ſi ñ poteſt oret ad dñꝫ ⁊ faciat ora-
re populum ſuum vt deis illuſtret cor
da eorum penitentiaꝫ ⁊ cuꝫ nihil omi
ſerit de cõtingentib⁹ nõ ĩputabit̃ ſibi
Quõ aũt ſe debꝫ habere ſacerdos ad
infirmũ q amiſit loq̃lã ⁊ ñ põt ꝯfiteri
vid̃ ſup̃ pte. i. tractatu d̃ euchrĩſtia. c. ix.

¶ De ptãte clauiũ ⁊ effectu confeſſionis. c. x.

Quia ſupra cũ de effectu cõtri
tionis ageret̃ dictũ ẽ ꝙ pctã
in cõtritione dimittũt̃ dubiũ
exiſtit qd dimittit ſacerdos ṽtute cla-
uiũ in abſolutione cũ nõ dimittat cul
pam qꝛ illa vt dictũ ẽ dimittit̃ ĩ ꝯtritio
ne nec etiã penã qꝛ adhuc poſtq̃ ẽ ab
ſolut⁹ remanet obligatus ad penam.
¶ Circa iſtũ mãm iſtud vꝫ mihi di-
cedũ. Iſte. n. q accedit ad ꝯfeſſionem
aut ẽ pfcẽ ꝯtrit⁹ aut ẽ. Si ẽ pfcẽ ꝯtrit⁹
tunc de⁹ virtute ꝯtritiõis remittit ſibi
pctã ita ꝙ añq̃ꝫ accedat ad ꝯfeſſionẽ
mũdat⁹ ẽ a culpa. Si aũt nõ ẽ pfcẽ cõ
trit⁹ tũc virtute cõfeſſionis iſta ipfcã
ꝯtritio reducitur ad pfectã ita ꝙ d̃ at
trito virtute cõtritionis fit cõtrit⁹ ⁊ vir
tute confeſſionis remittitur ſibi pecca
tum quantum ad culpam. ¶ Notã
dũ tñ ꝙ quando dicitur peccata in cõ
tritione dimitti intelligendũ eſt deum

dimittere peccatum: non cōtritiōez vł
ꝯfeſſionē. Vñ Ambro. ⁊ ponit̃ de pe.
di. i. v̄bum dei peccata dimittit. ⁊ aug.
⁊ ponit̃ ď ꝯſe. di. iij. Nemo tollit pctā
niſi ſolus xp̄s qui ē agnus tollēs pctā
mūdi tollit aūt ⁊ dimittēdo q̄ fcā ſūt
⁊ adiuuando ne fiat ⁊ ꝑducēdo ad vi
tam vbi fieri non pñt: qď aūt dꝛ ſolus
xp̄s non excludit prē𝔷 ⁊ ſpūm ſctūm
qꝛ īdiuiſa ſūt opa trinitatis: ⁊ iſtud ve
rū ē q̄ztū ad opera q̄ ſunt a dextra.
Quid ğ faciūt ibi claues vł abſolutio
ſacerdot̄. Dicēdū ꝙ dicūt aliq̄ ꝙ deꝰ
mūdat aīa𝔷 a macľa cľpe ⁊ ſacerdos
abſoluit eā a vīculo pene et̄ne: fateoꝛ
ꝙ non itelligo iſtos nō. n. video ꝙ ali
q̄s poſtq̄𝔷 mūdatꝰ eſt a macula culpe
moꝛtalis ſit obligatꝰ pene eterne cum
iſta pena nō debeat̃ niſi peccato moꝛ
tali. Si ğ deꝰ mūdat aīa𝔷 ī ꝯtritiōe a
culpa moꝛtali abſoluit eā ⁊ ꝑ ꝯſequēs
a vinculo pene eterne. Et iō dicūt ali
qui ꝙ q̄uis pctū𝔷 ī cōtritione dimitta
tur ⁊ q̄ztū ad culpā ⁊ q̄ztu𝔷 ad reatū
pene et̄ne: tñ pctoꝛ adhuc remāet ob/
ligatꝰ ad duo. ſ. ad ꝯfitēdū pctū𝔷 ⁊ ad
aliquam ſatiſfactionē pꝛo pctō facien
dā: ⁊ ideo ſacerdos virtute clauiū ab
ſoluit eum a vinculo quo tenebat̃ ad
confeſſionē ⁊ ligat eum ad ſatiſfatio
nem ⁊ ſic dicitur ſacerdos ſoluere ⁊ li
gare v̄tute clauiū q̄zuis veꝝ ſit ꝙ pec
catoꝛ ſit obligatꝰ ad illa duo. ñ video
tñ ꝙ ħ𝔷 viā iſtoꝝ foꝛme abſolutionis
ſacramētalis poſſint bñ v̄ificare: ñ. n.
dicit ſacerdos abſoluo te a cōfeſſione
ſ𝔷 dič abſoluo te a pctis tuis ğ ħm iſtā
viam oꝫ ꝙ aliquo modo abſoluat eū
a peccatis: ⁊ iō dicunt aliqui ꝙ pecca
toꝛ per peccatum non ſolum eſt obli/
gatus deo quem offendit: immo etia𝔷
eccleſie cui peccando ſe ſubtrahit. ⁊ iō
q̄zuis in contritione reconcilietur deo
adhuc remanet reconciliandus eccle
ſie ⁊ reconciliatur eccleſie in confeſſio
ne cōfitēdo. ſ. illi qui eſt creatoꝛ ecclie.
Et licet iſtď ſit veꝝ: nō tñ videt̃ ſuffi/
cere: cum claues non ſolū ſe extendāt
ad ſoluendum vel ligandum ī terris.
imo ēt in celis dicēte xp̄o qďcūq𝔷 liga
ueris ſuper terram ⁊c̄. Et ideo dicūt
aliqui ꝙ ſacerdos virtute clauium ñ
facit aliquid niſi ſolum oſtenſiue. vñ
dicunt ꝙ abſoluit. i. abſolutū oſtendit
vñ qñ dicit abſoluo te: eſt ſenſus ab/
ſolutū oſtendo te. Et iſti vident̃ fun
dare dictum ſuu𝔷 in auctoꝛitate Am/
broſij. dicentis ſacerdos quidem offi
cium ſuum exhibet: ſed nullius pote/
ſtatis iura exercet. Sed dictum iſtoꝝ
parum videtur attribuere clauibus.
Et verbum Ambro. intendendum ē
ꝙ ſacerdos nullius poteſtatis iura ex
ercet auctoꝛitatiue ſed tantum mini/
ſtraliter. Et ideo dicunt alij ꝙ ſacer/
dos virtute clauium abſoluit a culpa
ſi inuenit eam dūmodo confitens nō
ponat obicem ⁊ abſoluit a pena pur/
gatoꝛij cui peccatoꝛ erat obligatus nō
ea𝔷 relaxando ſed cōmutando ⁊ hoc
ſub conditione ſcilicet ſi explet pñiam
iniunctam ita ꝙ ſi penitentia iniūcta
eſt cōdigna abſoluit̃ a tota pena pur/
gatoꝛij ⁊ ſi non eſt cōdigna nō abſol/
uitur a tota: ſed a tāta. Et ideo ſi mo
riatur explera pñia ꝯdigna nō punie
tur in purgatoꝛio. Si autē penitentia
nō fuerit ꝯdigna vł ſi fuit ⁊ non ꝯple
uit eam in vita iſta compleuit eam in
purgatoꝛio ⁊ iſta opinio videt̃ mihi

rationabilis. Alij dicunt ꝙ cū omne
pctūm mortale ſit offenſiuū diuie bo
nitatis que eſt īfinita debita pena pec
cato mortali eſt infinita. Et per con/
ſequens actibus vel viribus veſtris i
proportionabilis: ṽtute aūt clauiū fit
ꝓportionabilis nobis in quantū ṽtu/
te clauium coiat̄ confiteri paſſio xp̄i
q̄ data efficaciā omnibus ſacramētꝭ
⁊ q̄ fuit ſufficiens ad ſatiſfaciendū ꝓ
peccatis totius mūdi vnde ſm̄ hanc
viam virtutis clauiuꝫ eſt ꝙ virtute ea
rum coicatur confitenti paſſio xp̄i in
cuius virtute poteſt ſatiſfacē pro pec
catis ꝙ non faciebat ante: vnde cre/
do ꝙ vnum pater noſter impoſituꝫ i
penitentia a ſacerdote eſt efficatiꝰ ad
ſatiſfaciendum pro pctis. quam ſi ali
quis diceret centūmilia per ſeipſum:
quia illud habet efficatiaꝫ a paſſione
xp̄i illa a merito dicētis ⁊ iſta opinio
eſt multum rationabilis.

¶ De ſigillo confeſſionis. c. xj.

Confeſſionis ſigillum dꝫ eſſe
ita ſecretū ꝙ nullo modo nul
lo pacto ꝓ nullare dꝫ frāgi
imo ſacerdos deberet ante ſuſtinere
quācūqꝫ penā etiam mortem quā re/
uelaret cōfeſſionē nec verbo nec ſcri/
pto nec nutu nec ſigno. Et de hoc dic̄
Gregorius ⁊ habetur de peni. diſt. vj.
ſacerdos vbi dicitur ſic ſacerdos an/
te omnia caueat ne de his que ei con/
fitent̄ peccata ſua alicui recitet quod
ei confeſſus eſt non propinquis nec
extraneis neque quod abſit pro aliq̄
ſcandalo nam ſi hoc fecerit deponat̄
⁊ omnibus diebus vite ſue ignomini
oſus peregrinando pergat. Item de
peni. ⁊ remi. capitulo omnis vtriuſqꝫ
ſexus. Caueat omnino ſacerdos ne
ṽbo aut ſigno aut alio cuiuſmodi pro
dat aliquatenus peccatum: ſed ſi pru
dentiori conſilio indiguerit illud caute
abſqꝫ vlla aſſpreſione requirat: quin
qui in pniali iudicio ſibi detectum p̄/
ſum pſeſit reuelari non ſolum a ſacer
dotali officio decernimus ſuſpenſum
verum ad agenduꝫ pniaꝫ in arto mo
naſterio detrudenduꝫ. Ita ꝙ in d̄cre
tali iſta inſtruitur cōfeſſor de hoc qd̄
agenere debeat ⁊ a quo caueat.

¶ Si enim ſacerdoti in confeſſione
occurrat caſus ſuper quo non poteſt
bene conſulere. debet ſuper hoc cōſu/
lere peritiorē ſe vt quid agere debeat
videat: ſꝫ ſub qua forma reuelabit iſti
peccatum ꝙ alter cōfeſſus eſt ſibi: cre
do ꝙ ſub iſta ſi talis caſus accideret
quid eſt ⁊ faciendum vel ſi aliquis cō
fiteretur de iſto peccato quid eſſet ſibi
conſulendum non autem vt credo d̄/
bet dicere ego audiui iſtud in confeſ
ſione: quia dicendo ſic mentiretur: qꝛ
ipſe non audiuit vt ipſe: imo vt vicari
us ⁊ tenens locum dei ⁊ multo minꝰ
debet dicere quidam confeſſus ē mi
hi iſtud. quia dicendo ſic i generali ⁊
implicite reuelat confeſſionem. ⁊ etiā
quia confeſſio fuit facta deo ⁊ nō ſibi
niſi vt locum tenenti dei. ¶ Sed po
ne ſacerdos ſuper crimē ꝙ audiuit i
confeſſione inducitur in teſtem com/
pellitur iurare quid faciet ſi dicat reue
lat confeſſionem ſi negat periurat.
Dico ꝙ ſi ſolum ſciat per confeſſionē
ipſe debet iurare ſe nihil ſcire de ma
teria illa ſuper qua interrogatur: nec
periurat. qꝛ ipē nihil ſcit quāuis eniꝫ
ſciat illud crimen fuiſſe ſibi confeſſuꝫ

neſcit tamen vtrum confitens i cōfitē
do dixerit verum vel falſum. Et ō vᷓe
poteſt iurare ſe nihil ſcire. Sed quid
ſi iudex erit cauiloſus ⁊ interrogabit
eum per iuramentum vtrum audiue
rit aliquid de crimine illo de quo agi
tur dicendum ꝙ iurare non ligat cuꝫ
ad dicendum aliquid de mā iſta cuꝫ
enim iuramentum non fuerit inuen
tum vt eſſet vinculum iniquitatis vt
extra de iureiurādo. in c. quanto. In
nullo ꝙ ſit contra mandatum dei eſt
obligatus ſcilicet cōtra illud nō falſū
teſtimonium dices nullum iuramen
tum obligat ad hoc. vnde talis licite
iurare poteſt ſe nihil audiuiſſe ⁊ intel
ligat qḋ nihil audiuit vt homo vel ꝑ
modum quo debeat teſtificari.

¶ Ulterius pone ſacerdos per cō
feſſionem ſcit aliquem hereticum in
parrochia ſua vl̕ alibi qui alios indu
cit ad hereſiꝫ qd faciet iſte ſacerdos
Raymund⁹ in ſumma ſua videt̃ dicē
in iſto caſu cōfeſſionem poſſe reuela
ri ⁊ ratio ſua eſt qꝛ talis non ſeruat fi
dē cū ſit hereticus ⁊ infidelis ⁊ iō tali
fides non eſt adhibenda. xxiij. q. i. no
li. Salua tamen reuerentia Raymū
di magis videtur mihi conſona equi
tati opinio alia quam etiaꝫ idē Ray
mundus recitat ſcilicet ꝙ ſacerdos n̄
debet reuelare confeſſionē iſtius: ſed
dꝫ adire epm̄ vel inquiſitorem ⁊ dicē
cuſtodi ⁊ vigilia ſuper oues tuas qa
lupus eſt i grege. Et qḋ dicit Raymū
dus cuꝫ iſte ſit infidelis fides nō ē ei
ſeruanda dico ꝙ nō reuelādo ita cō
feſſioneꝫ non ſeruatur fides homini
ſed deo qui fidelis eſt in omnib⁹ vijs.

¶ Sed nunquid confitens poteſt li
centiare confeſſorem ꝙ dicat illa que
dicit ſibi in confeſſione. Dico ꝙ cōfi
tens bene poteſt facere quod illa que
ɔfeſſor ſcit vt deus ſciat vt homo di
cēdo. ſ. extra ɔfeſſionē illa que dixit ſi
bi in ɔfeſſione ⁊ ſic ɔfeſſor poterit il
la dicere ex quo audiuit ea extra ɔfeſ
ſioneꝫ. ¶ Sed nunquid ſufficit ꝙ ɔ
fitens dicat ɔfeſſori. Ego do vobis
licentiam ꝙ dicat ea q̇ dixi vobis i ɔ
feſſione vr̃oꝫ ꝙ replicet ſibi oīa ex̃ cō
feſſionē aliqui doctores dicūt ꝙ ſuffi
cit ꝙ licentiet ɔfeſſionē. Dn̄s tn̄ Du
rand⁹ dicit in quarto ſuo q̇ nō ſufficē
imo tenet̃ oīa replicare ſibi ex̃ ɔfeſſi
onē ⁊ rō ſua que occurrit quātum ad
nūc ē iſta. Quia i iſtis q̄ ſunt de neceſ
ſitate ſacri nullus pōt diſpenſare nec
ēt papa de quo magis videret̃ ſed te
nere ſecretum ē de neceſſitate ɔfeſſio
nis ſacr̃alis vt diffuſe ꝓbat iō nullus
pōt ɔ h̕ diſpenſare vñ null⁹ poteſt licē
ciare ꝙ ea que ſciunt̃ in ɔfeſſione re
uelētur. Jō adhoc ꝙ reuelētur oꝫ qḋ
ſciant̃ aliter quā ꝑ ɔfeſſionē. Ex his
pꝫ q̄ꝫ ſi aliqs ſciat aliquid ꝑ confeſſio
nē ēt aliter quā ꝑ ɔfeſſioneꝫ pōt illud
reuelare ⁊ ſuper illo teſtificari eo mō
quod ſcit extra confeſſionem.

¶ Notāduꝫ ēt ꝙ ſigillum confeſſio
nis directe ⁊ principaliter reſpicit pec
cata vt pꝫ ex decretali oīs vtriuſq̄ ſe
xus vbi dr̃ caueat oīo ſacerdos ne v̾
bo aut ſigno aut ꝗuis alio modo pro
dat peccatū ex conſequenti tn̄ ⁊ ex q̄
dam congruitate reſpicit illa ⁊ hec ɔ
confeſſione ſufficiant.

¶ Tractatus tertius ſecunde partꝭ
de confeſſione.

e Xpeditis per dei gratia duꝰ

bus partibus penitentie: contritione .ſ. ⁊ cōfeſſione: de tertia .ſ. de ſatiſfatione agendum eſt: circa quam conſideranda ſunt ſex.

¶ Primo quid eſt ſatiſfatio ⁊ in quibus conſiſtit:

¶ Secūdo de elemoſyna que eſt prima pars ſatiſfactionis.

¶ Tertio de ieiunio q̄ ē ſcda pars.

¶ Quarto de oratione q̄ ē tcia ps.

¶ Quinto de mēſura ſatiſfationis .ſ. q̄ pnia ē iponēda p vno q̄q3 pctō.

¶ Sexto vtrum vnus poſſit ſatiſfacere pro alio.

¶ Quid eſt ſatiſfatio ⁊ in quibus conſiſtit. c. i.

Satiſfatio ſm Grego. ē peccatorum cauſas excidere ⁊ earum ſuggeſtionibus additū nō indulgere. ita ꝙ in diffinitiōe iſta tāgunt̄ duo q̄ debent eē i oi vera ſatiſfatione ſicut .n. bona ⁊ ꝯpleta medicina dz eē curatiua infirmitatis pterite ⁊ pſeruatiua reſpectu future. ita ſatiſfatio dz eē in remediuʒ peccati pteriti ⁊ in cautelā futuri. Primū tāgit̄ cū dr̄ pctōꝝ cauſas excidere: Scdʒ cum dr̄ eaꝝ ſuggeſtionibꝰ ⁊c. Or ēt medicina ſi ſit cōueniēs dz eē apropata ifirmitati ⁊ ordinari directe ꝯ infirmitateʒ teſte beato Hieronimo qui dicit me qui dicit medicina cuilibʒ morbo ē adhibenda nō .n. ſanat oculū qd ſanat calcaneuʒ ⁊ hʒ ꝙ dicit beatꝰ Joānes in pma canonica ſua. Oē ꝙ ē in mūdo aut eſt ꝯcupiſcētia carnis aut concupiſcentia oculoꝝ aut ſupbie vite ⁊ vlt̄ dicere ꝙ tres radices ſunt oiuʒ pctōꝝ .ſ. Auaricia q̄ dat̄ intelligi p hoc ꝙ dicit concupiſcentia oculoruʒ Luxuria que dat̄ intelligi p hoc qd dicit ꝯcupiſcētia carnis: ſupbia que dat̄ intelligi p hoc ꝙ dicit ſupbia vite ⁊ iccirco ꝯ iſtas tres radices pccatoꝝ ordinantur tres partes ſatiſfationis .ſ. elemoſyna q̄ ordinatur ꝯ auaritiā Jeiuniuʒ ꝙ ordinat̄ ꝯ luxuriā. Oratio q̄ ordinat̄ ꝯ ſupbiaʒ. ⁊ ſic ſūt tres ptes ſatiſfactiōis .ſ. elemoſyna ieiuniū ⁊ oratio: ⁊ de iſtis tribꝰ per ordinē eſt agendum ⁊ primo de elemoſyna.

¶ De elemoſyna c. ij.

Licet varia ⁊ diuerſa de virtute elemoſyne a ſanctis ⁊ doctoribus ſint ſcripta tñ ille ſāctus Thobias omnia breui ſtilo ſeu ſermone comprehendit dicēs: elemoſyna aiaʒ a morte ⁊ peccato liberat ⁊ ñ patietur eā ire in tenebris. Elemoſyna aūt ē triplex. Prima cōſiſtit i cordis cōtritione qñ .ſ. aliqs ſe offert ſacrificiū deo de quo dr̄ in pſ. Sacrificiū deo ſpūs cōtribulatꝰ cor contrictū ⁊ humiliatuʒ deus non deſpities: ⁊ d̄ iſta elemoſyna dicit ſapiēs miſerere anie tue placens deo ⁊ elemoſyna ſic dicta nō ē pars ſatiſfatiōis: imo ē ps integralis pnie pmiſſa ſatiſfactioni: pro vt dicitur ꝙ pnie ſunt tres parteſ .ſ. cōtritio cōfeſſio ⁊ ſatiſfatio. Alia ē elemoſyna que conſiſtit in cōpaſſione proximi in quantum cōpatimur alienis miſerijs ſic̄ noſtris. Et de iſta dicit Job ab initio cōualuit mecum miſeratio ⁊ ab vtero matris egreſſa eſt mecum. Tertia conſiſtit in largitione manuali: qñ .ſ. aliquis exhibet alicui aliqd tpale ſubſidiū pp deuʒ ⁊ de iſta intendimꝰ hic. Et de hac dicit ſaluator i luca: date elemoſynaʒ ⁊ ecce oia

munda ſunt vobis. Et Ambro. paſce moriētē fame ⁊ niſi paueris occidiſti. Et ſub iſta elemoſyna continentur ſeptē opere miſericordie de quibus dicetur in tertia particula: ſed quātū ad non circa elemoſynam conſiderāda ſunt quattuor. Primo de quo debꝫ fieri elemoſyna. Secundo qs pōt facerē elemoſynā. Tertio cui debet dari elemoſyna. Quarto quō dꝫ fieri.

¶ De quo dꝫ fieri elemoſyna.

Imiſſa illa diſtintiōe de ne-
d ceſſario ⁊ ſuꝑfluo q̄ ab aliq-
bus doctoribus fit dicendū ꝙ in hoc ꝯcordāt doctores oēs ꝙ de alieno nec de illicito acqſitis n̄ poteſt fieri elemoſyna. Vñ Thobias oſtendens filio ſuo de quo eēt Elemoſyna facienda dicit honora dñm de tua ſubſtantia de tua dicit ⁊ nō de aliena. Et Greg. nō ē putanda elemoſyna ſi pauperibus diſpenſetur qḋ ex illicitis rebꝰ acquirit̄. ¶ Notādū ergo circa h̄ ꝙ illicitum acquiſitū poteſt eſſe tribꝰ modis ſunt enim quedam illicite acquiſita in quipus non tranſfertur dominum in accipientem vt i rapina ⁊ furto ſunt alia in quibus tranſfertur dominiū ⁊ non cōpetit repetitio vt in pecunia vel in rebus acquiſitis ex hiſtriatu vel meretritio. In primis duobꝰ caſibꝰ. ſ. qñ nō tranſfertur dominiū vel ſi tranſfertur competit repetitio non poteſt fieri elemoſyna ſed preciſe debet reſtitui iuxta modū qui ponitur infra. vnde de acquiſitis furto: rapina vſura ſymonia non poteſt fieri elemoſyna. In tertio aūt caſu. ſ. cū tranſfertur dñium ⁊ non competit repetitio. ſ. in acquiſitis ex hiſtriatu vel meritritio de iſtis pōt fieri elemoſyna hanc diſtinctionem approbat Ambro. xiiij. q. v. nō ſane in fine. ¶ Sed nunqd ex his q̄ acquirūtur ludo alee vel taxillorū vel quocūqꝫ alio ludo pōt fieri elemoſyna dicendū ꝙ intelligo hoc qñ loquor de ludo nō d ludo qui fit cauſa ſolatij vel recreationis: qꝛ talis ludus non eſt licitus ſolum ꝙ ſit honeſtus ⁊ debitis circunſtantijs ineſtitus: ſꝫ loquor de ludo qui fit cauſa cupiditatis qui eſt omnino ⁊ ſimpliciter ⁊ illicitus cum in eo concurrant multa peccata:

¶ Pmo ē ibi deſideriū lucrādi: ecce cupiditas q̄ ē radix oiū maloꝝ.

¶ Secundo ē ibi voluntas ſpoliandi proximū ecce rapina.

¶ Tertio ē ibi vſura maxima. ſ. xi. p xij. non ſolum in anno vel in menſe ſꝫ eodem die.

¶ Quarto multiplicant̄ ibi mendatia ⁊ verba iocoſa ⁊ vana

¶ Quinto eſt ibi blaſphemia ecce hereſis.

¶ Sexto eſt ibi corruptio multiplex ꝓmiſſorū qui ludum aſpiciūt.

¶ Septimo ē ibi ſcandalū bonoꝝ.

¶ Octauo contemptus ꝓhibitionis ſancte matris eccleſie.

Nono ē ibi amiſſio tpis ⁊ aliorū bonorū q̄ illo tpe tenetur bō facere. Ex qbus oibus pꝫ quāti peccāt qui talibus ludis vacant: ⁊ de pena clericorum qui talibus ludis vacant legitur in canonibus aploꝝum. xxv. di. c. i. vbi dicitur. Si eps aut preſbyter aut diaconus alee aut ebrietati deſeruiēs aut deſinat aut certe dāñet̄ ſubdiaconus aut lector aut cantor ſimilia faciens

aut deſinat aut commmione priuet᷑ pȝ ergo qđ illud ꝙ in ludo acquiritur il licite acquirit᷑. ¶ Sed nūqd pōt repeti: dicunt aliqui doctores ꝙ nō. ſed ille qui lucratus ē: dȝ illud dare pauperibus. ar. xiiij. q. v. non ſane cū eni turpitudo vertatur ex parte vtriuſqȝ melior eſt conditio poſſidētis. Alij dicunt ⁊ fere quaſi oēs doctores canoiſte ꝙ pōt repeti ⁊ ꝓbatur de aleatoribus le. vltima in fine. Et dicit greca ꝯſtitutio ꝙ vſqȝ ad quinquaginta annos poteſt repeti ⁊ ſecundūȝ iſtos de acquiſitis in ludo non pōt fieri elemoſyna Raymundus ⁊ concordat cum eo Thomas ⁊ quaſi oēs theologi dicūt ꝙ diſtinguendū ē: qꝛ aut aliqs luxit voluntarie ⁊ ex cupiditate non coactus per aliqueȝ ⁊ tunc ſi amiſit non pōt repetere ꝙ amiſit: ſed ille qui lucratus eſt tenetur illud dare pauperibus: aut tenetur reſtituere in iudicio aīe aut luxit attractatus per viȝ vel ꝑ importunitatē alterius: ⁊ tunc ſi amiſit poteſt repeter᷑ ꝙ amiſit ſi lucratus ē nō tenetur reſtiture. ſed dȝ ꝙ lucratus ē pauperibus errogare iſtam ſententiam probant per multa iura ⁊ eſt ſatis conſona rationi ⁊ equitati.

¶ Nota tū ꝙ ſunt aliq̄ ꝑſone qbꝰ indiſticte tenet᷑ qs reſtiture i iuditio qcquid lucratꝰ ē ab eis in ludo: vt furioſi ꝓdigi: pupilli minores. xx. v. annis mēte rapiti ſurdi ceci muti ⁊ q morbo ꝑpetuo laborāt qꝛ tales rebꝰ ſuis ſupeſſe nō poſſunt ideo dātur eis tutores ⁊ curatores idem videt᷑ ō monachis ⁊ ceteris religioſis ⁊ filijs familias q nō hn̄t pecu̾liū caſtrēſe vel q̄ſi caſtrēſe ⁊ vxor q̄ nō hȝ res paraſernales: ⁊ ēt adminiſtrator reruȝ eccleſiaſticarū q̄ pauperū ſunt ⁊ ſilibus nā cū tales pecunie adminiſtratio multiplici rōne reꝝ ⁊ facti ſi culpabilis ⁊ vitioſa reſtituēda eſt nō dico ei q amiſit eam in ludo ſȝ tutori vl̾ curatori vl̾ dn̄o vl̾ marito vel pr̄i vl̾ mōaſterio vl̾ eccl̾ie.

¶ Quis pōt facere elemoſynam.

Elemoſyna pōt facere qcūqȝ ē ſui iuris ⁊ hȝ dn̄ium vel adminiſtrationē aliquoꝝ bonorum tpaliū. ¶ Nūquid ergo monachus vel aliqua alia ꝑſona religioſa pōt facere elemoſynā dico ꝙ talis ꝑſona aut hȝ adminiſtrationē aut non hȝ ſi habȝ pōt ⁊ dȝ: imo qcquid ſupeſt in neceſſitatibꝰ eccl̾e ⁊ cauſis pijs eſt extēdendū dicēte btō Bernardo bona eccl̾aꝝ pauperū ſunt. ⁊ qcqd a miniſtris eccl̾e p̄ter victū ⁊ veſtitū retinet᷑ totū ē ſacrilegiū ⁊ rapina. Si nō hȝ adminiſtrationeȝ credo ſaluo meliori iudicio nec pōt nec dȝ facere elemoſynā niſi de p̄lati ſui petita licētia ⁊ obtēta. Monachꝰ. n. nō pōt tractare ēt vtilitates monaſterij ſui niſi ō p̄cepto abbatis. xvi. q. i. mōachi. de cō. di. v. nō dȝ. Et hoc itelligo niſi ille qui īdiget elemoſyna ſit in extrema neceſſitate ꝯſtitutꝰ. i. indiget ad morteȝ qꝛ in iſto cāu dȝ ſibi dare elemoſynam ſi poteſt. etiā ꝙ prelatus expreſſe ibi beret ſibi qꝛ i tali caſu oīs hō tenet᷑ ex p̄cepto dei ſubuenire ꝓximo iuxta illō Ambro. paſce fame morietēȝ ⁊c. ⁊ ēt i tali caſu oīa ſūt coīa. xlvi. di. ſunt hi.

¶ Nota tū ꝙ ſi monachus nō hn̄s adminiſtrationem ex p̄cepto abbatis vadat ad aliquā peregrinationeȝ vel ad ſtudiū ſine aliqua diſtictiōe pōt da

re elemoſynam:nã eoipſo ꝙ p̄latꝰ de
dit ſibi licẽtiã ſtũdi in ſcholis vel eũdi
ad peregrinationẽ vr̃ ſibi dediſſe licẽ
tiã faciendi oĩa q̃ honeſte ſcholares
⁊ ꝑegrini ſolẽt facere.ita tñ ꝙ mode-
rate faciat:qlibꝫ.n.debet ſe ꝯfirmare
moribꝰ illoꝝ inter q̃s viui. Sꝫ nũqd
vxor põt facere elemoſynã ſine licẽtia
viri.Dicendũ ꝙ ſi vxor hꝫ res para-
fernales.i.ꝓprias p̃ter dotẽ ſic dicas
a pera ꝙ ẽ iuxta ⁊ farna ꝙ eſt dos q̃-
ſi inr̃ dotẽ:de illis ẽt iuito marito põt
facere elemoſynã.c.de pactis q hac le
ge.de rebꝰ ẽt viri:ſicut de pane ⁊ de vi
no ⁊ alijs q̃ ꝓ probato ⁊ bona ac lau
dabili more ſolẽt ad diſpẽſatiõẽ vxo
ris ꝑtinere põt facere elemoſynã mo-
derate tñ ⁊ ſꝫ facultatẽ viri maiorẽ vľ
minorẽ idigentiam vel multitudinẽ
pauperuꝫ:⁊ dꝫ ſibi formare cõſciẽtiaꝫ
Nota ꝙ non diſpliceat marito in corde:ẽt ſi
qñq; prohibuit ſibi ore ſolẽt etiã mari
ti facere vxoribus talẽ ꝓhibitionem
vt non retrahãt eas a toto:ſed ab ex
ceſſu quem ſuſpicantur eas facturas
ſi haberẽt habeas nimis laxa:põt eti
am formare ꝯſciẽtiã ex q̃litate ⁊ miſe
ria pauperis:cogitãs ꝙ ſi maritꝰ illuꝫ
videret oĩbus modis placeret ei ꝙ fie
ret ſibi elemoſynam ſed ſi omnino ⁊
preciſe dicat ſibi cõſcia ꝙ viro diſpli-
ceat deponat illã ꝯſciaꝫ ſi põt ⁊ ſi non
põt ñ det ſed doleat:q2 non põt dare.
Et ſic ĩtelligo illud.c.xxiij.q.v.ꝙ do
vbi dicitur qd cuꝫ ſcandalo viri nõ dꝫ
facere elemoſynam.Et illud intellige
niſi petens ſit ĩ extrema neceſſitate cõ
ſtitutus:q2 tũc itrepide dꝫ dare aliter
peccaret.Et dixi de rebꝰ viri intelligo
de rebꝰ dotalibꝰ.nã rerũ dotaliũ illi-
batũ dñium penes viꝝ ẽ.c.de rei vẽ.
dote.accillã.c.de iure dociũ in rebus.
Dñs aũt alber.dicit ꝙ ſi mulier lucro
ſa.i.ſi ex officio ſuo lucratur ⁊ ꝙ non
habeat bõa parafernalia de eo ꝙ lu-
cratur põt abſq; mãdato ⁊ cõſenſu vi
ri facere elemoſynaꝫ.filiꝰ ẽt familias
non poteſt facere elemoſynaꝫ de rebꝰ
patris ſine eiꝰ licentia ⁊ mandato ni-
ſi ſupponat ꝙ placeret patri ſicut di-
xi ſupra de vxore.Et h̓ intellige niſi ta
lis filius hẽat peculiũ caſtrẽſe vel q̃ſi
caſtrenſe.de tali.n.peculio põt facere
elemoſynã ẽt inuito p̃re.dicit qdam do
ctor albinus.⁊ hr̃.xlv.di.c.tria ſunt ꝙ
tria ſũt gñа elemoſynaꝝ.ſ.vna corpo
ralis egenti dare qcqd poteris. Alte-
ra ſpũalis dimittere a quo leſus fue-
ris.Tertia delinquẽteꝫ corrigere ⁊ er
ranteꝫ reducere in viaꝫ veritatis.Pe
culiũ caſtrenſe ẽ qd acquiſiuit ex mili
tia.Peculiuꝫ quaſi caſtrenſe ẽ qd acq
ſiuit ex ſcia vel alio artificio honeſto i
tellige ẽt niſi videat pauperẽ in extre
ma neceſſitate conſtitutum. De filio
etiam exiſtente ad peregrinationẽ vel
exiſtente in ſtudio intellige ſicut dixi
ſupra de monacho ⁊ multo minus ſ-
uus vel ancilla põt facere elemoſynã
de rebus dñoꝝ niſi forte fuerit eis cõ
miſſa adminiſtratio bonorũ domus:
q2 tunc poſſet facere moderate ſi ſci-
ret ꝙ domino non diſpliceret.

¶ Cui debet dari elemoſyna

Elemoſyna non dꝫ dari niſi
indigẽti ⁊ hoc ſonat nomen
elemoſyne.Dr̃.n.elemoſyna
ſꝫ ꝙ dicit Eberhardus ab elois qd ẽ
miſereri ⁊ mois qd eſt aqua q̃ſi miſe
roꝝ.i.idigentiũ aqua.hoꝝ aũt qui

Petunt elemoſynā quidam petunt q̄ſi
ex debito ſicut religioſi mendicantes
q̄ p̄dicāt ⁊ celebrāt ꝓ q̄ttidie bñfacto
rib⁹ ſuis ⁊ iſti dūmō p̄ſiciet coſ habē
iſtud officiū ſunt omnibus alijs pre
ferendi ⁊ dicūt iſta petere q̄ſi ex debi
to q2 nō ſolū dantur eis tpalia. imo ēt
ſpūalia accipiunt ab ei . vñ in perſoā
taliū dicit apls. Si ſpūalia vobis ſe
minamus nō eſt mirꝫ ſi tpalia veſtra
metamus. Alij petūt tātū ꝓ vite ſue
ſuſtentatione ſicut iſti pauperes q mē
dicant. ⁊ in iſto caſu aut homo poteſt
omnibus dare aut nō poteſt. ſi poteſt
oibus dare dꝫ dare omnibus abſqꝫ
aliq̄ diſtictione ⁊ adhoc inducūt exē
pla Abraā ⁊ Loth q qm oēs indiffe
renter recipiebant hoſpitio. Angelos
receperunt ſi. n. aliquos repellerēt for
ſitam inter illos angelos repuliſſent
⁊ in hoc caſu ait. Joānes chriſoſtom⁹
Quieſcamus ab hac ſurda ⁊ nefāda
aut diabolica curioſitate. ſ. diſcernen
di inter pauperem ⁊ pauperem non
ex vita eorū quos accipis vel quibus
das mercedem. tibi retributurus ē de
us: ſed ex voluntate ex honorificentia
multa ex miſericordia ⁊ bonitate. xlij.
di. quieſcamus. ¶ Item Grego. xi.
q. iij. quoniā in fine vbi dicitur ꝙ etiā
excommunicato dāda eſt elemoſyna
hoc intellige tam de excommunicato
quam de quolibet alio notorio pecca
tore qd intelligendum eſt niſi ſaturita
te cibi negligerent iuſtitiam facere ⁊
fierent deteriores q2 in tali cāu nō eſt
eis fienda elemoſyna vt dicit Augu.
⁊ ponit. v. q. v. c. non ois. ⁊ hoc intelli
gas niſi eſuriant ad mortē tunc enim
q̄ſcunqꝫ negligerent iuſtitiā debēt pa
ſci niſi forte iudex ſecularis dānaſcet
eos propter ſcelera ſua ad moriendū
fame. ¶ In ſecundo caſu vbi nō pōt
dare omnib⁹ poſito ꝙ omnes equali
ter indigeant. dicit Ambro. ix. cōſide
randa ee. ſ. fideleꝫ cām locum tps mo
dū neceſſitudineꝫ ſanguinis ꝓping
tate etatem debilitatē cōditioneꝫ ſiue
nobilitatem. Fidelem q2 fidelis eſt p̄
ferendus in fideli cauſam q2 ſi duo
tenentur capi vnus propter culpam
⁊ alius ſine culpa iſte eſſet preferend⁹
alij Locum q2 captus ſiue detentus i
carcere eſt preferendus illi qui poteſt
ire libere quocunqꝫ vult.

¶ Tempore q2 ſi vnus eſt i tpe per
ſecutionis eſt preferendus illi qui nul
lam perſecutionem patitur. ¶ Mo
dum vt non totum vni detur nec ſimł
effundantur opes ſed diſcrete diſpen
ſentur niſi forte aliquis ex toto velit
relinquere mundum. ¶ Neceſſitu
dinem vt magis indigens minus in
digenti preferatur. ¶ Sanguis pro
pinquitatem vt propinquus preferat̄
extraneo. ¶ Etateꝫ q2 ſenes ſunt iu
uenibus preferendi ¶ Debilitatem
vt infirm⁹ preferatur ſano ⁊ debilis
forti. ¶ Nobilitateꝫ vt nobilis prefe
ratur ignobili ⁊ iſtud totum intelligē
duꝫ ceteris paribus: talis. n. conditio
poſſꝫ eſſe ex vna parte q2 reformaret̄
pactum incontrarium.

¶ Sed pone quidam habet patreꝫ
infidelem qui indiget etiam elemoſy
na ⁊ extraneus fidelis indigēt elemo
ſyna ipſe nō pōt ſubuenire vtriqꝫ ſed
vni tantum cui ſubueniet patri infide
li aut extraneo fideli: in iſto cāu dicūt
aliqui: q2 pater infidelis ē preferend⁹

extraneo fideli in exhibitione nutri-
menti ſed extraneus fidelis eſt preſe
rendus patri infideli in delectiōe. ar.
xxx di.c.i Et fūdat̃ iſta opinio ſupra
illud preceptū honora patrē tuū ꝛc.
ꝛ hoc intelligit̃ ſi equaliter indigeant.
Si enim extraneus indigeat ad mor
tem ꝛ pater nō extraneus eſſet prefe-
rendus patri. Alij dicunt e contra. ſ.
ꝙ boni extranei ſunt malis propinqs
pferēdi quis iſtoꝝ verius dicat lecto
ris iudici relinquatur.

¶ Quō dꝫ fieri elemoſyna:

Dia ſm philoſophū in ethi-
ci modus iponit ſepteꝫ actui
ꝙ intellige de ſpē moris.
Non.n.ſufficit facere bonū niſi bene
fiat vnde precepit dñs moyſi iuſte qđ
iuſtum eſt exequeris: ideo ad hoc qđ
elemoſyna ſit meritoria requiritur ꝙ
debito modo fiat. vnde debet fieri ele
moſyna gratanter ſine letantur. Vñ
apoſtolus qui tribuit in hylaritate ñ
ex triſtita aut ex neceſſitate hylarem
eni datarem diligit deus

¶ Secundo debet fieri latenter vñ
ſaluator cū facis elemoſynaꝫ noli añ
te tuba canere ſicut hyppochrite faciū
ꝛ ſeqt̃ te aūt faciēte elemoſynaꝫ neſci-
at ſiniſtra tua qd faciat dextera tua.

¶ Tertio debet fieri abundanter ꝛ
hec ſm facultates dantes. Vñ Tho-
bias filij ſi multum tibi fuerit abūdā
ter tribue ſi autem exiguum illud exi-
guum impartire ſtude.

¶ Quarto prudenter vt fiat ſm for
maꝫ traditam. c. prudenti.

¶ Quinto dꝫ fieri cū intentione re-
cta: vt. ſ. fiat pp deum non ad vanam
gloriam. Unde ſic ait Grego. vnde
celum mereri poterat non ventū tran
ſitori fauoris querat.

¶ De ieiunio. c. iij.

Ecunda pars ſatiſfactionis
ē ieiuniū de quo dr̃ in Tho-
bia bona ē elemoſyna cum ie
iunio. Notādū tñ ꝙ triplex ē ieiuniū.

¶ Primum eſt abſtinentia corporis
cibo materiali.

¶ Secundum eſt affictionis a gau
dio temporali.

¶ Tertiū ē abſtinere a peccato mor
tali ꝛ hoc triplici ieiunio debemus ca
ſtigare iumentuꝫ noſtrum paruuꝫ eniꝫ
proficit ieiunare a cibo niſi ieiunitur
a peccato. Unde Iſaias quare ieiu-
namus ꝛ nō aſpexiſti: humiliauimus
animas noſtras ꝛ neſciſti loquitur in
perſonā ieiunantium in peccato mō
tali ꝛ ſubdit reſponſioneꝫ i pſona dei
Ecce ad littes ꝛ contentiones ieiuna-
tis ꝛ parciſtis pugno ipie ꝛ ſequit̃ nun
qd tale ē ieiuniuꝫ ꝙ elegi. quaſi dicat
ꝙ non immo iſtud diſſolue colligati
ones impietatis ſolue faſſiculos de-
primentes ꝛ oē onus peccati diſrum-
pe: frange eſurienti panem ꝛ egenos
vagoſqꝫ induc in domum tuam cum
videris nudum coperi eum ꝛ carnem
tuam ne deſpexeris.

¶ Et eſt notandum ꝙ dominus in-
ſtituit ieiunium i paradiſo ſed poſtea
ſanctificauit in deſerto quando ieiu-
nauit quadraginta diebus ꝛ quadra
ginta noctibus. Ad hoc auteꝫ ꝙ ieiu
nium ſit meritorium quatuor dꝫ ipſuꝫ
cōcommitari. ſ. largitas letitia hora:
ꝛ menſura De largitate dicit Hiero.
ꝙ manducaturus cras ſi non ieiuna
res da pauperibus vt ieiunium tuum

ſit ſaturitas anime tue non marſupij lucrum. ⁊ Grego. illud ieiuniū deus approbat qꝫ ad eum manus elemoſynarꝫ leuat idem illud qꝫ tibi trahis alteri largire vt vnde caro tua affligit̄ inde indigentis proximi caro releuet̄

¶ De leticia dicit xp̄s cū ieiunatis non eritis ſicut hypocrite triſtes: exterminant enim facies ſuas vt appareant hominibus ieiunantes.

¶ De tertia. ſ. de hora. Notandū qꝫ hora comedendi in diebus ieiuniorum ē hora nona vel circa ita tn̄ qꝫ hꝫ qꝫ dicit Thomas in quarto ſuo non oꝫ inſpicere aſtralabiuꝫ ſed ſufficit qꝫ non anticipetur nimiſ notabiliter hora vn̄ legitur in primo regum qꝫ Jonathas qui anticipauit horam adiudicatus fuit morti.

¶ De quarto. ſ. de menſura. Notāduꝫ qꝫ ieiunans dꝫ comedere multum ſobrie. vn̄ dicit beatus Petrus Sobrij eſtote ⁊ ſobrietas iſta attenditur tā in q̄litate cibi q̄ȝ in quātitate.

¶ In qualitate q̄dē vt nō comedāt̄ cibaria ꝓhibita ſicut carnes vel lacticinia ⁊ ſilr nō q̄rant̄ cibaria exquiſita vl' exq̄ſito mō parata. vide de hꝫ ſupra c. de interrogationibꝰ fiendis in ꝯfeſſione. ſobrietaſ ēt attendēda eſt in q̄ntitate vt nō ſumatur cibꝰ niſi in q̄ntū ſufficit ad nature ſuſtentationem.

¶ Superfluitas. n. cibi multa mala fac̄ qꝛ ꝓuocat ad luxoriā ⁊ oē bonuꝫ opꝰ diſſoluit. vn̄ i figura huiꝰ in quarto li. reguꝫ le qꝫ Nabuzardaꝫ q interpretat̄ p̄nceps cocorꝫ p q̄m intelligit̄ vētris ingluuies deſtruxit muros Hieruſalē p quos itelligunt̄ virtuteſ aie fidelis. Augu. mens auiditate ciborū laſſata perdit orōnis virtutem.

¶ Notandū ēt qꝫ ieiuniū debito mō obſeruatū tria bona facit. Primo. n. eleuat ad ꝯtemplationē diuinorꝫ. Secundo reprimit ſtimulū carnaliū viciorꝫ. Tertio ipetrat grāꝫ virtutum ⁊ celeſtiū p̄miorū. Et iſta tria tangūtur i p̄phatioē q̄ cātat̄ i. xl. qua dꝛ ſic. Qui corporali ieiunio vitia cōprimis. q̄ tū ad ſcōm mentem eleuans quantū ad tertium virtutū largiris ⁊ premia.

¶ Notandū ēt qꝫ p ieiuniuꝫ itelligūtur oēs afflitioēs corporaleſ ſicut vigilie pegrinationes flagella ⁊ ſimilia.

¶ De oratione. c. iiij.

ORatio q̄ ē tertia pars ſatiſfationis diffinit̄ ſit a Damaſceno. Orō ē piꝰ affectus ment̄ i deū tendēs q̄ plerūqꝫ ne pigritetur i vocē ꝓrumpēs vel ſic orō eſt congeries vocū ad aliquid impetrandū i deū tendentiū. ¶ Notādū qꝫ i orone nūq̄ dēt peti tp̄alia ad minuſ p̄ncipaliter ſꝫ debēt peti ſpūalia ⁊ ptinantia ad ſateꝫ. Juxta illud p̄mum q̄rite regnum dei ⁊ iuſtitiā eiuſ. ⁊ oīa tp̄alia adiciēt̄ vobis q̄ aūt ſunt petenda i orāne oñdit xp̄s qn̄ diſcipulis dicētibꝰ mgr̄ doce nos orare dixi cū oret̄ dicite pater noſter ⁊c. ⁊ de hoc dicet̄ infra i tertia parte vbi tractabit̄ iſta mā. ¶ Notādū aūt qd adhoc qꝫ orō ſit meritoria ⁊ ſatiſfactoria reqrit̄ qd hēat. xiij. cōditiōes. ſ. qꝫ ſit fidelis ſecura humiliſ diſcreta deuota verecunda ſecreta qura lachrimoſa attēta feruida operoſa ⁊ aſſidua. de iſtis non plus ꝓſequor: qꝛ de ſe ſūt nota cuilibet aduertere volenti valet aūt orō p̄cipue ꝯ vitia ſpiritualia. Vn̄ Hiero. ſup illū locum h̄

genus demonioꝝ non eicitur niſi in
orōne ꝛ ieiunio aut ſic medicina cuili-
bet morbo ē adhibenda nō ſanat ocu
lum ꝙ ſanat calcaneū. Jeiunio ſanā
tur peſtes corporis orōne ſanant̄ pe
ſtes mentis. Si aūt querat̄ que iſtaꝝ
partiū triū ſatiſfactionis ſit potior. ſ.
elemoſyna orō vel ieiuniū dicendū
ꝙ ſi cōparent̄ quātum ad obiectū ꝙ
ī mediate reſpiciūt vel quātū ad māꝫ
circa quā ſunt ſic orō eſt dignior ꝛ po
tior alijs duabus. Orō hꝫ .n. deum ꝓ
īmediato obiecto vt pꝫ ex eius diffini
tione. Nā orō ē affectus mentis ten-
dens i deū ꝛc. Elemoſyna hꝫ ꝓ īme-
diato obiecto miſeriā ꝓximi qꝛ adhāc
refrenādā ordinat̄. Jeiuniū hꝫ ꝓ ime
diato obiecto laſciuiam carnis: qꝛ ad
hāc refrenādā ordinat̄ orō ēt circa ſpi
ritualia elemoſyna ꝛ ieiuniū circa cor
poralia q̄re manifeſtū ē ꝙ q̄tū ad hꝰ
orō ē dignior ꝛ potior elemoſyna ꝛ ie
iunio. Si aūt cōparēt̄ quantū ad am
bitū ſic elemoſyna cōtinet in ſe ieiuni-
um ꝛ orōnem. Jlle .n. q dat elemoſy
naꝫ indigenti obligat ipſuꝫ ad oran-
dum pro ſe deum ꝛ ſic orō includitur
ī elemoſyna. Jlle eniꝫ qui facit elemo
ſynā eſt particeps ieiunij ꝛ abſtinen
tie illius qui recipit eam ſic ieiunium
in elemoſyna continetur. vnde credo
ꝙ elemoſyna ſi vtilior ꝛ potior ad ſa-
tiſfaciendum ieiunio ꝛ oratione. Et
videtur eſſe iſta intentio beati Pauli
in epiſtola ad Thimo. vbi dic̄ ſic exer
ce teipſum ad dietatem ideſt ad ele-
moſynam naꝫ corporalis exercitatio
ideſt ieiunium ad modicum vtilis eſt
pietas autem ideſt elemoſyna ad om
nia valet repromiſſionem habens vi
te que nunc eſt ꝛ future.

¶ Que penitentia dꝫ imponi ꝓ quo
libet pctō. c. iiij.

Quanto peccatum eſt graui-
us tāto ceteris ꝑib⁹ debꝫ ipo
ni maior ꝛ grauiō ſatiſfactio
pro eo ꝛ dico ceteris partibus quia ta
lis circunſtantia poſſet eſſe ex parte
ꝑſone peccantis vel etiaꝫ ex parte pec
cati ꝙ minus graui peccato deberet
imponi grauior ſatiſfactio verbi gra
tia conſtat ꝙ interficere matrē ē gra-
uius peccatum quam interficere vxo
rem ꝛ tamen grauior penitentia dꝫ
iponi iure vxoricide q̄ matricide. Et
rō eſt qꝛ penitentia dꝫ cē tal' ꝙ ſit reme
diū pctī preteriti in cautela futuri ꝛ iō
qꝛ homines ſunt magis proni ad vxo
ricidium quaꝫ ad matricidiū vt ḡ ma
gis retrahant̄ maior penitētia dꝫ ipo
ni ꝓ vxoricidio ꝛ ex tali cauſa maior
penitentia debet imponi Juueni lu
brico quam ſeni. Sed ceteris paribus
quanto peccatum eſt grauius tanta
maior penitentia debet poni pro eo.

¶ Ad videndum ergo ꝙ penitentia
debet imponi pro quocunq; peccato
videndum eſt de gradibus peccatoꝝ
quod. ſ. peccatum eſt grauius altero:

¶ Notandum ergo ꝙ grauitas pōt
attendi in peccatis tribus modis.

¶ Uno modo circa ideꝫ peccatum:
ꝛ hoc duob⁹ modis. ¶ Uno mō ex
parte cauſe inducentis ad peccatum.
Nam ſm ꝙ dicit Grego. peccatuꝫ tri
bus modis cōmittitur aut ignorantia
aut infirmitate aut certa ſcia ꝑpetra-
tur modo peccatū qd perpetratur ex
īfirmitate grauis eſt quaꝫ ſi ꝑpetraret̄
ex ignorantia. Sed multo grauius eſt

ſi perpetraretur ex certa ſcia de pe. di. ij. ſicut. ¶ Scienduꝫ vn̄ maior peni tentia eſt imponenda pro peccato per petrato ex infirmitate ideſt ex tenta- tione vel ex fragilitate quā pro pecca to ꝑpetrato ex ignorātia. Et mlto ma ior pro peccato ꝑpetrato ex certa ſcia hoc eſt contra illud dictuꝫ quod dicit Ambro. dicens grauiter peccat q ſibi ꝓmittit impunitatem. Grauius q cō- tēnit. Sed grauiſſime qui ignorat qđ exponendum eſt grauiſſime qui ideſt ꝑiculoſiſſime. Quia ſpecialiter peni- tentia non agitur de peccato qđ igno ratur. Unde Jo. Os aureuꝫ nullū in uenitur tale remedium cōtra peccata ſicut eorum ꝯtinuata memoria. de pe. di iij. Judas. Et hoc intelligas cum recordatur homo de peccato ad con tritioneꝫ nō ad delectationem.

¶ Alio modo poteſt attendi graui- tas circa ideꝫ peccatum ex parte ipſi⁹ peccati. Nam vt dicit Auguſti. tri- bus gradibus peruenitur ad peccatū ſcilicet ſugeſtiōe delectatione conſen- ſu ita ipſius pcti tres ſunt dr̄ie. ſ. pctūꝫ in corde in opere ⁊ in conſuetudie ita ꝙ pctūm in ope eſt grauius ꝙ̄ in cor- pe ſed grauiſſimuꝫ eſt in cōſuetudine vnđ iſte tres dr̄ie intelligunt̄ per tres mortuos quos xp̄s legit̄ ſuſcitaſſe. ſ. filiam archiſinagogi filiū vidue ⁊ la- zarū puellā ſuſcitauit ī domo ecce pec catuꝫ cogitatiōis puer ꝯ ī porta ciuita- tis ecce pctūm opatiōis. Lazarūque triduanū in monumento ecce pctūm cōſuetudinis puellā ſuſcitauit tantū v̄ bo puerū verbo ⁊ motu lazaruꝫ v̄o v̄ bo fletu ⁊ lacbrymis ad oſtendedum ꝙ maior pn̄ia ē ī pōnēda ꝓ pctō ope ratiōis ꝙ̄ ꝓ pctō cogitationis: ſꝫ mul to maior ꝓ pctō ꝯſuetudinis. Alio modo pōt attendi grauitas iter diuer ſa pctā ita tn̄ ꝙ ſunt eiuſdē generis ſi cut dixit Augu. de pctis luxurie dicēs adulterij malū vincit fornicationē vi citur ab inceſtu peius eſt cū matre q̄ꝫ cū aliena vxore ꝯcubere ſed he ꝯ oīuꝫ peſſimuꝫ ꝙ cōtra naturā fit. ¶ Ter- tio mō pōt attendi grauitas ī pctō: ⁊ hoc inter diuerſa pctā diuerſorū gene rum ſicut dicit Augu. ꝙ graui⁹ eſt ho micidiuꝫ q̄ꝫ adulteriū. xxxiij. q. ij ſed ḡd p̄ius ⁊ p̄liter pctā q̄ directe cōmit tūtur ꝯ deum ſicut idolatria: hereſis: blaſphemia: ⁊ ſimilia ſunt: grauiora alijs: ⁊ de hoc magis dicetur ī tertia p te qn̄ aget̄ de decē p̄ceptis. ¶ Viſſo quō eſt grad⁹ ī pctis. Uidēdū ē quō ſe dꝫ habē ſacerdos circa īpoſitiōem Circa quo ſciendū ē ꝙ coīſ ſententia doctoruꝫ tenet ꝙ omnes penitētie ſūt arbitrarie ideſt arbitrio ſacerdotis ta xāde ⁊ hoc cōſiderat̄ criminis q̄ntita tē ⁊ q̄litatē. Itē ꝑſōe dignitatē officio paupertate infirmitate: ſiue debilita- te: complexione: ſiue conſuetudine: ſo cietate: lacbrymis: deuotionis: religio nis: regionis: ⁊ tp̄is qualitate: necnon in omnibus alijs circunſtantijs ſupra poſitis. vnde Leo papa tpa plenitudi nis habita moderatione conſtituēda ſunt tuo iudicio prout diuerſorū ani mos proſpexeris eē deuotos. ¶ Itē in octaua ſinodo de hoc ſit poſitum ī iudicio eorum qui preſunt vel quan to tēpore vel quali modo penitere de beat qui delinquit. xxvi. q. vij. tēpora hoc: ſi hoc idem dicit Hieronymus ď pe. di. i. menſuram. vt autem magis

ꝑticularitˀ ſciant ſimplices ſacerdo
tes quomodo ĩ impoſitione penitẽtia
rũ procedere debeant. ¶ Notandũ
ꝙ regulariter pro periurio adulterio
fornicatione homicidio voluntario ⁊
ceteris criminibus capitalibꝰ ẽ ſeptẽ-
nis penitentia imponenda ẽ hoc du-
plici ratione. vna eſt quia deus prece
pit mariam ſororem moyſi lepram ꝑ-
fuſam per quam itelligit̃ lepra cuiuſ-
libet peccati mortalis ſeptem diebus
egredi extra caſtra. ⁊ poſt emũdatio
nem redire ad caſtra hec rõ ponitur.
xxxiij. q. ij. hoc ipſum ⁊ ſm hoc ꝑ diez
intelligimus annum iuxta verbuz do
mini dicentis per prophetam diem
ꝓ anno dedi tibi. ¶ Alio rõ eſt vt ſi
cut per petũz mortale peccator amiſit
ſeptiformem grãz ſpũs ſancti ita per
pniaz ſeptẽnez eã recuperet. ¶ No
tãdũ aũt ꝙ lz vt dictuz ẽ ꝓ huiuſmõi
criminibus ſit imponẽda pnia ſeptẽ-
nis tñ magis. minꝰ aſꝑa dz iponi ꝓ-
ut maioritas vel minoritas criminis
pẽſatis ceteris circunſtantijs hoc ex-
poſuit vt in ſequẽtibus appebit. Sũt
nãqz plures cãus ꝓ quibꝰ ꝓpter pec
cãtis dignitatẽ vl̃ peccati enormitate
iponit̃ maior pnia vl̃ ẽt ex varijs cau
ſis minor. Nã pſ̃byter ſi fornitationẽ
fecerit debet agere pniaz decez ãnoꝝ
ſm formã traditã. di. lxxxij. preſbyter
⁊ iſtud intelligunt quidaz de ſimplici
fornicatione. Alij vero forte ⁊ veriuſ
de iceſtu vel de adulterio vt puta qa
cognouit conſanguineaz vel affinem
vel coniugatam. Itẽ ſi preſbyt̃ cogno
uit filiã ſuã ſpũalẽ quã baptizauit vel
cuiꝰ cõfeſſiõez audiuit vl̃ i ↄfirmatiõe
tenuit vel de ſacro fonte leuauit debz
agere pniam. xij. annoꝝ ⁊ ẽt debet de
poni. ⁊ hoc ſi crimen eſt manifeſtum.
Et ſi ſit episcopus peniteat. xv. ãnos
⁊ ipſa dz derelinquere res ſuas paupe-
ribus ⁊ in mõaſterio deo vſqz ad mõ
tem ſeruire. xxx. q. i. ſi quis ſacerdos.
Item qui cognouit monialem debet
agenere penitentiã. x. ãnos ⁊ ipſa ſilr
ſꝫ formã poſitã. xxvi. q. i. de filia deuo
ta. Itez matricilia dz penitere. x. ãnos
ſꝫ formam ſatis aſꝑam poſitam. xxx
iij. q. ij. admonere. ¶ Notandum ẽt
ꝙ parentibus in quoruz lectis inueniũ
tur filij mortui iſte ex cuiꝰ culpa cõtin
git ſi ſit ſolutꝰ iducit dz vt intret mõa
ſteriũ eiuſdez epatus vbi peccata ſua
ꝑpetua deploret pnia ſi tñ nõ poterit
adhoc ꝓpter carnis fragilitatem idu
ci concedenda ẽ ei licentia ↄhẽdi ma
trimoniũ ipoſita ſibi graui pnia in ſe
culo remanẽti ſilr non dz iduci ingre
di monaſterium. In alijs autem duo
bus caſibus quoruz vnus eſt ſi aliter
cõiuguz viuit niſi forte coniunx vellet
ſimpliciter ingredi. ¶ Alius caſus ẽ
ſi habet paruos filios a quibus ñ põt
recedere niſi aliquis timens deum ſi-
ne ſuſpectione filios educaret ſi autẽ
neſciẽter illud acciderit puta quia ne
gligenter collocauerat ſecum in lecto
⁊ in mane inuenit eũ extinctum debet
agere vt dicunt aliqui doctoreſ pniaz
trium annoꝝ quorum vnꝰ ſit in pane
⁊ aqua. ex̃ de his qui filios occiderũt
. c. i. ij. ⁊. iij. ⁊ ij. q. i. conſuluiſti.

¶ Pro homicidio caſuali imponen
da ẽ penitentia. v. an. qñ culpa ꝑcedit
cãuz alſ nulla. niſi forte ad cautelam
lij. d. his vero ⁊ duobus caplis ſequẽ
tibus ⁊ credo ꝙ idem iudicium ẽ i ho

micidio neceſſario. De iſta mã vide i-
tertia parte in tractatu de .x. preceptis
¶ De vitio ſodomitico q̃uis ſit dete
ſtabi'e patet per Aug. dicentē ꝙ lon
ge maius crimen eſt quã cognoſcere
matrē pꝫ etiam per penã ſodomitis in
flictã qui igne ⁊ ſulphure de celo miſ-
ſis perierunt iſtud etiam peccatũ cla-
mat ſpãliter vindictã ad dñm vñ i ge
neſy dicit deꝰ clamor ſodomoꝝ ⁊ go-
morreorum venit ad me qꝛ vt ait aug.
per iſtud pctũ violatur ſocietaſ q no-
bis dꝫ eſſe cũ deo cũ eadē natura cuiꝰ
ipſe eſt auctor libidinis puerſitate po-
luitur .xxxij. q. vij. flatitia. De iſto etiã
peccato dicit idem Aug. videns deuſ
in vumana natura tantuꝫ nephas cõ
tra naturam fieri forte deſijt in carna
ri ⁊ infinita mala de iſto nephãdo cri
mine poſſunt dici. ¶ Et .n. tante ma-
ledictiõis ꝙ non ſolum actus: ſed eti-
am ipſa prolatio os loquentis: aures
audientium ipſaqꝫ quodaꝫ modo pol
luit elementa. Et iſtud male cogitant
hiſpani pueri enim in cunabilis exiſtē
tes ⁊ etiam mulieres verecundia mu
liebri poſtpoſita illud nephandũ ⁊ exe
crabile verbum quod caſtellaꝫ nomi
nant omnibus ſuis verbis immiſcent.
Ex quo vt dictum eſt os loquẽtis: au
res audientium ⁊ ipſa etiam elemen-
ta polluntur vnde labia talium debe-
rent cum ferro candenti cautherizari
Vñ͞ credo ꝙ pro huiuſmodi nephã
diſſimo crimine grauiſſima pena ſit
iniungenda multa alia crimina ponũ
tur i diuerſis capl̃is in corpe decretoꝝ
ꝓ qbꝰ ē maior pnĩa q̃ꝫ ꝓ ſeptẽniſ ipo
nẽda q̃ obmitto h. Quia talia crimi
na de iure ⁊ conſuetudine ſeruatur iu
dicio epiſcoporum quoſ credo talia iu
ra melius me ſcire cum'etiam quia in
diſtincte credo omnes penitentias ho
die eſſe arbitrias .i. arbitrio ſacerdo
tis taxandas penſatis ꝯtritiõe ⁊ con
ditione peccatoris ⁊ omnibus alijs cir
cũſtantijs vñ tanta poſſet eſſe ꝯtritio
cõfitentis ꝙ ꝓ maximo peccato eēt ei-
modica imo nulla pnĩa iponenda. Si
cut fecit dñs Clemens quartus q cuꝫ
quandam die egtaret romam quedaꝫ
mulier que de remotis ptibꝰ venerat:
acceſſit ad eum portans vnum puerũ
puũ i brachijs ⁊ voce magna cuꝫ ma
gniſ lachrimiſ clamauit pꝛ ſcē miſereř
mei peccatricis ⁊ da mihi pnĩaꝫ qꝛ ha
bui iſtum puerũ quẽ porto a filio meo
⁊ papa coram omnibus abſoluit eam
ipoſuitqꝫ penitentiaꝫ ꝙ ieiunaret feri
as ſextas p annum in pane ⁊ aqua ⁊
mulier recedens ⁊ reuoluens grauita
tem peccati ⁊ paruitatē penitentie cre
didit quod papa nõ bene intellixiſſet
eam. Et i craſtinum acceſſit papaꝫ eg
tantem ⁊ confeſſa eſt ſicut prius ⁊ pa
pa abſoluit eam impoſita penitentia
ꝙ diceret tria paťnoſter ⁊ mulier ita
qꝫ recedens ⁊ ſecum vt prius peccatũ
⁊ penitentiam reuoluens iterato re
dijt ⁊ corã omnibus vt prius fecerat
confeſſa fuit quam papa abſoluit im
pones ſibi q̃ꝫ dicere vnum pater no
ſter. Et cum interrogaretur quare ita
modicam penitentiam imponeret ei.
reſpondit plus aſcendit dolor ⁊ vere
cundia quam paſſa eſt in confitendo
ita publice peccatum ſuum q̃ꝫ ſi omni
bus diebus vite ſue ieiunaret in pane
⁊ aqua: Exemplo ergo iſto confeſſor
i impoſitõe pnĩe debꝫ attendere dolo

tem ⁊ verecundiam confitentis ⁊ ſm ꝙ videbit maiorem vel minorē ꝯtriti onem maiorem vł minorem pniaꝫ dꝫ iponere. Notanduꝫ tamē ꝙ ꝓ peccato vbi eſt facienda renūciatio ſic̄ in ſimonia vel reſtitutio ſicut in furto rapina depredatione incēdio dāno: vſura fraudulentia ⁊ doloſa negociatione: ludo ſm diſtinctionem ſupra poſitam debet primo imponi ꝙ renunciet ⁊ reſtituat ſi poteſt ⁊ ſi nō pōt hēat animum reſtituendi ⁊ doleat ꝙ non pōt ⁊ promittat ꝙ ſi deus det ſibi de quo quod reſtituet alſ nō abſoluatur nec penitentiam imponatur. ¶ Notandum etiam quod ſacerdos ſemper debet iungeř penitentiaꝫ per contrariū correſpondenteꝫ ipſi peccato vt ſuperbo orationem auaro elemoſynam luxurioſo abſtinentiam ⁊ ſi videatur expedire peregrinationem vt ſic maceřtur caro ⁊ refrenetur ⁊ non refricetur ad declarationeꝫ ex memoria facti vł aſpectu perſone vel loci cum qua ⁊ in quo peccatū ē ꝑpetratū. lxxxi. di. valet xv. q. i. mulier. ¶ Notandū etiam ꝙ debet cauere ſacerdos ꝙ non iponat penitentiā ſeruo ꝑ quā fiat preiudiciū domino nec diſcipulo per quā fiat preiudicium magiſtro nec cōuerſo ⁊ iſtō potiſſime caueat circa virum ⁊ vxorē ꝙ non iponat penitentiam vni per ꝙ̄ fiat preiudicium alteri. Sed ponatur aliquis peccator confitetur penitet ō peccatis ſuis: vel dicit ſe penitere non tū vult ſubire onus penitentie dicens ſe delicatum vel infirmuꝫ vel male cōplexionatum vel ſimilia quid fiet de iſto dico ꝙ ſi dicat ſe penitere de peccatis ⁊ proponat de cetero abſtinere: tamen allegans fragillitateꝫ recuſans ſatiſfationes aſperitatē: dꝫ ſacerdos ipſum inducere vt habeat animū paratum ad omnem ſatiſfationem portandum oſtendendo ſibi grauitateꝫ ⁊ magnitudinem peccatorum ſuorum ⁊ que ⁊ quāta bona amiſit per peccata iſta que omnia recuperabit per penitentiaꝫ oſtendendo etiaꝫ que ⁊ quāta ſuſtinebit xp̄s pro peccatis noſtris q tamen erat ſūme delicatus quot ⁊ ꝙ̄ta ſuſtinuerūt ſancti martires ⁊ ſācte virgines tenere ⁊ delicate a peccatis imunes quanta ergo penitentia debetur tantis ⁊ talibus peccatis que tu cōmiſiſti ⁊ multa alia debet oſtendere ſibi ⁊ ſi cum omnibus iſtis non poteſt eum inducere imponat ei talem penitentiaꝫ quā veriſimiliter credat eū pōtare poſſe ⁊ adhoc inuitat nos exemplum chriſti qui nunquam graueꝫ penitentiā legitur impoſuiſſe niſi vade ⁊ amplius noli peccare. vnde Joan. Chriſoſtomus ſuper illum locuꝫ allegat onera grauia ⁊c̄ dicit ſic ſi erram⁹ modicam penitentiam imponentes: non ne melius eſt propter miſericordiam rationem dare quam propter nimiaꝫ crudelitateꝫ ſuccumbere penitētem. xxvi. q. vij. alligāt. Aug. ſi nō poteſt gaudere ſacerdos de oīmoda peccatoris purgatione gaudeat ſalteꝫ ꝙ liberatum a gehēna mittit ad purgatorium ex quo patet ꝙ ſi penitentia impoſita a ſacerdote nō eſt condigna cōplebitur in purgatorio. ¶ Item pone aliquis cōfiteř peccata ſua: tamen non vult abſtinere ab eis vel vult abſtinere ab vno ⁊ non ab alio nunquid talis eſt admittendus ad penitentiaꝫ

Dico q confeſſor debet confeſſionē iſtius recipere non tamen debȝ eum abſoluere ſed debet ſibi de peccat[is] cōfeſſis ſalubrius conſilium q poterit exhibere ⁊ conſulere q faciat aliq̄ penitentiam pro peccatis ſuis ⁊ inducere eū ad bonum quantum poterit ⁊ omnia bona que de conſilio ſacerdot[is] iſte faciet quātumcūq; in forma ideſt ſine charitate facta quamuis non valeant ſibi directe ad vitam eternam obtinendam tamen valebunt ſibi ad q̄ttuor vel ad aliquod ipſorū.

¶ Primo q ad extremi iudicij ſupplicium tollerabilius ſubeundum de pe. di. iij. Si quis autem non habēs charitatem ¶ Secundo ad temporalem proſperitatem obtinendam. de pe. di. iij. cauendū. xxij. q ij ſed quilibet.

¶ Tertio adhoc vt citius illuſtretur cor eius ad penitentiam de pe. di. ij. falſas in fine. ¶ Quarto quia diabol[us] non poteſt ſibi tantum nocere ſic patet de iudeo de quo narrat Gregori[us] in dialogorum q q[ui]a ſe ſignauerat diabolus non poterat ei nocere. Ex dict[is] patet q adhoc q penitentia ſit ſatiſfactoria ⁊ meritoria oportȝ q ſit i charitate facta ideſt q ille qui facit ſit ſine peccato mortali. Sed pone alicui penitenti fuit iniuncta penitentia anteq̄ compleat penitentiam labitur in peccatum mortale ⁊ exiſtens i illo cōplet penitentiam iniunctaȝ poſt redit ad ſtatum gratie valet illa penitentia vel tenetur eā iterare adhoc dicit thomas in quarto ſuo quedam ſunt opa ſatiſfactoria quorum effectus manet poſtq̄ȝ ipſa facta ſūt. ſicut poſtq̄ȝ elemoſyna facta ē: eſt elemoſyna adhuc manet eius effectus ſcilicȝ diminutio ſubſtantie temporalis dātis. ¶ Similiter poſtquam ieiunauit remanet effectus ieiunij qui eſt debilitas corporis ieiunantis ⁊ talia quamuis ſint in peccato mortali facta nō oȝ q iteret[ur].

¶ Alia ſunt opera ſatiſfactoria que poſtq̄ȝ facta ſunt nihil remanet ē his ſicut eſt oratio ⁊ ideo ſic fiat in peccato mortali oportet q iteretur. vnde ſi alicui fuit iniunctum in penitentia: q dicat centum pater noſter: ſi dicat ea in peccato mortali non implet peni ē tentiam ſuam imo oportet q exiſtens in gratia reiteret illa centum. ¶ Sec[us] de elemoſyna ⁊ ieiunio vt dictum eſt. Et circa hoc ſciendū q opera facta in charitate mortificantur per ſequēs peccatum mortale ⁊ viuificantur poſtea per verā penitentiam ſi ſequatur ſed illa que nunquaȝ fuerunt viua. i. illa que fuerunt facta in peccato mortali vnquam poſſunt viuificari.

¶ Utrū vnus poſſit ſatiſfacere p alio. c. vj.

Nunc reſtat videre vtrū vn[us] p alio poſſit ſatiſfacere. Circa q̄d ſciendum q iſte pro q̄ alius ſatiſfacit aut ē viuus aut ē mortuus: Si ſit viuus aut ipſe per ſe pōt ſatiſfacere aut nō pōt. Si pōt dico q vn[us] nō pōt pro alio ſatiſfacere ⁊ rō q̄ me mouet ad hoc eſt iſta. Equitas. n. diuine iuſtitie exigit vt qui peccat ſatiſfaciat vt ſupponitur ergo oȝ q p ſe ſatiſfaciat. Si autem per ſe nō pōt ſatiſfacere tunc dico q alius pōt pro eo. Sed ad hoc requiruntur multa quedam ex parte illius pro quo ſatiſfacit quedaȝ ex parte vtriuſq;: quedaȝ ex

parte operis ſatiſfactorij. Et pte illi
us qui ſatiſfacit requiritur propiqui-
tas.ſ.ꝙ ille qui ſatiſfacit ſit obligat⁹
propinquitate ſanguinis illi pro quo
ſatiſfacit.ſicut credo ꝙ ſi pater eēt im
potens ad ſatiſfaciendum filius poſ-
ſit ceteris cōcurrētibus ſatiſfacere ꝓ
patre ⁊ rō ē:quia pater ⁊ fili⁹ ſunt q̄ſi
vna perſona. Ex pte illius ꝓ quo ſa-
tiſfacit requiritur neceſſitas.ſ.ꝙ indi
geat ⁊ etiam poſſibilitas.ſ.ꝙ poſſit ꝑ
ſe ſatiſfacere. ¶ Ex parte vtriuſq̄
requiritur charitas.ſ.ꝙ vterq̄ ſit in
charitate:qꝛ charitas eſt radix merē
di:⁊ ſine ipſa nullū op⁹ ē ſatiſfactori
um. Ex pte opis reqritur maioritas
.ſ.ꝙ iſte q ſatiſfacit ꝓ alio faciat pluſ
quā faceret ille ꝓ quo ſatiſfacit ſi eſſet
obligatus ad ieiunandum vna ſexta
feria nō ſufficeret ꝙ ille q ſatiſfaceret
ꝓ eo ieiunaret illa ſexta feria imo dꝫ
amplius ieiunare credo etiam ꝙ reqꝫ
ritur ꝙ fiat auctoritate ſuperioriſ. Si
autem ille pro quo ſatiſfacit ſit mortu
us tūc aut eſt in paradiſo ⁊ tūc non i
diget vt aliquis pro eo ſatiſfaciat:qꝛ
vt dicit Augu. iniuriā facit martiri q
orat pro martire ꝙ eſt intelligendum
de q̄libꝫ exiſtēte i paradiſo vt exp̄ſſe
dicitur extra de cele. miſ. c. cū marthe
aut eſt i inferno ⁊ tūc ſꝫ cōem opinio
nem omnium theologoꝝ nihil ꝙ fiat
pro eo ſufficit qꝛ in inferno nulla ē re
demptio aut eſt in purgatorio ⁊ tunc
poteſt ſatiſfieri pro eo a viuis. Et ita
dic̄ aug. in li. d̄ agēda cura mortuoꝝ
vbi dicit ſic. Non exiſtemus ad mor
tuos pro quibus curam gerimus ꝑ
uenire niſi pro eis ſiue altaris ſiue ele
moſynaruꝫ ſiue orationū.i.ſuffragijs

ſacrificij ſupplicat̄. xiij. q. ij. non extī-
mem⁹ ⁊ Grego. ait defūctoꝝ q̄ttuor
mōis ſoluunt̄ aut oblation.b⁹ ſacer-
dotuꝫ aut oratiōib⁹ ſctōrū aut caroꝝ
elemoſynis aut ieiunis cognatoruꝫ lꝫ
autem de penitentia mlta alia eſſent
dicenda hec tamen que dicta ſūt bre-
uitatis cauſa ſufficiant propt̄ operis
iperfectionem veniaꝫ poſtulans a le-
ctore ⁊ que corrigēda viderit ⁊ addē-
da non inuidenti animo ſed benigno
corrigat ⁊ emendet.

¶ Explicit ſecunda pars hui⁹ libel
li ⁊ ſequit̄ tertia pars que habet quat
tuor capitula.

o

Omnium magiſter ⁊ do
minus ieſus chriſtus de
mōdo aſcenſurus ad pa
trem diſcipulos quomō
ſe haberent ad fideles
quos ſuo redimerat ſā
guine inſtruens dixit. Euntes docete
omnes gentes in quo rectores eccle
ſiarum diſcipulis ſuccedentes inſtru
it ⁊ monuit vt ſibi ſubditos doctrina
ſana ⁊ ſalutifera informarent quod
in lege veteri pulcherime exiſtit figu
ratum vbi legitur ꝙ in rationali iudi
cij ꝙ legalis ſacerdos gerebat in pec
tore doctrina ⁊ veritas erāt ſculpta.
¶ In qua reddabatur intelligi qd̄
euāgelicij ſacerdotes veritatē doctri
nam debent in ſe gerē. ⁊ eam ſuis ſub
ditis nunciare alioquin ve eterne ma
leditionis incurrunt. Sicut eis per
Iſaiam dominus comminatur dicēs
ve vobis canes muti nō volētes latra
re merito.n. rector eccleſiaſtic⁹ cais dꝫ

quaſi latratu pꝛedicationis ⁊ doctri
ne euāgelice lupos ideſt demones ar
cere deoꝫ a grege dn̄i ⁊ dormientes i
peccatis aīas excitare ⁊ tūc mutus ef
ficit̄ cuꝫ vel deſidia torpet: vel ex igno
rantia tacet ⁊ ideo merito a domino
repꝛobatur qua ex re ſummo opere la
boꝛare debet ⁊ ſolerti animo vigilare:
ne diuine ſcientie ignarus exiſtat qui
nimmo tantum de ea ſcire tenetur qđ
ſcit aut ſuum officium: cuꝫ debite exe
qui ⁊ ſibi cōmiſſum populuꝫ infoꝛma
re ⁊ hoc quantum ad ea que ipſe po
pulus debet ſcire que quo ad nūc poſ
ſunt reduci ad quinqꝫ videlicet ad cre
dēda ⁊ petenda ad facienda ad fugiē
da ⁊ etiā ad ſpanda. debꝫ ergo rectoꝛ
eccleſiaſtic⁹ ſibi ſbditos inſtruere qd
credendū qd petēdū qd faciēdū quid
fugiendum. ⁊ etiā quid ſperandum.
¶ Pꝛimum ꝯtinet̄ i articulis fidei.
¶ Scđꝫ in petitiōib⁹ dominice oꝛo
nis. ¶ Tertiū ⁊ q̄rtuꝫ in pꝛecepti de
calogi. ¶ Quintum de dotib⁹ gloꝛie
paradiſi. Et de iſtis in tertia ꝑticula ē
agendū. Et ſm̄ hoc iſta tertia ꝑticula
in q̄ttuoꝛ capitula diuiditur. Caplm
pꝛmū de articulis fidei. Cap m ſecun
dū de petiōib⁹ oꝛōnis dominice. Ca
plm tertiū de decem pꝛeceptis. Caplꝫ
q̄rtū de dotibus beatoꝛum.

¶ De articulis fidei. c. i.

t Eſte apoſtolo ſine fide ipoſ
ſibile ē placere deo fides .n. ē
fundamentū omniū bonoꝛū
operū ſine q̄ oīs edificatio ꝯſtructa d
ficit atqꝫ cadit. Iſta aūt fides in arti
culis fidei cōplectiſſime ꝯtinet̄ qui ar
ticuli omnes in ſimbolo colliguntur.
¶ Notandū tn̄ q̄ttuoꝛ eſſe ſimbola
que licet in v̄bis varijs ſunt varia ta
men in ſenſu ⁊ ſententia ſunt vnum.
¶ Pꝛimum vocatur ſimbolum apo
ſtoloꝛū illud. ſ. credo qꝛ dicit̄ in cōple
toꝛio ⁊ i pꝛima ⁊ vocat̄ apoſtoloꝝ qꝛ
apoſtoli recepta ſpūs ſancti gratia il
lud cōpoſuerūt: ⁊ ex hoc vocat̄ ſimbo
lū qꝛ dicit̄ de ſingulis ⁊ bolus: qꝛ qlibꝫ
apoſtoloꝛū appoſuit bolū ſuuꝫ: vnde
petrus incepit dicens. Credo in deuꝫ
patrē oīpotētē: ⁊ ceci apoli fuerūt reli
qua ꝓſecuti. ¶ Secundū vocat̄ ſim
bolū nicēnū qꝛ ſancti patres illđ in ni
cenna ſinodo cōpoſuerūt. Et illđ can
tatur i miſſa ſicut dictū fuit ſupꝛa par
te pꝛima tractatu de eucharistia. c. x.
¶ Tertiū vocat̄ ſimbolū athanaſij:
qꝛ ſctūſ Athanaſi⁹ illđ cōpoſuit ⁊ iſto
dicit̄ i pꝛima ſ. qcūqꝫ vult ſalu⁹ eē ⁊c̄.
¶ Quartū vocari pōt inocentianū
ſiue lateranenſe: qꝛ fuit cōpoſitū ſubi
nocentio in ꝯſilio latranēſi: ⁊ iſtud po
nitur extra de ſum. tri. ⁊ fi. ca. firmiter
credimus. ⁊ ita ſicut in quattuoꝛ euā
gelijſ tota vitas ⁊ doctrine ⁊ fidei chꝛi
ſtiane cōpꝛehēdit̄: ita in iſtis quattuoꝛ
ſimbolis oēs articuli fidei continent̄.
Et ſicut oīum euāgelioꝛū doctrina eſt
vna. ita omniū iſtoꝝ quattuoꝛ ſimbo
loꝝ eſt vna ſententia atqꝫ fides vt iux̄
viſionem Ezechielis rota ſit i medio
rote. Materia ergo iſtoꝛum ſimbolo
rū ſunt articuli fidei q qdem articuli
fidei ab aliquib⁹ dicunt̄ eſſe duodeci
⁊ ab aliquib⁹ q̄ttuoꝛdeci. Illi q dicūt
eſſe duodecim diſtingunt eos penes
numerum duodecim aploꝝ q ſimbo
lum vt dictū eſt cōpoſuerūt ⁊ fideꝫ ca
tholicā pꝛedicauerūt ⁊ eccleſiaꝫ fūda
uerūt. Illi q dicūt eos eſſe q̄ttuoꝛdeci

diſtinguūt penes mām de q̄ ſunt. Cū
ergo mā d qua ſūt articuli fidei ſit di
uinitas ⁊ humanitas: q2 dn̄s nr̄ ieſus
xp̄s ver⁹ deus ⁊ hō ē ſm iſtos vij. ſūt
articuli ꝑtinentes ad diuinitatē ⁊ ſe
ptem ꝑtinentes ad humanitatē. Ar
ticuli pertinentes ad diuinitatē diſtin
guūt ſic: q2 vnus reſpicit eſſentiā. tres
reſpiciūt perſonas ⁊ tres opera perſo
narum: ille qui reſpicit eſſentiam eſt
credere in deum trinum ⁊ vnū: vnū
quidem in eſſentia ⁊ trinum in perſo
nis. Et contra iſtum articulum erra
uit manicheus qui poſuit duos deos
vnum bonum ⁊ alterum malū: ⁊ ꝓpt
hoc in ſimbolo apoſtoloꝝ diceretur
ſolum credo in deum in ſimbolo nicē
no fuit additum in vnum deum: ⁊ de
iſto articulo dicitur in ſimbolo atha
naſij: fides catholica eſt hec vt vnum
deum in trinitate ⁊ trinitatem in vni
tate veneremur quaſi dicat credamus
deum eſſe viuum in eſſentia ⁊ trinum
in perſonis.

¶ Articuli pertinētes ad perſonas
ſunt tres: primus eſt credere in perſo
na patris: ⁊ de iſto dicitur in vtroq3
ſimbolo: patrem omnipotentē: ita ꝙ
pater ē prima perſona in trinitate nō
quidem prioritate nature vel tempo
ris ſed ſolum proprietate originis. qa
perſona patris a nullo originatur ſed
alie perſone originantur ab ea ⁊ iſtō
tangitur in ſimbolo athanaſij cum di
citur pater a nullo eſt factus nec crea
tus nec genitus.

¶ Secundus articulus de his qui ꝑ
tinent ad perſonas eſt credere in per
ſona filij ⁊ de iſto dicitur in ſimbolo
⁊ in ieſum xp̄m filium eius vnicū ita
ꝙ debemus credere ꝙ perſona filij n̄
ſit nec creatur nec generatur a patre
hoc tangitur in ſimbolo athanaſi cū
dicitur fili⁹ a patre ſolo eſt non fact⁹
nec creatus ſed genitus ⁊ contra iſtū
articulum errauit Arrius qui dixit
filium eſſe creaturam ⁊ minorē prē.
Ideo contra errorem arrij fuit addi
in ſimbolo nicenno deū de deo lumē
de lumine deum verum de deo vero.
genitum non factum conſubſtantialē
patri. licet enim filius inquantum ho
mo ſit minor patre. tamen inquantū
deus eſt equalis patri ita dicit atha.
equalis patris ſecūdum diuinitatē mi
nor patre ſm humanitatē fuerunt ēt
aliqui heretici qui dixerūt filiū eē gei
tū ex patre ex tpe ⁊ n̄ fuiſſe ab eterno
⁊ contra iſtū errorē fuit additū i ſim
bolo nicenno ⁊ ex patre natū an̄ oīa
ſecula. ¶ Terti⁹ articul⁹ de his q ꝑ
tinēt ad pſonas. eſt credere i pſonā ſpi
ritus ſcti. ⁊ de iſto articulo dr̄ i ſimbo
lo aploꝝ credo i ſpūm ſctūm ita ꝙ de
bem⁹ credere ſpiritū ſctū eē veꝝ dn̄
a prē ⁊ a filio ꝓcedētē: ita dicit atha.
dicens ſpiritus ſanct⁹ a patre ⁊ filio
non factus: nec creatus nec genit⁹. ſ3
procedens contra iſtū articulū errāt
greci dicentes ſpiritum ſanctum a ſo
lo patre ꝓcedere. Unde contra erro
rē eoꝝ addit romana eccleſia in ſim
bolo dicens. Qui a patre filioq3 pro
cedit. Fuerunt etiam aliqui heretici q
dixerunt ſpiritū ſanctū eē creaturam
⁊ nō deum. ⁊ contra errorem iſtorum
fuit additum in ſimbolo nicenno. qui
cū patre ⁊ filio ſimul adoratur ⁊ glo
rificatur. nulla enim creatura debet
adorari equali adoratione cū deo ꝓ

iſtos tres articulos errauit Sabelli⁹
qui poſuit confuſionem perſonarū di
cens ꝙ eandē perſona qn̄qꝫ erat pa
ter quādoqꝫ erat filius: qn̄ erat ſpūs
ſanctus contra quem dixit Athana.
alia eſt perſona patris: alia filij: alia
ſpiritus ſancti. ¶ Unde ſciendū ꝙ
vna perſona eſt alia ab altera non tn̄
eſt aliud. vnde iſta eſt vera: pater ē ali
us a filio. Sed iſta ē falſa ⁊ heretica
pater eſt aliud a filio quia hoc ꝙ dico
alius dicit diuerſitatem in perſona. ⁊
hoc ꝙ dico aliud dicit diuerſitatē in
eſſentia. ¶ Alij tres articuli ꝑtinent
ad opera trinitatis: quoꝝ quedam ꝑ
tinent ad opera nature: videlicet ad
opus creationis. Et de hoc eſt vnus
articulus: ꝙ debemus credere eē crea
torem omnium creaturarum. Et de
iſto articlo dicitur ī ſimbolo apoſtolo
rum. Creatorem celi ⁊ terre. Et con
tra iſtum articulū errauit Maniche
us qui dixit ꝙ deus bon⁹ creauit res
inuiſibiles. ¶ Sed deus malus crea
uit res viſibiles vnde contra errorem
ſuum fuit additum in ſimbolo nicen-
no viſibilium omnium ⁊ inuiſibiliū.
¶ Notandum etiam ꝙ in ſimbolo
apoſtolorum dicitur creatorem. Et ī
ſimbolo nicenno dicitur factorem.
Et ratio eſt quia differentia eſt inter
facere ⁊ creare. Quia creare eſt ali-
quid ex nihilo producere. Facere eſt
producere aliquid ex aliquo. Quia g̊
deus creauit in principio materiam
tam celeſtium quam terreſtium. ex q̄
poſtea fecit alia ideo dicitur creato
rem: quia vero poſtea ex illa mate-
ria fecit alias creaturas ideo dicitur
factorem.
¶ Operum etiam dei: quedam per
tinent ad opus gratie: videlicet opus
iuſtificationis. Et de hoc eſt vnus ar
ticulus: ſcilicet ꝙ debemus credere ꝙ
per gratiam dei remittuntur peccata
fidelibus vnitis in vnitate ⁊ fide ec-
cleſie catholice. Et de hoc dicitur in
ſimbolo apoſtoloꝝ: ſanctam eccleſiā
catholicam ideſt vniuerſalem ſancto
rum communionem remiſſionē pec
catorum. ¶ Et in iſto articulo com-
prehenduntur omnia ſacramenta ec
cleſie. Et quicquid ſacroſācta roma-
na eccleſia de baptiſmo ⁊ de euchari
ſtia ⁊ alijs eccleſie ſacramentis ī quib⁹
fideles ſibi ad inuicem communican
tur: ⁊ per que fit peccatorū remiſſio
credit: predicat: ⁊ docet eſſe creden
dum. ¶ Et contra iſtum articulum
errauit Pellagius qui poſuit ꝙ per
actū liberi arbitrij abſque gratia dī
poterit haberi remiſſionem peccato-
rum. Contra etiam iſtum articulum
errant Jacobite nicholaite ⁊ omnes
heretici ⁊ iudei ⁊ ſarraceni ⁊ quicun-
que de baptiſmo ⁊ de eucharistia ⁊
alijs ſacramentis credunt aliter quā
ſancta Romana eccleſia. ¶ Contra
etiam iſtum articulum errant ſpecia-
liter Greci qui negant ſacroſanctam
Romanam eccleſiā eſſe caput ⁊ ma
giſtram omnium eccleſiarum.
Unde contra iſtum errorem fuit ad
ditum in ſimbolo nicenno. apoſtoli
cam eccleſiam. Contra etiam iſtum
errorē donatus qui poſuit baptiſmū
debere iterari fuit additum in ſimbo
lo nicenno confiteor vnū baptiſma.

ℭ Operum etiam dei: quedam per tinent ad opus glorie: ſcilicet opus glorificationis ⁊ de hoc eſt vnus articulus videlicet ꝙ credimus omnes reſurrecturos tam bonos quam malos ⁊ bonos eſſe prehemiñedos: ⁊ maloſ puniendos ⁊ de iſto dicitur in ſimbolo apoſtolorum carnis reſurrectioñe vitam eternam. Et ſimbolo niceno expecto reſurrectionem mortuorum: ⁊ vitam venturi ſeculi Amē.

ℭ Et i ſimbolo Athanaſij ad cuiuſ aduentum omnes homines reſurgeř habent cum corporibus ſuis ⁊ reddituri ſunt de factis proprijs rationem: ⁊ qui bona egerunt: ibunt in vitam eťnam qui mala vero in ignem eternuꝫ iſti ergo ſunt articuli fidei pertinenteſ ad diuinitatem.

ℭ Alij ſeptem ſunt pertinentes ad humanitatem.

ℭ Primus eſt de cōceptione filij dei credere ſcilicet ꝙ filius dei fuit conceptus in vtero beate Marie virginis virtute ſpiritus ſancti. Et de hoc dicitur in ſimbolo apoſtolorum. Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto. Et in ſimbolo nicenno. Qui propter nos homines ⁊ propter noſtram ſalutem deſcendit de celis ⁊ incarnatus eſt de ſpiritu ſancto. contra iſtum articuluꝫ errauit Manicheus dicens dei filiū non veram carnem. ſed fantaſticam aſſumpſiſſe. ⁊ contra iſtum erroreꝫ dř i ſimbolo Athanaſij perfectus deus perfectus homo ex aīa rationali ⁊ humana carne ſubſiſtens.

ℭ Secundus articulus de his que pertinent ad humanitatem ē de natiuitate ꝙ credimus dei filium ab eterno natum a patre: ex patre natum ex Marie virgine que virgo extitit: ⁊ ante partum ⁊ in partuꝫ ⁊ poſt partū Et de iſto articulo dicitur in vtroque ſimbolo natus ex Maria vͦgine.

ℭ Tertius articulus ptines ad humanitatem eſt de paſſione. ſcilicet ꝙ credimus dei filium pro ſalute noſtra paxum crucifixum mortuum ⁊ ſepultuꝫ ⁊ hoc quantū ad naturam humanā qꝛ natura diuina nihil patiebať de iſto articulo dicitur in vtroqꝫ ſimbolo paſſus ſub pontio pilato crucifixus mortuus ⁊ ſepultus.

ℭ Quartus articulus ad humanitatem pertinens. eſt de deſcenſu ad inferos. ſ. quod credimus ꝙ aīa xp̄i que i morte ſepata fuit a corpore vnita dīuinitati corpore ēt diuinitati vnito remanente in ſepulchro dſcendit ad limbū ſanctorum patrum que eſt quedā ps inferni: ⁊ ſanctos patres qui in fide de xp̄o incarnado ⁊ in charitate deceſſerant inde liberauit peccatoribus remanentibus in inferno damnatoruꝫ ⁊ de iſto articulo dř vtroqꝫ ſimbolo deſcendit ad inferos

ℭ Quintus articulus pertinens ad humanitatem eſt de reſurrectione. ſ. quod credimus dei filium reſurrexiſſe a mortuis tertia die ſm ꝙ ſcripture prophetaꝝ predixerant ⁊ de iſto articulo dř in ſimbolo tertia die řſurrexit a mortuis. ℭ Notandū autē ꝙ xp̄s nō fuit in ſepulchro niſi xl. horis. Sed dř ibi fuiſſe tribus diebus quod ſm Aug. intelligendum eſt p ſinodochen vt ponať pars diei pro tota die. vñ ipſe fuit ibi per vltimā parteꝫ diei veneris qꝛ in cōpletorio illius diei fuit

poſitus in ſepulchro: ⁊ fuit ibi per to/
tā diē ſabbati: ⁊ ꝑ primā ꝑtē diei do
minice: qꝛ in aurora reſurrexit.

¶ Sextus articulus ad humanita/
tē ꝑtinens: eſt de aſcenſu ad celos cre
dē. ſ. ꝙ. xl. die a reſurrectione ſua xp̄s
cum magna comitiua angeloꝝ ⁊ aīa
rum ſanctoꝝ patrum quas ab infer/
no abtraxerat: aſcendit ad celum ⁊ ſe
det ad dextram dei patris oīpotētis.

¶ Septimus articulus eſt de aduē
tu ad iudicium ⁊ de iſto articulo dicit̄
in ſimbolo. Inde venturus eſt iudica
re viuos ⁊ mortuos.

¶ Iſti ergo ſunt. xiiij. articuli fidei
quoꝝ. vij. pertinent ad diuinitatem ⁊
vij. ad humanitatē xp̄i ⁊ iſtos articu/
los dn̄t ſacerdotes ſubditos ſuo edo/
cere ⁊ maxime illos qui ꝑtinēt ad hu/
manitatem ⁊ potiſſime illi de quibus
eccleſia ſolemnizat: ſicut eſt articulus
de annunciatione de quo fit feſtuꝫ in
annunciatione beate Marie. ⁊ ar/
ticulus de conceptiōe de quo fit feſtū
in conceptione beate Marie. Et arti
culus de natiuitate. de quo fit feſtum
in natiuitate. ¶ Articulus de paſſio
ne de quo fit feſtum in paraſceue.

¶ Articulus de reſurrectione: de q̄
fit feſtum in reſurrectione vl' paſcha.

¶ Articulus de aſcenſione de quo
fit feſtum in aſcenſiōe domini. Iſtos
articulos quos quilibꝫ fidelis poſtq̄ꝫ
venit ad annos diſcretionis tenetur
ſcire explicite. Et de iſtis articulis ad
humanitatem pertinentibꝰ habentur
verſus. Naſcit̄ abluitur patit̄ deſcen
dit ab ima. Surgit ⁊ aſcendit ⁊ venit
diſcernere cuncta. Hec ē fides catho/
lica quā corde credo: ore confiteor in
qua fide volo venire ⁊ mori ꝓteſtās
me in oībꝰ credere ſicut ſacroſancta ec/
cleſia romana credit ⁊ quicquid mi/
nus bene dixi totum reuoco ⁊ totum
habetur pro non dicto.

¶ De petitionibꝰ dn̄ice oꝛonis. c. ij.

(m)Oduꝫ ⁊ formā orandi ſalua
tor tradens diſipulis dixit cū
oratis dicite pater noſter ⁊c.

¶ Circa qđ notādū ꝙ iſta oꝛo excel
lis omnes alias orationes in multis.

¶ Primo rōne magiſtri qui eam cō
poſuit. q fuit xp̄s verꝰ deus: ⁊ verus
homo. In q̄ oēſ theſauri ſapiētie ⁊ ſci
entie dei ſunt abſconditi quāto ḡ ma/
giſter qui iſtaꝫ oꝛonē cōpoſuit excellit
omnes magiſtros tāto iſta oratio ex
cellit oēs alias oꝛones. vnde vocatur
iſta oratio dominica. qꝛ dn̄s dominā
tium eam compoſuit ⁊ ordinauit.

¶ Scđo excellit alias orationes rō
ne forme. Eſt. n. oꝛo breuiſſima ita ꝙ
nemo poteſt dicere ꝙ rōne ꝓlixitatis
ſue generet tedium vel faſtidium.

¶ Notādū tn̄ ꝙ lꝫ vt dictaꝫ ē ſit ita
breuis in verbis ē tn̄ profunda in ſēſu
⁊ ad impetrandum efficaciſſima vn
de de ea dicit ſapiens breuis oratio
penetrat celum.

¶ Tertio excellit oēs alias oꝛatiōes
vn̄ vocatur iſta oꝛo dn̄ia. ⁊ hoc rōne
materie d̄, qua eſt. In ipſa. n. cōtinē
tur omnia neceſſaria tā i vita iſta q̄ꝫ
in alia. vnde notanduꝫ ꝙ ſaluator in
iſta oratione ſic ꝓcedit ꝙ primo docꝫ
nos captare dei bonitatem.

¶ Secundo docet orādi modum
⁊ formā primū facit cū dicit pater no
ſter ⁊c. Secundum facit cuꝫ dicit ad
ueniat regnum tuum ⁊c.

¶ Circa primum duo facit. Primo docet nos. captare dei beniuolentiã. Secũdo docet nos captare oratiõis efficatiaȝ cum dicit̃ ſanctificetur ⁊c̃. Dicit ergo pater noſter qui es ĩ celis vbi confitemur deum eẽ omniuȝ reꝫ principium qꝛ pater. Secundo allegamus noſtrum priuilegium cum dicimus noſter. Tertio nominamus nomẽ eius propriũ ibi qui es. Quarto. aſſignamus ſibi certum domiciliũ ĩcelis dicimus ergo pater noſter vbi ſcienduȝ ꝙ ſecundũ ⁊ dicit ille Eberhardus pater dicitur quinqȝ modis. Primo dicitur pater rõne cure. alio mõ ratione geĩture. alio mõ rõne etatis alio mõ ratione honoris. alio mõ ratione creationis. Iſtis quinqȝ modis deus eſt pater omnium.

¶ Primo ratiõe cure ita dicit Paulus dicens. oẽm ſolicitudinẽ veſtram ponentes in deũ quoniã ipſi eſt cura de omnib⁹. Et ipſemet xp̃s dic̃ i Matheo nollite ſolliciti eſſe dicẽtes quid manducabim⁹ aut quid bibemuſ aut quo operiemur. ſcit. n. pater veſter celeſtis qꝛ his omnibus indigetis.

Secundo deus eſt pater omnium ratione geniture. vñ de deo dicit apoſtolus volũtarie genuit nos verbo veritatis vt ſimus initium aliquod creature eius. vnde quilibet poteſt dicere illud p̃s. dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. ⁊ de q̃libet dicit deus illud quod dicit̃ in. ij. reguȝ. ego ero illi in patrem ⁊ ip̃e erit mihi in filium.

Tertio deus ẽ pater omnium ratione ãtiquitatis. vnde de eo dicit Daniel. Antiquus dierum ſedit. ⁊ libri videlicet conſcientiarum aperti ſunt coram eo. vnde omnes poſſumus dicere quod dicit, apoſtolus: vnum p̃reȝ habemus deum.

Quarto deus eſt pater omniũ ratione honoris: qꝛ deum debemus honorare ſpeciali honore' ⁊ reuerẽtia q̃ a doctoribus dicitur latria qui honor nulle creature debet exhiberi. vnde q̃libet debet dicere illud quod dicitur ĩ iij. Matthei. confiteor tibi domine deus pater celi ⁊ terre ita ꝙ cõfiteri ibi idem eſt quod laudare ſiue honorar̃.

Quinto deus eſt pater omniuȝ ratione creationis. vnde Moyſes. numq̃d non eſt ipſe pater tu⁹ qui poſſedit fecit ⁊ creauit te. vnde ex h' quod dicimus pater habemus fiduciam illud quod in iſta or̃one petimus obtinẽdi. vnde poſſimus arguere ſic pater dat filio illud quod petit ab eo ſolum ꝙ iſtud quod petit ſit iuſtuȝ ⁊ filio neceſſarium ſed deus eſt pater omnium ⁊ illud quod petimus in iſta oratione ẽ iuſtiſſimum ⁊ valde nobis neceſſariũ quare fiduciam habemus quod deuſ totum dedit nobis: ⁊ fundar̃ iſta or̃o ſuper verbum ſaluatoris in luca vbi dicit. Si vos cum ſcitis mali noſtis bona data dare filijs veſtris quanto magis pater veſter celeſtis dabit vobis ſpiritum bonum petentibus ſe q̃ſi dicat ꝙ imo dabit.

Sexto in oratione illa allegamuſ noſtrum priuilegium cuȝ dicimus noſter vbi ſcienduȝ ꝙ quamuis vt dictũ eſt deus ſit pater omniũ illis quinque modis. Tñ nobis qui ſumus generati vñ baptiſmalis eſt ſpecialiter pater vñ nos baptizati ⁊ regenerati ĩ xp̃o

poſſimus dicere pater noſter: vñ ipſe
eſt pater noſter: q2 nos ſumus ab eo
liberati miſericordius: adoptati ſpiri
tu alius: educati nobilius. iformati ſa
lubrius. Dico ꝙ deus ē ſpāliter pater
noſter: q2 nos xpiani ſumus ab eo re
dēpti ſiue liberati miſericordius. vnd
nos poſſumus dicere deo illud quod
dicitur in apoca. Redemiſti nos deꝰ
in ſanguine tuo de qua redemptione
dic beatꝰ Petrus. Nō ex corruptibili
bus auro ꝛ argēto redempti eſtis de
vana veſtra cōuerſatiōe: ſ3 pcioſo ſā/
guie agni immaculati domini noſtri
ieſu chriſti. ¶ Secundo dico ꝙ deꝰ
eſt ſpecialiter pater noſter: quia nos
chriſtiani ſumus ab eo adoptati ſpe/
cialius. Et de hoc dicit apoſtolus:
miſit deus ſpiritum filij ſui in corda
noſtra in quo clamamus abba pater
vt adoptionem filiorum dei recipere/
mus. ¶ Tertio dico ꝙ deus ē pater
noſter qa nos chriſtiani ſumus a deo
educati nobilius In ſacramento enim
eucbariſtie paſcit nobis deus corpo/
re ꝛ ſanguine xpi: ita dicit ipſemet in
Joanne dicens caro mea vere ē cibꝰ:
ꝛ ſanguis meus vere ē potus. de iſto
cibo dicit ps. Panem angelorum mā
ducauit homo. de quo pāe dicit. xps
qui manducauerit ex hoc pane viuet
in eternum. vnde etiam tantum bene
ficium recognoſcens in vocem grati/
arum actionis prorumpens dicit. O
quam ſuauis eſt domie ſpiritus tuus
qui vt dulcedinem tuam in filios de/
monſtrares pane ſuauiſſimo de celo
preſtito eſurientes. humiles replens
bonis faſtidioſos diuites dimittens i
anes. ¶ Quarto dico ꝙ deꝰ ē ſpālit̄
pat̄ noſter: q2 nos xpani ſumꝰ ab eo
informati ſalubrius: ꝛ hoc per doctri/
na3 euangelicā: q̄ ſola eſt doctrina ſa
lutifera ꝛ ſalubri. ꝛ iſtā doctrinā pete/
bat Dauid dum dicebat bonitatem ꝛ
diſciplinā ꝛ ſciam doce me. Et de iſta
diſciplina dicit ſapiens. Audi filij mi
diſcipliam patris tui. Et hoc ḡ qd di/
cimus noſter. habemus fiducia3 ꝙ iſ/
lud qd ī iſta orone a deo petimꝰ dabit
nobis vt arguamus: ſic pricipale tra/
bit ad ſe acceſſoriu3: extra de con. ec.
vel alta. eccl'am libr. vi. Sed deus de
dit ſeipm nobis ideo vocamus eū no
ſtrū ꝛ reſpectu eiꝰ oia ſunt acceſſoria
ergo certi ſumus ꝙ iſta nobis dabun
tur a deo. Et fundatur iſta rō ſup v̄/
bo apoſtoli dicētis i epl'a ad Roma.
Si deꝰ ꝓ nobis quis ꝯ nos: qui ꝓpo
filio ſuo nō pepercit. ſ3 nobis omnibꝰ
tradidit illum: quomodo etiam nō cū
illo oia nobis donauit q̄ſi dicat ꝙ imo
¶ Tertio io oratione iſta nomiamꝰ
nomē dei ꝓprium cum dicimus q es/
¶ Circa qd ſciendu3 ꝙ quāuis ſm
doctores in vita iſta neſciamus nomē
ꝓprium dei tamen inter omnia noia
que dicuntur de deo: iſtud nomē qui
es ē magis ſibi propriū: quod pat3 q2
Moyſi interroganti quid reſponde/
ret filijs iſrael: ſi interrogarent qd eēt
nomē dei: dixit deꝰ: ſic dices filijs iſra
el qui eſt miſit me ad vos: dicamrs ḡ
deo quis es: quia deꝰ eſt firma entitaſ
omnes proficies ſumma bōitas oibꝰ
ſufficens pura veritas: omnibus eru
diens vera charitas omnes reficiēs.
Dico ꝙ dicamus deo qui es quia ip
ſe eſt firma entitas nunquam defici
ens vñ ipe dicit ad ſe i exodo. ego ſu3

qui ſum p̄s. a ſeculo vſq; in ſeculum tu deus es.

¶ Secundo dicimus qui es qꝛ deꝰ ē ſumma bonitas oībus ſufficiēs vñ iuueni vocanti ſe bonū dixit xp̄s: nemo bonus niſi ſolus deus: ⁊ de eo dicit p̄s. Bonus es tu ⁊ in bonitate tua doce me iuſtificatiōes tuas. Et ap̄lus ſufficientia noſtra ex deo eſt.

¶ Tertius dicimus qui es qꝛ deus eſt pura veritas omnes erudiens vnde dicit xp̄s in Joanne: Ego ſum via veritas ⁊ vita. Et in Matheo. magiſter ſcimus quia verax es ⁊ viam dei in veritate doces.

¶ Quarto dicimus dō qui es quia deus eſt vera charitas omneſ reficiēſ vndē i prima canonicha Joannis dꝰ charitas eſt ⁊ qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Et ip̄emet dicit in Matheo: venite ad me oēs q laboratis ⁊ onerati eſtis ⁊ ego reficiā vos dicendo ergo qui es fiduciam habemus quod deus qui eſt firma entitaſ nulli deficiet quia eſt ſumma bonitas omnibus ſufficiet quia ē pura veritas oēs erudiet quia eſt vera charitas omnes reficiet.

¶ Quinto dico ꝙ in iſta oratiōne captādo dei beniuolentiam aſſignamus ſibi certum domicilium cum dicimus in celis.

¶ Circa qō notādū ꝙ celū quo ad nunc ē q̄druplex qꝛ eſt celū ſup naturale materiale ſpūale ⁊ itellectuale.

¶ Celum ſuper naturale eſt ipſa trinitas ⁊ de iſto dicitur i geneſy. Suſcipe celum ideſt ipſam trinitatem ⁊ numera ſtellas. ideſt eius prefectiones ⁊ proprietates ſi potes.

¶ Celum mãle q̄ ad nunc ē celū empireum de quo dꝛ in geneſy. Jn pricipio creauit deus celū ⁊ ſm Strabum itelligitur de celo empireo.

¶ Celum ſpiritnale ē aīa deuota de quo dꝛ i p̄s. dñs i celo ſedes eiꝰ.

¶ Celum itellectuale eſt natura angelica de quo ibidem verbo domini celi. i. angeli firmati ſunt. ſ. in bono in quolibet iſtoꝝ celorum eſt deus qꝛ in primo celo ideſt in trinitate eſt in diuiſus per eſſentiam. ¶ Jn ſecundo celo i. in empierio eſt clare viſus per gloriam. ¶ Jn tertia celo. i. in anima deuota eſt inhabitans per gratiam.

¶ Jn quarto celo ideſt in natura āgelica eſt eam eleuans per excellētiā. Dico primo ꝙ deus in primo celo. i. in trinitate eſt in diuiſſus per eſſentia ⁊ de hoc dicitur in prima canonicha Joannis tres ſunt qui teſtimonium dant in celo: pater: veribum: ⁊ ſpiritꝰ ſanctus ⁊ hi tres vnum ſunt videlicet per aſſentiam.

¶ Secundo dico ꝙ deus eſt in ſecūdo celo ideſt in empierio dare viſus p gloriam. Et de hoc in apocalip. Apertū ē hoſtiū in celo ⁊ archa teſtamenti viſa eſt. Archa. teſtamēti ē deꝰ qui vt dicit ap̄ls. Noui teſtamenti ⁊ antiqui mediatorem.

¶ Tertio dico qō deꝰ ē i tertio celo. i. i aīa deuota ip̄aȝ i habitās p gr̄aȝ vñ i p̄s. Ad te leuaui oculos meos q habitas i celis. i. in aīabus deuotis.

¶ Quarto dico ꝙ deus ē in quarto celo. i. in natura angelica ipſaȝ eleuās per excellentiam. vnde p̄s. eleuata eſt magnificentia tua ſuper celoſ. i. ſuper nouem ordines angelorum. Dicen

do ergo in celo habemus fiduciā qd
quia deus eſt in primo celo: in ipſum
tranſformabimur quia eſt in ſecundo
quia in ipſo beatificabimur quia eſt
in tercio quia ipſum inhabitabimus:
quia eſt in quarto per ipſum eleuabi-
mur. Et ſic terminatur prima pars
dominice orationis in qua captamuſ
beniuolentiam.

¶ Sequitur ſcḋa pars in qua optam⁹
ſiue petim⁹ orōnis efficatiā dicēdo ſci-
ficetur nomē tuū ē prima petitio in or
dine ſ3 in vltima i re ſeu intentione.

Circa quod ſciendū qd adhoc ꝙ
orō noſtra habeat efficatiā.i.ꝙ ad hō
quod exaudiatur requirunt quattuor
videlicet ꝙ fiat cum firmitate fidei:
cum bonitate rei cum deuotione ani-
mi ⁊ quod fiat in nomine xp̄i dico p̄
mo ꝙ adhoc qd oratio habeat effica
tiam o3 ꝙ fiat cū firmitate fidei ſicut
eni3 inſtrumentū ē i efficax niſi ſit de
bito ſigne ſignatum ita oratio eſt inef
ficax niſi ſit ſignaculo fidei conſigna-
ta. Et ideo dicebat chriſtus qcqd orā
tes petitis credite.i.ſignaculo fidei ſi-
gnate ⁊ accipietis ⁊ fiet vobis: vt.n.
dr̄ in Joanne. Scimus.n. qd pecca-
tores deus nō audit vt aute3 dic̄ apo
ſtolus omne ꝙ non eſt ex fide pecca-
tum eſt ⁊ ideo vt dicit xp̄s veri adora
tores adorabunt patrē i ſpiritu ⁊ veri
tate: veritate ſcilicet fidei.

¶ Secūdo dico ꝙ adhoc qd oratio
habeat efficatiā o3 ꝙ fiat cū bonita-
te rei.i.qd in oratione non petantur
nociua ſed vtilia ſicut.n.libellus inep
tus eſt nullus ita oratio inepta eſt nul
la: i cuius ſignū dicit xp̄s petitis ⁊ nō
accipitis eo quod male petatis.

¶ Tertio dico ꝙ ad hoc qd oratio
habeat efficatiam oportet quod fiat
cum deuotione ai ſicut.n.ad hoc qd
fumus aſcendat de thurribulo o3 qd
ſit ibi ignis ita adhoc quod orō aſcen
dat ad deum oportet ꝙ ſit in igne de
uotionis accenſa in cuius ſignū legit
in apoc. Stetit angelus iuxta aram
tēpli habēs thurribulū aureū in ma
nu ſua ⁊ data ſunt ei incenſa multa q̄
ſunt orationes ſanctorū ⁊ aſcendit fu
mus aromatum in ꝯſpectu dei de ma
nu angeli idō pſallebat p̄s. Dirigatur
orō mea ſicut incēſu3 i ꝯſpectu tuo.

¶ Quarto dico ꝙ ad hoc quod ora
tio habeat efficatiā oportet ꝙ fiat in
nomīe xpi ſicut.n.illud quod procura
tor agit non valet niſi agat noīe ꝓcu
ratorio ita cum ſumus orādo ꝓcura
tores xp̄i ſi volumus exaudiri o3 ꝙ
petamus in noīe xp̄i vt dic̄ xp̄s qcqd
petieritis patrē in noīe meo dabit vo
bis. Iſta quattuor optamus in orōne
noſtra cum dicemus ſanctificetur no
men tuum tria prima tanguntur in hō
ꝙ dicimus ſanctificetur. Sciendum
ꝙ ſctūm vno modo ide3 ē ꝙ firmum
in quo firmita fidei eſt. Alio modo
ide3 ē ꝙ ſine terra in quo vtilitas rei
eſt alio modo idē ē ꝙ ſanguine tinctū
in quo deuotio animi deſignatur.

¶ Quartum tangit i hoc quod dic̄
nomen tuum de quo noīe dr̄ i marco.
In nomine meo demonia eijciēt lin
guis loquent̄ nouis ⁊ ſi mortiferū qd
biberint non eis nocebit: ſuper egros
manus imponēt ⁊ bn̄ hēbūt. Et ſic ter
minant̄ ſcḋa pars pricipalis domini
ce orōnis i qua optamus orōnis effi
catiā. Sequitur tertia ps principalis i

qua docemur modum ⁊ formam orā
di cum dicitur regnum tuū ⁊c̄.
¶ Circa ꝙ ſciendū ꝙ ab iſto loco
vſq3 in finem ↄtinentur ſex petitioneſ
in quibus petimus omne ꝙ eſt neceſ-
ſarium nobis. taʒ in vita iſta ꝙ̄ ī alia
cum tota perfectio hominis conſiſtat
in duobus.ſ.in declinatione mali ⁊ ꝓ
ſecutione boni iuxta illud pſ. Declina
a malo ⁊ fac bonū iō in iſta oratione
petimus a deo vt nobis bonum confe
rat ⁊ vt malum a nobis auferat. Qui
tum ad collationem boni petunt tres
petitiones cum enim ſit triplex bonuʒ
ſcilicet bonnm glorie bonum gratie ⁊
bonum nature. Iſtud triplex bonum
petimus nobis dari. ¶ Nam bonū
glorie petimus cum dicimus adueni-
at regnum tum ſcilicet paradiſi ⁊ eſt
ſenſus. O pater noſter qui es in celis
petimus ꝙ regnum tuum adueniat.i.
ad nos veniat. Sed quare melius di-
citur adueniat regnum tuum ꝙ̄ dica-
tur adueniamus in regnū tuū dico ꝙ
ad denotandum ꝙ gloria paradiſi ñ
habeṫ ex meritis ꝓprijs ſed ex mera
grā dei iuxta verbum apl'i dicentis ñ
ex operibus iuſtitie que fecimus nos:
ſʒ ſm ſuaʒ miſericordiā ſaluos nos fe
cit iō dicitur adueniat.i.gratia tua ad
nos veniat non aūt dicimus aduenia
mus: qꝛ vt dictuʒ eſt ex meritꝭ noſtris
non poſſumus in illud venire. Nemo
enim poteſt veniṙ i illud niſi pater tra
xerit euʒ vt diciṫ i Joā. De iſto regno
dicit Augu. loquens i perſona xp̄i ve-
nale quid regnum celoruʒ quo emitur
paupertate vilitate gloria morte vita
¶ Bonum gratie petimus cum dici-
mus fiat voluntas tua ſicut in celo ⁊
in terra. ¶ Ad cuius euidentiam
ſciendum ꝙ homo vocatur in ſcriptu
ra terra vnde pſalmus. Anima mea
ſicut terra erecta eſt vnde de homine
iuſto. Benedixiſti dn̄e terram tuam
Angeli aūt ſiue ſācti i paradiſo exn̄tes
vocanṫ celum vn̄ pſ. Celi enarrāt gl'i
aʒ dei ē ergo ſenſus. O pater noſter q
es ī celis fiat volūtas tua in terra.i.in
nobis hoībus terrenis ſicut fit in ce-
lo.i.ſic fit in angelis ⁊ beatis ⁊ per ter
rā inteligitur eccl'a militans: ꝑ celum
eccl'a triumphans vt ſit ſenſus ſicut fit
voluntas tua in eccleſia triumphe: ita
petimus quod fiat in eccleſia militan
te que aūt ſit iſta voluntas: docet nos
apl's dicens hec ē voluntas dei ſancti
ficatio noſtra ⁊ dicit fiat volūtas tua
qꝛ vt dicit xp̄s nō omnis qui dicit do
mine dn̄e ītrabit regnum celoruʒ: ſed
q fecerit voluntateʒ patris mei qui in
celis eſt ipſe intrabit regnum celoruʒ.
¶ Bonum nature petimus cum di-
mus panē noſtrum ꝙ̄tidianuʒ da no
bis hodie ⁊ eſt ſciendum ꝙ panis di-
ciṫ a pan ꝙ eſt totū in hoc ergo ꝙ pe
timus panē petimus omnia nobis ne
ceſſaria a ſuſtentationem iſtis miſerie
⁊ tranſitorie vite nec eſt iſtud contra
illud qd̄ dictum fuit ī parte ſcd̄a: tra-
ctātu.iij.c. de oratione non ſunt peten
da tp̄alia qꝛ itelligendū ē ꝙ ñ ſūt petē
ēda directe ⁊ per ſe ſʒ inꝙ̄tū ſūt neceſ
ſaria ad hn̄dū celeſtia: ⁊ ſic bene pn̄t
peti. vn̄ Gre. in collecta ſic tranſeam⁹
ꝑ bona tp̄alia vt nō amittam⁹ eterna
vel ē intelligenduʒ ꝙ nō ſunt petenda
ad ſuperfluitatē ſʒ ad ſuſtentationē ⁊
ſic petim⁹ ea hic vn̄ petimus hodie qꝛ
nō petim⁹ niſi inꝙ̄tū ē neceſſariū pro

die ita petebat Salomon dū dicebat
diuitias aut paupertates ne dederis
mihi ſꝫ tatū victui meo tribue neceſſa
ria. Et paulus hñtes alimenta ꝛ qbꝰ
tegamur his contenti ſumꝰ. ¶ Notā
dū ēt ꝙ triplex eſt panis quē petimus
ī iſta oratiōe. ¶ Primꝰ ē panis ſpūa
lis auſter pnie ꝛ iſte ē panis ordeaceꝰ
de iſto pane dr in Joā. ē puer vnus h
hñs. v. panes ordeaceos iſti. v. panes
ſūt. v. ptes pnie. ſ. ɔtritio cōfeſſio ꝛ orō:
elemoſyna ꝛ ieiuniū de qbꝰ dictū ē in
ſcd̄a pte. ¶ Scd̄s panis ē ſacr̄alis eu
chariſtie de quo pane dr̄ in Joan. hic
eſt panis q de celo deſcēdit qui mādu
cauerit ex hꝰ pane viuet in eternū i for
ti udine iſtiꝰ panis ambulant fideles
vſqꝫ ad mortem paradiſi. ¶ Tertiuſ
eſt panis materialis ſiue temporalis
ſbe ꝛ de iſto pane dicit̄ i geneſy. In ſu
dore vultꝰ tui veſceris pane tuo iſtos
tres panes petimus i oratione iſta iux
ta v̄bū ſaluatoris dicent̄ i luca amice
acomoda mihi tres panes. iſte ḡ tres
petitiōes reſpiciunt collatiōeꝫ boni ſūt
alie tres q̄ reſpiciunt oblationem ma
li. ¶ Circa quod notāduꝫ ꝙ duplex
eſt malum. ſ. malum culpe ꝛ malum pe
ne. Malum culpe ē duplex. ſ. preteri
tum ꝛ futurum ƀm hoc ſunt tres peti
tiones mali. In prima petimus malū
culpe preteritum nobis dimitti cuꝫ di
cimus dimite nobis debita noſtra ſi
cut ꝛ nos dimittimus debitoribus no
ſtris iſta debita ſunt peccata iuxta pa
bolam xp̄i quam ꝓpoſuit Simoni le
proſo dicens duo debitores erant cui
dam feneratori que parabola ƀꝫ glo.
ītelligitur debito peccati iſta debita
petimus nobis dimitti a deo ſic̄ ꝛ nos
dimittimus debitoribus̄ noſtris. i. illi
qui contra nos peccauerunt quia iſtō
intelligitur de debito iniuriarum quaſ
debemus remittere. Alioquin niſi di
mittamus deus non dimittet nobis:
dicente xp̄o pater veſter celeſtis non
dimittet vob̄ niſi vos dimiſerit vnuſ
quiſqꝫ de cordibuſ veſtris. In qua. n.
menſura menti fueritis eadem men
ſura rematietur vobis. Si ergo vis
ꝙ deꝰ dimittat peccata tua tibi dimit
te tu illis qui contra te peccauerunt.
Alioquin dicetur tibi ex ore tuo te iu
dico ſerue nequam dicis enim dimit
te mihi ſicut ego dimitto ſꝫ tu non di
mittis ergo dicis ꝙ tibi nō dimittan.
¶ Sed nūquid ille qui exiſtens i fra
terno odio dicit iſtam orōnē peccat di
co ꝙ non qꝛ nō dicit eā in perſona ꝓ
pria ſꝫ in pſona eccleſie quod patet qꝛ
dicit nobis ꝛ ñ mihi. Et cū vlis ecclīa
nunꝙ poſſit errare nunquā erratur in
dicendo orōne. In ſcd̄a petitione peti
muſ a malo culpe futuro precaueri cū
dicimus ꝛ ne nos inducas in tentatio
neꝫ. Notandū ḡ ꝙ tentatio aliqñ ſu
mitur in bonum ſicut i geneſy. qñ dic̄
tentauit deus abraaꝫ ꝛ in li. ſapientie
deus aūt. tētauit illos ꝛ īuenit illos di
gnos ſe. Et dicitur deus tentare duo
bus modis. Uno modo permiſſiue ꝛ
ita ſumitur qñ dr̄ deus tentauit illos
ideſt tentari permiſſit alio mō dicit̄ tē
tare vt oſtendit exemplū v̄tutis alij: ſi
cut deus tētauit abraaꝫ vt oñderet vir
tutē obedientie eiꝰ ꝛ de tali tentatiōeꝫ
non intelligimus hic Aliqñ auteꝫ ten
tio ſumitur in maluꝫ ꝛ eſt duplex ma
lum. nā quedam ē ab hoſte. i. a demo
ne quedam a carne in ꝓtum. ſ. caro in

surgit ꝯ spūz. ¶ Tentatio que est ab
hoste nō est peccatum niſi conſentiat'
ſibi immo ſi reſiſtat ſibi eſt multū me
ritorium ꝛ iſto modo fuit tentatꝰ xp̄s
vt dz in Math. vbi dz ductus eſt ieſꝰ
in deſertum a ſpiritu vt tentaretur a
diabolo ꝛc. Tentatio que eſt a car
ne ſemper ꝓuenit ex peccato inq̄ztuz
ipſa rebellio carnis ad ſpiritū proue
nit in nobis ex peccato primorum pa
rentum ꝛ eſt mat'r peccatum origina
le mō iſta rebellio q̄ztū ad ſui pricipiū
non eſt in poteſtate noſtra prout dici
tur ꝙ primi motus non ſunt i poteſta
te noſtra ſed reſiſtere iſti rebellioni ſi
ue allidere primos motus bene ſunt i
poteſtate noſtra ꝛ ideo conſentire tē
tationi ſiue ſit ab hoſte ſiue ſit a carne
ſemper eſt peccatum ita ꝙ ſi ſit conſē
ſus cum deliberatione eſt peccatum
mortale. Sed ſi ſit conſenſus ſubitus
ꝛ quaſi ſubreptitius eſt ſolū peccatū
veniale. Modo g̊ i iſta tētatiōe nos n̄
petimus ne tentemur ſed petimus ne
in tentationem inducamur tūc aūt in
tētationē inducimur cuz ei cōſentimꝰ
ꝛ ideo in iſta petitione nihil aliud pe
timꝰ niſi ꝙ deus det nobis virtutem
reſiſtenti tentationem ꝙ apl's promit
tit eū facturū dicēs fidelis deꝰ qui nō
pmittit vos tentari ſupra illō ꝙ pote
ſtis ſʒ faciet cū tentatiōe prouentum
ita vt poſſitis ſuſtinere. ¶ In vltima
petitiōe apetimꝰ a malo pene libera-
ri cuz dicimus ſed libera nos a malo
ita ꝙ intelligit' hoc de malo pene eter
ne ꝙ eſt ſimpliciter malum. Naz ma
lum pene tp̄alis pōt eſſe ꝛ eſt aliquan
do bonū ſicut bonū fuit matribꝰ pati
ꝛ ſuſtinere multas penas ꝛ multa tor
menta. vnde a tali malo non petimꝰ
liberari ſed a malo pene eterne iuxta
ꝙ petit eccl'a libera me domie de mor
te eterna. In fine omniū petitionum
ſubiūgitur amen. i. ita fiat q̄ſi ꝯfirma
tio omnium petitionum. Sic ergo in
oratione dn̄ica ſunt ſeptem petitiōes
in quaꝝ prima petimꝰ orōnis effica
tiam cū dicimꝰ ſanctificet' nomen tuū
qua ſi dicamus ſic nomē tuū ē ſanctū
ꝛ firmū ita illud ꝙ petimꝰ in iſta orō
ne ſit firmū. Et iō lʒ iſta orō ſit p̄ma i
ordine tamē ē vltima intētiōe. Item
in alijs ſex petimus nobis oēz bonuz
ꝯferri ꝛ a nobis oē maluz auferri do
nec nobis dn̄s vt hec omnia nobis cō
cedant'. Et iſta ſufficiūt q̄ztuz ad nūc
q̄z forte alias de iſta mā latiꝰ loquar.

De decem preceptis.

i Nterroganti iueni qd facien
do vt vitā eternā hēret. Reſ-
pondit xp̄s. Si vis ad vitam ingredi
ſerua mandata q̄ſi diceret: ingreſſus
ad vitam eternam ē obſeruatio man
datoꝝ q̄ qdē mādata ſunt p̄cepta de
calogi ꝛ dicit' decalogꝰ a deca ꝙ ē de
cē ꝛ logos ꝙ ē s̄mo q̄ſi decē p̄ceptoꝝ
ſermo. Sūt ergo p̄cepta legis decem:
quaꝝ quedā ordinant hominem i de-
um quedā in ꝓximū. ¶ Precepta q̄
ordināt hoīeʒ in deū ſunt tria ſʒ ꝙ ho
mo eſt obligatus ad tria. Sicut eni
vaſallius dʒ domino tria. ſ. fidelita
tez ꝛ n̄ cognoſcat hominē aliquē aliuz
dn̄ʒ. Reuerrentiā vt non faciat ei ob-
probrium famulatū vt impendat ei d
bitū obſequiū Sic quilibʒ de dictami
ne iuris naturalis eſt obligatꝰ deo ad
iſta tria. Et ideo quantum ad primū
ē iſtud p̄ceptū nō hēbis deos alienos

coram me. Quātū ad ſecūdū ē iſtud
nō aſſumes nomen dei tui in ſtanum
Quantū ad tertiū eſt iſtud memento
diē ſabbati ſanctifices. ¶ Precepta
ordinant hoiem ad proximū ſūt ſep
tē ordinaꝛ .n.hō ad ꝓximū duob⁹ mo
dis. ſcilicꝫ vt bonū ſibi faciat ⁊ ne ſibi
noceat. Quātū ad primū ē vnū ꝑcep-
tū.ſ.honora prēꝫ tuū ⁊ mrēꝫ tuā. Quā
tū ad ſcōm ſunt ſex ꝑcepta pōt. n.hō
noceꝛ ꝓximo tribus modis vno mō
facto alio mō v̄bo alio mō voluntate.
¶ Facto poteſt ſibi nocere trib⁹ mo
dis.ſ.in perſona ꝓpria ⁊ ī perſona ſi
bi ꝯiūcta ⁊ in ꝓpria ſubſtātia. Quā-
tū ad pmū eſt iſtud preceptū nō occi
des. Quātū ad ſcōꝫ eſt iſtud non me
chaberis. Quātum ad tertiū eſt iſtud
non furtū facies. Quantū ad hoc ne
noceat hō ꝓximo. ¶ Verbo ē iſtud
ñ falſū teſtimoniū dices. Quātū ad hꝰ
ñ noceat hō ꝓxio. Volūtate ſūt alia
duo qꝛ ne noceat ſibi volūtate libidi-
nis ⁊ ē iſtō ñ ꝯcupiſces vxorē ꝓximi
tui ne aūt noceat ſibi volūtate cupidi-
tatis eſt iſtud nō ꝯcupiſces ſeruum: ñ
ancillaꝫ nō bouē nō aſinuꝫ. Iſta ergo
decem precepta de quoꝝ qōlibet aliq̄
ꝑ ordinem ſunt dicenda.

De primo precepto.

Primū ꝑceptū ē nō hēbiſ dōs
alienos corā me. ita ꝙ ī iſto
ꝑcepto ꝓhibetur oīs idolatria omniſ
hereſis ⁊ oēs ſpecies ſorti legij ſine di
uinationes quocūqꝫ modo fiāt ſiue fi
ant ī igne ſiue fiāt ī aere ſiue ī aq̄ ſiue
ī terra ſiue ī corporibus mortuoꝝ ſiue
ī aſpectu garrit⁹ vl' volat⁹ auiū ſiue in
caracterib⁹ ſiue ī vana īſpectiōe pſal-
terij vel euāgelium aliarū ſcripturaꝝ
⁊ regulariter omnis diuinatio quocū
qꝫ predicatorū modorū vel ſimili mō
fiat ꝓhibita ē in iſto ꝑcepto ⁊ ē male
dicta a deo ⁊ a ſancta ecclia tāq̄ ido-
latria ⁊ infidelitas reprobata. ¶ Cū.n.
futura que ſolius dei ſunt per tales ſu
pſtitiōes aliq̄ inuenire laborant diui-
nitatis iura creaturis attribuunt: ita
dic̄ Iſaias dicēs ꝑora ⁊ nouiſſima a
nunciate mihi ⁊ dicā ꝙ dij eſtis vos.
Augu. non obſeruetis dies qui ſunt
egyptiati aut calendas ianuarij ī qui
bus cantilene ⁊ quedam cōmeſſatio-
nes ad inuiceꝫ donanꝛ q̄ſi in pricipio
anni Bonifacij augurio aut aliquos
menſes aut tempora dies vel annos:
aut lune ⁊ menſis ſoliſqꝫ curſū qꝛ ⁊ q̄
has ⁊ quaſcunqꝫ diuinatiōes aut fa-
ta aut auguria obſeruat aut attendit
vel conſentit obſeruātibus aut talib⁹
credit aut ad domum coꝝ vadit: aut
in ſua domo ītroducit aut intertoget
ſciat ſe fideꝫ xp̄ianaꝫ ⁊ batiſmuꝫ pre
uaricaſſe ⁊ paganum ⁊ appoſtataꝫ ⁊
dei inimicum eſſe iram dñi grauiter ī
curriſſe niſi eccliaſtia emēdat⁹ pnīa
deo recōcilieꝛ. ¶ Nota tñ ꝙ agrico
le dui hūāt tpa ad ſeminandum vl' ad
arbores īcidendas vl' ad ſimilia q̄ cer
tā ⁊ nālēꝫ hñt ratiōnē vl' phiſici q ad
medicinas dandas vl' minutiōes faci
endas ⁊ ad ſilia obſuant dies certos
⁊ tpa non condenāꝛ. Hic cū oīa iſta ī
feriora ſubſint q̄tuꝫ ad nāꝫ corporeā
īfluentie corporū celeſtiū nō eſt ꝓhibi
tū imo eſt debitū ⁊ neceſſariū reſpicē
ī iſtis ⁊ attendere fluxuſtellaꝝ ⁊ pla
netaꝝ. Sꝫ cū aīa rōalis innullo ſbſit
īfluentie iſtos corpoꝝ dicente ptolo-
meo. Aīa ſapiens dñabiꝛ aſtris reſpi

ꝯere talia ĩ his q̃ a libero arbitrio ꝓce
dũt ẽ ſupſtitioſum ⁊ vanum vñ ex cla
more cornicis prenoſticare pluuiaꝫ fu
turam nõ ẽ ſupſtitioſum ⁊ vanuꝫ cuꝫ
talia aĩalia ex diſpoſitiõe ⁊ in mutati
one aeris poſſint ĩ corporib⁹ ſuis ſen-
tire talem imutationem. ¶ Notan-
dũ ẽt ꝙ ſi aliquiſ vel aliq̃ colligat aliq̃
herbam dicendo ſimboluꝫ vel orõnẽ
dñicam vt ponat eã ſuper aliqueꝫ iſir
mũ iſta intentione vt ĩ iſtis de⁹ ⁊ crea
tor oĩum ⁊ dñs honoretur ⁊ non reꝓ
batur dũmodo nulla alia obſeruãtia
ſupſtitioſa obſuer̃ vel miſceatur. xxv.
q. v. non liceat. ⁊. q. vij. non obſuetis.
Et iſtud eſt habendũ ꝓ regula gene-
rali in mã iſta. Quod ĩquiſitio oĩs q̃
ſit per inocationẽ dmonũ tacita vł ex
preſſa quocunq̃ fiat ſine ꝑ caractereſ
ſiue per figuras ſiue quocunq̃ fiat ẽ
in iſto precepto prohibita. ¶ Sꝫ qd
erit in iſtis cõiuris in qb⁹ recitãr oĩa
dĩ ⁊ ãgeloꝝ ⁊ ponũr multa bona vba
¶ Dico ꝙ in iſtis cauendũ eſt ne ſb
ſpecie boni lateat malum. Vñ dili
genter aduertendũ eſt ne inter illa no
mina admiſceãtur aliqua nõia igno-
ta que magis ſunt nomĩa demonũ q̃
nomina angeloꝝ. Cum eniꝫ vt dicit
Beda nulla falſa doctrina ſit que nõ
aliqua vera falſis imiſceat. Impoſſi-
bile ẽ quin in iſtis ſupſtitioſis non ad
miſceanr̃ aliq̃ bona cũ malis ⁊ q2 mo
dicum frumenti totam maſſã corrum
pit quantuncũq̃ ſint ibi multa bona
⁊ ſint ibi aliq̃ mala totuꝫ eſt corruptũ
⁊ ſuſpectuꝫ. Quia ẽt ang lus malus
ſepe transfigurat ſe in angelum lucis
ñ eſt credẽdũ iſtis fantaſticis q dicũt
ſe vidẽ ãgelos vł ſanctos aliq̃s vñ dic
apl's probate ſpũs ſi ex deo ſint.

De ſcõo precepto.

Ecũdũ precetũ ẽ ñ aſſumes
nomẽ dei tui in vanũ ita ꝙ in
ꝑcepto iſto ꝓhibenr̃ ꝑmo ⁊ ꝑncipalr̃
omnes ſpẽs piurij que ſunt multe.
¶ Ad cui⁹ euidẽtiã ẽ ſciendũ ꝙ ad
hoc ꝙ iuramentũ ſit licitũ ⁊ honeſtũ
oꝫ ꝙ ſint ibi tria. ſ. veritas iudiciuꝫ ⁊
iuſtitiaꝫ ita dicit dñs ꝑ ꝓphetaꝫ iura-
bũt ait dñs ĩ vitate in iuſtitia ⁊ ĩ iudi-
cio xxij. q. i. ⁊ iurabũt ⁊ ſi aliquid iſto
rum triũ de fuerit periuriũ dicir̃. xxij.
q. ij. Aiaduertẽdũ. ¶ Ueritaſ n. ſcꝫ
oꝫ eẽ ĩ ꝯſcĩa iurantis vt firmiter ſciat
ita eẽ ſicut iurat alias ſi credat non oꝫ
de conſciẽtia. ſed de crudelitate iurar̃
¶ Iudiciũ dꝫ hic diſcreta dlibera-
tio ſcilicet vt nõ iuret ẽt verum niſi ꝑꝑ
neceſſitatẽ. i. cũ dicit alicui aliqd verũ
qd ei expedit ⁊ vtile eſt credere ⁊ non
vult credere ſimplici aſſertiõi. ¶ Iu
ſtitia vt id ꝙ iuretur ſit licitũ ⁊ hone-
ſtuꝫ extra d iurein. ⁊ ſi xp̃s. Quo ğ iu
rer̃ ſiue iuramẽtũ ſit aſſertoriũ ſiue ꝓ
miſſoriũ qdcũq̃ iſtoꝝ deficiat ſiue ꝙ
iurer̃ falſũ ſiue veꝝ tñ iurãs credat iu
rare falſum ſint ꝙ iurer̃ abſq̃ aliq̃ ne
ceſſitate ſiue ꝙ iurer̃ aliqd illicitũ ſp ꝑ
iuriũ ẽ ⁊ ẽ directe ꝯ iſtud preceptũ.
¶ Sed quid fiet de iſtis iuramen-
tis quottidianis que fiunt ex quadaꝫ
leuitate ⁊ ex quadam mala cõſuetudi-
ne nunquid eſt ibi piuriuꝫ cum deficit
ibi iudiciuꝫ dico ꝙ ſic ſed ſi fiant de re
licita ⁊ ſine itentione d cipiendi vł fal
lendi illud piuriuꝫ non eſt niſi pctũ
veniale ſi autem fiant cuꝫ intentioneꝫ
falendi vel ſi fiant de re illicita ẽ pctuꝫ
mortale. Unde nota ꝙ cuꝫ iuramen

tum nõ fuerit innetum vt ſic vinculũ iniquitat iurantis iuramentum ꝙ ſit de re illicita vl' ꝙ ſit cõtra charitatem vl' ꝙ nõ põt ſeruari ſine interitu ſalutis eterne ſicut iurare aliquẽ iterfectũ vl' ñ datuꝝ elemoſynã vl' aliqđ tale ꝑiuriũ ẽ nec eſt aliquatenuſ obſeruãdũ vñ Hiero. i malis promiſſis. Reſcinde fidem. In turpi voto muta decretũ ¶ Item nota ꝙ iuramentũ eſt vox ipſius iurantis vel actus ipſe vel ipſum ꝙ iuratur. ¶ Cauſa inſtitutiõiſ iuramenti fuit duplex vna eſt ꝓpt̃ infirmitatem hominum ⁊ de facili dubitãtiũ q: vnus alteri ſimplici verbo nõ credit. Alia pp idolatriã ſicut.n.conceſſum fuit vt hoſtias deo imolarent: ne eas offerrent idolis.i.demonibus. ſic potius pmiſſum fuit vt p deũ q̃ p creaturas ne incidenꝫ in crime idolatrie. ¶ Forma iuramenti alia fit ſolo ſermone alia interuentu alia cuius libet rei ſacre. ¶ Que fit ſermone ẽ triplex in veteri lege iurabãt viuit dñſ viuit anima mea. In eccleſia primitiua teſtis eſt mihi dominus teſtis ẽ mihi conſcientia. Et hodie iuratur p dñ vt patet.xxij.q.i.quia veritas rei non ſufficit niſi aſſit ↄſcientia vt pꝫ.xxiij.q.ij.c.hoies. Etiã veritaſ ↄſcientie ſufficit vt a furto excuſare ſcilꝫ ſi credo dñm permiſſurum.ff.d ver.ob.qui ex delictis naſcuntur.l.placuit. ¶ Notandũ ẽt ꝙ lꝫ hic ꝓhibetur iuramentũ ꝙ ſit per falſos deos ꝙ non dꝫ fieri a xp̃ianis tamen credo ꝙ xp̃ianus vbi eẽt expediens poſſet recipere iuramẽtũ a pagano p deos ſuos ⁊ i iſtis hẽt reſpect⁹ ad deũ. Et ideo nõ prohibet. ¶ Nota ẽt ꝙ non eſt iurandũ per creaturas niſi per aliquas vꝫ per euãgeliũ p altare per crucẽ p religa ſanctoꝝ i mãu ẽt epi põt iurare.xxij.q.i.piurat vñ nota ꝙ q piurat p creaturã nõ conceſſaꝫ debꝫ accerrime caſtigari vt dicit Raimundus.

De tertio precepro.

Ertiũ p̃ceptũ eſt memẽto vt diẽ ſabbati ſanctifices ita ꝙ i iſto p̃cipiꝫ p̃mo ⁊ pricipaliter obſuari dies dñica ⁊ ex cõſequenti precipiũtꝫ alie feſtiuitates ſolẽnes q̃ ponunꝫ i conſecratione.di.iij.pronunciandũ. Natiuitas dñi ſctõꝝ Stephani. Io. euãgeliſte. Innocẽtũ Silueſtri. Circunciſio domini. Epiphania. Purificatio ſancte Marie. Sanctũ paſcha cum tota eius ebdomada Tres dies rogationum. Aſcenſio domini Tres dies penthecoſtes. Sancti Io. baptiſte. Duodecim apoſtolorũ ⁊ maxime Petri ⁊ Pauli qui mundum ſua p̃dicatione illuminauerunt ſancti Laurẽtij. Aſſumptio ſancte Marie Natiuitas eiuſdẽ. Dedicatio ſancti Michaeli. Dedicatio cuiuſcunqꝫ oratorij. Omnium ſanctoꝝ ſancti Martini. Et ille feſtiuitates q̃s ſinguli epiſcopi in ſuis epiſcopatibus cũ ꝑplo collaudauerũt que vicinis cõmorãtib⁹ indicẽde ſunt nõ tamen generaliꝫ oibus tñ hoc vltimum intellige d ſanctis canonizatis ab eccleſia Roma. q: ep̃s per ſe non poſſet aliquẽ ſctũm canonizare extra de re. ⁊ vene. ſanc.c.i. reliquẽ vero feſtiuitates p annũ nõ ſunt colen de ad feriandũ nec ꝓhibẽde hec ita ſcripta ſunt ⁊ determinata de conſe.di.iij.pronunciandum. Itẽ Euſebius papa ſtatuit feſtum inuen-

t'ōis ſancte crucíſ quinto nonas maij ſolēniter celebrari de conſe.di.iij.crucis. ¶ Nota ēt ꝙ in iſto.c. ꝓnūciandū nō ſit mētio de ānūciatione beate Maria.cū tñ ſit feſtū celebre ⁊ ſolēne Sȝ forte diceret aliquis iſtud p̄ceptū de die ſabbati ⁊ nō de die dñico intelligendū eſt. ¶ Ad cui⁹ euidentiā ſciēndū ꝙ in lege veteri fuerūt q̄daȝ precepta ceremōialia.quedā moralis.

¶ Ceremonialia erāt illa que pertinebāt ad ſpecialē cultū dei ſicut ꝙ tali die fieret tale ſacrificiū vel tale: ⁊ ēt illa que ptinebāt ad ceremōias illius populi ſicut induerent tali veſte.⁊ ſimilia. Et iſta p̄cepta ex q̄ xp̄s reſurrexit non fuerunt obſeruāda imo qui ea obſeruaret mortaliter peccaret.

¶ Moralia.n. erant illa que erāt d dictamine legis nāe ſicut ſeruire deo honorare parētes ⁊ ſilia.⁊ tal a p̄cepta adhuc manēt in v̄tute ſua mō p̄ceptū de obſeruatiōe ſabbati pti erat morale q̄ztū ad hoc.ſ.ꝙ debit⁹ honor ipendaret iō qꝛ iſtud eſt de dictamie legis nāe: Sȝ ꝙ tali die determiato tal' honor ipenderet magis q̄ȝ alia die erat ceremoniale inquātū requieſ illi⁹ diei erat figura illi⁹ ſabbati magni q̄ xp̄s genit in ſepulchro ⁊ iō q̄ztuȝ ad iſtud ceſſauit iſtud p̄ceptum ita ꝙ dies ſabbati fuit mutata in diē dñicā ⁊ rōnabiliter. Jn hac.n.die mūd⁹ ſūpſit exordiū reſurrexit xp̄s morſ iteritū ⁊ vita accepit p̄ncipiū.⁊ iſta ē itētio bti pauli i ep̄la ad coloceñ.vbi dicit nēo vos iudicat in cibo aut potu aut in pte diei feſti aut neomenie aut ſabbatoꝝ qui ſunt vmbra futuroꝝ. Et d h' diſputat apoſtus ad hebreos.iij.⁊ iiij.caplo ⁊ habent ſup h' multa capl'a de.con.di.iij. Jn dieb⁹ feſtiuis dñt vacar hoies hymnis ⁊ pſalmis ⁊ cāticis ⁊ ſpūalibus ⁊ alijs bonis opib⁹ magis q̄ȝ alijs dieb⁹ ⁊ iō dñt abſtinere ab oi ope ſuili nō ſolū a petō ꝙ ꝓpri: ſeruile dr qꝛ facit hoiē ſeruū diaboli ſȝ etiā ab opib⁹ mechanicis ⁊ negocijs ſecularib⁹ vt mercbatuȝ nō fiat placitū nec aliquis ad mortē vl' penā iudicet nec ſcāra iurent niſi ꝓ pace fiēda de cō.di.iij.rogatiōes de his mechanicis ⁊ ſecularib⁹ exp̄ſſit de⁹ dicēs ſex dieb⁹ opaberis opa tua ſeptio aūt die ſabbatū ē dñi dei tui. Nō facies oē opus tuū ⁊ fili⁹ tu⁹ ⁊ filia tua ſeru⁹ tu⁹ ⁊ ancilla tua ⁊ iumētū tuū ⁊ aduena q̄ ē itra portas tuas. ¶ Nota ēt pp periculum hoſtiū vl' tēpeſtat̄ iminēt̄ pñt fruct⁹ colligi i dieb⁹ dñicis ⁊ feſtiuis ita tñ ꝙ de illis ꝓpoſſe ſtudeāt illi q̄ꝝ ſūt largiores elemoſynas erogare. Scholares ēt i huiuſmōi diebus poſſunt ſcribere in q̄ternis ſuis lectiones quas per hebdemodam audierunt.

¶ De quarto precepto.

Quartū p̄ceptū ⁊ ē p̄mū de illis q̄ ptinēt ad ꝓximū h' ē honora p̄reȝ tuū ⁊ m̄reȝ tuā ita ꝙ in iſto p̄cepto directe p̄cipit̄ ꝙ parentes honorent̄. Et ē intelligendū ñ ſolū de honore reuerētie ſicut ꝙ oſcularet̄ eis man⁹ ⁊ ſimilia: imo de honore ſubſidij ⁊ ꝓuidētie.ſ.ꝙ ꝓuideatur eis in neceſſarijs ꝺȝ facultatē vniuſcūqȝ: noie ēt p̄ris m̄ris intellguntur oēs ꝓximi qb⁹ ſi indigeāt ſunt.vij miſericordie opa exhibēda. Et notādūȝ ꝙ opum miſericordie q̄dā ſūt ſpūales q̄dā tpales. Spūales ſunt iſte cōſulere

neſcientē corrigere delinquentes re mittere iniuriātib⁹ cōſolari triſtes ſu ſtinere ipitos orare ꝓ ꝑſecutorib⁹ vn̄ v̄ſus. Cōſule caſtiga ſolare fer ora Corporales ſūt iſte paſcē exurientes potare ſitiētes veſtire nudos viſitare īfirmos redimē captiuos colligē hoſ picio vagos ſepelire muortuos. vn̄ v̄. Viſito poto cibo redimo tego colligo condo. ¶ De quito precepto.

Quintū ꝓceptū. ꝛ ē ꝫ ō ptinē tib⁹ ad ꝓximū ē nō occides ſupple i iniuſte q̄ ꝓcepto ꝓhibet̄ homicidiū ꝛ ſb noīe homicidij itelligit̄ ois iniuria corpalis q̄ pōt iferri ꝓximo. ¶ Et ē no. ꝙ duplex ē homicidiū q2 q̄ddā ē ſpūale ꝛ q̄ddā corporale. Spūale fit quinq3 mōis. ſ. odiēdo. vn̄ Jo. i p̄ma canōica ſua q odit fre3 ſuū homicida ē ōtrahēdo male ꝯſulēdo nocēdo. Et de iſtis trib⁹ hēt̄ ō pe. di. i. homicidioꝝ ꝛ. c. ois igras ꝛ. c uoli putata victu3 ſbtrahēdo. di. lxxxvi. paſce fame morietē ſi nō pauiſti occidiſti ꝛ q̄lib3 iſtoꝝ homicidioru3 ꝫm doctores ē pctū3 mortale. ¶ Homicidiū corpale ꝫ doctores fit duobus mōis vno mō v̄bo alio mō facto. v̄bo fit trib⁹ mōis. ſ. ꝓcepto ꝯſilio ꝛ defēſione. di. i. Si qs viduā de pe. di. i. piculoſe ꝛ q̄l3 iſtoꝝ homicidioꝝ ſi fiat iniuſte ē pctū3 mortale. Facto fit q̄ttuō mōis. ſ. iuſtitia neceſſitate cāu ꝛ volūtate. Juſtitia vt cū iudex vl' miſter rerū iuſte cōdēnatū ad morte occidit h' homicidiū ſi fit ex liuore vl' amore fūdendi ſanguinē humanū ſ3 talis iuſte occidat̄ q2 meret̄ mortē ita tn̄ peccat mortalr̄ ꝓpt' itētiōe3 corruptā. Si vero fiat ex amore iuſtie nec peccat iudex cōdēnādo eū ad mortē nec ꝓcipiēdo miſtro vt occidat eū nec miſter exeq̄ndo mādatū iudic' dū tn̄ faciat iur' ordie huato ꝓbat̄ h' ex v̄bo apl'i ad ro. vbi dicit ſic ois aīa ptātib⁹ ſublimioribus ſubdita ſit: ꝛ ſeq̄t̄ nō. n. ſine cauſa gladiū portat: dei. n. miſter ē iudex in ira ei qui male agit. Si fiat neceſſitate diſtingue q2 illa neceſſitas aut fuit euitabilis poterat. n. euadere abſq3 occiſione hois: ꝛ tūc ē reus homicidij ꝛ d3 agere penitētiā tāq3 pro mortali. Aut nō fuit euitabil' ita ꝙ occidit hominē abſq3 odij meditatiōe imo cu3 dolore ai tn̄ ſe ꝛ ſua liberādo ꝛ in iſto caſu nō d2 peccare nec aſtrigit̄ ad penitētiā d3 tn̄ dolē ꝛ ſuis pctis aſcribē: q2 i tātā potuit veīre neceſſitatē bōaꝝ eni mētiū ē ibi culpā ineire vbi culpa nō ē ex̄ de homicidio iterfeciſti. Si āt fiat cāu h' diſtigue q2 aut dabit operā rei licite aut ilicite: puta q2 ꝓiecit lapidē v̄ſus loca p que cōſueuerūt hoies trāſire. vel dū furebat̄ equū vel bouē: aliquis ab equo vel boue ꝑcuſſus iterijt vl' ſilia in iſto cāu tal' ſimplicit̄ ē reus homicidij: ſi dabat operā rei licite puta qd incidebat arborē ſibi neceſſāriū vel depōebat fenu3 de curru: vl' ſimilia ſi adhibuit diligētiā quā debuit v3, recipiēdo vel ꝓclamādo nō nimis tarde vel dimiſſe: ſed tpe cōgruo ꝛ alte ita ꝙ ſi aliquis erat ibi vel veniebat poterat fugere vl' ſibi cauē nō iputat̄ ſibi ꝓbat̄ hec diſtictio. di. i. Sepe ꝯtigit ex̄ de homicidio q̄da3. Si aūt fiat hoicidiu3 volūtarie ſine oi diſtinctiōe tenēdu3 eſt q3 ē grauiſſimū ꝛ enorme pctū3. di. i. Si quis voluntarie.

¶ De ſexto. precepto.

ſ Extū p̄ceptū ē nō mechabe/ris ita q̄ i iſto p̄cepto ꝓhibet̄ oīs cōcubitus p̄terq̄ȝ cū legitima vxore q̄ aūt ⁊ q̄t ſunt ſpēs tal' ꝯcubitus vide ſ̄ pte ba tractatu.ij.c.ix.

¶ De ſeptimo precepto.

ſ Eptimū p̄ceptū ē nō furtum facies ita q̄ i iſto p̄cepto prohibet̄ furtū rapina vſura fraus dolus ⁊ gn̄aliter oīs acqſitio illicita aliene rei q̄cūq̄ȝ ⁊ q̄cūq̄ȝ pallio ſiue titl'o fiat

¶ De octauo p̄cep.

o Ctauū p̄ceptū ē nō falſū teſtimōiū dices ita q̄ i iſto p̄cepto ꝓhibet̄ oē mēdaciū ⁊ eſt ſciēdū q̄ b̄ȝ Aug.li.de mēdatio octo ſūt gn̄a mēdatioꝝ. Primuȝ ē q̄ fit in doctrina fidei ⁊ bonoꝝ moꝝ vt dicer̄ xp̄ȝ nō natū de Maria v̄gine vel nō paſſū i cruce vl' aliud ſimile circa articulos fidei vel bonos mores.

¶ Scdm̄ ē q̄ nulli ꝓdeſt ⁊ obeſt alicui vt ē mēdatiū vel detractio vel falſi teſtes i cā criminali. ¶ Tertiū ē q̄ ꝓdeſt alicui ⁊ obeſt alteri vt mēdaciū falſi teſtis in cā pecuniaria. ¶ Quartuȝ ē q̄ fit ſola mētiēdi libidie q̄ſi ſine cā ⁊ vtilitate. ¶ Quintū ē q̄ fit placendi cupiditate vt mēdatiū adulationis. ¶ Sextū ē q̄ nulli obeſt ⁊ ꝓdeſt alicui ad euitādū p̄iculū pecuie vt ſi aliqs ſciēſ alicui⁹ pecuniā tollēdā a fure vel a p̄done mētiat̄ ſibi neſcire vbi ſic. ¶ Septimuȝ q̄ nulli obeſt ⁊ ꝓdeſt alicui ad euitādū p̄iculū pſone vt ſi aliqs q̄rat̄ ad mortē ⁊ aliqs mētiat̄ ſe neſcire vbi ſit. ¶ Octauum q̄ nulli obeſt ⁊ ꝓdeſt alicui ad h̄ vt ab imūditia corꝑali aliquē teneat̄ vt nolenti corrūpē v̄ginē mētiat̄ aliqs dicēſ eaȝ eē ꝯiugataȝ. ¶ Alia diſtictio ponit̄ ab Aug.ſ. q̄ mēdatiū aliō p̄nicioſum ⁊ iſtud ꝯp̄hēdit.v.gn̄a p̄me diſtictionis ⁊ ē ſēp pctūȝ mortale.xxij.q.ij p̄mū. Aliō ē officioſū ⁊ iſtud ꝯp̄hēdit tria vltima gn̄a p̄me diſtictiōis ⁊ ē pctūȝ veniale. Aliō ē ocioſū ⁊ iſtō ēt credo q̄ ē pctūȝ veniale q̄ itelligo qn̄ ille cui dr̄ nouit cā iocādi fuiſſe dictū. Et qō n̄ dicat̄ ex libidie mētiēdi ō mēdatio adulationis. ¶ Nota q̄ aliqs pōt adulari alicui trib⁹ mōis. Uno mō attribuēdo bonū q̄ n̄ h̄ȝ.⁊ de iſto dicūt aliq q̄ ē mortale ⁊ aliq q̄ ē veniale. Alio mō ap̄ꝓbādo malū q̄ h̄ēt ⁊ iſtō b̄ȝ oēs ē mortale. Alio mō extollēdo bonū q̄ h̄ȝ ⁊ iſtō b̄ȝ oēs ē veī.

¶ De nono ⁊ decimo p̄cept̄.

n Onū ⁊ decimū p̄cepta ꝓhibēt actū iteriorē actū.ſ.voluntatiſ.ſ. q̄ null⁹ ꝯcupiſcat alienā vxorē.⁊ noīe vxoris intelligit̄ q̄cūq̄ȝ mulier q̄r vt dicit xp̄s: qcunq̄ȝ viderit mlierē ad ꝯcupiſcēdū cā iā mechatus ē ⁊ nō ꝯcupiſcat alienā rē ad poſſidēdū. Hoꝝ p̄ceptoꝝ quedā ſūt affirmatiua quedā negatiua vt pȝ de ſe.

Affirmatiua obligāt ſemp: ſȝ n̄ ad ſemp.ſȝ ꝓ loco ⁊ tp̄e. Negatiua obligāt ſemp: ⁊ ad ſemp. De iſtis etiaȝ decem preceptis habentur verſus.

Unū crede deū ne iures vana p̄ cuȝ.
Sabbata ſctifices ⁊ venerāe parētes.
Nō ſis occiſor fur mech⁹ teſt̄ iniqu⁹.
Alteri⁹ nuptā nec rē cupies alienaȝ.

¶ De dotib⁹ glorie paradiſi.c.iiij

q Uia teſte Aug. Nullū bōū irrenumeratū neq̄ȝ malū impuitū iō vl.vidēdū ē de dotibus ⁊ de p̄mijs q̄ h̄ebūt illi q obſua/

bunt precepta iſta. ¶ Notādū ꝙ ꝙ obſeruatorib⁹ iſtoꝝ pceptoꝝ dabunt vij. dotes. i. vij. glē iparadiſo tres ex pte aīe ⁊ q̄ttuor ex pte corpis. Ex pte aīe clara viſio ꝙ. ſ. videbim⁹ deū clarē ſine aliquo velamie ⁊ ī iſta viſiōe cōſiſtit tota nr̄a beatitudo. vñ Aug. viſio ē tota merces. ⁊ iſta clara viſio ſuccedit viſiōi fidei ita dicit Pau. videmus nūc ī vita iſta p ſpeculū ī enigmate. ſ. fidei tūc aūt. ſ. ī paradiſo facie ad faciez. ¶ Scd̄a dos ex pte aīe ē firma tētio ꝙ ſ. ita firmit tenebim⁹ deuz ꝙ nullo mō timebim⁹ eū amittere. Et ō iſta tētatiōe dr̄ ī cāticis tenui eū nec dimittā. Et iſta firma tētio ſuccedit vtute ſpei. ¶ Tertia dos aīe beate erit pfecta fruitio. ſ. ꝙ aīa btā pfecte fruetur ⁊ ad herebit deo ⁊ ſatiabit ⁊ delectabit ī eo. Satiabor cū appuerit gl̄a tua ⁊ iſta pfecta fruitio ſuccedit amore charitatꝭ. Et de iſtis trib⁹ doti. dic Augu. videbim⁹ amabim⁹ laudabim⁹ iſtō officiū hēm⁹ ī paradiſo. ſ. videē amare laudare deū. ¶ Poſt reſurrectiōez aūt hēbim⁹ q̄ttuor dotes ex pte corporū. Quia corpa nr̄a erūt agilia ī. mouebūt p q̄ztūcūqꝫ ſpaciū ſine aliqua fatigatiōe ⁊ labore. Erūt ēt ipoſſibilia q̄ a nullo potuerūt pati. Erūt ēt imortalia q̄ nullo mō potuerūt mori. Erūt ēt clariſſima. Vñ Saluator fl̄gebūt iuſti ſcti ſic ſol ī regno pr̄i mi cui⁹ regni ciues nos faciat. Rex regū ⁊ dn̄s dn̄acīū. Jeſ⁹ Chriſt⁹. Am̄.

b Ec circa officiū curatorum breuiter a nobis cōpoſita ſūt vt ſimplice ī aliq̄ īſtruerēt ⁊ magis pueceti ad altiora iueſtigāda laborarēt. Obſecrās vt ſi ī libello iſto lector aliq̄ vtilia iueniat ipa attribuat deo ſoli grates ei referēs qd̄ nobis pctōrib⁹ aliq̄ztulā ſcintillā itelligētie ī ptire dignat⁹ eſt. Illa aūt q̄ min⁹ bn̄ dicta ſūt ignorātie cōpoſitoꝝ aut ī aduertentie aſcribēs. charitatis corrigat ⁊ p nobis pctōrib⁹ ad dn̄ pces fūdat.

Finis.

¶ Diuiſio hui⁹ opuſculi.

¶ Preſens opuſculū diuidit in tres ptes pncipales. In q̄ꝝ pma agit ō ſacramētꝭ ⁊ de his q̄ ptinēt ad ſacramētorum ad miniſtrationem. fo. 2.

In ſa pte agit de peitētijs ⁊ de his q̄ ptinent ad ꝯfeſſionis audientiam ⁊ penitētiaꝝ ipoſitionem. fo. 44.

In t̄tia pte agit ō arti. fidei ⁊ ō his q̄ ptinent ad ppli ī fōmatiōē. fo. 74.

Prima pars huius opuſculi que eſt de ſacramentis habet ſeptē tractat⁹.

Primus tractatus eſt de ſacramētis in generali. fo. 2.
Secūdus tractat⁹ ē de baptiſ. fo. 4
Terti⁹ tracta. ē de ꝯfirmatiōe. fo. 10.
Quart⁹ tracta. ē de euchari. fo. 12.
Quint⁹ tracta. ē de ordine. fo. 32.
Sextus tractatus eſt de ſacramento extreme vnctionis. fo. 34.
Septimus tractatus ē de ſponſalib⁹ ⁊ matrimonijs. fo. 36

Tabula prime partis.

t Ractat⁹ prim⁹ pme ptis hꝫ tria capl̄a. Primuz capl̄ꝫ eſt ō iſtitutiōe ſacramētoꝝ. fo. 3.
Secundum capitulum eſt de efficacia ⁊ virtute ſacramentorum. fo. 3.

Tertium capituluz ē de numero ꝛ diſtincitone ſacramentoꝝ.fo.4.
t Ractatus ſcōs p̄me partis ē ō batiſmo ꝛ hȝ octo capitula
Primū capi. ē qd ē batiſmū.fo.4.
Scōm ca.ē de mā batiſmi.fo.4.
Tertiū ca.ē de forma batiſmi.fo.5
Quartū ca.ē ō miniſtro batiſ.fo.6
Quītū ca.ē ō ſuſcipiētibꝰ batiſ.fo.8
Sextū ca ē ō ritu baptiſmi.fo.9.
Septimū ca.ē ō effectu bapti.fo.9
Octauū ca.ē ō anexis batimi.fo.9
t Ractatꝰ tertiꝰ p̄me pͣtis de ↄfirmatiōe ꝛ hȝ ſeptē capitula.
Primū ca.ē quid ē cūfirmatio.fo.10
Scōȝ ca.ō mā cōfirmatiōſ. fo.10.
Tertiū ca.ō forma ↄfirmatōſ.fo.11
Quartū ca.ō miſtro ↄfirma.fo.11.
Quītū ca.de recipientibus confirmationem.fo.11.
Sextū ca.ō v̄tute ↄfirmatiōſ.fo.12
Septimuȝ capitulum. De effectu ſacramenti cōfirmationis.fo.12.
t Ractatꝰ q̄rtꝰ p̄me pͣtis de eucbareſtia ꝛ hȝ.12 capitula.
Primū ca.quid ē eucbariſtia. fo.12
Scōm ca.ō miniſtro eucbar̄.fo.12
Tertium capituluȝ de materia huius ſacramenti eucbariſtie.fo.14.
Quartū ca ō forma eucbari. fo.15
Quītū ca.ō loco vbi dicit̄ miſ.fo.18
Sextū ca.ō tpa q̄ dȝ dici mi.fo.19.
Septimū capitulum q̄tēs i die debet dici miſſa.fo.20.
Octauū ca.a q̄ ē audiēda mi.fo.21
Nonū ca. De veſtibus quibꝰ īduit̄ ſacerdos in miſſa.fo.21.
Decimū capitulum.cui dȝ dari ſacrifcium miſſe.fo.22.
Undecimū ca. De ritu miſe.fo.25
Undecimū capitulū. De ōfectibꝰ q poſſūt accidere in miſſa.fo.30.
t Ractatꝰ qntꝰ prime partis eſt ō ſacramento ordinis ꝛ habet qnq; capitula.
Primū ca.ē quid ē ordo.fo.32.
Scōm ca.quot ſūt ordines.fo.32.
Tertiū capituluȝ: An īquolibet ordine īprimatur caracter.fo.33.
Quartū capitulū. In q̄actu īprimitur caracter cuiuſ hȝ ordinis.fo.33.
Quintū capitulū Que requirunt̄ in ſuſcipiente ordines.fo.33.
t Ractꝰ ſextꝰ pͣie pͣtis ō extrema vnctiōe ꝛ hȝ ſeptem capitula.
Primuȝ capitulum.de mā extreme vnctiōs.fo.35.
Secundum capitulum. De forma extreme vnctionis.fo.35.
Tertiū capituluȝ. De miniſtro huius ſacri extreme vnctionis fo.35.
Quartum capitulū. De effectu extreme vnctionis.
Quintū capitulū. Quibus dȝ dari extrema vnctio.fo.35.
Sextuū capitulū. In quibus partibꝰ corporis dȝ hō vngi.fo.35.
Septimū caplm. Utrum extrema vnctio debeat iterari.fo.36.
t Ractus ſeptimꝰ pͣie pͣtis ē ō ſpōſalibꝰ ꝛ hȝ quinq; capitula.
Primū ca.quid ſint ſpōſalia. fo.36
Secundum capitulum. Qualiter contrahantur ſponſalia.fo.36.
Tertium capitulū. Qua etate debent contrahi ſponſalia.fo.36.
Quartū capitulum.qs ſit effectus ſpōſalium.fo.36.
Quintum capitulum. In quibꝰ caſibꝰ diſſoluūtur ſpōſalia.fo.37.

ſ Ecūda ps ſeptimi tractatus eſt
de matrimonio ⁊ hꝫ octo ca.
Primū ca. quid ē mr̄oniū. fo. 37.
Secundū capitulū. Qualiter con-
trahitur matrimonium. fo. 38.
Tertiū ca. Qñ ⁊ vbi ⁊ ī qbus vbis
fuit īſtitutꝰ mr̄oniū. fo. 38.
Quartū capitulū. que fuit cā inſti-
tutionis matrimoniꝰ fo. 38.
Quintū capitulū qui pñt cōtrahe-
re matrimonium. fo. 38.
Sextū ca. q̄t mōſ dicit᷑ mr̄ūꝫ. fo. 38.
Sēptimū ca. q̄t ſūt bōa mr̄ij. fo. 38.
Octauū ca. d̄ ipedimētꝭ mr̄ij. fo. 39
Et iſtud capitulū octauum cōtinet
in ſe multa impedimenta.
Primū de ipedimēto erroris. fo. 39
De ipedimēto ꝯditionis. fo. 39.
De ipedimento voti. fo. 39.
De impedimento cognationis car-
nalis. fo. 39.
De ipediēto cognatōſ ſpūliſ fo. 40
De ipedimēto cognatiōſ legaliſ. fo. 41
De ipedimēto criminis fo. 41.
De ipedimēto diſpis cultuſ. fo. 41.
De ipedimēto violentie. fo. 42.
De ipedimento ordinis. fo. 42.
De ipediēto ligatiōſ alteriꝰ. fo. 42.
De impedimento publice honeſta-
tis iuſtitie fo. 43.
De affinitate. fo. 43.
De impotentie cocundi. fo. 43.
De tempore feriatum. fo. 44.
De tempore itredicti fo. 44.
Explicit prima pars.
Tabula ſcd̄e partis.
ſ Ecūda ps huiꝰ opuſculi ē d̄ pñi-
is ⁊ de his q̄ pertinet ad confeſ-
ſionis audientiā ⁊ pñia ꝑ ipoſſitioneꝫ.
Et pmo de pnia ſolēni. fo. 45.
Secūda de publica pnia. fo. 46.
Tertio de priuata pnia fo 46.
t Ractatus primus ſecūde p[ar]tis
eſt d̄ cōtritione ⁊ hꝫ 7. ca.
Primum capitulum. Quid ē
contritio in ſe. fo. 46.
Secunduꝫ capitulum. De quanti-
tate contritionis. fo. 47.
Tertiū ca. q̄lis dꝫ eē cōtritio fo 48
Quartū ca. d̄ duratōe ꝯtritōſ fo. 48
Quītū ca. d̄ qbꝰ dꝫ eē ꝯtritio fo. 49
Sextū capitulum. Que ſunt cau-
ſe inductiue cōtritionis. fo. 49.
Septimum capitulum. Quiſ eſt ef-
fectus contritionis. fo. 50.
t Ractatꝰ ſcd̄s ſcd̄e partis ē de
ꝯfeſſiōe ⁊ hꝫ vndecim capl'a.
Primū capitulum ē de inſtitu-
tione confeſſionis fo. 51.
Secundū capitulū. Quiſ tenet᷑ ad
confeſſionem fo. 52.
Tertiū capitulū. De tempore quo
tenetur homo confiteri fo. 62.
Quartum capitulū. Cui eſt faciē-
da confeſſio fo. 54.
Quintū capitulum. De quibus ē
facienda confeſſio fo. 57.
Sextum capitulum. De conditio-
nibus q̄s dꝫ habere cōfeſſio fo. 58.
Septimum capituluꝫ. De iteratio-
ne confeſſionis fo. 60.
Octauū capl'ꝫ quō ſe dꝫ habere ſa-
cerdos ad confitentem fo. 61.
Nonū capitulū. De interrogatiōi-
bus faciendis in confeſſione fo 61.
Decimū capitulum de p̄tāte clauiū
⁊ effectu confeſſionis fo. 65.
Undecimum capitulum. De ſigil-
lo confeſſionis fo. 66.

t Ractus tertius ſcđe ꝑtis đ ſa
tiſſactione ⁊ hʒ ſex capitula.
Primū capitulū. Quid ē ſatiſ
facio ⁊ i quibus conſiſtit fo. 67.
Scđm capitulum. De elemoſyna
que eſt pars ſatiſſactionis fo. 67.
De quo dʒ fieri elemoſyna fo. 67.
Quis pōt facere elemoſynā fo. 68
Cui dʒ dari elemoſyna fo. 69.
Qūo dʒ fieri elemoſyna fo. 69
Tertiū caplʒ. De ieiunio fo. 70.
Quartū caplʒ. de oratione fo. 70.
Quintū caplʒ. que pnia dʒ impo-
ni ꝓ quolibet peccato fo. 71.
Sextum capitulum. Utrum vnuſ
poſſit ſatiſfacere pro alio fo. 73.
Explicit ſecūda pars.
Tabula tertie partis.
t Ertia ps hꝰ opuſculi ē de
articulis fidei ⁊ de eiſ q̄ ꝑti
nēt ad ppli iformatōeʒ ⁊ hʒ. 4. ca.
Primum capitulum eſt de articu
lis fidei fo. 74.
Secundum capitulum de petitio-
nibꝰ dominice orationis fo. 76.
Tertium capitulum. de decem pre
ceptis legum fo. 83.
Quartum capitulum. de dotibus
paradiſi fo. 86.
Feliciter. Explicit.
Impreſſuʒ Venetijs ꝑ Gulliermum
tridinēſem de mōteferato Regnante
Sereniſſimo Pncipe Dño Auguſti
no Barbarigo inclito duce Veneto.
Anno. M.cccc.lxxxviij. Die. xxij.
Auguſti.

Regiſtrum.
a
Prima vacat
Incipit
Sexto
b
baptizari
conſecratus
c
duplex
petra
d
eſt in periculo
liber crucifixi
e
ſuram
quis mort
f
ꝙ dirimat
tate in toto
g
libidine
lux in domino
h
partum
conſcientiam
i
rationabilis
aut deſinat
k
quaſi latratu
poſitus in
l
neſcientes

Laus deo.
Finis.

Iacobo [illegible] M. d. Francisci patritii veneti Cardinalis [illegible] S

Cognovi [illegible] N. M. [illegible] studiis [illegible] quantum [illegible] [illegible] [illegible]
te [illegible] possim: [illegible] diu [illegible] quod foret [illegible] tue [illegible] doctrine [illegible] —
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fore [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quod [illegible] me sit [illegible] lux [illegible] nostra
Et quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ordine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]: opus ipsum [illegible] [illegible] tibi [illegible]: quod et benivolentie
mee [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si eligendi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possunt: que tibi [illegible] tue [illegible] tanta [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] hec ad te [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quo adhuc [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad hec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] opus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in te [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] studiis [illegible]
tua [illegible] ad hec [illegible] [illegible] [illegible] tibi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] studiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad magna [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Vale

Franc[illegible]

Ex epla [illegible] 14 Coriolani Cremonensi

Auctum etiam [illegible] quo bello [illegible]
[illegible] quod villanus et rusticus [illegible]
[illegible] villa [illegible] ab urbe urbanus et urbicus et a villa villanus et villicus dicitur
[illegible] communis et comunicas [illegible]
[illegible] voluit [illegible] Et epistola [illegible] Senensi [illegible]

Exposuit [illegible] bonum [illegible] libro [illegible] bonum [illegible]
[illegible] Ad quem [illegible]
[illegible] extremum [illegible]
[illegible]
[illegible] falso [illegible]
[illegible]
[illegible] bonum [illegible] extremum [illegible] extremum [illegible]
De [illegible] extremum [illegible]
[illegible] falsa [illegible] extremum [illegible]
bona [illegible] bona [illegible]
[illegible] bona [illegible]

Bona vel falsa
falsa [illegible] bona
vel falsa bona
falsa bona vel
bona falsa

Heſs

BIBLIOTECA DE CATALUNYA
1001959198
DIPUTACIÓN PROVINCIAL DE BARCELONA
BIBLIOTECA CENTRAL
8º
Reg.º 368028
Sig.ª Inc. 95-8º